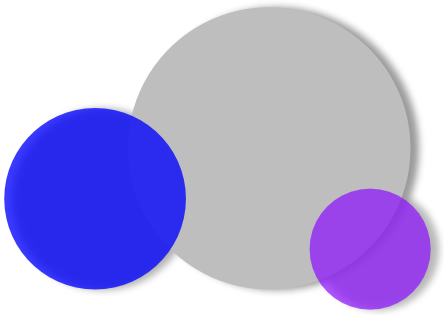

Avbytarserviceguide

Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt (LPA) ger dessa anvisningar om tillämpning av lagen om avbytarservice för lantbruksföretagare (1231/1996, nedan ASL) och förordningen om avbytarservice för lantbruksföretagare (1333/1996, nedan ASF) för att säkerställa att en enhetlig praxis följs då ASL och ASF tillämpas i de lokala enheter med vilka pensionsanstalten har ingått ett uppdragsavtal om avbytarservice för lantbruksföretagare.

13.10.2026

Innehållsförteckning

1 Gemensamma villkor för avbytarservice – uppfyllande av definitionen på lantbruksföretagare 6
1.1 Allmänt 6
1.2 Husdjursproduktion som avses i ASL 6
1.3 Lantbruksföretagare som avses i ASL 7
1.3.1 Huvudregel och undantag 7
1.3.1.1 Obligatorisk LFÖPL-försäkring i kraft 8
1.3.1.2 Sex husdjursenheter 12
1.3.1.3 Ingen hindrande pension 14
1.3.1.4 Krav som hänför sig till EU:s riktlinjer för statligt stöd 18
2 Särskilda villkor för semester 21
2.1 Huvudsyssla 21
2.1.1 Arbetstidsjämförelse 21
2.1.1.1 Arbete utanför gårdsbruksenheten som beaktas i jämförelsen 22
2.1.1.2 Arbetstider som ska användas i jämförelsen 24
2.1.2 Inte arbetslös arbetssökande 26
2.2 Obligatorisk LFÖPL-försäkring i kraft från ingången av kalenderåret 27
3 Särskilda villkor för rätt till vikariehjälp 31
3.1 Betydande arbetsinsats 31
3.2 Orsaken överensstämmer med en tillfällig vikariehjälpsgrund enligt 4 kap 33
3.2.1 För avslutande/organisering av verksamheten då orsaken bestående 33
3.3 Behov av vikariehjälp 35
4 Grunder för och längden på en vikariehjälp 39
4.1 Arbetsoförmåga (7 § i ASL) 39
4.1.1 För högst 20 dagar under ett kalenderår 39
4.1.2 Socialförsäkringsförmån 40
4.1.3 Ansökan om invalidpension anhängig 46
4.1.4 Rehabiliteringsstöd 48
4.2 Rehabilitering och verksamhet som avser att bevara arbetsförmågan (7 a § i ASL) 52
4.3 Vård av sjukt barn (7 b § i ASL) 54
4.4 Graviditet, förlossning och vård av barn och adoptivbarn (7 c § i ASL) 57
4.5 Vård av barn under tre år (7 d § i ASL) 61
4.6 Försvar (7 f § 1 och 2 punkten i ASL) 65
4.7 Anhörigs död och begravning (7 f § 3 punkten i ASL) 65
4.8 Vikariehjälp för organisering av företagsverksamheten 66
5 Sätt att ordna avbytartjänsterna 67
5.1 Valets betydelse 67
5.2 Skillnaderna mellan alternativen 68
5.2.1 Maximiantalet helgdagar som får ingå i en semester 68
5.2.2 Skyldighet att ta ut semester samtidigt 69
5.2.2.1 Minst 20 dagar 69
5.2.2.2 Företagsverksamhetens kontinuitet tryggas 69
5.2.2.3 Avbytare vid samtidig semester 70
5.2.2.4 Tid mot vilken skyldigheten att ta ut semester samtidigt riktas 71
5.2.2.5 Tidpunkt då skyldigheten att ta ut semester samtidigt uppskattas 72

5.2.2.6 Undantag från skyldighet att ta ut semester samtidigt 72
5.2.2.7 Tidigare semesterarrangemang saknar betydelse 73
5.2.2.8 Om ingen samtidighetsskyldighet ska den egna uppgiftsandelen skötas 73
5.2.3 Ansvar för att avbytartjänst ordnas och genomförs 73
5.2.4 Flexibilitet i fråga om avbytarservicetidpunkt och avbytare 5.2.4 73
5.3 Valförfarandet 74

6 Själv ordnad avbytartjänst 76
6.1 Förhandsanmälan 76
6.2 Lantbruksföretagares skyldighet att själv ordna sin avbytartjänst 76
6.3 Ansökan om avbytarservice 76
6.3.1 Ansökan om semester och service som motsvarar avgiftsbelagd avbytarhjälp 76
6.3.2 Ansökan om vikariehjälp 77
6.4 Avbytare som lantbruksföretagaren själv anskaffat 79
6.4.1 Inte i anställningsförhållande till lantbruksföretagaren 79
6.4.2 Av vem kan avbytartjänsterna skaffas och vem kan vara avbytare 80
6.4.2.1 Avbytarserviceproducent 80
6.4.2.2 Avbytare 81
6.4.3 Ersättning för själv ordnad avbytartjänst 82
6.4.4 Ansökan om och utbetalning av ersättning 83
6.5 Lantbruksföretagarens skyldigheter som uppdragsgivare 84
6.5.1 Andra frågor i anslutning till själv ordnad avbytartjänst 84

7 Semestertidpunkten och hur den bestäms 85
7.1 Avbytartjänst som den lokala enheten ordnar 85
7.1.1 Lantbruksföretagaren föreslår 85
7.1.2 Den lokala enheten beslutar 86
7.1.3 Redan fastställd semestertidpunkt framskjuts 88
7.2 Själv ordnad avbytartjänst 89

8 Ansökan om semester och praktiska synpunkter som anknyter till uttagande av semester då fråga är om avbytarservice som den lokala enheten ordnar 91
8.1 Ansökan 91
8.2 Beviljande 92
8.3 Före avbytartjänsten 92
8.4 Avbytarens uppgifter 94
8.5 Övervakningsbesök och beredskap som övervakningen av automatik som hör till husdjursproduktionen kräver 98
8.6 Efter avbytartjänsten 101
8.7 Rätt att vägra att ordna en avbytartjänst av arbetarskyddsskäl eller på grund av vägran att ta emot gårdsbesök 102

9 Vikariehjälpsavbytartjänst då fråga är om avbytartjänst som den lokala enheten ordnar 107
9.1 Ansökan 107
9.2 Före avbytartjänsten 108
9.3 Medan avbytartjänsten pågår 108
9.3.1 Avbytarens uppgifter 108
9.3.2 Övervakningsbesök och beredskap som övervakningen av automatik som hör till husdjursproduktionen kräver 109
9.4 Avbrytande av vikariehjälp 109
9.5 Efter vikariehjälpen 111

9.6 Rätt att vägra att ordna en avbytartjänst av arbetarskyddsskäl eller på grund av vägran att ta emot gårdsbesök 111

10 Avgift för vikariehjälp samt avgift för övervakningsbesök och beredskap 112
10.1 Normal vikariehjälpsavgift 114
10.1.1 LFÖPL-arbetsinkomst som tas som grund för vikariehjälpsavgiften 114
10.1.1.1 Obligatorisk LFÖPL-försäkring i kraft den första dagen under det år då vikariehjälpen inleds 116
10.1.1.2 Ingen obligatorisk LFÖPL-försäkring den första dagen under det år då vikariehjälpen inleds 116
10.1.1.3 Har ingen och har aldrig haft obligatorisk LFÖPL-försäkring 117
10.1.2 Situationer då normal vikariehjälpsavgift används 117
10.2 Förhöjd vikariehjälpsavgift 118
10.2.1 Förhöjning på grund av förvärvsverksamhet parallellt med LFÖPL 118
10.2.2 Förhöjning på grund av orsaken till vikariehjälp 119
10.3 Sänkt ersättningsbelopp under graviditetspenningperioden 120
10.4 Fast vikariehjälpsavgift 120
10.5 Sänkt vikariehjälpsavgift av rimlighetsskäl 121
10.6 Avgifter för övervakningsbesök och beredskap 123
10.6.1 Avgifter för övervakningsbesök 123
10.6.2 Avgifter för beredskap 124

11 Omfattningen av en semester- och vikariehjälpsdag och handledning av avbytare 126
11.1 Bestämmande av omfattningen av en semester- och vikariehjälpsdag 126
11.1.1 Bestämmande av den totala arbetstiden för lantbruksföretaget 126
11.1.2 Lantbruksföretagarens uppgiftsandel 128
11.1.3 Justering av omfattningen av en avbytardag 131
11.1.4 Förlängning av omfattningen av en avbytardag då fråga är om avbytartjänst som den lokala enheten ordnar 132
11.2 Lantbruksföretagsspecifik handledning för avbytare 133

12 Avgiftsbelagd avbytarhjälp 135
12.1 Subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp 135
12.1.1 Allmänt 135
12.1.2 Den lokala enheten ordnar 137
12.2 Avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris 138

13 Indrivning av avgifter och ersättningar 140
13.1 Normal indrivning 141
13.2 Ansvar för annans avgift eller ersättning 143
13.3 Indrivning med hjälp av utsökning 145
13.4 Indrivning i specialsituationer 148
13.5 Återkrav av förmån som betalats utan grund 149
13.5.1 Beslut om återkrav och tidsfristen för givande av beslutet 149
13.5.2 Återkrav till fullt belopp 152
13.5.3 Återkrav efterges helt eller delvis 152

14 Förvaltningslagen och lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet 155
14.1 Grunderna för god förvaltning 155
14.2 Partsställning och förande av talan 157
14.3 Hur ett förvaltningsärende inleds och behandlas hos en myndighet 161

14.4 Utredning av ärenden och hörande av parter ... 169
14.5 Avgörande av ärenden ... 173
14.6 Rättelse av sak- och skrivfel ... 174
14.7 Anförande av förvaltningsklagan ... 177
14.8 Elektronisk kommunikation ... 177

15 Givande av beslut, beslutets form och delgivning av beslut ... 181
15.1 Beslut enligt 11 § i ASL, dvs. beslut i vilket rättelse kan yrkas ... 181
15.2 Den lokala enheten beslutar ... 182
15.3 Åtgärder som ska vidtas innan ett beslut ges ... 182
15.4 Beslutets form ... 182
15.5 Delgivning av beslut ... 183
15.6 Nytt beslut ... 184

16 Ändringssökande ... 185
16.1 Begäran om omprövning ... 185
16.2 Besvär över LPA:s beslut ... 186
16.3 Överklagan av förvaltningsdomstolens beslut ... 187
16.4 Tillämpning av förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen ... 187
16.5 Extraordinärt ändringssökande ... 187

17 Förvaltning och verkställighet av avbytarservicesystemet ... 188
17.1 Den allmänna ledningen, styrningen och övervakningen ... 188
17.2 Verkställighet ... 188

18 Den lokala enhetens personal ... 190
18.1 Ansvarsperson ... 190
18.2 Annan förvaltningspersonal ... 190
18.3 Avbytare ... 190
18.3.1 Den lokala enhetens egna avbytare ... 191
18.3.2 Köptjänstavbytare ... 191
18.3.3 Avbytare som lantbruksföretagaren erbjuder ... 192

19 Ersättande av den lokala enhetens kostnader ... 194
19.1 Ersättande av förvaltningskostnader ... 194
19.2 Ersättande av avbytarkostnader ... 196

20 Sekretess, erhållande och lämnande av uppgifter samt bevarande av handlingar ... 202
20.1 Skyldighet att iaktta sekretess, tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande ... 202
20.1.1 Sekretessbelagda uppgifter i avbytarservicen ... 202
20.1.2 Offentliga handlingar ... 203
20.2 Den lokala enhetens rätt att få uppgifter ... 203
20.3 Den lokala enhetens rätt att lämna ut sekretessbelagda uppgifter ... 204
20.3.1 Att lämna ut en sekretessbelagd uppgift till personen själv ... 204
20.3.2 Att lämna ut sekretessbelagd uppgift till en part ... 205
20.3.3 Att lämna ut sekretessbelagd uppgift till utomstående ... 206
20.3.4 Beslut om att en handling lämnas ut ... 207
20.4 Bevarande av handlingar ... 209

1 Gemensamma villkor för avbytarservice – uppfyllande av definitionen på lantbruksföretagare

1.1 Allmänt

Avbytarservicen förutsätter att sökanden och det lantbruk han eller hon bedriver uppfyller vissa villkor som föreskrivs i ASL.

I kapitlet behandlas de gemensamma villkoren för avbytarservice, dvs på vilka grunder personen i fråga kan betraktas som sådan lantbruksföretagare som avses i ASL. **Rätt till semester och i regel även rätt till vikariehjälp kan endast sådan person ha som uppfyller definitionen på lantbruksföretagare enligt 3 § i ASL. På motsvarande sätt kan avgiftsbelagd avbytarhjälp ordnas endast för sådan lantbruksföretagare.**

Vid sidan av de gemensamma villkoren finns även särskilda villkor för de olika typerna av avbytarservice. De särskilda villkoren för semester behandlas i kapitel 2 och de särskilda villkoren för vikariehjälp i kapitel 3. Grunderna för vikariehjälp behandlas i kapitel 4. De särskilda villkoren för avgiftsbelagd avbytarhjälp behandlas i kapitel 12.

Det bör observeras att såväl de gemensamma som de särskilda villkoren alltid ska uppfyllas under varje avbytartjänstperiod.

Villkoren gäller lantbruksföretagsvis

Enligt 2 § 2 punkten i ASL avses med lantbruksföretag sådant företag som bedriver husdjursproduktion som en självständig ekonomisk enhet.

När avbytarservice ges utgår man från det berörda lantbruksföretaget, dvs. villkoren ska uppfyllas uttryckligen på det lantbruksföretag som är föremål för den sökta avbytartjänsten.

När det gäller den mängd avbytarservice som kan ges utgår man däremot från lantbruksföretagaren, dvs. även om personen i fråga skulle ha flera lantbruksföretag där villkoren för avbytarservice uppfylls, kan han eller hon inte få mera semester- eller vikariehjälpsdagar, eller subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp än en person som bara har ett lantbruksföretag.

1.2 Husdjursproduktion som avses i ASL

Med husdjursproduktion avses i ASL sådan produktion av nötkreatur, hästar, svin, getter, får, djur som är fjäderfä och pälsdjur som beskattas enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk (543/1967). Om inkomsten av husdjuren beskattas enligt lagen om beskattning av inkomst av näringsverksamhet (360/1968) är det inte fråga om sådan husdjursproduktion som avses i ASL.

Pälsdjursuppfödning kan likaså beskattas antingen enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk eller enligt lagen om beskattning av inkomst av näringsverksamhet. Om pälsdjursuppfödningen beskattas enligt den sistnämnda lagen tillämpas lagen om avbytarservice för pälsdjursuppfödare (1264/2009), se närmare avbytarserviceguiden för pälsdjursuppfödare. Om beskattningen däremot sker enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk ska ASL tillämpas.

Är det fråga om produktion av andra husdjur än de ovan nämnda är det inte heller fråga om sådan husdjursproduktion som avses i ASL även om produktionen skulle beskattas enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk. Som i definitionen avsedda hästar betraktas även ponnyer, men exempelvis inte åsnor. Utanför definitionen på husdjur blir därtill även exempelvis kameldjur (bl.a. alpackor och lamor), bin, renar, hjortar, fiskar och hardjur.

I sådana fall där det är fråga om djur som endast används i fritidssysselsättning är det inte heller fråga om i ASL avsedd husdjurs**produktion**.

Utifrån typerna av husdjur bestäms både lantbruksföretagarens rätt till avbytare och vilka djur som ska skötas i samband med en avbytartjänst.

1.3 Lantbruksföretagare som avses i ASL

1.3.1 Huvudregel och undantag

Huvudregel

Enligt huvudregeln tillämpas ASL på en lantbruksföretagare

1) som varit skyldig att teckna en försäkring som avses i 10 § i lagen om pension för lantbruksföretagare (1280/2006) och har försäkringen för sitt lantbruksföretag i kraft,

2) vars lantbruksföretag bedriver husdjursproduktion som omfattar minst sex husdjursenheter vid tidpunkten för avbytarservicen,

3) som inte får full invalidpension som beviljats tills vidare, rehabiliteringsstöd som motsvarar full invalidpension eller arbetslivspension enligt någon av de lagar som nämns i 3 § i lagen om pension för arbetstagare (395/2006) eller olycksfallspension som avses i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015) eller lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015), och som har beviljats på grund av att arbetsförmågan är nedsatt med minst 60 procent, eller motsvarande ersättning enligt trafikförsäkringslagen (279/1959 eller 460/2016),

4) vars lantbruksföretag är ett sådant mikroföretag eller litet eller medelstort företag som avses i kommissionens förordning (EU) nr 2022/2472 genom vilken vissa kategorier av stöd inom jordbruks- och skogsbrukssektorn och i landsbygdsområden förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, nedan gruppundantagsförordningen för jordbrukssektorn,

5) vars lantbruksföretag inte är ett i gruppundantagsförordningen för jordbrukssektorn avsett företag i svårigheter, och

6) vars lantbruksföretag inte är föremål för ett återbetalningskrav till följd av ett kommissionsbeslut om att ett stöd är olagligt och oförenligt med den inre marknaden eller, om lantbruksföretaget varit föremål för ett återbetalningskrav, krävs det att fordran är betald.

Alla villkor ska alltid uppfyllas vid den tidpunkt avbytarservice används. Se punkt 15.6 angående förfarandet i sådana fall där en ändring av situationen leder till att förutsättningarna upphör mitt under den period beslutet gäller.

Undantag

I vissa situationer uppfylls definitionen på lantbruksföretagare enligt ASL trots att obligatorisk LFÖPL-försäkring ännu inte finns eller inte längre är i kraft (se närmare underpunkten ”Personer under 18 år och över 68 år” i punkt 1.3.3.1).

Dessutom kan en person ha rätt till vikariehjälp på den grund som baserar sig på arbetsoförmåga eller på grund av organisering av företagsverksamheten, fastän han eller hon inte till vissa delar uppfyller definitionen på lantbruksföretagare enligt ASL (se punkterna 4.1.2–4.1.4 samt punkt 3.2.1 vikariehjälp på grund av organisering av företagsverksamheten).

1.3.1.1 Obligatorisk LFÖPL-försäkring i kraft

För att definitionen på lantbruksföretagare enligt ASL ska uppfyllas förutsätts i regel att personen har varit skyldig att teckna en försäkring som avses i 10 § i LFÖPL (en obligatorisk LFÖPL-försäkring) samt att han eller hon har nämnda försäkring i kraft (3 § 1 punkten i ASL).

> En stipendiat ska också i vissa situationer försäkras enligt LFÖPL. En sådan försäkring är dock en i 10 a § i LFÖPL avsedd försäkring vilket gör att definitionen på lantbruksföretagare enligt ASL till denna del inte uppfylls.

LFÖPL-försäkringen ska vara obligatorisk, en frivillig LFÖPL-försäkring är inte tillräcklig.

> En person som bedriver husdjursproduktion kan ha en frivillig försäkring enligt 13 § i LFÖPL. En sådan försäkring uppfyller inte de villkor som definitionen på lantbruksföretagare enligt ASL kräver.

Egentlig företagare, äkta make/maka, sambo eller familjemedlem

En äkta make/maka, sambo eller familjemedlem som har en obligatorisk LFÖPL-försäkring har rätt till semester och vikariehjälp samt möjlighet till avgiftsbelagd avbytarhjälp på samma grunder som en person som försäkrats som egentlig företagare.

Lantbruksföretagarens obligatoriska LFÖPL-försäkring kan vara en försäkring för gårdsbruksenhetens ägare eller andra innehavare (t.ex. arrendetagare), deras äkta makar och sambor liksom även en försäkring för avlönade familjemedlemmar i berörda lantbruksföretag.

Gäller lantbruksföretagsvis

Personen ska ha en obligatorisk LFÖPL-försäkring uttryckligen på det lantbruksföretag som är föremål för den sökta avbytarservicen. Den berörda verksamheten, dvs den husdjursproduktion som bedrivs, ska omfattas av LFÖPL-försäkringen.

En LFÖPL-försäkring tas skilt för varje sådan brukningsenhet som avses i LFÖPL.

Ändrade förhållanden

Det bör observeras att situationen i lantbruksföretaget kan ha ändrats efter det LFÖPL-försäkringsbeslutet gavs. I sådana fall ska den gällande situationen tas som utgångspunkt då man avgör om definitionen på lantbruksföretagare enligt ASL uppfylls. Avbytarservice kan inte beviljas om den lokala enheten känner till att definitionen på lantbruksföretagare inte uppfylls vid tidpunkten för avbytartjänsten (i fråga om vikariehjälp, se dock punkt 4.1.4 rehabiliteringsstöd och punkt 3.2.1 vikariehjälp för organisering av företagsverksamheten). Om situationen tillåter ska man vänta tills försäkringsärendet har avgjorts innan beslut i avbytarserviceärendet fattas.

Nedan redogörs i huvuddrag för villkoren för obligatorisk LFÖPL-försäkring.

Villkor för en obligatorisk LFÖPL-försäkring

Villkor för en obligatorisk LFÖPL-försäkring är bl.a. att

1 *det är fråga om en brukningsenhet med minst 5 LFÖPL-hektar och*

2 *lantbruksföretagaren har en personlig LFÖPL-arbetsinkomst på minst 4 712 euro/år (i 2026 års nivå).*

Till LFÖPL-hektaren räknas hela åkermarken samt en viss del av skogsarealen: 1/10, 1/15 eller 1/20 beroende på var gården är belägen.

I åldern 18-67 år

En person kan ha en obligatorisk LFÖPL-försäkring först från och med ingången av den kalendermånad som följer efter uppnådd 18 års ålder och den obligatoriska LFÖPL-försäkringen upphör senast vid utgången av den kalendermånad då lantbruksföretagaren fyller 68 år.

Ålderspensionstagare

En person som får ålderspension (eller den tidigare typen av förtida ålderspension) enligt arbetspensionslagarna kan inte ha en obligatorisk LFÖPL-försäkring, förutom i den situation som nämns nedan. Om personen däremot endast får av Folkpensionsanstalten beviljad ålderspension är det möjligt att han eller hon fortfarande har en obligatorisk LFÖPL-försäkring i kraft. (I fråga om rätt till vikariehjälp, se även punkt 3.2.1 vikariehjälp för organisering av företagsverksamheten).

Undantag: Om företagaren fick annan ålderspension än ålderspension enligt LFÖPL 31.12.2006 och då hade en obligatorisk LFÖPL-försäkring på grundval av företagsverksamhet som han/hon bedrev medan han/hon fick ålderspension, fortgår försäkringen som en obligatorisk försäkring tills han/hon vill avsluta den eller når den övre åldersgränsen för försäkringsskyldighet.

Däremot betraktas partiell förtida ålderspension inte som ålderspension enligt arbetspensionslagarna, och arbete vid sidan av partiell förtida ålderspension ska försäkras som normalt. Det betyder att partiell förtida ålderspension inte i sig är hinder för avbytarservice.

Ansökan om LFÖPL-försäkring anhängig – Villkorligt beslut

En ansökan om obligatorisk LFÖPL-försäkring jämställs inte med en ikraftvarande försäkring.

Man kan be LPA påskynda behandlingen av försäkringsansökan så att rätten till avbytarservice klargörs så snart som möjligt. Enligt 11 a § 1 mom. i ASL har en person dessutom rätt att få ett villkorligt beslut om avbytarservice, om han eller hon i övrigt uppfyller förutsättningarna för att få den avbytarservice som han eller hon ansökt om, men ännu inte har fått beslut på sin i LPA anhängiga ansökan om en obligatorisk LFÖPL-försäkring för lantbruksföretagare. I det villkorliga beslutet förutsätts att personen inom en viss tid lämnar in till den lokala enheten LPA:s beslut om beviljande av obligatorisk LFÖPL-försäkring för lantbruksföretagare för den tid som anges i det villkorliga beslutet.

Den lokala enheten ska ordna **vikariehjälp** på grund av det villkorliga beslutet. Ersättning för själv ordnad avbytartjänst betalas dock inte på grund av det villkorliga beslutet, utan betalning av ersättning förutsätter att ett egentligt beslut om avbytarservice redan har getts.

Ett villkorligt beslut binder den lokala enheten, om den som fått det villkorliga beslutet lämnar in beslutet om beviljande av obligatorisk LFÖPL-försäkring till den lokala enheten inom utsatt tid. Enligt regeringens proposition (RP 112/2015) är avsikten den att den tidsfrist enheten sätter ut ska vara så lång att beslutet om försäkring säkert hinner komma innan tidsfristen går ut. På LPA:s webbsidor www.lpa.fi framgår den genomsnittliga behandlingstiden för försäkringsärenden. Tidsfristen i det villkorliga beslutet kan förlängas om personen meddelar att han eller hon ännu inte har fått sitt försäkringsbeslut och att han eller hon vill att tidsfristen ska förlängas. Korrigeringen görs på basis av 50 § 1 mom. 4 punkten i förvaltningslagen (434/2003), se punkt 14.6 om rättelse av sakfel.

Det villkorliga beslutet förfaller, om beslutet om obligatorisk LFÖPL-försäkring är negativt eller om den som fått det villkorliga beslutet inte lämnar in ett positivt försäkringsbeslut till den lokala enheten inom den utsatta tiden. Det villkorliga beslutet förfaller också, om den som fått det villkorliga beslutet inte har lämnat korrekta uppgifter som grund för det villkorliga beslutet.

Om det villkorliga beslutet förfaller, ska den som fått servicen i enlighet med 29 § i ASL betala ersättning för de kostnader som orsakats av den avbytarservice som lämnats med stöd av det villkorliga beslutet (se närmare punkt 13.5). Det bör dock observeras att återkravet ska ske till fullt belopp, dvs. återkravet kan inte ens delvis efterges, om det baserar sig på att ett villkorligt beslut har förfallit.

Ändring får inte sökas i ett villkorligt beslut. Ändring får sökas först i det egentliga beslutet som ges senare. Närmare om givande av beslut i punkt 15.4.

Personer som inte fyllt 18 år eller som fyllt 68 år

En idkare av gårdsbruk som inte fyllt 18 år eller som fyllt 68 år kan också uppfylla definitionen på lantbruksföretagare enligt ASL, om han eller hon i fråga om andra villkor än åldern uppfyller villkoren för en obligatorisk LFÖPL-försäkring. Om någon annan faktor utöver åldern hindrar en obligatorisk LFÖPL-försäkring har personen i fråga ingen rätt till avbytarservice.

Om en person exempelvis får ålderspension enligt arbetspensionslagarna, kan han eller hon på den grunden inte ha en obligatorisk LFÖPL-försäkring. En person som fyllt 68 år och som får ålderspension enligt arbetspensionslagarna kan sålunda inte uppfylla definitionen på lantbruksföretagare.

Undantag: En sådan idkare av gårdsbruk som fyllt 68 år kan dock uppfylla definitionen på lantbruksföretagare, om han eller hon fick annan ålderspension än ålderspension enligt LFÖPL 31.12.2006 och då hade en obligatorisk LFÖPL-försäkring på grundval av företagsverksamhet han eller hon bedrev medan han/hon fick ålderspension och om försäkringen fortgick som en obligatorisk försäkring tills den avslutades på grund av åldern vid utgången av den kalendermånad då han eller hon fyllde 68 år. Härvid förutsätts att personen fortsättningsvis inte får ålderspension enligt LFÖPL.

Närmare om partiell förtida ålderspension i punkt 1.3.1.1 under "Ålderspensionstagare".

En obligatorisk LFÖPL-försäkring kan tecknas från och med ingången av den kalendermånad som följer efter uppnådd 18 års ålder, dvs. från och med ingången av ifrågavarande kalendermånad kan en person som fyllt 18 år betraktas som i ASL avsedd lantbruksföretagare bara om han eller hon är skyldig att teckna en obligatorisk LFÖPL-försäkring och har nämnda försäkring i kraft. En person har rätt att få ett villkorligt beslut om avbytarservice, om han eller hon i övrigt uppfyller förutsättningarna för att få den avbytarservice som han eller hon ansökt om, men ännu inte har fått beslut på sin anhängiga ansökan om en obligatorisk LFÖPL-försäkring för lantbruksföretagare.

Gårdsbruksidkare

Endast sådan person under 18 år eller över 68 år som uttryckligen arbetar som i LFÖPL avsedd gårdsbruksidkare kan uppfylla definitionen på lantbruksföretagare enligt ASL, dvs. han eller hon ska ha ägande- eller besittningsrätt till lägenheten antingen ensam eller tillsammans med någon annan. Arbete som delägare (eller äkta make) i oskiftat dödsbo uppfyller kravet på ägande- eller besittningsrätt. Arbete i egenskap av familjemedlem (eller sambo) uppfyller däremot inte kravet på gårdsbruksidkare enligt LFÖPL, vilket gör att arbete i egenskap av familjemedlem inte kan ge personer under 18 år eller över 68 år rätt till avbytarserviceförmåner fastän det också vore fråga om avlönat arbete.

1.3.1.2 Sex husdjursenheter

Ska uppfyllas vid tidpunkten för avbytarservicen

För att få avbytarservice krävs att den husdjursproduktion som bedrivs i lantbruksföretaget omfattar minst sex husdjursenheter vid tidpunkten för avbytarservicen. Rätt till avbytarservice föreligger således inte under perioder då antalet husdjursenheter är mindre än sex, exempelvis under eventuella produktionsavbrott.

> Alla andra villkor måste också alltid uppfyllas vid tidpunkten för avbytarservicen, men saken har uttryckligen konstaterats i denna punkt eftersom antalet djur i lantbruksföretagets husdjursproduktion kan variera ganska mycket beroende på tidpunkten.

Se punkt 15.6 angående förfarandet i sådana fall där en ändring av situationen leder till att förutsättningarna upphör mitt under den period beslutet gäller.

Husdjursenhet

En husdjursenhet bestäms för olika djurarter på grundval av den arbetsmängd som skötseln av husdjuren inom respektive djurart ger upphov till (3 § 3 mom. i ASL). Närmare bestämmelser om grunderna för hur husdjursenheterna bestäms finns i 1 § i ASF. Enligt paragrafen anses såsom **en** husdjursenhet

- en ko,
- fyra dikor,
- fyra andra nötdjur,
- två hästar (inkluderar bl.a. travhästar och ponnyer),
- tre suggor jämte grisar,
- fyra galtar,
- femton andra svin (inkluderar bl.a. även vildsvin),
- fyra getter över sex månader,
- tio får över sex månader,
- trettio avelsrävar,
- trettio finnsjubbar som hålls för avelsändamål,
- sextio andra pälsdjur som hålls för avelsändamål
- (inkluderar bl.a. nutria),
- hundra djur som är fjäderfä (inte broilrar),
- tusen broilrar, eller

– tusen kycklingar under sexton veckor.

Totalantalet avgör

När antalet husdjursenheter beräknas är totalantalet enheter avgörande, det ska vara minst sex. Definitionen på lantbruksföretagare kan uppfyllas fastän ingen enskild djurart skulle ge ens en enda hel husdjursenhet, det räcker att det med hjälp av decimaler beräknade totalantalet husdjursenheter uppgår till minst sex (6,0).

Förteckningen över husdjur som ska beaktas vid beräkningen är uttömmande. När beräkningen görs kan man således inte beakta t.ex. getter som är yngre än sex månader fastän deras antal vore hur betydande som helst. Andra husdjur som exempelvis åsnor, alpackor eller lamor kan inte heller beaktas.

Anmälningsskyldighet

Enligt 44 a § i ASL ska en lantbruksföretagare meddela den lokala enheten sådana uppgifter om sig själv och sitt lantbruksföretag som kan inverka på ordnande av avbytarservice för honom eller henne eller på erhållande av eller beloppet på ersättning som betalas för avbytartjänst som han eller hon själv ordnar.

För bestämmande av omfattningen av en avbytardag och lantbruksföretagarens uppgiftsandel ska lantbruksföretagaren enligt 3 § i ASF ge den lokala enheten uppgifter om bl.a. antalet husdjur och typ av husdjur på gårdsbruksenheten.

Beskattning enligt GårdsSkL

Dessutom förutsätts att de inkomster som erhålls av de husdjur som ska beaktas vid beräkningen beskattas enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk (2 § 1 punkten i ASL). Om inkomsterna av djuren inte beskattas enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk, det är exempelvis fråga om djur som bara är i hobbybruk, ska berörda djur inte tas med i beräkningen.

> Exempel 1-1: Makarna bedriver omfattande svinskötsel i ett svinhus som arrenderats av mannens föräldrar. Skattemyndigheterna har ansett att verksamheten omfattas av lagen om beskattning av inkomst av näringsverksamhet eftersom arrendet endast inbegriper byggnader, ingen mark. Avbytarservice kan inte beviljas eftersom husdjur som omfattas av lagen om beskattning av inkomst av näringsverksamhet inte kan beaktas då antalet husdjursenheter beräknas. Makarna har inte rätt till avbytarservice även på den grunden att obligatorisk LFÖPL-försäkring inte kan beviljas enbart på grundval av arrendering av byggnader. På motsvarande sätt kan endast de djur,som uppräknas i 2 § 1 punkten i ASL och beträffande vilka produktionen beskattas enligt inkomstskatterlagen för gårdsbr uk, bli föremål för avbytarservice.

Beskattningspraxisen kan åtminstone exempelvis i fråga om inkomster av hästar variera i de olika skattebyråerna. Trots dessa faktorer kan hästarna beaktas

då antalet husdjursenheter beräknas bara i sådana fall där skattemyndigheterna ansett - eller om verksamheten nyss påbörjats, sannolikt kommer att anse - att hästarna är en del av lantbruket. I sista hand är den lantbruksföretagare som ansöker om avbytarservice själv bevisningsskyldig när det gäller att utreda saken i fråga.

Djur i skötsel

Det förutsätts inte att de djur som ska beaktas vid beräkningen är i sökandens ägo. Skötsel av djur som ägs av andra kan också ge lantbruksföretagaren möjlighet till avbytarservice om djuren sköts som en del av lantbruksföretaget i fråga och verksamheten beskattas enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk.

> Exempel 1-2: På gårdsbruksenheten finns tio egna hästar och dessutom sköter man (inte bara tillfälligt) också fyra hästar som ägs av andra. Eftersom inkomsterna av de hästar som inte ägs men får sin skötsel i lantbruksföretaget beskattas enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk på samma sätt som inkomsterna av de egna hästarna, beaktas både de egna hästarna och de som ägs av andra i beräkningen.

Avbytarservice för pälsdjursuppfödare

Också pälsdjursuppfödning kan beskattas antingen enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk eller enligt lagen om beskattning av inkomst av näringsverksamhet. Om pälsdjursuppfödningen beskattas enligt den sistnämnda lagen tillämpas lagen om avbytarservice för pälsdjursuppfödare. Se närmare Avbytarserviceguiden för pälsdjursuppfödare. Om beskattningen sker enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk ska ASL tillämpas.

1.3.1.3 Ingen hindrande pension

Enligt 3 § 1 mom. 3 punkten i ASL ska avbytarservicelagen inte tillämpas på en lantbruksföretagare som får

1. full invalidpension som beviljats tills vidare, rehabiliteringsstöd som motsvarar full invalidpension eller arbetslivspension enligt någon av arbetspensionslagarna, eller

2. olycksfallspension som avses i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar eller lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar och som har beviljats på grund av att arbetsförmågan är nedsatt med minst 60 procent, eller motsvarande ersättning enligt trafikförsäkringslagen.

I vissa situationer är en hindrande pension dock inget hinder för vikariehjälp. Nedan redogörs för undantagen för de enskilda pensionernas del. Närmare om vikariehjälp på grund av arbetsoförmåga i punkterna 4.1.2–4.1.4 samt om vikariehjälp på grund av organisering av företagsverksamheten i punkt 3.2.1.

Eftersom en person vid tidpunkten för avbytarservicen bör få veta om han eller hon uppfyller villkoren för servicen har bestämmelsen formulerats så att

pensioner som senare eventuellt beviljas retroaktivt för samma tid inte leder till återkrav av kostnaderna.

Full invalidpension

Under den tid man **får** full invalidpension enligt arbetspensionslagarna kan man inte få avbytarservice. Det är inte förenligt med målsättningarna för avbytarservicesystemet att utsträcka avbytarservicen till personer, vilkas utkomst är tryggad med en full pension som beviljats tills vidare.

Dessutom bör observeras att då vikariehjälp ges på grund av arbetsoförmåga upphör lantbruksföretagarens rätt till den vikariehjälp, som ges på grund av att ansökan om invalidpension är anhängig, vid den tidpunkt han eller hon får besked om att full invalidpension har beviljats. Så är fallet fastän pensionen skulle börja först i framtiden.

Personen kan dock ha rätt till vikariehjälp för organisering av företagsverksamheten (se punkt 3.2.1).

Delinvalidpension

En delinvalidpension enligt arbetspensionslagarna är i sig inget hinder för beviljande av avbytarservice, om personen har en obligatorisk LFÖPL-försäkring och de övriga villkoren för avbytarservice uppfylls.

Pensionen har beviljats i form av delinvalidpension av den orsaken att det ansetts att lantbruksföretagarens resterande arbetsförmåga gör det möjligt för honom eller henne att fortsättningsvis skaffa sig en del av sin tidigare utkomstnivå med hjälp av den. Det bör dock observeras att ett delinvalidpensionsavgörande vanligen är förknippat med ändringar i produktionsmetoderna på gården och/eller i arbetsfördelningen mellan de personer som arbetar på den. Rätten till semester och vikariehjälp samt längden på en avbytardag ska därför uppskattas utifrån den ändrade situationen. Därtill berör semester- och vikariehjälpsavbytartjänsterna naturligtvis bara den uppgiftsandel som uppskattats för honom eller henne i samband med att han eller hon börjat få delinvalidpension.

Dessutom bör observeras att då vikariehjälp ges på grund av arbetsoförmåga upphör lantbruksföretagarens rätt till den vikariehjälp, som ges på grund av att ansökan om invalidpension är anhängig, vid den tidpunkt han eller hon får besked om att delinvalidpension har beviljats. Så är fallet fastän pensionen skulle börja först i framtiden.

En delinvalidpensionstagare kan ha rätt till vikariehjälp för organisering av företagsverksamheten (se punkt 3.2.1).

Rehabiliteringsstöd som motsvarar full invalidpension

Under den tid man **får** rehabiliteringsstöd som motsvarar full invalidpension enligt arbetspensionslagarna kan man inte få avbytarservice. I undantagsfall

kan man ha rätt till vikariehjälp på grund av rehabiliteringsstöd eller för organisering av företagsverksamheten (s.k. negativt utlåtande), se punkterna 4.1.4 och 3.2.1.

Dessutom bör observeras att då vikariehjälp ges på grund av arbetsoförmåga upphör lantbruksföretagarens rätt till den vikariehjälp som ges på grund av att ansökan om invalidpension är anhängig, vid den tidpunkt han eller hon får besked om att rehabiliteringsstöd som motsvarar full invalidpension har beviljats. Så är fallet fastän pensionen skulle börja först i framtiden.

Invalidpensionen beviljas i form av rehabiliteringsstöd vanligen i sådana fall där det bedöms att mottagaren av stödet återfår sin arbetsförmåga. Rehabiliteringsstödet är således alltid tidsbundet.

Rehabiliteringsstöd som motsvarar delinvalidpension

Ett rehabiliteringsstöd som motsvarar delinvalidpension är i sig inget hinder för beviljande av avbytarservice, om personen har en obligatorisk LFÖPL-försäkring och de övriga villkoren för avbytarservice uppfylls. För att få vikariehjälp exempelvis på grund av rehabiliteringsstöd förutsätts bland annat att LPA ger ett positivt utlåtande, se punkt 4.1.4.

Dessutom bör observeras att då vikariehjälp ges på grund av arbetsoförmåga upphör lantbruksföretagarens rätt till den vikariehjälp som ges på grund av att ansökan om invalidpension är anhängig, vid den tidpunkt han eller hon får besked om att rehabiliteringsstöd som motsvarar delinvalidpension har beviljats. Så är fallet fastän pensionen skulle börja först i framtiden, se punkt 4.1.3.

En person som får rehabiliteringsstöd som motsvarar delinvalidpension kan på grund av ett s.k. negativt utlåtande också ha rätt till vikariehjälp för organisering av företagsverksamheten (se punkt 3.2.1).

Arbetslivspension

En person som **får** full arbetslivspension enligt någon av arbetspensionslagarna kan inte under den tiden få avbytarservice.

Pensioner enligt arbetspensionslagarna

Med hindrande invalidpensioner och rehabiliteringsstöd avses endast pensioner som beviljats enligt arbetspensionslagarna i Finland, med andra ord pensioner som exempelvis beviljats enligt lagen om pension för arbetstagare eller lagen om pension för lantbruksföretagare, samt med stöd av övergångsbestämmelser även pensioner som beviljats enligt de lagar som upphävts genom lagarna om införande av de ovan nämnda lagarna. Pensioner som FPA betalar är således inte här avsedda hindrande pensioner.

Olycksfallspension och ersättning enligt trafikförsäkringslagen

Under den tid en person **får** olycksfallspension som avses i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar eller lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar och som beviljats för viss tid eller tills vidare **på grund av att arbetsförmågan är nedsatt med minst 60 procent** eller får motsvarande ersättning enligt trafikförsäkringslagen, kan han eller hon inte få avbytarservice. Sådan olycksfallspension eller ersättning enligt trafikförsäkringslagen är dock inte hinder för vikariehjälp på grund av vissa fall av arbetsoförmåga eller på grund av organisering av företagsverksamheten, se närmare punkterna 4.1.2–4.1.4 och 3.2.1.

I övergångsbestämmelserna anges som hindrande pensioner även sådan olycksfallspension som har beviljats med stöd av lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948) och lagen om olycksfallsförsäkring för lantbruksföretagare (1026/1981), vilka tidigare var i kraft.

Som hindrande förmåner beaktas däremot inte rehabiliteringspenning enligt lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar eller enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar eller en motsvarande förmån enligt de lagar som föregick dessa lagar, det vill säga dagpenning eller olycksfallspension som beviljats med stöd av lagen om rehabilitering som ersätts enligt lagen om olycksfallsförsäkring (625/1991). Som hindrande förmån beaktas således inte heller ersättning för inkomstbortfall som beviljats med stöd av lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen (626/1991).

I praktiken kan en person låta bli att ansöka om invalidpension enligt arbetspensionslagarna om han eller hon redan har rätt till ersättning för inkomstbortfall enligt olycksfalls- eller trafikförsäkringslagstiftningen. Så kan det gå eftersom de sistnämnda förmånerna är primära i förhållande till arbetspensionerna och vanligen också större, vilket kan leda till att det eventuellt inte blir kvar någonting av arbetspension att betala ut.

En invalidpension enligt arbetspensionslagarna beviljas till fullt belopp om lantbruksföretagarens arbetsförmåga är nedsatt med minst tre femtedelar. Därför har en hindrande förmån enligt olycksfalls- eller trafikförsäkringslagstiftningen bundits vid att förmånen i fråga beviljats på grund av att arbetsförmågan är nedsatt med minst 60 procent.

En olycksfallspension betalas ut tidigast från och med den dag det gått ett år sedan skadedagen. Med i bestämmelsen avsedd motsvarande ersättning enligt trafikförsäkringslagen avses sålunda en ersättning för inkomstbortfall enligt trafikförsäkringslagen som riktar sig mot tiden efter det att det redan gått ett år sedan trafikskadan inträffade.

1.3.1.4 Krav som hänför sig till EU:s riktlinjer för statligt stöd

Stöd som ska beviljas enligt avbytarservicesystemet har ansetts vara sådant statligt stöd som avses i EU-bestämmelserna. Därför måste stödet uppfylla EU:s regler för statligt stöd, dvs. exempelvis följande krav: stöd kan endast beviljas mikroföretag samt små och medelstora företag, stöd kan inte beviljas företag i svårigheter och inte heller ett företag som har ett obetalt återbetalningskrav som baserar sig på ett kommissionsbeslut. Med riktlinjer för statligt stöd avses Kommissionens kungörelse om riktlinjer för statligt stöd inom jordbruks- och skogsbrukssektorn och i landsbygdsområden (2022/C 485/01).

Genom sitt beslut 15.12.2015 har kommissionen godkänt avbytarservicesystemet för lantbruksföretagare.

Mikroföretag samt små och medelstora företag

Lantbruksföretagarens lantbruksföretag som beviljas avbytarservice ska vara ett sådant mikroföretag, eller litet eller medelstort företag som avses i gruppundantagsförordningen för jordbrukssektorn.

Enligt gruppundantagsförordningen avses med mikroföretag samt små och medelstora företag sådana företag som har mindre än 250 arbetstagare i sin tjänst, en årsomsättning på högst 50 miljoner euro eller en balansomslutning på högst 43 miljoner euro.

Eftersom alla lantbruksföretag som är verksamma i Finland uppfyller ovan nämnda definition på mikroföretag samt små och medelstora företag behöver man inte skilt fråga efter företagets storlek.

Inte företag i svårigheter

Lantbruksföretagarens lantbruksföretag som beviljas avbytarservice får inta vara ett sådant företag i svårigheter som avses i gruppundantagsförordningen för jordbrukssektorn.

Kommissionens förordning (EU) N:r 651/2014 2 artikeln 18 punkten avses med "företag i svårigheter" ett företag för vilka minst en av följande omständigheter råder (att avgifter är föremål för utsökning är inte som sådant ett kännetecken på att företaget är i svårigheter):

a) det är fråga om ett bolag, vars delägares ansvar är begränsat (utom mikroföretag, små eller medelstora företag som funnits i mindre än tre år), om över hälften av det tecknade aktiekapitalet har försvunnit på grund av ackumulerade förluster. Detta är fallet om avdrag för ackumulerade förluster från reserver (och alla andra element som vanligtvis betraktas som en del av företagets egna medel) leder till ett negativt sammanlagt belopp som överstiger hälften av det tecknade aktiekapitalet. Vid tillämpningen av

denna bestämmelse avses med" bolag, vars delägares ansvar är begränsat" särskilt de typer av företag som anges i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU, och ”aktiekapital” omfattar om så är relevant eventuell överkurs.

Denna punkt gäller i praktiken aktiebolag som funnits mer än tre år och som har förlorat över hälften av det tecknade aktiekapitalet på grund av ackumulerade förluster.

b) det är fråga om ett företag där åtminstone några ägare har obegränsat ansvar för företagets skuld (utom mikroföretag, små eller medelstora företag som funnits i mindre än tre år), om över hälften av det bokförda egna kapitalet har försvunnit på grund av ackumulerade förluster. Vid tillämpningen av denna bestämmelse avses med ”ett företag där åtminstone några ägare har obegränsat ansvar för företagets skuld” särskilt de typer av företag som anges i bilaga II till direktiv 2013/34/EU.

Denna punkt gäller i praktiken öppna bolag, kommanditbolag och firmor som funnits i mer än tre år och som har förlorat över hälften av sina tillgångar enligt bokslutet på grund av ackumulerade förluster.

Denna punkt tillämpas inte på enskilda näringsidkare och lantbrukssammanslutningar. På dem tillämpas endast punkt c då man uppskattar om definitionen på företag i svårigheter uppfylls.

c) om företaget är föremål för ett kollektivt insolvensförfarande (konkurs, företagssanering, skuldsanering för privatperson) eller uppfyller kriterierna i nationell lagstiftning för att försättas i kollektiv insolvens på sina fordringsägares begäran (förutsättningar för konkurs, företagssanering eller skuldsanering för privatperson föreligger på fordringsägarnas begäran).

Eftersom ett företagssaneringsförfarande i Finland upphör i och med att ett saneringsprogram fastställs är utgångspunkten den att ett företag som omfattas av ett saneringsprogram inte är ett företag i svårigheter, såvida det inte uppfyller andra kriterier för ett företag i svårigheter. Ett fastställt saneringsprogram är således inget hinder för att få avbytarservice.

Utgångspunkten är att ett betalningsprogram som fastställts för gäldenären i samband med en skuldsanering för privatperson inte är ett hinder för avbytarservice, såvida kriteriet för företag i svårigheter enligt punkt d inte uppfylls.

Formuleringen i kriteriet ”eller uppfyller kriterierna i nationell lagstiftning för att försättas i konkurs eller företagssanering på

sina fordringsägares begäran” avser i praktiken att företaget kunde försättas i konkurs eller att ett företagssaneringsförfarande kunde inledas. Närmare bestämmelser om ovan nämnda förutsättningar finns i 2 kapitlet i konkurslagen samt i 6 § i lagen om företagssanering. En anhängig ansökan om konkurs eller sanering betraktas som tecken på att företaget är insolvent.

Är det fråga om en enskild näringsidkare, en lantbrukssammanslutning eller ett mikroföretag eller ett litet eller medelstort företag som funnits i mindre än tre år, tillämpas endast denna punkt (c) i bedömningen.

På mikroföretag, små och medelstora företag som funnits mer än tre år tillämpas punkterna a-d.

d) om företaget har fått undsättningsstöd och ännu inte har betalat tillbaka lånet eller avslutat garantin, eller har fått omstruktureringsstöd och fortfarande omfattas av en omstruktureringsplan.

Inget obetalt återbetalningskrav som baserar sig på ett kommissionsbeslut

Avbytarservice kan inte beviljas om det genom Europeiska kommissionens beslut har angetts att ett regelstridigt stöd som är oförenligt med den inre marknaden har beviljats lantbruksföretagarens lantbruksföretag. Om ett sådant på kommissionens beslut baserat återbetalningskrav har getts kan avbytarservice beviljas först efter att den fordran som avses i återbetalningskravet har betalats tillbaka.

Det är skäl att observera att man med återbetalningskrav här således uttryckligen avser ett återbetalningskrav, som baserar sig på ett kommissionsbeslut, och inte exempelvis återkravsbeslut som enbart gäller nationella lantbruksstöd, investeringsstöd eller generationsväxlingsstöd.

2 Särskilda villkor för semester

I kapitel 1 behandlas de gemensamma villkoren för avbytarservice. Utöver de gemensamma villkoren förutsätter de enskilda avbytarserviceförmånerna att vissa kompletterande villkor uppfylls. De kompletterande villkoren är till innehållet olika för de enskilda förmånerna.

I detta kapitel behandlas de särskilda villkoren för semester. De särskilda villkoren för vikariehjälp behandlas i kapitel 3. De särskilda villkoren för avgiftsbelagd avbytarhjälp behandlas i kapitel 12.

De särskilda villkoren för semester är

1 lantbruksföretagaren bedriver verksamheten som huvudsyssla (se punkt 2.1),

2 den obligatoriska LFÖPL-försäkringen är i kraft vid ingången av kalenderåret (se punkt 2.2).

2.1 Huvudsyssla

Ett särskilt villkor för semester är att det är fråga om en lantbruksföretagare med uppgiften som huvudsyssla. Föreskrifter om huvudsyssla finns i 4 § 1 mom. i ASL där grunderna för definitionen på huvudsyssla nämns. I fråga om närmare bestämmelser om vad som anses vara huvudsyssla hänvisas till förordningen (2 § i ASF).

För att det ska vara fråga om huvudsyssla förutsätts att

1) lantbruksföretagarens arbetsinsats vid tidpunkten för avbytartjänsten och under de sex månader som föregår den har bestått av bedrivande av lantbruk i minst samma utsträckning som av arbete utanför lantbruksföretaget (se närmare punkt 2.1.1) och att
2) lantbruksföretagaren inte är arbetslös arbetssökande (se närmare punkt 2.1.2).

2.1.1 Arbetstidsjämförelse

Huvudsysslan uppskattas genom att

1) det genomsnittliga antal arbetstimmar per vecka som går åt till lantbruksföretagets husdjursproduktion och andra nödvändiga göromål som hör till skötseln av företaget jämförs med

2) det genomsnittliga antal arbetstimmar per vecka som går åt till arbete utanför gårdsbruksenheten.

Om det antal arbetstimmar som avses i 1 punkten kan uppskattas motsvara minst det antal arbetstimmar som avses i 2 punkten, har lantbruksföretagaren trots sitt andra arbete rätt till semester om de övriga villkoren för semester också uppfylls.

Även om exempelvis inkomsterna av arbete utanför gårdsbruksenheten t.o.m. väsentligt skulle överstiga inkomsterna av lantbruket har detta ingen betydelse när jämförelsen görs.

2.1.1.1 Arbete utanför gårdsbruksenheten som beaktas i jämförelsen

Arbets- eller tjänsteförhållande

Ett kortvarigt och tillfälligt arbets- eller tjänsteförhållande saknar betydelse när huvudsysslan uppskattas. Enligt 2 § 1 mom. 1 punkten i ASF beaktas bara de arbets- eller tjänsteförhållanden som pågår minst tre månader. Däremot har det ingen betydelse om ett arbete som pågår minst tre månader är ett heltids- eller ett deltidsarbete.

Kortjobb

Tremånadersperioden uppskattas utifrån den faktiska situationen och inte på formella grunder. Därför kan flera tidsbundna arbets- eller tjänsteförhållanden i följd vara ett hinder för semester fastän vart och ett av dem i sig vore kortare än tre månader.

> Exempel 2–1: Husbonden har inlett ett tidsbundet arbetsförhållande som pågår 1.1.–15.3.2024 (totalt 2,5 mån). Arbetsförhållandet ska beaktas då semester beviljas efter 1.1.2024 om det kan anses sannolikt att det kommer att fortgå även efter 15.3.2024.

> Exempel 2–2: Husbonden har i korta perioder varit i samma arbetsgivares tjänst men perioderna har varit många. Avbrotten mellan perioderna har varit korta och antalet arbetsdagar överstiger klart antalet "mellandagar". Eftersom det är fråga om en situation som kan jämföras med ett fortlöpande arbetsförhållande ska den beaktas då rätten till semester prövas. Situationen kunde bedömas på annat sätt om det vore fråga om arbete för flera olika arbetsgivares räkning.

Oavlönad ledighet

Att arbets- eller tjänsteförhållandet formellt är i kraft är inte av avgörande betydelse. Ett arbets- eller tjänsteförhållande beaktas bara till den del det är fråga om perioder under vilka personen haft rätt till löneförmån.

Arbetsplatsens placering

Arbets- och tjänsteförhållandena beaktas alltid när rätten till semester Prövas, oberoende av var själva arbetet utförs. Därför kan ett arbete i arbetsförhållande som utförs på gårdsbruksenheten bli ett hinder för semester (när det gäller företagsverksamhet är servicepunktens placering avgörande; se närmare nedan).

> Exempel 2–3: Husmor på en kreatursgård arbetar som kommunal familjedagvårdare och sköter barn på gårdsbruksenheten.

Arbetet beaktas när rätten till semester prövas (arbetsförhållande till kommunen). Om hon skulle sköta barn i egenskap av självständig företagare skulle arbetet inte beaktas vid prövningen (företagsverksamhet från en servicepunkt som befinner sig på gårdsbruksenheten).

Exempel 2–4: Husbonden är minoritetsdelägare i en skogsmaskinfirma som har sin servicepunkt på gårdsbruksenheten. Firman betalar lön till honom för skogsmaskinentreprenadarbete. Arbetet för firmans räkning beaktas eftersom det är fråga om ett arbetsförhållande (trots att husbonden äger en del av firman).

Företagsverksamhet

Vid sidan av arbets- och tjänsteförhållanden beaktas även en från lantbruket avskild företagsverksamhet, som bedrivs från en servicepunkt ytterom gårdsbruksenheten, som ett annat arbete (2 § 1 mom. 1 punkten i ASF).

Oberoende av servicepunktens placering blir all företagsverksamhet som bedrivs i anslutning till lantbruket utanför granskningen. Arbete som exempelvis utförs i ostmejeri, grönsakspackeri eller direktförsäljningshall som ägs av flera odlare gemensamt beaktas sålunda inte såsom verksamhet ytterom gårdsbruksenheten, fastän detta företags servicepunkt vore belägen ytterom gårdsbruksenheten. All binäringsverksamhet i anslutning till lantbruket blir utanför granskningen oberoende av dess omfattning eller beskattning (gårdsbruksbeskattning eller näringsbeskattning).

Utanför granskningen blir också all företagsverksamhet som bedrivs från gårdsbruksenheten. Huruvida företagsverksamheten har eller inte har anknytning till lantbruket saknar betydelse i detta sammanhang (2 § 1 mom. 1 punkten i ASF). Även om företagets arbetsprestationer i huvudsak skulle ske utanför lägenheten saknar detta betydelse.

Exempel 2–5: Vid sidan av sin lantbruksföretagsverksamhet är husbonden ansvarig bolagsman i ett kommanditbolag som bedriver jordtransportverksamhet. Kommanditbolaget har sin servicepunkt på gårdsbruksenheten där bolagets maskiner också förvaras och underhålls. Arbetet i egenskap av jordtransportföretagare är inget hinder för beviljande av semester.

Utanför granskningen blir även all sådan företagsverksamhet som bedrivs utan egentlig servicepunkt. Här avses bland annat sådan företagsverksamhet där servicepunkten "följer med" företagaren, exempelvis en rörfirma, en småmaskinsverkstad, konsultverksamhet eller sotningsverksamhet och där de arbetsredskap som behövs transporteras i bilen utan egentlig servicepunkt. Det räcker att det inte finns någon fast servicepunkt utanför gården från vilken verksamheten bedrivs och att det inte heller är fråga om ett arbetsförhållande.

Studerande

När huvudsysslan uppskattas beaktas endast arbete som utförs i arbets- eller tjänsteförhållande eller i egenskap av självständig företagare. Därför beaktas studier inte då huvudsysslan uppskattas (dvs. studier medför inte att rätten till semester går förlorad).

Granskningsperioden 6 mån

Vid sidan av de (minst tre månader långa) arbets- och tjänsteförhållanden och företagsverksamheter som är i kraft vid den tidpunkt då avbytarservicen börjar beaktas även de arbets- och tjänsteförhållanden samt företagsverksamheter som upphört under de sex månader som föregår tidpunkten för avbytartjänsten. Om det under nämnda period förekommit ett arbets- eller tjänsteförhållande som pågått minst tre månader, eller om lantbruksföretagaren bedrivit en från lantbruket avskild företagsverksamhet från en servicepunkt som ligger ytterom gårdsbruksenheten, beaktas arbetet eller verksamheten som ett annat arbete. Ett arbets- eller tjänsteförhållande anses ha upphört då den regelbundna löne-betalningen upphört. Eventuella senare betalningar av engångsnatur, till exempel semesterersättningar, uppskjuter inte granskningsperiodens början.

> Exempel 2–6: En lantbruksföretagares långvariga arbetsförhållande upphörde 30.11.2023. Det avslutade arbetsförhållandet inverkar på hans semesterrätt under en tid av sex månader, dvs. fram till 1.6.2024. Lantbruksföretagaren har inte heller efter sistnämnda datum rätt till semester om arbetslöshetsdagpenning eller arbetsmarknadsstöd betalas till honom (se närmare punkt 2.1.2).

> Exempel 2–7: När föräldrarna börjar få avträdelsestöd säger sonen upp sitt långvariga arbetsförhållande räknat från 31.7.2024 och börjar jobba som lantbruksföretagare från och med 1.8.2024. På grund av den sex månader långa granskningsperioden kan sonen inte ha rätt till semester under år 2024 fastän föräldrarna skulle ha lämnat en del av sin semester outtagen (se närmare punkt 2.2 "Semester ärvs").

> Exempel 2–8: Situationen densamma som i föregående exempel men sonen säger inte upp sitt arbetsförhållande. Från och med den dag han inleder sin lantbruksföretagarverksamhet är hans arbetstid som hänför sig till bedrivandet av lantbruk minst lika stor som den arbetstid som går åt till arbete utanför lantbruksföretaget. Även i denna situation kan sonen på grund av den sex månader långa granskningsperioden inte ha rätt till semester under år 2024.

Den här avsedda granskningsperioden på sex månader kan också helt eller delvis infalla under en tid då LFÖPL-försäkringen ännu inte varit i kraft.

> Exempel 2–9: Dotterns arbetsförhållande upphör 31.10.2023 och 1.1.2024 börjar hon jobba på föräldrarnas gårdsbruksenhet mot lön. Hennes obligatoriska LFÖPL-försäkring som familjemedlem börjar 1.1.2024, men på grund av den sex månader långa granskningsperioden kan hon få rätt till semester tidigast sex månader efter att arbetsförhållandet upphört, dvs. från 1.5.2024.

2.1.1.2 Arbetstider som ska användas i jämförelsen

Arbetstid i lantbruksarbetet

När den arbetstid som går åt till bedrivande av lantbruk uppskattas beaktas det genomsnittliga antal arbetstimmar per vecka som för idkaren av lantbruk går åt till lantbruksföretagets husdjursproduktion och andra nödvändiga göromål som hör till skötseln av företaget (2 § 3 mom. i ASF).

Det totala antalet arbetstimmar som går åt till lantbruksarbetena bestäms i praktiken med hjälp av programmet för dimensionering av arbetstiden. Om dimensioneringsprogrammet inte kan användas, exempelvis på grund av gårdens produktionsinriktning, bestäms arbetstiden på annat tillförlitligt sätt. Längden på den **semesterdag** som man på detta sätt får med hjälp av dimensioneringsprogrammet multipliceras med sju, vilket ger den genomsnittliga arbetstid per vecka som går åt till lantbruksarbetena (närmare om omfattningen av en avbytardag i kapitel 11). Vid prövningen av om lantbruket är huvudsyssla utökas den nämnda genomsnittliga arbetstiden per vecka med sådana nödvändiga göromål som har samband med bedrivandet av husdjursproduktion och som inte sköts som avbytarservice, till exempel uppförande av betesinhägnader för djur, foderbärgning (inkl. tillverkning av ensilage) och skrivbordsarbete (Tavastehus förvaltningsdomstols beslut 6.3.2018, liggarnummer 18/0102/4).

Exempel 2–10: Det genomsnittliga antal arbetstimmar per vecka som går åt för husbonden till bedrivandet av lantbruksföretagets husdjursproduktion och andra nödvändiga arbetsuppgifter som hör till driften av företaget har fastställts till 35 timmar/vecka. När rätten till semester prövas anses husbonden, oberoende av annat arbete, bedriva lantbruk som huvudsyssla om den arbetstid som för honom går åt till annat arbete är högst 35 h/vecka.

Arbetstid i arbets- eller tjänsteförhållande

I fråga om annat arbete tas den regelbundna arbetstiden enligt arbets- eller tjänstekollektivavtalet som jämförelsegrund.

Exempel 2–11: En husmor som tjänstgör som lågstadielärare har enligt kollektivavtalet en regelbunden arbetstid på 37 timmar per vecka. I arbetstiden ingår förutom egentlig undervisning även annat arbete, exempelvis lektionsförberedelser. Oberoende av hur många egentliga undervisningstimmar husmodern har per vecka görs jämförelsen utifrån 37 timmar (också under skolornas sommarlov).

Exempel 2–12: En husmor har ett arbetsförhållande utanför gården. Arbetstiden är 25 timmar/vecka. Hon deltar i bedrivandet av lantbruk med 20 timmar/vecka. Arbetsförhållandet utanför gården upphör 30.6.2024, men på grund av sex månaders regeln har husmor ingen semesterrätt under 2024. Om arbetstiden som använts till bedrivande av lantbruk under det första halvåret hade varit minst lika lång som arbetstiden i det andra arbetet skulle hon ha haft rätt till semester såväl under den tid arbetsförhållandet pågick som under tiden därefter.

Arbetstid i en företagsverksamhet

När det gäller en företagsverksamhet baserar sig arbetstiden vanligen på faktorer som är beroende av prövning. Är det fråga om en affärsverksamhet (t.ex. damfrisering, bokföringsbyrå) kan den ordinarie öppethållningstiden tas som utgångspunkt när arbetstiden uppskattas.

Arbetstidsjämförelseperiod

Arbetstiden i såväl det andra arbetet som i lantbruksarbetet uppskattas för en sådan tid, som bäst beskriver förhållandet mellan den tid som går åt dels till lantbruksarbetet, dels till det andra arbetet. I allmänhet är en vecka en tillräckligt lång granskningsperiod, men när det gäller personer verksamma i yrken med oregelbunden arbetstid kan det vara mera ändamålsenligt att låta granskningsperioden omfatta exempelvis en månad. När uppskattningen görs ska i vilket fall som helst beaktas att lantbruk bedrivs alla dagar i veckan (7 dagar/vecka).

2.1.2 Inte arbetslös arbetssökande

En lantbruksföretagare anses emellertid inte vara huvudsysselsatt om företagaren under avbytartiden får inkomstrelaterad dagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) eller allmänt stöd enligt lagen om allmänt stöd (48/2026). Detsamma gäller om företagaren under avbytartiden inte har rätt till den nämnda förmånen på grund av tid utan ersättning enligt 1 kap. 5 § 1 mom. 8 punkten i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Karenser

En person som i sig skulle ha rätt till arbetslöshetsförmåner, men till vilken förmån inte betalas på grund av karensbestämmelserna i lagen om utkomstskydd för arbetslösa, jämställs med person som får arbetslöshetsförmån. Sådana grunder, till vilka hänvisas i 4 § 1 mom. i ASL, är bland annat

- vägran att ta emot arbete,
- vägran att delta i arbetsmarknadsutbildning eller avbrytande av utbildning
- lämnande av arbete
- upprepad vägran att ta emot arbete eller delta i utbildning eller motsvarande förfarande
- vägran att utarbeta sysselsättningsplan eller att delta i sysselsättningsfrämjande service.

Rätt till semester föreligger inte heller under självrisktiden i början av en arbetslöshetsdagpenningsperiod.

Enligt Åbo förvaltningsdomstols beslut (liggare nr 06/0303/1) har syftet med bestämmelsen varit att de personer som omfattas av utkomstskyddssystemet för arbetslösa ska lämnas utanför avbytarservicen, fastän den avgörande faktorn enligt ordalydelsen i bestämmelsen är om personen i fråga rent konkret

får arbetslöshetsdagpenning. På grundval av detta kan exempelvis en person, som omfattas av utkomstskyddssystemet för arbetslösa och vars rätt till arbetslöshetsdagpenning avbryts på grund av sjukdom för den tid som arbetsoförmågan varar, inte anses vara berättigad till semester enbart på den grunden att sjukdagpenning, och inte arbetslöshetsdagpenning, betalas honom eller henne under denna tid.

2.2 Obligatorisk LFÖPL-försäkring i kraft från ingången av kalenderåret

En lantbruksföretagare har inte rätt till semester under det kalenderår då företagarens skyldighet att teckna en obligatorisk LFÖPL-försäkring börjar, med undantag för en sådan situation då semester "ärvs" som förklaras nedan. Närmare om försäkringen, se punkt 1.3.1.1, underpunkten "Gäller lantbruksföretagsvis".

Semesterrätt anses föreligga om den obligatoriska LFÖPL-försäkringen börjar senast på nyårsdagen 1.1, men inte i sådana fall där den obligatoriska LFÖPL-försäkringen börjar först den följande vardagen, dvs. 2.1.

> Exempel 2–13: En son som inte tidigare varit LFÖPL-försäkrad köper gården av sina föräldrar 1.12.2023. I köpebrevet har avtalats att ägande- och besittningsrätten övergår då hela köpeskillingen har betalats. Köpeskillingen betalas 2.1.2024 och LFÖPL-försäkringen kan börja från och med denna dag. Sonen har ingen rätt till semester under år 2024 eftersom den obligatoriska LFÖPL-försäkringen börjar först från 2.1.2024 (om han inte "ärver" semester på sätt som nämns nedan).

När en lantbruksföretagare börjar omfattas av den obligatoriska LFÖPL i egenskap av ny företagare förutsätts att den obligatoriska LFÖPL-försäkringen varit i kraft räknat från början av kalenderåret. Om den obligatoriska LFÖPL-försäkringen avbryts exempelvis på grund av att lantbruksföretagaren beviljats rehabiliteringsstöd har företagaren normal semesterrätt efter avbrottet.

När rätten till semester prövas har det ingen betydelse i vilken egenskap lantbruksföretagaren omfattats av den obligatoriska LFÖPL-försäkringen. Rätt till semester har därför även en person som mitt under året inleder lantbruksföretagsverksamhet, om han/hon tidigare har haft obligatorisk LFÖPL-försäkring från samma lägenhet i egenskap av familjemedlem och den obligatoriska försäkringen varit i kraft utan avbrott åtminstone från ingången av kalenderåret i fråga.

> Exempel 2–14: Utgångsläget samma som i exempel 2-13, men sonen har redan tidigare haft obligatorisk LFÖPL-försäkring eftersom föräldrarna betalat lön till honom för arbetet på gården (familjemedlem). Sonen har rätt till semester eftersom LFÖPL-försäkringen fortgår utan avbrott på samma lägenhet trots att den ändras från en försäkring som familjemedlem till en försäkring som egentlig lantbruksföretagare.

Har inte fyllt 18 år (eller har fyllt 68 år)

För att semester ska erhållas utan obligatorisk LFÖPL-försäkring om man inte fyllt 18 år (eller har fyllt 68 år) förutsätts att idkaren av gårdsbruk (se punkt 1.3.1.1, underpunkten ” Personer som inte fyllt 18 år eller som fyllt 68 år”) i sig skulle uppfylla villkoren för obligatorisk LFÖPL-försäkring räknat från ingången av kalenderåret om den hindrande åldersgränsen inte skulle finnas (om inte lantbruksföretagaren ”ärver” semester på sätt som förklaras nedan).

Semester "ärvs"

Rätten till semester förutsätter således bland annat att en obligatorisk LFÖPL-försäkring är i kraft och fortgår räknat från årets början. I undantagsfall kan lantbruksföretagaren ha rätt till semester även i sådana fall, där den obligatoriska LFÖPL-försäkringen börjat först den 2 januari eller därefter, om de företagare som avstår från lantbruksföretagsverksamheten i samma lantbruksföretag inte har tagit ut all sin semester före överlåtelsen. I sådana fall har förvärvaren rätt till semester till den del som ännu inte tagits ut vid den tidpunkt då överlåtelsen sker, dock för högst 26 kalenderdagar.

Här avsedd rätt till semester kan uppstå bara i sådana fall, där det är fråga om ett generationsskifte på en gårdsbruksenhet eller om annan överlåtelse av gårdsbruksenhet där den lantbruksproduktion, på grund av vilken avbytarservice ges, i sin helhet övergår till förvärvaren. Rätten till semester kan övergå till övertagaren endast om en överlåtares rätt till semester upphör och överlåtaren har outnyttjade semesterdagar kvar. Rätten till de återstående semesterdagarna kan emellertid övergå endast om lantbruksproduktionen i samma lantbruksföretag som ligger till grund för avbytarservicen helt eller delvis övergår till övertagaren. Detsamma gäller om det i företaget görs sådana arrangemang i fråga om ägandet att överlåtaren helt förlorar sin rätt till semester och en ny eller fortsatt ägare eller delägare får rätt till semester. Vid bolagsarrangemang kan rätten till semester övergå till övertagaren endast om överlåtaren helt förlorar sin rätt till semester. Om överlåtaren till exempel behåller en ägarandel på över 30 procent i ett aktiebolag och även i övrigt uppfyller villkoren för obligatorisk LFÖPL-försäkring, kan rätten till semester inte övergå till övertagaren.

Efterträdaren får inte rätt till semester på det sätt som avses här till exempel om personen försäkras enligt LFöPL vid sidan av sina föräldrar mitt under kalenderåret på grund av att föräldrarna har börjat betala kontant lön till honom eller henne. För att rätten till semester ska kunna överföras krävs alltid att rätten till semester upphör för någon annan.

Vidare förutsätts att avträdaren (eller avträdarna) själv har haft rätt till semester och att semester beviljats eller kunde ha beviljats. En större semesterrätt än vad avträdaren (eller avträdarna) hade vid överlåtelsetidpunkten kan inte överföras på en förvärvare vars LFÖPL-försäkring börjar mitt under kalenderåret.

Exempel 2–15: En husbonde som får ålderspension enligt arbetspensionslagarna och 57-årig en husmor, som fått full invalidpension sedan 2022, överlåter gården till sin dotter 15.6.2026 och dottern beviljas en obligatorisk LFÖPL-försäkring från samma dag. Dottern har ingen rätt till semester 2026 eftersom den obligatoriska LFÖPL-försäkringen börjar mitt under kalenderåret och avträdarna har inte haft rätt till se-

mester, vilket gör att det inte finns någon outtagen semester efter dem. På grund av sin ålderspension har husbonden inte haft semesterrätt och på grund av sin invalidpension har inte heller husmor haft rätt till semester under år 2026.

Exempel 2–16: Avträdarna har inte beviljats semester eftersom de inte bedrivit lantbruk som huvudsyssla på det sätt som avses i ASL. Mitt under året överlåts lägenheten till en förvärvare som inte tidigare haft obligatorisk LFÖPL-försäkring. Förvärvaren har ingen rätt till semester fastän han skulle börja bedriva lantbruk som huvudsyssla

eftersom det inte blivit kvar någon outtagen semester efter avträdarna.

Exempel 2–17: De semesterberättigade avträdarna överlåter gården till sin son mitt under kalenderåret. Eftersom det inte finns något avbrott mellan avslutandet av föräldrarnas obligatoriska LFÖPL-försäkringar och sonens obligatoriska LFÖPL-försäkrings början kan sonen ”ärva” den semester som föräldrarna inte tagit ut. I en situation där sonens sambo, som inte är delägare till gården, skulle arbeta på den och beviljas en obligatorisk LFÖPL-försäkring i egenskap av sambo, förutsätts av försäkringstekniska skäl inte (en sambo kan försäkras först från och med dagen efter ansökningsdagen) att sambons försäkring börjar utan avbrott efter avträdarnas försäkringar. Här räcker det att det arbete som uppfyller villkoren för en obligatorisk LFÖPL-försäkring fortgår utan avbrott.

Av förvärvaren (eller förvärvarna) förutsätts naturligtvis att han/hon även för övrigt uppfyller villkoren för semester, exempelvis i fråga om huvudsyssla.

Exempel 2–18: Avträdarna säljer gården till sin son 1.9.2026 som odlar den på deltid. Även efter köpet fortsätter han att arbeta utanför gården så att han inte uppfyller villkoren för huvudsyssla enligt ASL. Förvärvaren har ingen rätt till semester fastän semestern, eller en del av den, för kalenderåret i fråga hade blivit outtagen.

Om semesterrätt övergår till förvärvaren gäller den bara den del av semestern som överlåtarna inte hunnit ta ut under det löpande kalenderåret. De överförda semestrarna beräknas med en dags noggrannhet, dock så att maximiantalet semesterdagar för en förvärvare är 26. Avträdarnas uppgiftsandelar har ingen betydelse när antalet semesterdagar som ska överföras uppskattas.

Exempel 2–19: Avträdarhusbonden, vars uppgiftsandel varit 7 timmar av den totala arbetstiden på gården, har tagit ut 20 semesterdagar. På motsvarande sätt har avträdarhusmodern, vars uppgiftsandel varit 3 timmar, tagit ut 10 semesterdagar före den dag gården överlåts. På förvärvaren överförs 6 av husbondens semesterdagar och 16 av husmoderns, dvs. allt som allt överförs 22 semesterdagar. Den totala arbetstiden på gården uppskattas på nytt att motsvara den ändrade situationen. Närmare om den totala arbetstiden för lantbruksföretaget och de personliga uppgiftsandelarna i kapitel 11.

Exempel 2–20: Såväl husbonden som husmodern har 15 outtagna semesterdagar kvar, dvs. totalt 30 dagar. Förvärvarens semester är maximalt 26 dagar, antalet dagar kan inte överskridas.

Exempel 2–21: Det finns bara en avträdare på gården och han har 12 dagar outtagen semester kvar. Gården övertas av två förvärvare som vardera har rätt till semester. Vardera förvärvaren får 6 semesterdagar varvid hela den överförda semestern utnyttjas. Också i detta fall uppskattas semesterdagens längd på nytt i enlighet med den nya situationen.

Semester kan "ärvas" bara när det gäller semesterdagar som berör samma kalenderår. Om semestern antingen helt eller delvis framskjutits att hållas under följande kalenderår är det inte möjligt att "ärva" de dagar som på så sätt framflyttats, inte ens i sådana fall där de blir helt och hållet outtagna av avträdaren. I punkt 7.1.3 "Redan fastställd semestertidpunkt framskjuts" behandlas framskjutande av tidpunkten för semester och hållande av dylik semester.

3 Särskilda villkor för rätt till vikariehjälp

I kapitel 1 behandlas de gemensamma villkoren för avbytarservice. Utöver de gemensamma villkoren förutsätter de enskilda avbytarserviceförmånerna att vissa kompletterande villkor uppfylls. De kompletterande villkoren är till innehållet olika för de enskilda förmånerna. I detta kapitel behandlas de villkor som enbart gäller rätten till vikariehjälp.

De särskilda villkoren för semester behandlas i kapitel 2 och de särskilda villkoren för avgiftsbelagd avbytarhjälp i kapitel 12. Trots att en lantbruksföretagare har rätt till semester innebär det inte automatiskt att företagaren också har rätt till vikariehjälp, utan vikariehjälpen förutsätter att vissa villkor som enbart gäller vikariehjälp uppfylls.

På motsvarande sätt kan en lantbruksföretagare i vissa situationer ha rätt till vikariehjälp fastän han eller hon på grund av något av de särskilda villkoren för semester inte har rätt till semester. Rätt till vikariehjälp utan rätt till semester kan komma i fråga i följande fall:

1 den husdjursproduktion som bedrivs uppfyller inte definitionen på huvudsyssla,

2 den obligatoriska LFÖPL-försäkringen har trätt i kraft från en senare tidpunkt än ingången av det kalenderår under vilket behovet av vikariehjälp uppkommer,

3 vikariehjälp ges med stöd av 7 § 2, 4 och 5 mom. eller 7 i § i ASL.

I vikariehjälpssituationer förutsätts – utöver de villkor som behandlas i kapitel 1 – att också följande villkor uppfylls:

1 lantbruksföretagarens arbetsinsats har varit betydande då behovet av vikariehjälp börjar (se punkt 3.1),

2 orsaken till vikariehjälpen överensstämmer med en tillfällig vikariehjälpsgrund enligt 4 kapitlet (se punkt 3.2) och

3 det finns ett behov av vikariehjälp (se punkt 3.3).

3.1 Betydande arbetsinsats

Rätt till vikariehjälp har en lantbruksföretagare som då behovet av vikariehjälp börjar med en betydande arbetsinsats sörjt och svarat för de nödvändiga dagliga arbetena för skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget och som av en i lagen specificerad tillfällig orsak inte har möjlighet att utan vikariehjälp sköta den uppgiftsandel som avses i 8 § (5 § i ASL).

En vikariehjälp förutsätter således inte att husdjursproduktionen i tid mätt är personens huvudsakliga yrke. En lantbruksföretagare som har sin huvudsyssla utanför gårdsbruksenheten kan också ha rätt till vikariehjälp om hans eller hennes arbetsinsats i lantbruksföretaget är betydande. Dessutom är det möjligt att få vikariehjälp trots att lantbruksföretagaren betalas arbetslöshetsförmån enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Hur betydande arbetsinsatsen är uppskattas utifrån den situation som råder vid tidpunkten för avbytartjänsten. När det gäller vikariehjälp tillämpas således ingen sex månaders granskningsperiod.

Då rätten till vikariehjälp prövas kan arbetsinsatsen anses betydande åtminstone i situationer där

1 personens uppgiftsandel av lantbruksföretagets totala arbetstid är betydande eller

2 de arbeten som ingår i personens uppgiftsandel är sådana att de inte kan utföras av de andra.

Betydande uppgiftsandel

När det gäller det första alternativet är det fråga om en helhetsbetonad prövning från fall till fall. Till grund för bedömningen av uppgiftsandelens betydelse fås olika fakta exempelvis från de uppgifter som getts för att uppskatta omfattningen av avbytt dag på gården (uppgifter om personer som arbetar på brukningsenheten samt deras genomsnittliga uppgiftsandelar i procent).

> Exempel 3–1: En husbonde som i flera års tid ensam bedrivit lantbruk har ingått äktenskap. Husmor flyttar till gården mitt under året och börjar arbeta där. Efter det kan uppgiftsandelarna uppskattas på nytt. Hennes uppgiftsandel kan uppskattas vara betydande genast från den dag hon flyttat till gården. Behovet av vikariehjälp ska dock prövas skilt; se exempel 3 - 9 som anknyter till detta.

Trots att lantbruksföretagarens personliga uppgiftsandel är liten i jämförelse med den totala arbetstiden för lantbruksföretaget kan företagarens arbetsinsats vara betydande, om de arbetsuppgifter han eller hon utför är betydande med tanke på de nödvändiga dagliga arbetena för skötsel av husdjuren. Till denna del, se även punkt 3.3 "Behov av vikariehjälp".

> Exempel 3–2: En husbonde, som är kommunal tjänsteman, utför under kvällar och veckoslut alla de nödvändiga dagliga arbeten för skötsel av husdjuren på gården som kräver traktorarkörande, men deltar inte för övrigt i husdjursskötselarbetena. Husbondens arbetsinsats kan anses betydande och han har rätt till vikariehjälp, om det annars inte är möjligt att utföra de nödvändiga dagliga arbeten för skötsel av husdjuren på gården som kräver traktorarkörande.

3.2 Orsaken överensstämmer med en tillfällig vikariehjälpsgrund enligt 4 kap.

Syftet med vikariehjälpen är att trygga att de nödvändiga dagliga arbetena för skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget fortgår under den tid lantbruksföretagaren själv på grund av en i lagen nämnd särskild tillfällig orsak är förhindrad att utföra sina härtill hörande uppgifter. Däremot är vikariehjälpen inte avsedd för situationer, där behovet av utomstående hjälp är av varaktig natur i så måtto att det inte kommer att vara möjligt att fortsätta med de nödvändiga dagliga arbetena för skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget utan hjälp av utomstående, åtminstone inte i tidigare omfattning.

I ASL föreskrivs för hur lång tid vikariehjälp kan ges på grund av viss orsak. Vikariehjälpsgrunden anses vara tillfällig om vikariehjälp ges inom ramen för de maximigränser som föreskrivs i ASL (se närmare kapitel 4).

De största problemen i anslutning till tolkningen av begreppet tillfällig förekommer i praktiken i samband med vikariehjälp som ges på grund av arbetsoförmåga. Om lantbruksföretagaren med stöd av 7 § i ASL har rätt till vikariehjälp på grund av arbetsoförmåga, får begäran om vikariehjälp inte förvägras på den grunden att det i läkarutlåtandet anses att arbetsoförmågan är bestående.

3.2.1 För avslutande/organisering av verksamheten då orsaken bestående

Vikariehjälp kan inte alls ges om orsaken redan från början är av varaktig natur och en redan given vikariehjälp kan inte heller fortgå efter det en orsak ändras från tillfällig till bestående. Det finns dock två undantag från huvudregeln:

1 lantbruksföretagaren har haft rätt till vikariehjälp på grund av arbetsoförmåga och efter det har antingen invalidpension enligt arbetspensionslagarna (antingen full pension eller i form av delpension) beviljats tills vidare eller ålderspension enligt arbetspensionslagarna beviljats (partiell förtida ålderspension anses inte vara ålderspension enligt arbetspensionslagarna), eller så har hans eller hennes rätt till vikariehjälp upphört med anledning av det utlåtande som avses i 7 § 1 mom. i ASL), eller

2 en lantbruksföretagare som själv skulle ha rätt till vikariehjälp avlider.

I vartdera fallet är tanken den att vikariehjälp ges åt lantbruksföretagaren själv eller åt dödsboet bara i den omfattning och så länge som de arrangemang som krävs för fortsatt husdjursproduktion i lantbruksföretaget eller för avslutande av husdjursproduktionen pågår. I vartdera fallet kan vikariehjälp ordnas för högst 60 dagar och dessa dagar måste infalla under de sex månader som följer på delfåendet av beslutet om invalidpension eller ålderspension eller som följer på dagen för utlåtandet eller dödsfallet (7 i § i ASL).

Med det utlåtande i 7 § 4 mom. som nämns i bestämmelsen avses det utlåtande som LPA ger till den lokala enheten i situationer där vikariehjälp ges på grund av rehabiliteringsstöd. I utlåtandet tar LPA ställning till om huruvida det är sannolikt att lantbruksföretagaren senare förmår fortsätta arbeta i de uppgifter för vilka vikariehjälp senast har lämnats. Om LPA anser att det inte är sannolikt att lantbruksföretagaren förmår återgå till arbetena, avslutar utlåtandet den vikariehjälp som beviljats på grund av rehabiliteringsstöd.

> Exempel 3–3: Genom sitt beslut av 2.2.2024 beviljar LPA lantbruksföretagaren full invalidpension, men på grund av primärtiden börjar betalningen av pensionen först från 1.4.2024. Rätten till den vikariehjälp som beviljats på grund av att invalidpensionsansökan är anhängig upphör i och med delfåendet av beslutet (se punkt 4.1.3) och från samma tidpunkt kan vikariehjälp beviljas för organisering av företagsverksamheten. Också i denna situation räknas de sex månaderna från delfåendet av beslutet och inte från pensionens början.

Den här vikariehjälpsgrunden avviker från de övriga vikariehjälpsgrunderna även i det avseendet att mottagaren av vikariehjälp inte i alla situationer uppfyller definitionen på lantbruksföretagare enligt ASL utan vikariehjälp ges

1 en lantbruksföretagare eller en **före detta** lantbruksföretagare som börjat få invalid- eller ålderspension eller rehabiliteringsstöd. Det krävs inte att personen i fråga har en obligatorisk LFÖPL-försäkring. De hindrande förmåner som nämns i 3 § 1 mom. 3 punkten i ASL är i detta fall inte heller något hinder för beviljande av vikariehjälp. Personen i fråga behöver således inte längre vid tidpunkten för vikariehjälpen till denna del uppfylla definitionen på lantbruksföretagare enligt ASL, bara han eller hon har uppfyllt definitionen innan invalid- eller ålderspensionen eller rehabiliteringsstödet beviljades och likaså varit berättigad till vikariehjälp på grund av arbetsoförmåga före beviljandet av invalid- eller ålderspensionen eller givandet av det utlåtande som avses i 7 § 4 mom. i ASL.

2 dödsboet efter en avliden lantbruksföretagare. Här ska dock observeras att den avlidne personen måste ha varit sådan lantbruksföretagare som avses i ASL och likaså ha varit berättigad till vikariehjälp. Därtill förutsätts att lantbruksföretaget fortfarande uppfyller de villkor som föreskrivs i 3 § 1 mom. 2 och 4–6 punkterna i ASL, dvs. lantbruksföretaget har minst sex husdjursenheter och det är fråga om ett mikroföretag, eller ett litet eller medelstort företag som inte är i svårigheter och som inte heller har ett obetalt återbetalningskrav som baserar sig på ett beslut av Europeiska kommissionen (se punkterna 1.3.1.2 och 1.3.1.4).

Förenämnda 60 dagar är det maximala antalet dagar för vilka vikariehjälp kan ges för arrangemang som krävs för fortsatt husdjursproduktion i lantbruksföretaget eller för avslutande av husdjursproduktionen. Dessutom kan vikariehjälp ges för maximiantalet dagar bara i sådana fall där det inte är möjligt att utföra de planerade åtgärderna inom en kortare tid. I övriga fall kan vikariehjälp fås bara för den tid, inom vilken det skäligen är möjligt att utföra de åtgärder omorganiseringen eller avslutandet av lantbruksföretagets husdjursproduktion kräver.

Eftersom en vikariehjälp på denna grund förutsätter att lantbruksföretagets husdjursproduktion upphör eller omorganiseras inom de 60 dagarna kan man innan avbytartjänsten beviljas begära en plan av lantbruksföretagaren, av vilken framgår hur berörda åtgärder avses bli utförda och inom vilken tid.

Även om förhållandena så skulle förutsätta kan vikariehjälpen inte ens av särskilda skäl fortgå efter det maximiantalet dagar (60) eller maximiantalet månader (6) har uppnåtts.

> Exempel 3–4: En husbonde har för avsikt att avstå från kreaturen på grund av den invalidpension som beviljats honom. Han önskar få vikariehjälp för maximal tid för avslutande av företagsverksamheten eftersom priset på kött har varit stigande på senare tid. Det kommer inte att finnas någon som tar över kreatursskötseln på gården. Vikariehjälpen ska begränsas till kortaste möjliga tid som krävs för att man i praktiken ska kunna avstå från kreaturen (slaktbilens tidtabell m.m.).
>
> Exempel 3–5: En lantbruksföretagare som är berättigad till vikariehjälp avlider plötsligt. Det är meningen att en son, som en lång tid arbetat i huvudstadsregionen, ska ta över gårdsbruket, men på grund av sitt långvariga arbetsförhållande har han två månaders uppsägningstid. Under dylika förhållanden kan vikariehjälp ges för den tid uppsägningen förutsätter (max. 60 dagar).
>
> Exempel 3–6: För övrigt samma situation som i föregående exempel, men på grund av ålderspension enligt arbetspensionslagarna hade lantbruksföretagaren ingen gällande obligatorisk LFÖPL-försäkring. Vikariehjälp ges inte eftersom företagaren inte själv hade varit berättigad till vikariehjälp medan han levde.

3.3 Behov av vikariehjälp

Helhetsprövning

Ett villkor för vikariehjälp är dessutom att den som ansöker om vikariehjälp inte har möjlighet att utan vikariehjälp sköta sin uppgiftsandel. Då behovet av vikariehjälp uppskattas beaktas förhållandena i lantbruksföretaget i sin helhet samt möjligheterna att genom interna arrangemang inom företaget sköta göromålen (5 § i ASL).

Behovet av vikariehjälp prövas från fall till fall i enlighet med principerna i 5 § i ASL (således även då fråga är om själv ordnade avbytartjänster). Det är fråga

om en helhetsprövning och beroende på exempelvis vikariehjälpsgrunden kan slutresultatet variera även för en och samma lantbruksföretagare.

I uppgiftsandelen och således även i behovsprövningen beaktas de nödvändiga dagliga arbetena för skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget (i punkt 11.1.1 anges de uppgifter som ingår i den totala arbetstiden för lantbruksföretaget, och mera i detalj i punkt 8.4).

Även om det i sig skulle finnas en grund för vikariehjälpen finns det inget behov av vikariehjälp, om vikariehjälpsgrunden (till exempel hälsofrämjande ”tyhy”-verksamhet) sker under en sådan tid, exempelvis ytterom kreatursskötseltiderna, att lantbruksföretagaren trots vikariehjälpsgrunden har möjlighet att sköta sin uppgiftsandel.

Förordar

Faktorer som ska beaktas i helhetsprövningen och som förordar att vikariehjälp beviljas är bland annat

- på lägenheten varken bor eller arbetar andra personer på vilka sökandens uppgiftsandel kunde överföras
- vikariehjälpsgrunden är av den arten (exempelvis arbetsoförmåga) att det inte skäligen kan förutsättas att mottagaren av vikariehjälpen ens partiellt deltar i sin uppgiftsandel på så sätt att den återstående delen kan överföras på andra
- vikariehjälpsgrunden är långvarig, därför finns det mindre möjligheter till långvariga specialarrangemang.

Talar mot

På motsvarande sätt "talar" bland annat följande faktorer mot ett beviljande av vikariehjälp:

- andra personer bor och arbetar på gården; i synnerhet om de blivit tilldelade personliga uppgiftsandelar (se närmare kapitel 11)
- den som söker vikariehjälp bjuder ut en i företaget arbetande familjemedlem eller annan person som vikariehjälpsavbytare på samma gång som han/hon söker vikariehjälp
- andra personer arbetar i företaget, antingen i regelbundet arbetsförhållande eller säsongbetonat (exempelvis familjemedlemmar och/eller lantbrukspraktikanter)
- trots att vikariehjälpsgrund förekommer kan det skäligen förutsättas att personen åtminstone i viss omfattning sköter sin uppgiftsandel (det är till exempel fråga om hälsofrämjande ”tyhy”-verksamhet som inte pågår särskilt länge per dag) så att den återstående delen kan överföras på andra

– vikariehjälpsgrunden är kortvarig, vilket gör att det kan finnas bättre möjligheter till sådana arrangemang som på längre sikt inte kunde anses skäliga.

När det utreds vilka möjligheter de andra personerna har att delta i arbetena i större omfattning än vad deras stabiliserade uppgiftsandel förutsätter ska uppmärksamhet också fästas vid deras ställning i företaget och vikariehjälpens längd. Av företagarmakar, som båda tilldelats uppgiftsandel, kan åtminstone för en kort tid förutsättas sådana arrangemang som inte kan förutsättas till exempel av andra personer som är bosatta på gården. Å andra sidan bör man ge akt på att situationen inte blir oskälig för den andra företagarmaken så att han/hon (under en längre tid) ensam måste utföra två företagares arbeten.

I vissa beslut som förvaltningsdomstolarna gett har man tagit ställning till på gården bosatta barn och andra nära släktingar, vilkas arbetsinsatser i normala fall är blygsamma, men som objektivt sett dock inte kan anses vara förhindrade att delta i det praktiska arbetet. Förvaltningsdomstolarna har i sina beslut ansett att man inte kan förutsätta att en sådan person deltar i lantbruksarbetet, inte ens då behov av vikariehjälp uppstår; särskilt inte om personen i fråga saknar en gällande LFÖPL-försäkring.

Exempel 3–7: Änkehusmor är den enda som LFÖPL-försäkrats på gården och enligt uppgift utför hon alla arbeten på den. När hon söker vikariehjälp kommer det fram att hennes c. 20-åriga son också bor på gården. Han har lantbruksutbildning och skulle vid behov kunna utföra arbetena. Husmor vill dock inte ha sonen som avbytare eftersom han efter det inte längre skulle kunna få arbetsmarknadsstöd. Enligt den praxis som tillämpats i prövningen skulle husmor ha rätt till egentlig vikariehjälp eftersom det under dessa förhållanden inte kan anses att sonen hör till företagets arbetskraft.

Exempel 3–8: Lägenheten ägs av en ung man som studerat vid en lantbruksläroinrättning på annan ort. Under veckan bor han på studieorten och hans föräldrar svarar då för verksamheten på gården. Efter avslutad skolgång börjar lantbruksföretagaren fullgöra sin värnplikt och ansöker om vikariehjälp för denna tid. På grundval av förenämnda uppgifter förefaller det som om det inte skulle finnas behov av vikariehjälp, utan arbetena på lägenheten kan trots beväringstjänsten skötas genom interna arrangemang.

Exempel 3–9: Den husmor som nyligen flyttat till lägenheten och börjat arbeta på den (se exempel 3–1) blir graviditetsledig en kort tid efter det den obligatoriska LFÖPL-försäkringen börjat. Det finns dock inte nödvändigtvis något behov av vikariehjälp om produktionsinriktningen och arbetsmetoderna på lägenheten förblev oförändrade efter det husmodern flyttat dit. Så är fallet eftersom husbonden redan före giftermålet ensam kunnat sköta arbetena och det har inte heller inträffat sådana ändringar i förhållandena som skulle ha någon inverkan då behovet av vikariehjälp prövas.

Exempel 3–10: Ett ungt par köper gården 29.10.2023 och ett generationsskifte genomförs därmed på gården. Deras försäkringar träder i kraft från 29.10.2023. Husmor blir graviditetsledig före gårdsköpet 10.7.2023. I samband med gårdsköpet övertar den unga husmodern den tidigare husmoderns uppgifter, men på grund av graviditetsledigheten arbetar hon inte i praktiken. Den nya husmodern kan få vikariehjälp på grund av graviditetsledigheten, om hennes arbetsinsats med beaktande av förhållandena i lantbruksföretaget som helhet är nödvändig med tanke på de dagliga arbetena för skötseln av husdjuren på gården och det är sannolikt att hon kommer att ha en betydande uppgiftsandel efter graviditetsledigheten.

Obetalda avgifter

När behovet av vikariehjälp prövas kan eventuella obetalda avgifter för tidigare vikariehjälpsavbytartjänster inte beaktas. Om prövningen resulterar i att behov av vikariehjälp finns beviljas vikariehjälpen fastän det redan då hjälpen beviljas förefaller sannolikt att avgifterna måste indrivas i utsökningsväg eller inte alls kommer att kunna indrivas. Om det likväl är fråga om ett sådant företag i svårigheter som avses i EU-lagstiftningen, föreligger ingen rätt till avbytarservice (se punkt 1.3.1.4, underpunkten "Inte företag i svårigheter").

Längden på en vikariehjälp

I vissa situationer kan behovet av vikariehjälp begränsa sig till vissa enskilda dagar, för vilkas del det inte finns möjlighet till ovan avsedda arrangemang. I sådana fall är utgångspunkten den att om det anses att det finns behov av vikariehjälp under en viss dag, ska vikariehjälp ges för vikariehjälpsmottagarens hela uppgiftsandel.

Exempel 3.11: Det finns två lantbruksföretagare på gården och längden på vardera företagarens avbytta dag är fyra timmar. Den ena företagaren beviljas dagpenning enligt sjukförsäkringslagen för ett halvt år. Det anses att den arbetsoförmögna lantbruksföretagaren har behov av vikariehjälp och vikariehjälp beviljas för hela uppgiftsandelen, dvs. för fyra timmar, fastän den andra lantbruksföretagaren objektivt uppskattat dagligen kunde sköta en del av den arbetsoförmögna lantbruksföretagarens uppgiftsandel.

Exempel 3–12: Det finns två lantbruksföretagare på gården. I varderas arbetsuppgifter ingår såväl morgon- som kvällsarbeten. FPA beviljar den ena företagaren medicinsk rehabilitering. Rehabiliteringen genomförs i en rehabiliteringsinrättning i grannskapet så att lantbruksföretagaren hinner utföra sitt morgonpass men inte sina kvällsarbeten. Om det anses att lantbruksföretagaren har behov av vikariehjälp beviljas vikariehjälp för hela kvällspasset, fastän den andra lantbruksföretagaren på gården objektivt uppskattat kunde sköta en del av de uppgifter som ingår i kvällspasset för den lantbruksföretagare som får den medicinska rehabiliteringen.

4 Grunder för och längden på en vikariehjälp

En vikariehjälp förutsätter att det finns en i lagen nämnd tillfällig orsak (= vikariehjälpsgrund). Om det finns en i lagen (7 § och 7 a - 7 f § i ASL) nämnd tillfällig orsak förutsätter ett beviljande av vikariehjälp naturligtvis också att de gemensamma villkoren i kapitel 1 och de särskilda villkoren för vikariehjälp i kapitel 3 också uppfylls.

Vikariehjälp på grund av vård av barn under tre år (punkt 4.5) förutsätter dessutom att villkoren för semester uppfylls.

Vikariehjälp kan dessutom i vissa situationer ges på grund av organisering av företagsverksamheten (7 i § i ASL), se närmare punkt 3.2.1.

I det följande behandlas de olika grunderna för vikariehjälp med avseende på dels villkoren för vikariehjälp, dels maximilängden på vikariehjälp i varje enskilt fall.

Avgiften för vikariehjälp behandlas i kapitel 10.

4.1 Arbetsoförmåga (7 § i ASL)

En till vikariehjälp berättigad lantbruksföretagare kan beviljas vikariehjälp på grund av arbetsoförmåga till följd av sjukdom eller olycksfall på de grunder som nämns nedan i punkterna 4.1.1–4.1.4. I regel kan vikariehjälp alltid beviljas på den grund för vars del villkoren vid den aktuella tidpunkten uppfylls.

> Undantag: I en situation där ett rehabiliteringsstöd fortgår mer än tre år efter pensionsfallet, kan vikariehjälp på grund av annan arbetsoförmåga inte beviljas för den del för vilken personen får rehabiliteringsstöd. Om det alltså är fråga om fullt rehabiliteringsstöd kan vikariehjälp inte fås på grund av annan arbetsoförmåga. Om det däremot är fråga om partiellt rehabiliteringsstöd kan vikariehjälp på grund av annan arbetsoförmåga inte fås för den del för vilken personen får rehabiliteringsstöd. För den uppgiftsandel som uppskattats för personen i samband med beviljandet av partiellt rehabiliteringsstöd kan vikariehjälp fås på grund av annan arbetsoförmåga.

Enligt motiveringen till regeringens proposition (RP 112/2015) är tanken den att man på dessa grunder i regel kan få vikariehjälp på grund av arbetsoförmåga oavbrutet i högst cirka tre år.

4.1.1 För högst 20 dagar under ett kalenderår

En till vikariehjälp berättigad lantbruksföretagare har rätt att få vikariehjälp för högst 20 dagar under ett kalenderår på grund av arbetsoförmåga till följd av sjukdom eller olycksfall (7 § 1 mom. i ASL).

Då vikariehjälp beviljas på denna grund måste alla allmänna villkor som avses i kapitel 1 uppfyllas, till exempel kan personen inte få en s.k. hindrande förmån.

För högst sju dagar utan intyg

Av dessa 20 dagar är högst sju sådana att vikariehjälp kan beviljas på grundval av lantbruksföretagarens egen anmälan. För den tid som går över sju dagar ska arbetsoförmågan visas med ett intyg av en läkare, sjuksköterska eller hälsovårdare.

4.1.2 Socialförsäkringsförmån

Enligt 7 § 2 mom. i ASL kan vikariehjälp på grund av arbetsoförmåga dessutom fås för den tid lantbruksföretagaren beviljas en socialförsäkringsförmån som nämns i punkterna 1-4 i momentet. Dessa förmåner är de som nämns i punkterna 1-5 nedan. I de fall där lantbruksföretagaren på grund av arbetsoförmåga får någon annan socialförsäkringsförmån än de som nämns i punkterna 1-5 nedan, till exempel ersättning för inkomstbortfall enligt lagen om olycksfall i militärtjänst, måste lantbruksföretagaren för att få vikariehjälp kunna motivera behovet med någon annan av de grunder som nämns i 7 §.

1) Så kallad LPA-sjukdagpenning, dvs. dagpenning enligt lagen om ersättning till lantbruksföretagare för självrisktiden enligt sjukförsäkringslagen (118/1991).

   Självrisktiden i den sjukdagpenning enligt sjukförsäkringslagen som FPA betalar är i regel lika med den dag arbetsoförmågan börjar och nio vardagar näst efter den. Under denna självrisktid kan lantbruksföretagaren få s.k. LPA-sjukdagpenning som LPA betalar, dock inte för dagen för läkarbesöket och de tre därpå följande dagarna.

   Ett villkor för vikariehjälp är att förmånen beviljas. I enlighet med ordalydelsen i bestämmelsen anses att förmånen beviljats även för självrisktiden.

   En lantbruksföretagare, som får i 3 § 1 mom. 3 punkten avsedd olycksfallspension eller ersättning enligt trafikförsäkringslagen, har också rätt till vikariehjälp på grund av LPA-sjukdagpenning (7 § 6 mom. i ASL).

2) Sjukdagpenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), dock inte partiell sjukdagpenning.

   Sjukdagpenning enligt sjukförsäkringslagen beviljas efter självrisktiden i regel högst till utgången av kalendermånaden före den månad då antalet sjukdagpenningsdagar skulle uppgå till 300 dagar.

Det bör observeras att vikariehjälp inte kan beviljas på grund av partiell sjukdagpenning.

Ett villkor för vikariehjälp är att förmånen beviljas. I enlighet med ordalydelsen i bestämmelsen anses att förmånen beviljats även för självrisktiden.

En lantbruksföretagare, som får i 3 § 1 mom. 3 punkten avsedd olycksfallspension eller ersättning enligt trafikförsäkringslagen, har också rätt till vikariehjälp på grund av sjukdagpenning enligt sjukförsäkringslagen (7 § 6 mom. i ASL).

3) Dagpenning eller olycksfallspension för viss tid som på grund av att arbetsförmågan är nedsatt med minst 60 % beviljats enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar eller lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar, dock högst tre år från skadedagen.

Vikariehjälp kan beviljas på denna grund från 1.7.2016.

Vikariehjälp kan beviljas på denna grund högst tre år från skadedagen. Om arbetsoförmågan fortgår efter att tre år förflutit måste personen för att få vikariehjälp kunna motivera behovet med någon annan av de grunder som nämns i 7 §.

> Man kan ha rätt till olycksfallsdagpenning för högst ett år räknat från skadedagen. Olycksfallspension börjar betalas tidigast ett år från skadedagen.

Det bör observeras att vikariehjälp inte kan beviljas på grund av denna punkt om dagpenningen eller olycksfallspensionen inte beviljats på grund av att arbetsförmågan är nedsatt med minst 60 %. Olycksfallspensionen måste också ha beviljats för viss tid.

Om nedsättningen av arbetsförmågan är mindre än 60 % måste lantbruksföretagaren för att få vikariehjälp kunna motivera behovet med någon annan av de grunder som nämns i 7 §. Till exempel om orsaken till att bevilja olycksfallsdagpenning inte varit att arbetsförmågan är nedsatt med minst 60 % och personen därför inte har rätt till avbytarservice, kan personen ha rätt att få avbytarservice på grund av sjukdagpenning som avses i sjukförsäkringslagen.

I ett fall där olycksfallspensionen har beviljats tills vidare måste lantbruksföretagaren på motsvarande sätt kunna motivera behovet av vikariehjälp med någon annan av de grunder som nämns i 7 §.

Ett villkor för vikariehjälp är att förmånen beviljats på grund av att arbetsförmågan är nedsatt med minst 60 %. Olycksfallsdagpenning betalas inte för skadedagen och inte heller i en sådan situation där den skadade inte varit oförmögen, antingen helt eller partiellt, att utföra sitt arbete under minst tre dagar i följd utöver skadedagen. Om olycksfallsdagpenning inte betalas på grund av ovan nämnda orsak, kan det inte anses att dagpenning för dessa dagar beviljats på grund av att arbetsförmågan är nedsatt med minst 60 % och därför har man inte heller rätt till vikariehjälp på olycksfallsdagpenning-grunden. Lantbruksföretagaren kan dock ha rätt till vikariehjälp på någon annan vikariehjälpsgrund som baserar sig på arbetsoförmåga, exempelvis på grund av sjukdagpenning eller den s.k. 20 dagars regeln.

Vikariehjälp kan på denna grund beviljas för lantbruksföretagarens hela uppgiftsandel, med andra ord kan det inte antas att lantbruksföretagaren deltar i en del av arbetena i lantbruksföretaget.

I denna punkt avses alltså uttryckligen dagpenning eller olycksfallspension som beviljats för viss tid enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar eller lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar eller enligt de tidigare lagarna (lagen om olycksfallsförsäkring och lagen om lantbruksföretagares olycksfallsförsäkring), däremot inte dagpenning eller olycksfallspension som beviljats med stöd av lagen om rehabilitering som ersätts enligt lagen om olycksfallsförsäkring.

En lantbruksföretagare som får i 3 § 1 mom. 3 punkten avsedd olycksfallspension eller ersättning enligt trafikförsäkringslagen har också rätt till vikariehjälp på grund av olycksfallsdagpenning eller olycksfallspension (7 § 6 mom. i ASL).

4) Ersättning för inkomstbortfall som beviljats för viss tid enligt trafikförsäkringslagen på grund av att arbetsförmågan är nedsatt med minst 60 %, dock högst tre år från trafikskadan.

Vikariehjälp kan beviljas på denna grund från 1.7.2016.

Vikariehjälp kan beviljas för högst tre år från trafikskadan. Om arbetsoförmågan fortgår efter tre år måste lantbruksföretagaren för att få vikariehjälp kunna motivera behovet med någon annan av de grunder som nämns i 7 §.

Det bör observeras att vikariehjälp inte kan beviljas på denna grund om ersättningen för inkomstbortfall inte beviljats för viss

tid och på grund av att arbetsförmågan är nedsatt med minst 60 %. Om ersättningen har beviljats tills vidare eller om nedsättningen av arbetsförmågan är mindre än 60 %, måste lantbruksföretagaren för att få vikariehjälp kunna motivera behovet med någon annan av de grunder som nämns i 7 §.

En förutsättning för vikariehjälp är att förmånen beviljas.

Vikariehjälp kan på denna grund beviljas för lantbruksföretagarens hela uppgiftsandel, med andra ord kan det inte antas att lantbruksföretagaren deltar i en del av arbetena i lantbruksföretaget.

I denna punkt avses alltså uttryckligen en ersättning för inkomstbortfall som beviljats enligt trafikförsäkringslagen och inte med stöd av lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen.

En lantbruksföretagare, som får i 3 § 1 mom. 3 punkten avsedd olycksfallspension eller ersättning enligt trafikförsäkringslagen, har också rätt till vikariehjälp på grund av ersättning för inkomstbortfall enligt trafikförsäkringslagen (7 § 6 mom. i ASL).

5) En hindrande förmån som avses i 8 kap. 6 § 1 mom. 1–3 punkten i sjukförsäkringslagen, dock inte om förmånen beviljas för yrkesinriktad omskolning, och i fråga om en hindrande förmån som avses i 3 punkten i momentet, dock högst tre år från skadedagen eller trafikskadan.

Vikariehjälp kan beviljas på denna grund från 1.7.2016.

Eftersom det i vissa situationer är möjligt att få dessa förmåner även utan att vara arbetsoförmögen krävs det för vikariehjälp att lantbruksföretagaren visar att han eller hon är arbetsoförmögen för lantbruksföretagararbete. Arbetsoförmågan ska visas på det sätt som anges i 7 § 1 mom. i ASL, dvs. med intyg av en läkare, sjukskötare eller hälsovårdare.

Man har dock inte rätt till vikariehjälp på grund av dessa förmåner om förmånen baserar sig på lantbruksföretagarens yrkesinriktade omskolning. Så är fallet om lantbruksföretagaren inte efter utbildningen har för avsikt att återvända till de göromål för vilka vikariehjälp senast getts.

En lantbruksföretagare som får i 3 § 1 mom. 3 punkten avsedd olycksfallspension eller ersättning enligt trafikförsäkringslagen har också rätt till vikariehjälp enligt denna punkt (7 § 6 mom. i ASL).

De förmåner som här avses är

a) rehabiliteringspenning enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005)

b) i arbetspensionslagarna avsedd rehabiliteringspenning, partiell rehabiliteringspenning eller rehabiliteringspenning i form av rehabiliteringsunderstöd

c) rehabiliteringspenning enligt lagen om olycksfall i arbetet och örom yrkessjukdomar eller lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar, dagpenning eller olycksfallspension som beviljas enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt lagen om olycksfallsförsäkring samt ersättning för inkomstbortfall som beviljats enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen.

Vikariehjälp kan fås högst tre år från skadedagen eller trafikskadan. Om olycksfallet eller trafikskadan leder till arbetsoförmåga och en rehabiliteringsförmån betalas på grund av arbetsoförmågan efter att tre år förflutit från skadedagen eller trafikskadan, kan lantbruksföretagaren ha rätt till vikariehjälp på grund av arbetsoförmåga t.ex. med stöd av 7 § 1 eller 4 mom. i ASL.

I 8 kap. 6 § 1 mom. 3 punkten i sjukförsäkringslagen nämns bara rehabiliteringspenning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar eller lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar, men med stöd av en övergångsbestämmelse i sjukförsäkringslagen så har man rätt till vikariehjälp också på grund av en motsvarande förmån enligt de lagar som föregick dessa lagar, dvs. dagpenning eller olycksfallspension som beviljats enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt lagen om olycksfallsförsäkring.

I 8 kap. 6 § 1 mom. 3 punkten i sjukförsäkringslagen nämns också ersättning för inkomstbortfall med stöd av bestämmelserna om rehabilitering i lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänsterelaterad sjukdom (1521/2016) och i lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänsterelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (1522/2016). Dessa bestämmelser är en hänvisning till ersättningar i enlighet med 12 kapitlet i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (ersättning för rehabilitering).

Villkorligt beslut

Om lantbruksföretagaren i övrigt uppfyller förutsättningarna för att få vikariehjälp, men ännu inte har fått beslut på sin anhängiga ansökan om en socialförsäkringsförmån, har han eller hon rätt att få ett villkorligt beslut om vikariehjälp (11 a § i ASL).

> För att det villkorliga beslutet ska omfatta högst den tid för vilken den ansökta dagpenningen högst kan beviljas, vore det bra att som grund för beslutet begära en kopia av det läkarintyg som bifogats ansökan om dagpenning. Detta är dock ingen förutsättning för givande av ett villkorligt beslut.
>
> Om kunden vill har han eller hon också rätt att få ett villkorligt beslut för hela den tid som ansökan om dagpenning berör fastän det läkarutlåtande som bifogats inte skulle gälla hela denna tid.
>
> När lantbruksföretagaren efter att det villkorliga beslutet har getts uppvisar ett i punkt 5 ovan avsett beslut om en socialförsäkringsförmån (en hindrande förmån enligt 8 kap. 6 § 1 mom. 1–3 punkten i sjukförsäkringslagen), ska han eller hon dessutom lägga fram bevis på sin arbetsoförmåga för lantbruksföretagararbete. Det beror på att dessa förmåner i vissa situationer kan fås även utan arbetsoförmåga, vilket inte är fallet för de socialförsäkringsförmåner som avses i punkterna 1–4 ovan.

I det villkorliga beslutet förutsätts att lantbruksföretagaren inom utsatt tid lämnar in till den lokala enheten ett positivt beslut av LPA/FPA eller olycksfallsförsäkrings-/trafikförsäkrings- eller arbetspensionsanstalten om att den förmån som det villkorliga beslutet förutsätter beviljas för den tid det villkorliga beslutet gäller.

Den lokala enheten ska ordna vikariehjälp på grund av det villkorliga beslutet. Ersättning för själv ordnad avbytartjänst betalas dock inte på grund av ett villkorligt beslut. För att ersättning ska betalas förutsätts att ett egentligt beslut om rätt till vikariehjälp redan har getts.

Ett villkorligt beslut binder den lokala enheten, om den som fått beslutet lämnar in beslutet om beviljande av förmånen till den lokala enheten inom utsatt tid. Enligt regeringens proposition (RP 112/2015) är avsikten den att den tidsfrist som den lokala enheten ger är så lång att personen i fråga säkert hinner få beslut om förmånen innan tiden går ut. På exempelvis LPA:s webbsidor (www.lpa.fi) och FPA:s sidor (www.fpa.fi) finns information om genomsnittliga eller målinriktade handläggningstider för de olika förmånerna. Tidsfristen i det villkorliga beslutet kan förlängas, om lantbruksföretagaren meddelar att han eller hon ännu inte fått beslut om förmånen och därför vill att tidsfristen ska förlängas. En korrigering görs på grund av 50 § 1 mom. 4 punkten i förvaltningslagen, se punkt 14.6 angående korrigering av sakfel.

Det villkorliga beslutet förfaller, om beslutet om förmånen är negativt eller om den som fått det villkorliga beslutet av någon annan orsak inte lämnar in ett

positivt beslut om förmånen till den lokala enheten inom utsatt tid. Det villkorliga beslutet förfaller också, om den som fått beslutet inte har lämnat korrekta uppgifter som grund för det villkorliga beslutet.

Om den lokala enheten har ordnat vikariehjälp och det villkorliga beslutet förfaller ska kostnaderna för den avbytarservice som lämnats med stöd av det villkorliga beslutet återkrävas av den som fått servicen, detta i enlighet med 29 § i ASL (se närmare punkt 13.5).

Återkravet ska ske till fullt belopp, med andra ord kan återkravet inte ens delvis efterges om återkravet baserar sig på att ett villkorligt beslut förfallit.

Vikariehjälp som lämnats med stöd av ett villkorligt beslut kan ändras retroaktivt till semester eller till vikariehjälp som baserar sig på en annan vikariehjälpsgrund, om villkoren för detta uppfylldes vid tidpunkten. En ändring av grunden för avbytartjänsten kräver även lantbruksföretagarens samtycke. Det är inte möjligt att använda subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp för detta ändamål eftersom den lokala enheten alltid innan den beviljar sådan avbytarhjälp måste bedöma om enheten har tillgång till ledig avbytararbetskraft efter att semestrar eller vikariehjälp ordnats. En retroaktiv bedömning är inte möjlig.

Ändring får inte sökas i ett villkorligt beslut. Ändring får sökas först i det egentliga beslutet som ges senare. Angående det beslut som ska ges, se punkt 15.4.

4.1.3 Ansökan om invalidpension anhängig

Enligt 7 § 2 mom. 5 punkten i ASL kan vikariehjälp dessutom fås på grund av arbetsoförmåga för den tid under vilken lantbruksföretagaren har ansökan om invalidpension anhängig. Ansökan bör ha gjorts under den tid lantbruksföretagaren ännu har beviljats en socialförsäkringsförmån som avses i 7 § 2 mom. 2–4 punkten i ASL, till exempel sjukdagpenning enligt sjukförsäkringslagen (inte partiell sjukdagpenning) eller dagpenning eller pension för viss tid som beviljats enligt en olycksfallsförsäkringslag på grund av att arbetsförmågan är nedsatt med minst 60 % eller motsvarande ersättning enligt trafikförsäkringslagen (se punkt 4.1.2). Det bör observeras att personen uttryckligen måste ha lämnat in en ansökan om invalidpension enligt arbetspensionslagarna, en ansökan som bara gäller sjukpension enligt folkpensionslagen räcker således inte.

Eftersom den grund som baserar sig på att en ansökan om invalidpension är anhängig således inte förutsätter att personen också ska ha rätt till den ansökta förmånen, ges inget villkorligt vikariehjälpsbeslut, dvs. vikariehjälpsbeslutet förfaller inte fastän ansökan om invalidpension skulle avslås.

För att kunna få vikariehjälp på denna grund måste lantbruksföretagaren kunna bevisa sin arbetsoförmåga för lantbruksföretagararbete. Det sker genom ett intyg av en läkare, sjukskötare eller hälsovårdare.

Om vikariehjälp beviljas på grund av att mottagaren av vikariehjälpen har anhängiggjort en ansökan om invalidpension, ska den lokala enheten lämna in en s.k. utlåtandebegäran till LPA.

En lantbruksföretagare, som får i 3 § 1 mom. 3 punkten avsedd olycksfallspension eller ersättning enligt trafikförsäkringslagen, har också rätt till vikariehjälp på grund av att ansökan om invalidpension är anhängig (7 § 6 mom. i ASL).

Delfående av beslut

Rätten till vikariehjälp på grund av att mottagaren av vikariehjälpen har en ansökan om invalidpension anhängig kan fortgå under den tid pensionsansökan behandlas ända tills sökanden får pensionsanstaltens besked om ett beslut på sin ansökan om invalidpension. Om inte annat visas anses sökanden ha fått besked om beslutet den sjunde dagen efter postningsdagen.

Enligt regeringens proposition (RP 112/2015) avses med beslut om invalidpension pensionsanstaltens beslut som leder till att invalidpensionsansökan upphör att vara anhängig. Oftast är det fråga om ett beslut genom vilket ansökan om invalidpension antingen beviljas eller avslås. Rätten till vikariehjälp på grund av att mottagaren av vikariehjälpen har en ansökan om invalidpension anhängig upphör då personen får besked om pensionsanstaltens beslut om att ansökan har avslagits även om han eller hon skulle överklaga beslutet. Om pensionsansökan beviljas kan avgörandet vara att invalidpension beviljas i form av antingen full pension eller delpension, eller att invalidpensionen beviljas i form av rehabiliteringsstöd (som motsvarar full pension eller delpension). Rätten till vikariehjälp på grund av att mottagaren av vikariehjälpen har en ansökan om invalidpension anhängig, upphör då personen får besked om beslutet även om pensionen skulle börja först i framtiden. Ett besked om ett annat sådant beslut, som gör att ansökan om invalidpension inte längre är anhängig, leder dock också till att rätten till vikariehjälp på grund av att invalidpensionsansökan är anhängig upphör. Enligt arbetspensionslagarna har en part rätt att bl.a. få ett förhandsbeslut om huruvida han eller hon har rätt till delinvalidpension. Rätten till vikariehjälp på grund av att mottagaren av vikariehjälpen har en ansökan om invalidpension anhängig upphör också på grund av ett sådant förhandsbeslut.

Rätten till vikariehjälp på grund av att en ansökan om invalidpension är anhängig kan efter delfåendet av beslutet fortgå, om vikariehjälp kan beviljas antingen

- på den grund som förklaras i punkt 4.1.1 (20 dagar under ett kalenderår)
- med en socialförsäkringsförmån som grund på det sätt som förklaras i punkt 4.1.2 (utgångsläget är att ett uppfyllande av denna grund kräver att det är en ny sjukdom, ett nytt olycksfall eller en ny trafikskada), eller
- den rehabiliteringsstödsgrund som förklaras i punkt 4.1.4.

Se även punkt 3.2.1 angående vikariehjälp för organisering av företagsverksamheten.

4.1.4 Rehabiliteringsstöd

Lantbruksföretagaren har rätt till vikariehjälp på grund av arbetsoförmåga även i ett fall där ansökan om invalidpension upphör att vara anhängig för att rehabiliteringsstöd beviljas. Rätten till vikariehjälp kan dock börja först efter att två år förflutit från den tidigare vikariehjälp som beviljats med rehabiliteringsstöd som grund. Härvid förutsätts också att det bedöms att lantbruksföretagaren senare sannolikt förmår fortsätta arbeta i de uppgifter för vilka vikariehjälp senast har lämnats (7 § 4 mom. i ASL).

Om ansökan om invalidpension upphör att vara anhängig för att rehabiliteringsstöd beviljas kan lantbruksföretagaren ha rätt till vikariehjälp på grund av rehabiliteringsstöd, även om han eller hon inte haft rätt till vikariehjälp medan ansökan om invalidpension varit anhängig, till exempel av den orsaken att lantbruksföretagaren inte lämnat in ansökan om invalidpension under den tid för vilken han eller hon beviljats en socialförsäkringsförmån som är grund för vikariehjälp.

Invalidpensionen beviljas i form av rehabiliteringsstöd när sökanden förväntas återfå sin arbetsförmåga så att det är sannolikt att han eller hon återgår till arbetet. Trots namnet förutsätter ett rehabiliteringsstöd inte nödvändigtvis egentliga rehabiliteringsåtgärder, utan den återställda arbetsförmågan kan också grunda sig "enbart" på sjukvård. Återgången till arbetslivet kan även ske genom utbildning till nytt yrke eller andra uppgifter. Om det inte anses sannolikt att sökanden återgår till arbetslivet beviljas pension tills vidare.

I vissa fall beviljas invalidpensionen av tekniska skäl i form av rehabiliteringsstöd fastän arbetsoförmågan kan uppskattas bli bestående. Så gör man särskilt i fall där det är fråga om en arbetsoförmåga som baserar sig på trafikskada eller arbetsskada, varvid LPA och de andra pensionsanstalterna följer trafikförsäkrings- och olycksfallsanstalternas avgöranden.

Undantag från definitionen på lantbruksföretagare

Då fråga är om en vikariehjälp som beviljas på grund av rehabiliteringsstöd måste inte alla de i kapitel 1 avsedda allmänna förutsättningarna uppfyllas. Undantagen definieras i 7 § 6 mom. i ASL. Bestämmelsen gör det möjligt att vikariehjälp på grund av rehabiliteringsstöd beviljas sådan lantbruksföretagare som inte har en obligatorisk LFÖPL-försäkring under den tid rehabiliteringsstöd betalas. Ett rehabiliteringsstöd som nämns som en hindrande förmån i 3 § 1 mom. 3 punkten i ASL är naturligtvis inte heller något hinder för vikariehjälp på grund av rehabiliteringsstöd. På motsvarande sätt är inte heller de andra hindrande förmånerna som nämns i samma punkt (olycksfallspension som beviljats på grund av att arbetsförmågan är nedsatt med minst 60 % eller motsvarande ersättning enligt trafikförsäkringslagen) något hinder för vikariehjälp på grund av rehabiliteringsstöd.

LPA:s utlåtande

LPA ger den lokala enheten ett utlåtande om det kan anses sannolikt att mottagaren av rehabiliteringsstöd förmår återgå till sina tidigare arbetsuppgifter så att det är möjligt att fortsätta vikariehjälpen (7 § 4 mom. i ASL). Under den tid personen beviljats rehabiliteringsstöd, men LPA ännu inte hunnit ge sitt utlåtande, ska man då vikariehjälp beviljas utgå från att det kan anses sannolikt att lantbruksföretagaren förmår återgå till sina tidigare lantbruksföretagaruppgifter.

Utlåtandet ges på allmän nivå och innehåller ingen närmare specificering av vilka enskilda arbetsuppgifter mottagaren av rehabiliteringsstödet förväntas kunna utföra efter det rehabiliteringsstödet upphört. I utlåtandet tar LPA ställning till om det är sannolikt att arbetsförmågan återställs så att det är möjligt att återgå till de uppgifter som föregick vikariehjälpen.

Utlåtandet är bindande för den lokala enheten när den beslutar om lantbruksföretagarens rätt till vikariehjälp (7 § 4 mom. i ASL). Bundenheten begränsar sig dock bara till frågan om det är motiverat att fortsätta vikariehjälpen på grund av hälsotillståndet. Trots ett positivt utlåtande från LPA kan ansökan avslås på andra grunder.

> Exempel 4–1: En husmor beviljas rehabiliteringsstöd för perioden 1.3–31.8.2023. LPA konstaterar att det är sannolikt att hon kan återgå till sina tidigare arbetsuppgifter och därför ges ett positivt utlåtande om fortsatt vikariehjälp. Förhållandena på gården har dock ändrats så att husbonden, som tidigare jobbade utanför gården, nu lämnat det arbetet och i stället har han börjat odla på heltid. Trots LPA:s bindande utlåtande kan ansökan avslås om det på grund av de ändrade förhållandena kan anses att det inte längre finns behov av vikariehjälp.

Det finns ingen särskild besvärsrätt över LPA:s utlåtande. Om ansökan om vikariehjälp avslås på grund av LPA:s bindande utlåtande kan man yrka på att LPA rättar beslutet. LPA:s beslut kan i sin tur överklagas hos förvaltningsdomstolen även till den del det är fråga om här avsett ärende.

Om ansökan om vikariehjälp avslås på grund av LPA:s bindande utlåtande kan personen ha rätt till vikariehjälp på grund av organisering av företagsverksamheten (se punkt 3.2.1).

Eftersom LPA:s utlåtande binder den lokala enheten måste LPA höra parten innan utlåtandet ges, såvida utlåtandet skulle ha negativ inverkan för parten. På motsvarande sätt ska av LPA:s negativa utlåtande i tillämpliga delar framgå de faktorer som ett beslut enligt förvaltningslagen ska innehålla. I en situation, där utlåtandet innehåller exempelvis sådan sekretessbelagd information om personens hälsotillstånd, som inte är nödvändig information för den lokala enheten vid verkställigheten av denna lag, ger LPA den lokala enheten ett mera begränsat utlåtande än det som ges personen i fråga.

Ansökan om fortsatt rehabiliteringsstöd/invalidpension

Om lantbruksföretagaren haft rätt till vikariehjälp under den tid rehabiliteringsstöd betalas och han eller hon har en ansökan om fortsatt pension anhängig då rehabiliteringsstödet upphör, kan rätten till vikariehjälp fortsätta under den tid som pensionsansökan behandlas förutsatt bland annat att det gått högst tre år från det arbetsoförmågan började, dvs. från pensionsfallet.

Högst tre år från pensionsfallet

Rätten till vikariehjälp på grundval av rehabiliteringsstöd kan fortgå så länge som rehabiliteringsstöd beviljas, dock högst tills det gått tre år från pensionsfallet, dvs. då arbetsoförmågan började. Om pensionsfallsdagen inte framgår av rehabiliteringsstödsbeslutet, lomitusnetti eller ett utlåtande av LPA som redan står till förfogande, kan man fråga den pensionsanstalt som gett rehabiliteringsstödsbeslutet eller LPA:s pensionsenhet vilken dag pensionsfallet inträffat.

I en situation där rehabiliteringsstödet fortsätter och det gått tre år från pensionsfallet, bör dessutom observeras att personen inte heller kan ha rätt till vikariehjälp på grundval av arbetsoförmåga på den grund som förklaras i punkt 4.1.1 (20 dagar under ett kalenderår) eller på grundval av en socialförsäkringsförmån på det sätt som förklaras i punkt 4.1.2 eller på grundval av att invalidpensionsansökan är anhängig på det sätt som förklaras i punkt 4.1.3.

Om det är fråga om fullt rehabiliteringsstöd är det inte möjligt att få vikariehjälp på grundval av annan arbetsoförmåga. Om det åter är fråga om partiellt rehabiliteringsstöd är det inte möjligt att på grundval av annan arbetsoförmåga få vikariehjälp för den del för vilken rehabiliteringsstöd beviljats. För den uppgiftsandel som bedömts för personen i samband med att det partiella rehabiliteringsstödet beviljades, kan vikariehjälp fås på grundval av annan arbetsoförmåga.

Nytt pensionsfall – den s.k. tvåårsregeln

Användningen av **vikariehjälp på grundval av rehabiliteringsstöd** har dessutom begränsats så att fastän det vore fråga om ett nytt pensionsfall, från vilket det ännu inte har gått tre år, men vikariehjälp har tidigare beviljats på grundval av rehabiliteringsstöd med stöd av ett annat pensionsfall, inverkar den tidigare vikariehjälpen hindrande på användningen av rehabiliteringsstödsgrunden under en tid av två år.

Exempel 4–2: En lantbruksföretagares vikariehjälp som beviljats på grundval av rehabiliteringsstöd har upphört 30.6.2023 eftersom det redan gått tre år från pensionsfallet. Rehabiliteringsstödet upphörde 31.8.2023. I juli och augusti kunde vikariehjälp inte heller beviljas på någon annan grund som baserar sig på arbetsoförmåga.

Lantbruksföretagaren råkar ut för en arbetsskada 5.12.2023 på grund av vilken han beviljas full olycksfallsdagpenning enligt lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar för perioden 6.12.2023–4.12.2024. Eftersom rehabiliteringsstödet redan upphört kan lantbruksföretagaren ha rätt till vikariehjälp 5.12.2023 på grund av den s.k. 20 dagars regeln och 6.12.2023–4.12.2024 på grund av den s.k. 20 dagars regeln och på grundval av en socialförsäkringsförmån (7 § 2 mom. 3 punkten i ASL).

Lantbruksföretagaren anhängiggör en ansökan om invalidpension enligt arbetspensionslagarna 1.12.2024. Lantbruksföretagaren kan ha rätt till vikariehjälp på grund av att ansökan om invalidpension är anhängig under den tid som ansökan behandlas och ända tills han eller hon får besked om pensionsanstaltens beslut på ansökan om invalidpension.

Lantbruksföretagaren beviljas fullt rehabiliteringsstöd på grundval av ansökan om invalidpension (pensionsfallsdagen är 5.12.2023). På grund av den s.k. tvåårsregeln kan lantbruksföretagaren trots LPA:s positiva utlåtande ha rätt till vikariehjälp på grundval av rehabiliteringsstöd först från 1.7.2025.

Den här s.k. tvåårsregeln gäller således uttryckligen nya pensionsfall och den kan därför inte tillämpas på rehabiliteringsstöd som baserar sig på samma pensionsfall. Om det med andra ord har gått över tre år från pensionsfallet, kan vikariehjälp inte beviljas på grundval av rehabiliteringsstöd, inte ens fastän det redan skulle ha gått två år från det vikariehjälp senast beviljats på grundval av rehabiliteringsstöd.

Rehabiliteringsstöd som motsvarar delinvalidpension

Förfarandet är detsamma också i de fall där rehabiliteringsstöd som motsvarar delpension har beviljats. Även då ger LPA ett för den lokala enheten bindande utlåtande om det är sannolikt att mottagaren av rehabiliteringsstödet förmår återgå till sina tidigare arbeten efter det stödet upphört.

Det bör dock observeras att en person som får ett rehabiliteringsstöd som motsvarar delpension har ansetts vara delvis arbetsför redan under rehabiliteringsstödsperioden. I sådana fall kan förutsättas att mottagaren av rehabiliteringsstödet deltar i åtminstone en del av arbetena i lantbruksföretaget. Från fall till fall ska prövas i vilken mån dessa arbeten hänför sig till de arbeten som tidigare ingått i uppgiftsandelen för mottagaren av vikariehjälpen.

För den del av arbetena som lantbruksföretagaren ansetts kunna utföra redan under rehabiliteringsstödsperioden kan vikariehjälp inte ges på grundval av rehabiliteringsstöd. Den del av arbetena som lantbruksföretagaren ansetts vara oförmögen att utföra under rehabiliteringsstödsperioden berättigar däremot till vikariehjälp. Sådan delvis vikariehjälp kan ges antingen genom att förkorta den dagliga avbytardagens längd eller minska antalet avbytardagar per vecka.

I en situation där rehabiliteringsstödet fortsätter längre än tre år efter pensionsfallet är det inte möjligt för en person att för den del av arbetena för vilken personen får rehabiliteringsstöd få vikariehjälp på grundval av annan arbetsoförmåga. För den uppgiftsandel som bedömts för en person i samband med beviljandet av partiellt rehabiliteringsstöd kan personen få vikariehjälp på grundval av annan arbetsoförmåga.

Rehabiliteringsstöd beviljas till följd av ändringssökande

I 7 § 5 mom. i ASL ingår en precisering gällande situationer där en lantbruksföretagare har sökt ändring i ett sådant beslut som medfört att en ansökan om invalidpension upphört att vara anhängig och genom vilket han eller hon inte har beviljats rehabiliteringsstöd eller invalidpension. Om rehabiliteringsstöd då beviljas lantbruksföretagaren på grund av ansökan om ändring, kan han eller hon ha rätt till vikariehjälp på grundval av rehabiliteringsstöd tidigast från det han eller hon delges beslutet om beviljande av rehabiliteringsstöd. Även i sådana fall binder LPA:s utlåtande om sökandens arbetsoförmåga beslutsfattandet och på motsvarande sätt kan rätten till vikariehjälp fortsätta bl.a. högst tre år från pensionsfallet.

Före delgivningen av beslutet, dvs. bland annat under den tid som ansökan om ändring behandlas, föreligger ingen rätt till vikariehjälp.

Det bör också observeras att denna undantagsbestämmelse inte gäller situationer där en lantbruksföretagare söker ändring i ett sådant beslut som medfört att en ansökan om invalidpension upphört att vara anhängig och genom vilket han eller hon har beviljats rehabiliteringsstöd i form av delpension eller till fullt belopp eller delinvalidpension eller full invalidpension.

4.2 Rehabilitering och verksamhet som avser att bevara arbetsförmågan (7 a § i ASL)

Rehabilitering

En lantbruksföretagare har rätt att få vikariehjälp på grund av medicinsk rehabilitering, för högst den tid som rehabiliteringen enligt läkarordination eller lag varar (7 a § 1 mom. 1 punkten i ASL).

Rehabiliteringen kan vara förebyggande verksamhet som syftar till att bevara lantbruksföretagarens arbets- och funktionsförmåga i framtiden, eller verksamhet med hjälp av vilken man strävar efter att återställa arbets- eller funktionsförmåga som åtminstone delvis redan gått förlorad. Rehabiliteringen ska vara medicinsk. Det här avsedda begreppet ”medicinsk” är vidsträckt. Utanför begreppet ”medicinsk” blir i praktiken sådan rehabilitering där det exempelvis är fråga om yrkesutbildning (till exempel kompletterande utbildning/omskolning), arbets- eller utbildningsexperiment, arbetsträning, undersökningar för att utreda behovet av dessa eller annan motsvarande åtgärd.

Exempelvis KIILA-rehabiliteringen som FPA ordnar betraktas som här avsedd medicinsk rehabilitering.

Av läkare ordinerad eller på lag baserad medicinsk rehabilitering kan vara grund för vikariehjälp oberoende av vilken lag den ordinerade rehabiliteringen baserar sig på. Om rehabiliteringen emellertid riktas mot tid under vilken lantbruksföretagaren är arbetsoförmögen, går man till väga på det sätt som förklaras i punkt 4.1 i det föregående. Vikariehjälp beviljas således på grund av den här avsedda bestämmelsen om rehabilitering i de fall, där rehabiliteringen sker under annan tid än tid under vilken arbetsförmågan är nedsatt (7 a § 2 mom. i ASL).

Utöver den tid som går åt till den egentliga rehabiliteringen kan vikariehjälp också beviljas för den tid som går åt till resor som är nödvändiga för deltagande i rehabiliteringen.

TYKY-verksamhet

En lantbruksföretagare har rätt att få vikariehjälp för att kunna delta i av företagshälsovården planerad verksamhet enligt lagen om företagshälsovård (1383/2001) och god företagshälsovårdspraxis som avser att bevara arbetsförmågan, för högst den tid som den handledda verksamheten varar (7 a § 1 mom.2 punkten i ASL).

Ett villkor för vikariehjälp på denna grund är att lantbruksföretagaren har anslutit sig till företagshälsovården för lantbruksföretagare och att den åtgärd, för vilken tid vikariehjälp söks, är en del av sådan av företagshälsovården planerad verksamhet enligt lagen om företagshälsovård och god företagshälsovårdspraxis som avser att bevara arbetsförmågan. Huruvida förstnämnda villkor uppfylls framgår av det avtal som ingåtts med företagshälsovården.

De åtgärder för vilken tid vikariehjälp kan beviljas är ganska omfattande, därför har de inte uppräknats separat i ASL. Verksamheten ska dock uppfylla de kriterier för bevarande av arbetsförmågan som ställs i lagen om företagshälsovård. Enligt lagen om företagshälsovård avses med verksamhet för bevarande av arbetsförmågan planmässig och målinriktad verksamhet som genomförs i samarbete och som inriktar sig på arbetet, arbetsförhållandena och arbetstagarna och genom vilken företagshälsovården för sin del främjar och stöder arbets- och funktionsförmågan för personer i arbetslivet. Enligt god företagshälsovårdspraxis ska åtgärder för bevarande av arbetsförmågan antecknas i den gårdsvisa verksamhetsplanen för företagshälsovård.

Oftast är det fråga om olika kurser, föreläsningar och övningar, eventuellt även deltagande i verksamhet i konditionssal eller konditionscirkel som företagshälsovården ordnat samt övningar i anslutning till arbetsergonomi. Också annan än här nämnd verksamhet kan vara en del av sådan av företagshälsovården planerad verksamhet enligt lagen om företagshälsovård och god företagshälsovårdspraxis som avser att bevara arbetsförmågan, förutsatt att det är fråga om ledd verksamhet som genomförs enligt ett planerat program, pågår en viss tid och är målinriktad. Enligt motiveringen till regeringens proposit-

ion (112/2015) kan man inte anse att exempelvis självständig motion eller annan verksamhet, som snarare kan jämföras med fritidsaktiviteter, är sådan verksamhet som avses i bestämmelsen.

> Exempel 4.3: En lantbruksföretagare deltar i en fjällvandring i Lappland som pågår en vecka. Resan är ledd, har en tidtabell och i den ingår även några föreläsningar som berör bevarande och förbättrande av arbetsförmågan. Vandringsresan har i verksamhetsplanen för företagshälsovård antecknats som verksamhet för bevarande av arbetsförmågan. Trots det bör det anses att vandringsresan som en helhet kan betraktas mera som en fritidsverksamhet, vilket gör att det inte är fråga om sådan verksamhet för bevarande av arbetsförmågan som avses i bestämmelsen.

I praktiken måste den lokala enheten få en bekräftelse av företagshälsovården (brev, e-post, fax) på att verksamheten/evenemanget i fråga är i verksamhetsplanen avsedd tyky-verksamhet. Ett telefonsamtal räcker också, om en telefonpromemoria över samtalet med företagshälsovården görs upp. Med stöd av 45 § i ASL har den lokala enheten rätt att få uppgifter såvida företagshälsovården är sådan myndighet som avses i offentlighetslagen. Om den lokala enheten inte får uppgiften i fråga av företagshälsovården är lantbruksföretagaren skyldig att lämna in den.

På samma sätt som i fråga om vikariehjälp på grund av rehabilitering ska man, om tyky-verksamheten riktas mot tid under vilken lantbruksföretagaren är arbetsoförmögen, gå till väga på det sätt som förklaras i punkt 4.1 i det föregående. Vikariehjälp beviljas på grund av den här avsedda bestämmelsen om tyky-verksamhet i de fall, där tyky-verksamheten sker under annan tid än tid under vilken arbetsförmågan är nedsatt.

Utöver den tid som går åt till den ledda verksamheten kan vikariehjälp också beviljas för den tid som går åt till resor som är nödvändiga för deltagande i tyky-verksamheten.

4.3 Vård av sjukt barn (7 b § i ASL)

Barn som plötsligt insjuknat

En lantbruksföretagare har rätt att få vikariehjälp för att vårda eller ordna vård för ett barn under 10 år som stadigvarande bor i lantbruksföretagarens hushåll och som plötsligt insjuknat, för högst sju dagar per sjukdomsperiod (7 b § 1 mom. 1 punkten i ASL).

Samma rätt har också en förälder som är verksam som till vikariehjälp berättigad lantbruksföretagare och som inte bor i samma hushåll som barnet. Vikariehjälp kan dock ordnas för endast en till vikariehjälp berättigad person åt gången (7 b § 2 mom. i ASL).

Enligt motiveringen till regeringens proposition (RP 112/2015) motsvarar bestämmelsen så långt som möjligt en arbetstagares rätt till tillfällig vårdledighet på grund av vård av sjukt barn. En lantbruksföretagare kan dock få vikariehjälp för att vårda eller ordna vård för ett barn som plötsligt insjuknat för högst sju dagar per sjukdomsperiod, dvs. maximitiden för ledigheten har inte förenhetligats att motsvara längden på en tillfällig vårdledighet.

Vikariehjälp som ska beviljas med stöd av 1 mom. förutsätter således inte att det är fråga om eget barn, utan vikariehjälp kan med stöd av momentet också beviljas på grund av att annat barn som stadigvarande bor i samma hushåll, t.ex. makens barn eller barn som placerats i familjen, plötsligt insjuknat. Vikariehjälp som beviljas med stöd av 2 mom. förutsätter att det är fråga om eget barn (biologiskt eller adoptivbarn).

Intyg av läkare, hälsovårdare eller annat dylikt, där det konstateras att barnet insjuknat, är inget villkor för vikariehjälp. Det förutsätts inte heller något intyg exempelvis om huruvida vården av barnet redan ordnats på något annat sätt. Sådana intyg kan dock vid behov krävas med stöd av 44 a § i ASL.

Vård eller rehabilitering av barn för den tid specialvårdspenning betalas

En lantbruksföretagare har dessutom rätt att få vikariehjälp för deltagande i vård eller rehabilitering av sjukt eller handikappat barn, för högst den tid lantbruksföretagaren betalas **specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen** (7 b § 1 mom. 2 punkten i ASL).

En lantbruksföretagare har rätt till vikariehjälp på grund av denna punkt för den tid specialvårdspenning betalas. Även om specialvårdspenning bara betalas för vardagar, alltså inte för sön- och helgdagar, kan vikariehjälp ges även för de sön- och helgdagar som ingår i tiden mellan specialvårdspenningperiodens begynnelse- och avslutningsdag. Specialvårdspenningperiodens begynnelse- och avslutningsdag framgår av FPA:s beslut.

Vikariehjälpen förutsätter att specialvårdspenning betalas till den lantbruksföretagare som använder vikariehjälpen. Specialvårdspenning kan i vissa situationer betalas till vardera föräldern samtidigt. Då kan båda föräldrarna ha rätt till vikariehjälp för samma tid.

FPA betalar specialvårdspenning för barn under 16 år, för högst 60 vardagar per barn på grund av samma sjukdom. Denna maximitid beräknas skilt för den tid barnet vårdas på sjukhus eller rehabiliteras och den tid barnet är i hemvård. Specialvårdspenning kan således betalas för 60 vardagar av sjukhusvård eller rehabilitering och utöver det även för 60 vardagar i hemvård. Betalningstiden kan ännu förlängas med 30 vardagar om den behandlande läkaren bedömer att det finns särskilda terapeutiska skäl till det. Specialvårdspenning för barn i hemvård betalas inte för mer än 90 vardagar. Specialvårdspenning kan beviljas utöver ovan nämnda maximitider endast på vägande medicinska grunder. Specialvårdspenning kan betalas till en person som vårdar sitt eget eller

sin makes barn, adoptivbarn eller annat barn, som personen de facto vårdar som en förälder. Närmare om betalning av specialvårdspenning, se www.fpa.fi.

Villkorligt beslut

Om lantbruksföretagaren i övrigt uppfyller förutsättningarna för att få vikariehjälp, men ännu inte har fått beslut på sin i FPA anhängiga ansökan om specialvårdspenning, har lantbruksföretagaren rätt att få ett villkorligt beslut om vikariehjälp (11 a § i ASL).

I det villkorliga beslutet förutsätts att lantbruksföretagaren inom utsatt tid lämnar in till den lokala enheten ett positivt beslut av FPA om att den specialvårdspenning som det villkorliga beslutet förutsätter beviljas för den tid det villkorliga beslutet gäller.

Den lokala enheten ska ordna vikariehjälp på grund av det villkorliga beslutet. Ersättning för själv ordnad avbytartjänst betalas dock inte på grund av ett villkorligt beslut. För att ersättning ska betalas förutsätts att ett egentligt beslut om rätt till vikariehjälp redan har getts.

Ett villkorligt beslut binder den lokala enheten, om den som fått beslutet lämnar in beslutet om beviljande av förmånen till den lokala enheten inom utsatt tid. Enligt regeringens proposition (RP 112/2015) är avsikten den att den tidsfrist som den lokala enheten ger är så lång att personen i fråga säkert hinner få beslut om förmånen innan tiden går ut. På FPA:s webbsidor (www.kela.fi) finns information om målinriktade handläggningstider för de olika förmånerna. Tidsfristen i det villkorliga beslutet kan förlängas, om lantbruksföretagaren meddelar att han eller hon ännu inte fått beslut om förmånen och därför vill att tidsfristen ska förlängas. Rättelsen görs med stöd av 50 § 1 mom. 4 punkten i förvaltningslagen. Se avsnitt 14.6 om rättelse av sakfel.

Det villkorliga beslutet förfaller, om beslutet om förmånen är negativt eller om den som fått det villkorliga beslutet av någon annan orsak inte lämnar in ett positivt beslut om förmånen till den lokala enheten inom utsatt tid. Det vill-korliga beslutet förfaller också, om den som fått beslutet inte har lämnat kor-rekta uppgifter som grund för det villkorliga beslutet.

Vikariehjälp som lämnats med stöd av ett villkorligt beslut kan ändras retroaktivt till semester eller till vikariehjälp som baserar sig på en annan vikariehjälpsgrund om villkoren för detta uppfylldes vid tidpunkten. En ändring av grunden för avbytartjänsten kräver lantbruksföretagarens samtycke.

Om ett villkorligt beslut förfaller ska de kostnader som orsakats av den avbytarservice som lämnats med stöd av det villkorliga beslutet, återkrävas av den som fått servicen i enlighet med 29 § i ASL (se närmare punkt 13.5). Det bör dock observeras att återkravet ska ske till fullt belopp, med andra ord kan återkravet inte ens delvis efterges, om återkravet baserar sig på att ett villkorligt beslut förfallit.

Ändring får inte sökas i ett villkorligt beslut. Ändring får sökas först i det egentliga beslutet som ges senare. Angående det beslut som ska ges, se punkt 15.4.

4.4 Graviditet, förlossning och vård av barn och adoptivbarn (7 c § i ASL)

Vikariehjälp kan beviljas på grund av graviditet, förlossning och vård av barn högst för den tid för vilken lantbruksföretagaren får särskild graviditets-, graviditets- eller föräldrapenning enligt sjukförsäkringslagen.

Föräldrapenningdagar kan tas ut fram till att barnet fyller 2 år.

Adopterade barn

Adoptivföräldrar kan beviljas vikariehjälp för högst samma period som adoptivföräldern får föräldrapenning.

Avbrott i betalningen av förmånen

En lantbruksföretagare är berättigad till vikariehjälp med stöd av den här punkten för den tid som särskild graviditets-, graviditets- eller föräldrapenning enligt sjukförsäkringslagen betalas. Förmånerna betalas endast ut för vardagar, inte för söndagar eller andra helgdagar. Avbrott på upp till tre dagar i utbetalningen av förmåner avbryter emellertid inte vikariehjälpsperioden. Det innebär att avbytarservice även kan ges för söndagar och andra helgdagar som infaller mellan förmånsperiodens början och slut. Tidpunkterna då förmånen inleds och avslutas framgår av FPA:s beslut.

> Exempel 4–4: Föräldrapenningsperioden börjar på onsdagen och pågår till tisdagen i veckan därpå. Föräldrapenning betalas ut till barnets förälder för sex arbetsdagar. Vikariehjälp beviljas även för en "missad" söndag, även om föräldern inte har rätt till föräldrapenning för den dagen.
>
> Exempel 4-5: Perioden med föräldrapenning börjar på en söndag och pågår till lördagen följande vecka. Barnets förälder får föräldrapenning för sex vardagar. Vikariehjälp beviljas inte för perioidens första dag, som är söndag, eftersom söndagen inte infaller mitt under perioden.

På den här grunden kan vikariehjälp ges båda föräldrarna samtidigt om båda får dagpenning (till exempel modern graviditetspenning och fadern föräldrapenning).

Läs om betalning av föräldrapenning enligt sjukvårdslagen www.fpa.fi

Partiell föräldrapenning

Föräldrapenning som betalas partiellt berättigar också till vikariehjälp om de övriga villkoren för beviljande av vikariehjälp uppfylls.

En person kan ansöka om partiell föräldrapenning om han eller hon vårdar ett barn en del av dagen och samtidigt arbetar deltid. För att partiell föräldrapenning ska kunna betalas ska personens dagliga arbetstid uppgå till högst 5 timmar per dag. Om det tar längre tid att utföra arbetet har personen inte rätt till föräldrapenning. Det här gäller både anställda och egenföretagare. Föräld-

rarna kan också få partiell föräldrapenning för samma period eller så att den

ena föräldern får partiell föräldrapenning och den andra föräldern får hel föräldrapenning.

En partiell föräldrapenningdag utgör en halv föräldrapenningsdag. Om en person till exempel får partiell föräldrapenning i 10 vardagar använder hon eller han 5 vardagar av sin föräldrapenning.

Ordnande av avbytarservice på grund av partiell föräldrapenning

Föräldrapenning som betalas partiellt berättigar också till vikariehjälp om de övriga villkoren för beviljande av vikariehjälp uppfylls. I den här fallet arbetar personen åtminstone delvis under föräldraledigheten. För att vikariehjälp ska kunna beviljas på grund av 7 c § ska personen vårda barnet när han eller hon anlitar vikariehjälpen. Sökande kan sålunda inte arbeta när han eller hon får vikariehjälp utifrån den här punkten, eftersom vikariehjälp med stöd av 7 c § är avsedd för vård av barn.

Den lokala enheten följer i sina beslut FPA:s beslut om föräldradagpenning Av FPA:s beslut framgår till exempel om personen anlitar en hel eller partiell föräldradagpenningsdag.

När en person beviljas vikariehjälp på grundval av partiell föräldrapenning ska en behovsprövning göras i enlighet med 5 § i lagen om avbytarservice. När en person är partiellt föräldraledig är han eller hon arbetsför och vill utföra en del av arbetet själv. Det innebär att behovet av vikarie i princip är mindre än för den normala andelen av arbetsuppgifterna. I fall där arbetstiden som avbytarservicen ska omfatta till följd av detta blir kort ska behovsprövning av vikariehjälpen beaktas.

Exempel 4–6: Personen får partiell föräldrapenning, vilket innebär att han eller hon vill arbeta vid sidan om vården av barnet Arbetsandelen är 8 timmar. Under den partiella föräldraledigheten utför personen 4 timmar av sin arbetsandel. Personen kan få vikariehjälp för de övriga 4 timmarna då han eller hon vårdar sitt barn hemma.

Exempel 4–7: Personens arbetsandel är likadan som i det föregående exemplet. Personen utför också annat arbete än den dagliga nödvändiga skötseln av husdjur, det vill säga arbete inom lantbruksföretaget eller arbete utanför lantbruksföretaget. Personen arbetar 3 timmar om dagen med andra uppgifter än sådana som dagligen är nödvändiga inom husdjursskötsel. Han eller hon utför nödvändiga uppgifter i anslutning till skötseln av husdjur i 2 timmar om dagen. Sålunda utförs 6 timmar av personens arbetsandel per dag inte och för den här andelen kan han eller hon få vikariehjälp. I sådana fall ska en utredning begäras av personen över vilka arbeten han eller hon utför och i hur många timmar om dagen. Om avbytaren utför företagarens

arbetsandel ska företagaren vårda barnet för att få vikariehjälp på grundval av partiell föräldrapenning.

Exempel 4–8: En av företagaren på gården är föräldraledig och den andra är partiellt föräldraledig. Arbetsandelen för företagaren på partiell föräldraledighet är 6 timmar. Under den partiella föräldraledigheten arbetar personen 5 timmar. Av arbetsandelen för företagaren på partiell föräldraledighet skulle endast en timme vara arbete som utförs av en avbytare. Den lokala enheten kan då, på grundval av en behovsprövning, besluta att det inte finns rätt till vikariehjälp enligt 5 § ASL, eftersom en förälder redan är hemma med barnet och avbyatren endast skulle arbeta en timme.

När en person ansöker om vikariehjälp på grundval av partiell föräldrapenning ska den lokala enheten komma överens/utreda åtminstone följande omständigheter med personen:

- antalet dagar då personen avser att ta ut hel/partiell föräldraledighet
- hur många timmar per dag personen själv arbetar när han eller hon tar ut en partiell föräldrapenningdag
- vilket arbete utför personen? Nödvändig husdjurskötsel, annat arbete på eller utanför gården? Hur många timmar per dag arbetar person med de olika arbetena?

När ett villkorligt beslut meddelas ska kunden påminnas om att om han eller hon ansöker om vikariehjälp på grundval av partiell föräldrapenning och FPA inte beviljar partiell föräldrapenning, till exempel för att maximiantalet föräldrapenningdagar skulle överskridas, blir den erhållna avbytarservicen en ogrundad förmån.

Så här ansöker du om vikariehjälp

Föräldradagpenning kan sökas i flera korta perioder, så att föräldrarna kan turas om att anlita förmånerna.

Den som förmånen betalas ut till ska lämna in en skriftlig ansökan om vikariehjälp innan arbetet som omfattas av avbytarservicen och vikariehjälpsperioden inleds. Om den begärda perioden av vikariehjälp är sammanhängande och grunden för vikariehjälpen är densamma (7 c §), räcker det att den som ansöker om vikariehjälp lämnar in en ansökan om vikariehjälp innan vikariehjälpsperioden och arbetet som omfattas av avbytarservicen inleds.

Om förmånstagaren ändras ska personen som förmånen börjar betalas ut till lämna in en ny skriftlig ansökan om vikariehjälp innan vikariehjälpsperioden och arbetet som omfattas av avbytarservicen inleds.

Exempel 4–8: Barnets båda föräldrar har rätt till vikariehjälp. Barnets mor har beviljats föräldradagpenning av FPA för perioden 2.1.2023-30.3.2023. Modern ansöker om vikariehjälp för samma tidsperiod, så hon ska lämna in en skriftlig ansökan om vikariehjälp till den lokala enheten före vikariehjälpsperioden börjar. Barnets far har beviljats föräldradagpenning av FPA för perioden 31.3.2023 - 5.5.2023. Fadern ansöker om vikariehjälp för samma period. Även om förmånen betalas ut utan avbrott till båda föräldrarna för samma barn, ska fadern lämna in en ny skriftlig ansökan om vikariehjälp innan hans egen vikariehjälpsperiod börjar, det vill säga den 31 mars 2023.

Villkorligt beslut

Om lantbruksföretagaren i övrigt uppfyller förutsättningarna för att få vikariehjälp, men ännu inte har fått beslut på sin i FPA anhängiga ansökan om särskild graviditets-, graviditets- eller föräldrapenning, har lantbruksföretagaren rätt att få ett villkorligt beslut om vikariehjälp (11 a § i ASL).

I det villkorliga beslutet förutsätts att lantbruksföretagaren inom utsatt tid lämnar in till den lokala enheten ett positivt beslut av FPA om att den förmån som det villkorliga beslutet förutsätter beviljas för den tid det villkorliga beslutet gäller.

Den lokala enheten ska ordna vikariehjälp på grund av det villkorliga beslutet. Ersättning för själv ordnad avbytartjänst betalas dock inte på grund av ett villkorligt beslut. För att ersättning ska betalas förutsätts att ett egentligt beslut om rätt till vikariehjälp redan har getts.

Ett villkorligt beslut binder den lokala enheten, om den som fått beslutet lämnar in beslutet om beviljande av förmånen till den lokala enheten inom utsatt tid. Enligt regeringens proposition (RP 112/2015) är avsikten den att den tidsfrist som den lokala enheten ger är så lång att personen i fråga säkert hinner få beslut om förmånen innan tiden går ut. På FPA:s webbsidor (www.fpa.fi) finns information om målinriktade handläggningstider för de olika för-månerna. Tidsfristen i det villkorliga beslutet kan förlängas, om lantbruksföre-tagaren meddelar att han eller hon ännu inte fått beslut om förmånen och därför vill att tidsfristen ska förlängas. Rättelsen görs med stöd av 50 § 1 mom. 4 punkten i förvaltningslagen. Se avsnitt 14.6 om rättelse av sakfel.

Det villkorliga beslutet förfaller, om beslutet om förmånen är negativt eller om den som fått det villkorliga beslutet av någon annan orsak inte lämnar in ett positivt beslut om förmånen till den lokala enheten inom utsatt tid. Det villkorliga beslutet förfaller också, om den som fått beslutet inte har lämnat korrekta uppgifter som grund för det villkorliga beslutet.

Vikariehjälp som lämnats med stöd av ett villkorligt beslut kan ändras retroaktivt till semester eller till vikariehjälp som baserar sig på en annan vikariehjälpsgrund, om villkoren för detta uppfylldes vid tidpunkten. En ändring av grunden för avbytartjänsten kräver lantbruksföretagarens samtycke.

Om ett villkorligt beslut förfaller ska de kostnader som orsakats av den avbytarservice som lämnats med stöd av det villkorliga beslutet, återkrävas av den som fått servicen i enlighet med 29 § i ASL (se närmare punkt 13.5). Det bör dock observeras att återkravet ska ske till fullt belopp, med andra ord kan återkravet inte ens delvis efterges, om återkravet baserar sig på att ett villkorligt beslut förfallit.

Ändring får inte sökas i ett villkorligt beslut. Ändring får sökas först i det egentliga beslutet som ges senare. Angående det beslut som ska ges, se punkt 15.4.

4.5 Vård av barn under tre år (7 d § i ASL)

Stöd för vård i hemmet

En lantbruksföretagare med rätt till semester och vikariehjälp kan beviljas vikariehjälp för vård i hemmet av ett barn under tre år för den tid för vilken stöd för hemvård av barn enligt lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996) betalas för barnet.

Årsspecificitet

Vikariehjälpsrätten är barn-, års- och familjespecifik. Det maximala antalet dagar med vikariehjälp uppgår till 100 per år per barn och båda föräldrarna. Det högsta årliga beloppet kan samlas från en eller flera vikariehjälpsperioder och fördelas mellan föräldrarna på det sätt som de vill. Vikariehjälp får enligt den här punkten endast beviljas en lantbruksföretagare åt gången. I det årliga maximala antalet på 100 dagar ingår inte vikariehjälpsdagar som lantbruksföretagaren har fått på grundval av föräldrapenningsperioden trots att lantbruksföretagaren i och med familjeledighetsreformen kan vara både vårdledig och föräldraledig under samma år.

> Exempel 4- 9: En lantbruksföretagare med rätt till semester och vikariehjälp blir vårdledig när barnet når en ålder av 160 vardagar. Lantbruksföretagaren tar ut 100 dagar föräldraledighet i följd. Under den här perioden har han eller hon också rätt till vikariehjälp. Lantbruksföretagaren kan således använda upp den årliga gränsen på 100 dagar för vikariehjälp som beviljas för vård av barn under tre år.

Ettårsperioden räknas från barnets födelse. Dagar som inte tagits kan inte överföras till en annan period.

Flera barn

I familjen kan finnas två eller flera barn som samtidigt uppfyller här avsedda villkor. Rätten till vikariehjälp bestäms självständigt för vart och ett av barnen.

Det ska vara fråga om ett biologiskt barn eller ett adoptivbarn. Fastän adoptivföräldrar kan ha rätt till hemvårdsstöd även för barn som fyllt tre år, kan rätten till vikariehjälp bara gälla barn under tre år.

> Exempel 4–10: Familjen har två barn, det äldre är c. två och ett halvt år och det yngre har nyligen fyllt ett år. Barnen vårdas hemma. Föräldrarna har rätt att få vikariehjälp för 100 dagar per barn, dvs. totalt för 200 dagar. Det bör dock observeras att tiden på 200 dagar inte är samtidig, utan den period som fås via det äldre barnet (2–3 år) infaller delvis under en annan tid än den period som kommer via det yngre barnet (1-2 år). Det är mest ändamålsenligt för lantbruksföretagaren att först utnyttja rätten till vikariehjälp för det barn, vars födelsedag tidsmässigt ligger närmast.

Ovan nämnda princip följs även i fall, där det är fråga om flera barn som är födda samtidigt (vanligen tvillingar). Varje barn har en egen 100 dagars maximilängd på "sin" vikariehjälp.

Stöd för hemvård ett villkor

Ett villkor för vikariehjälp är att det betalas stöd för hemvård av barnet enligt lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn. Sålunda är det inte möjligt att få vikariehjälp för vård av barn som är i kommunal dagvård eller privat dagvård utanför hemmet, inte ens under veckoslut eller vid andra tidpunkter då vårdplatsen vanligen håller stängt.

Om barnet börjar föras till kommunal dagvård eller privat vårdplats utanför hemmet eller tas bort från dylik vård mitt under året (se punkten "Årsvis" i det föregående) gäller rätten till vikariehjälp den del av året under vilken barnet vårdas i hemmet. Rätten är hundraprocentig, dvs. den årsvisa rätten till vikariehjälp ställs inte i relation till längden på vårdperioderna i hemmet respektive utanför hemmet.

Villkoret om att hemvårdsstöd måste betalas anses vara uppfyllt även om det till exempel efter att föräldrapenningen dragits av inte blir kvar något hemvårdsstöd att betala ut.

För vård av barn

På grundval av bestämmelsen kan vikariehjälp således fås för vård av barn i hemmet. Om någon annan person än den som söker vikariehjälp sköter barnet där hemma uppfylls inte villkoren för vikariehjälp.

> Exempel 4–11: Fadern har varit den enda användaren av avbytarservice på gården. Modern har arbetat utanför gården men varit graviditets- och föräldraledig under de senaste månaderna. Efter det har hon blivit vårdledig från sitt arbete tills barnet fyller tre år. Modern kan inte använda vikariehjälp för vård av barn under tre år eftersom hon inte själv har rätt till semester. Också för faderns del ska man i regel utgå från att villkoren för vikariehjälp inte uppfylls, eftersom modern

> blivit vårdledig från sitt arbete utanför gården uttryckligen av den orsaken att hon ska kunna sköta sitt barn.

Om barnet emellertid vårdas i hemmet på båda föräldrarnas försorg och om vardera föräldern har rätt till semester och vikariehjälp, kan de fördela maximiantalet vikariehjälpsdagar enligt eget önskemål, oberoende av vem av föräldrarna som får hemvårdsstödet. Behovet av vikariehjälp ska naturligtvis också i sådana fall uppfyllas, med andra ord kan man inte skäligen förutsätta att den andra föräldern också skulle sköta uppgiftsandelen för den förälder som sköter barnet. På motsvarande sätt kan vikariehjälp beviljas fastän hemvårdsstödet betalas till en förälder som inte har rätt till avbytarservice, förutsatt att barnet vårdas i hemmet av båda föräldrarna och villkoren för vikariehjälp uppfylls till alla övriga delar, även i fråga om behovet av vikariehjälp.

Dessutom ska vikariehjälpen naturligtvis bara omfatta uppgiftsandelen för den företagare som beviljats vikariehjälp.

Ansökan och beviljande av vikariehjälp

Även om båda föräldrarna kunde vara berättigade till vikariehjälp med stöd av denna bestämmelse beviljas vikariehjälpen alltid individuellt. Innan vikariehjälp beviljas måste man således känna till för hur många dagar och för vilken tid lantbruksföretagaren i fråga vill få vikariehjälp, dvs. på vilket sätt föräldrarna beslutat fördela maximiantalet dagar.

Den lantbruksföretagare som sköter barnet ska ansöka skriftligt om vikariehjälp innan vikariehjälpsperioden och arbetena som hör till avbytarservicen inleds. Om samma lantbruksföretagare redan har beviljats rätt till vikariehjälp för en vårdledighetsperiod och vårdledigheten och behovet av vikariehjälp fortsätter utan avbrott i förhållande till den föregående perioden, är en muntlig ansökan om rätt till vikariehjälp för följande period tillräcklig. Men även i det här fallet ska ansökan lämnas in på förhand och FPA:s intyg över beviljad förmån för följande period ska framläggas i skriftlig form. Om det finns ett avbrott mellan vikariehjälpsperioden som beviljades med det tidigare beslutet och den nya perioden ska en skriftlig ansökan lämnas in.

Om föräldrarna turas om att använda vikariehjälpen under den tid som stödet för hemvård betalas ska vid byte av person den person som ansöker om rätt till vikariehjälp alltid lämna en ny skriftlig ansökan om vikariehjälp innan vikariehjälpsperioden och arbetena som hör till avbytarservicen inleds.

Om en föräldrapenningsperiod ligger inom perioden med stöd för hemvård ska sökande alltid anhålla skriftligt om vikariehjälp innan vikariehjälpsperioden och arbetena som hör till avbytarservicen inleds. Detta eftersom det är fråga om en grund för vikariehjälp i enlighet med 7 c §.

Villkorligt beslut

Om lantbruksföretagaren i övrigt uppfyller förutsättningarna för att få vikariehjälp, men ännu inte har fått beslut på sin i FPA anhängiga ansökan om stöd för hemvård av barn, har lantbruksföretagaren rätt att få ett villkorligt beslut om vikariehjälp (11 a § i ASL).

I det villkorliga beslutet förutsätts att lantbruksföretagaren inom utsatt tid lämnar in till den lokala enheten ett positivt beslut av FPA om att den förmån som det villkorliga beslutet förutsätter beviljas för den tid det villkorliga beslutet gäller.

Den lokala enheten ska ordna vikariehjälp på grund av det villkorliga beslutet. Ersättning för själv ordnad avbytartjänst betalas dock inte på grund av ett villkorligt beslut. För att ersättning ska betalas förutsätts att ett egentligt beslut om rätt till vikariehjälp redan har getts.

Ett villkorligt beslut binder den lokala enheten, om den som fått beslutet lämnar in beslutet om beviljande av förmånen till den lokala enheten inom utsatt tid. Enligt regeringens proposition (RP 112/2015) är avsikten den att den tidsfrist som den lokala enheten ger är så lång att personen i fråga säkert hinner få beslut om förmånen innan tiden går ut. På FPA:s webbsidor (www.fpa.fi) finns information om målinriktade handläggningstider för de olika förmånerna. Tidsfristen i det villkorliga beslutet kan förlängas, om lantbruksföretagaren meddelar att han eller hon ännu inte fått beslut om förmånen och därför vill att tidsfristen ska förlängas. Rättelsen görs med stöd av 50 § 1 mom. 4 punkten i förvaltningslagen. Se avsnitt 14.6 om rättelse av sakfel.

Det villkorliga beslutet förfaller, om beslutet om förmånen är negativt eller om den som fått det villkorliga beslutet av någon annan orsak inte lämnar in ett positivt beslut om förmånen till den lokala enheten inom utsatt tid. Det villkorliga beslutet förfaller också, om den som fått beslutet inte har lämnat korrekta uppgifter som grund för det villkorliga beslutet.

Vikariehjälp som lämnats med stöd av ett villkorligt beslut kan ändras retroaktivt till semester eller till vikariehjälp som baserar sig på en annan vikariehjälpsgrund, om villkoren för detta uppfylldes vid tidpunkten. En ändring av grunden för avbytarservice kräver lantbruksföretagarens samtycke.

Om ett villkorligt beslut förfaller ska de kostnader som orsakats av den avbytarservice som lämnats med stöd av det villkorliga beslutet, återkrävas av den som fått servicen i enlighet med 29 § i ASL (se närmare punkt 13.5). Det bör dock observeras att återkravet ska ske till fullt belopp, med andra ord kan återkravet inte ens delvis efterges, om återkravet baserar sig på att ett villkorligt beslut förfallit.

Ändring får inte sökas i ett villkorligt beslut. Ändring får sökas först i det egentliga beslutet som ges senare. Angående det beslut som ska ges, se punkt 15.4.

4.6 Försvar (7 f § 1 och 2 punkten i ASL)

Bevärings- och civiltjänst

En lantbruksföretagare kan få vikariehjälp för den tid företagaren fullgör sin bevärings- eller civiltjänst (7 f § 1 punkten i ASL). I likhet med alla övriga grunder för vikariehjälp förutsätter en vikariehjälp naturligtvis även här att de allmänna villkoren för vikariehjälp (se kapitel 1) och de särskilda villkoren för vikariehjälp (se kapitel 3) också uppfylls.

Enligt lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor jämställs militärtjänsten med vissa i lagen nämnda undantag med fullgörande av beväringstjänst. Enligt motiveringarna till lagen ska de ekonomiska och sociala förmånerna för en kvinna som fullgör militärtjänst vara desamma som för män som fullgör beväringstjänst. Sålunda kan också en kvinna få vikariehjälp för den tid hon fullgör militärtjänst, om de övriga villkoren för vikariehjälp uppfylls.

Lantbruksföretagaren ska själv påvisa att han/hon fullgör beväringstjänst/frivillig militärtjänst för kvinnor eller civiltjänst. Närmare uppgifter om beväringstjänst finns vid behov på www.puolustusvoimat.fi och om civiltjänst på www.sivarikeskus.fi.

Repetitionsövning/kompletterande tjänstgöring

Utöver vad som nämns ovan kan en lantbruksföretagare få vikariehjälp på grund av repetitionsövningar eller kompletterande tjänstgöring, för högst den tid som tjänstgöringen varar (7 f § 2 punkten i ASL).

Med kompletterande tjänstgöring avses med stöd av motiveringen till regeringens proposition (112/2015) kompletterande tjänstgöring enligt civiltjänstlagen. Av en repetitionsövning förutsätts också att det är fråga om en repetitionsövning enligt värnpliktslagen. Deltagande i beredskapsutbildning för undantagsförhållanden på lantgårdar betraktas som repetitionsövning.

Lantbruksföretagaren ska själv påvisa att en repetitionsövning eller kompletterande tjänstgöring fullgörs. Närmare uppgifter om repetitionsövning eller kompletterande tjänstgöring finns vid behov på www.puolustusvoimat.fi och www.sivarikeskus.fi.

Frivilligt försvarsarbete

Rätt till vikariehjälp föreligger inte om lantbruksföretagaren deltar i försvarskurs eller annat motsvarande försvarsarbete som baserar sig på frivillighet.

4.7 Anhörigs död och begravning (7 f § 3 punkten i ASL)

Vikariehjälp kan fås för en dag på grund av anhörigs död, och därtill även för begravningsdagen.

Lagen definierar inte närmare det släktskapsförhållande på grund av vilket vikariehjälp kan beviljas enligt denna punkt. Några absoluta gränser kan inte

heller uppställas när det gäller tillämpningen av bestämmelsen, men tanken är den att vikariehjälp beviljas på grund av denna punkt bara när det är fråga om personer som hör eller hörde till den avlidnes familjekrets.

I denna punkt avses vikariehjälp som beviljas en lantbruksföretagare på grund av att en anhörig har avlidit. En helt annan sak är sådana fall, där den avlidne själv bedrev lantbruk. Då kan dödsboet beviljas vikariehjälp för organisering av företagsverksamheten (se närmare punkt 3.2.1 " För avslutande/organisering av verksamheten då orsaken bestående").

4.8 Vikariehjälp för organisering av företagsverksamheten

Se punkt 3.2.1.

5 Sätt att ordna avbytartjänsterna

Enligt 1 § 3 mom. i ASL ges en lantbruksföretagare avbytarservice så att

1 den lokala enheten anvisar avbytare för honom eller henne, eller

2 den lokala enheten betalar ersättning till en serviceproducent för kostnader som uppstår på grund av avbytarservice som lantbruksföretagaren själv skaffar.

Lantbruksföretagaren väljer själv på vilket av förenämnda sätt avbytarservicen ordnas (1 § 3 mom. i ASL).

5.1 Valets betydelse

Helhetsval

Valet gäller all avbytarservice. Om en lantbruksföretagare meddelat att han eller hon själv ordnar sina avbytartjänster ska han eller hon under den tid valet är i kraft själv ordna såväl sin semester som sin vikariehjälp och likaså den subventionerade avgiftsbelagda avbytarhjälpen. Denna princip framgår av 14 och 24 § i ASL.

Valet binder

Valet är i kraft tills vidare men kan alltid ändras från ingången av ett kalenderår. En förutsättning för att valet ska kunna ändras är dessutom att ett meddelande om detta lämnas till den lokala enheten före utgången av juni det år som föregår det år valet gäller. Med den lokala enhetens samtycke kan meddelande inlämnas även efter den utsatta tiden.

Närmare om valförfarandet i punkt 5.3.

I praktiken kan den lokala enheten vara flexibel

Även om företagaren meddelat att han eller hon själv ordnar sina avbytartjänster kan den lokala enheten på lantbruksföretagarens begäran ordna avbytartjänsten, om detta inte försvårar ordnandet av avbytartjänster för de lantbruksföretagare som omfattas av den avbytarservice som den lokala enheten ordnar (14 § 2 mom. i ASL).

Den lokala enheten har således möjlighet, men ingen skyldighet, att ordna avbytarservice även för de lantbruksföretagare som gått över till att anlita avbytare som de själva skaffar.

Den lokala enheten ska i första hand ordna avbytarservice för de lantbruksföretagare som redan från början har hållit sig till den avbytarservice som den lokala enheten ordnar. Den lokala enheten behöver inte - och ska inte heller - på förhand bereda sig på den möjligheten att alla lantbruksföretagare, som meddelat att de anlitar avbytare som de själva skaffar, kanske inte klarar av att skaffa avbytare på egen hand.

Att få avbytarservice av den lokala enheten innebär för företagaren att han eller hon under den tid han eller hon får avbytarservice som den lokala enheten ordnar berörs av samma bestämmelser, som gäller för de företagare som redan från början valt det avbytarservicesystem som den lokala enheten har hand om. Skillnaderna mellan de olika avbytarservicesystemen behandlas närmare i punkt 5.2.

5.2 Skillnaderna mellan alternativen

En lantbruksföretagares rätt till avbytarservice är i huvudsak densamma oberoende av till vilket system företagaren hör. Närmast med tanke på att avbytarnas arbetstid ska ordnas på ett ändamålsenligt sätt har vissa begränsningar uppställts för användningen av den avbytarservice som den lokala enheten ordnar (punkterna 1 och 2 i förteckningen nedan). De mest betydelsefulla skillnaderna mellan alternativen är:

1 om den lokala enheten ordnar avbytarservicen får endast ett begränsat antal sön- och helgdagar ingå i semestern (se punkt 5.2.1),

2 om den lokala enheten ordnar avbytarservicen finns en skyldighet att i vissa fall ta ut en del av semestern samtidigt (se punkt 5.2.2),

3 övervakningsbesök och beredskap enligt 8 c § i ASL är möjliga bara om den lokala enheten ordnar avbytartjänsterna (se punkterna 8.5 och 9.3.2),

4 omfattningen av en avbytardag kan förlängas under en pågående semester- eller vikariehjälpsavbytartjänst bara om tjänsten ordnas av den lokala enheten (se punkt 11.1.4) och

5 så kallad avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris är möjlig bara om den lokala enheten ordnar avbytarservicen (se punkt 12.2).

5.2.1 Maximiantalet helgdagar som får ingå i en semester

Om lantbruksföretagaren anlitar den avbytarservice som den lokala enheten ordnar får i hans eller hennes semester ingå högst tre söndagar eller sådana högtidsdagar för vilka ersättning för söndagsarbete eller motsvarande ersättning enligt det allmänna kommunala tjänste- och kollektivavtalet betalas till avbytaren för arbete som utförs dessa dagar (17 § 1 mom. i ASL).

Dagar som ger rätt till ersättning för söndagsarbete är förutom söndagar nyårsdagen, trettondagen, långfredagen, annandag påsk, första maj, Kristihimmelsfärdsdag, midsommardagen, alla helgons dag, självständighetsdagen, juldagen och annandag jul (de dagar som utmärkts med rött i kalendern).

Utöver de dagar som berättigar till ersättning för söndagsarbete betalas en lika stor ersättning (100 %) även för dag före helg. Dessa dagar beaktas dock inte när bestämmelsen tillämpas eftersom det inte är fråga om i bestämmelsen avsedd högtidsdag (utan bara dag före helg). Det allmänna kommunala tjänste- och kollektivavtalet stöder också denna tolkning eftersom högtidsdagarna och dagarna före helg också åtskiljs i den bilaga till avtalet som gäller avbytare.

Begränsningen på tre helgdagar i semestern gäller alla som anlitar den lokala enhetens avbytarservice även om avbytartjänsten skulle utföras av en avbytare, till vilken ersättning för söndagsarbete eller motsvarande ersättning enligt det allmänna kommunala tjänste- och kollektivavtalet inte betalas.

5.2.2 Skyldighet att ta ut semester samtidigt

Skyldigheten att ta ut en del av semestern samtidigt gäller således bara dem som anlitar den avbytarservice som den lokala enheten ordnar. De lantbruksföretagare som själva ordnar sina avbytartjänster har ingen skyldighet att ta ut ens en del av sin semester samtidigt.

5.2.2.1 Minst 20 dagar

Skyldigheten att ta ut semester samtidigt innebär att lantbruksföretagare som arbetar i samma lantbruksföretag ska ta ut minst 20 dagar av sin semester samtidigt, om företagsverksamhetens kontinuitet med beaktande av förhållandena i företaget kan tryggas med en heltidsanställd lantbruksavbytares arbetsinsats.

Det bör beaktas att det här är ett minimikrav, dvs. ingenting hindrar lantbruksföretagarna från att, om de så önskar, ta ut semester samtidigt för mer än 20 dagar.

5.2.2.2 Företagsverksamhetens kontinuitet tryggas

Alternativen högst 20 husdjursenheter eller högst nio timmar

Enligt 17 a § 1 mom. I ASL anses företagsverksamhetens kontinuitet vara tryggad på det sätt skyldigheten att ta ut samtidig semester förutsätter om

1) lantbruksföretaget har högst 20 husdjursenheter, **eller**
2) om den tid som går åt till de nödvändiga göromål som hör till driften av företaget och som motsvarar lantbruksföretagarnas sammanlagda uppgiftsandelar enligt 8 § i ASL har uppskattats till högst nio timmar.

Om antalet husdjursenheter på gården överskrider 20, men den tid som motsvarar lantbruksföretagarnas sammanlagda uppgiftsandelar har uppskattats till högst nio timmar, omfattas lantbruksföretagarna således av skyldigheten att ta ut semester samtidigt. Om den tid som motsvarar lantbruksföretagarnas sammanlagda uppgiftsandelar har uppskattats till mer än nio timmar, men an-

talet husdjursenheter på gården är mindre än 20, omfattas lantbruksföretagarna, i analogi med ovan nämnda, likaså av skyldigheten att ta ut semester samtidigt.

Alla semesterberättigade lantbruksföretagare i lantbruksföretaget

Vid prövning av skyldigheten att ta ut semester samtidigt beaktas den tid som motsvarar lantbruksföretagets samtliga semesterberättigade lantbruksföretagares sammanlagda uppgiftsandelar. Om den tid som motsvarar de semesterberättigade lantbruksföretagarnas sammanlagda uppgiftsandelar uppskattas till högst nio timmar, ska alla semesterberättigade lantbruksföretagare i lantbruksföretaget ta ut en del av sin semester samtidigt. Utgångspunkten är således att skyldigheten att ta ut semester samtidigt gäller samtliga semesterberättigade lantbruksföretagare i lantbruksföretaget eller så ingen av dem, se dock även punkt 5.2.2.4 Tid mot vilken skyldigheten att ta ut semester samtidigt riktas.

Uppskattning av antalet timmar

I 8 § i ASL föreskrivs hur omfattningen av en avbytardag ska anges. Omfattningen av en avbytardag vid semesteravbytartjänst bestäms som avbytartimmar så att den uppgår till det antal timmar som motsvarar den avbytta lantbruksföretagarens uppgiftsandel av den totala arbetstiden i lantbruksföretaget (se punkt 11.1 om bestämmande av omfattningen av en avbytt dag).

Motivering till timgränsen

I regeringens proposition (110/2012) motiveras nio timmars gränsen i bestämmelsen om skyldighet att ta ut semester samtidigt med att det allmänna kommunala tjänste- och arbetskollektivavtalet tillämpas på avlöningen av lantbruksavbytare. Enligt avtalet är avbytarnas ordinarie arbetstid liksom även övertidsgränsen per dygn högst 12 timmar/dygn och 38 timmar 15 minuter per vecka. I en utjämningsperiod som överskrider en vecka är veckoövertidsgränsen lika med den ordinarie veckoarbetstid som på förhand antecknats i arbetsskiftsförteckningen. Utifrån nio timmars gränsen är det lättare att planera arbetsskiftena för de heltidsanställda lantbruksavbytarna så att avbytarens arbetstid under utjämningsperioden utjämnas att motsvara den genomsnittliga arbetstiden. En samtidig semester förlänger i vissa situationer lantbruksavbytarens arbetsdag så att den överskrider den genomsnittliga arbetsdagen för en heltidsanställd avbytare, dvs. cirka 7,5 timmar. Å andra sidan är omfattningen av en avbytt vikariehjälps- eller semesterdag i snitt kortare än sju timmar. Avbytarens arbetstid kan planeras att motsvara den genomsnittliga arbetstiden om han eller hon under utjämningsperioden också får sådana arbetsuppgifter där arbetsdagens längd blir kortare än i genomsnitt.

5.2.2.3 Avbytare vid samtidig semester

Frågan om huruvida den lokala enheten förmår sköta avbytartjänsten med hjälp av bara en avbytare har ingen inverkan på om skyldighet att ta ut semester samtidigt uppstår eller inte. Huvudprincipen kan dock anses vara att

en avbytardag i anslutning till skyldighet att ta ut semester samtidigt i regel ska kunna skötas av en avbytare. Detta är dock således endast utgångsläget. Den lokala enheten ska i vilket fall som helst ordna avbytartjänsten på ett ändamålsenligt och ekonomiskt sätt. I vissa situationer kan ovan nämnda exempelvis innebära att om avbytardagen i lantbruksföretaget delas upp i två delar så sköts avbytartjänsten på förmiddagen av en avbytare och på eftermiddagen av en annan.

Den lokala enheten ska dock hålla huvudprincipen i minnet och likaså beakta att syftet med lagändringen också är att minska antalet deltidsanställda avbytare. En minskning av antalet deltidsanställningsförhållanden förbättrar avbytarnas utkomstmöjligheter och gör avbytararbetet mera attraktivt. Dessutom har tanken varit den att lagändringen ska förmildra en av de olägenheter som hör till avbytararbetets natur, dvs. att arbetsdagen delas upp i två delar jämte därtill hörande resor av och an.

5.2.2.4 Tid mot vilken skyldigheten att ta ut semester samtidigt riktas

Skyldigheten att ta ut semester samtidigt gäller bara under den tid semesterrätten för lantbruksföretagarna i lantbruksföretaget riktas mot samma tid.

> Exempel 5.1: På grund av ett avslutat arbetsförhållande har husmor rätt till semester först efter granskningsperioden på sex månader, dvs. från och med 1.5.2024. Fram till dess har husbonden redan hunnit ta ut 18 semesterdagar. Husbonden har ännu rätt att ta ut 8 dagar, men de ska tas ut samtidigt med husmodern.
>
> Exempel 5.2: I lantbruksföretaget finns två semesterberättigade lantbruksföretagare. De är skyldiga att ta ut en del av sin semester samtidigt. Den ena företagaren beviljas fullt rehabiliteringsstöd för resten av året. Under den tiden föreligger ingen skyldighet att ta ut semester samtidigt (en person som får fullt rehabiliteringsstöd har ingen semesterrätt).
>
> Exempel 5.3: För övrigt samma situation som i föregående exempel, men det finns tre semesterberättigade lantbruksföretagare i företaget. Om en av företagarna beviljas fullt rehabiliteringsstöd för resten av året gäller skyldigheten att ta ut semester samtidigt dock fortfarande de två andra företagarna.
>
> Exempel 5.4: I lantbruksföretaget finns två semesterberättigade lantbruksföretagare, en husmor och en husbonde. Företagarna är skyldiga att ta ut en del av sin semester samtidigt. En lantbruksavbytare har reserverats för företagarna för en semesterdag som ingår i samtidigskyldighetskvoten. Husbonden insjuknar så att semestern för hans del kan framskjutas till en senare tidpunkt på det sätt som avses i 19 § 2 mom. i ASL. För husmors del uppstår ingen rätt att framskjuta semestern på grund av att den andra företagaren insjuknat. I en dylik situation kan den semesterdag som husmor då tar ut skilt (liksom även den framskjutna semesterdag som husbonden senare tar ut)

dock räknas med i det antal semesterdagar som har tagits ut samtidigt.

5.2.2.5 Tidpunkt då skyldigheten att ta ut semester samtidigt uppskattas

Uppskattningen görs då semester beviljas och utifrån en situation som beskriver det stabiliserade antalet husdjur och arbetsmängden på gården.

Enligt 8 § 3 mom. ASL kan omfattningen av en avbytardag justeras bland annat om det är motiverat på grund av ändringar i antalet husdjur eller typen av husdjur. För att skyldigheten att ta ut semester samtidigt ska kunna justeras måste de ändringar som ska beaktas dessutom vara bestående, eftersom det konstateras i regeringens proposition (RP 110/2012) att företagarnas sammanlagda uppgiftsandelar ska bestämmas utan att beakta den inverkan semestertidpunkten och avbytarens personliga egenskaper har på det sätt som avses i 8 § i ASL.

5.2.2.6 Undantag från skyldighet att ta ut semester samtidigt

Även om villkoren i 17 a § 1 mom. i ASL om skyldighet att ta ut semester samtidigt skulle uppfyllas föreligger med stöd av 2 mom. i paragrafen dock ingen samtidighetsskyldighet om särskilda förhållanden i lantbruksföretaget gör att de i företaget verksamma lantbruksföretagarna inte kan ta ut ens en del av sin semester samtidigt. I sådana fall kan lantbruksföretagarna ta ut hela sin semester separat.

Bestämmelsen motsvarar 7 § 3 mom. i ASF som var i kraft före 1.1.2013. Eftersom det är fråga om ett undantag från huvudregeln, dvs. skyldighet att ta ut semester samtidigt, ska bestämmelsen tolkas snävt.

Det bör observeras att de särskilda förhållandena ska hänföra sig till själva lantbruksföretaget, dvs. i analogi med definitionerna i 2 § i ASL, till husdjursproduktion som beskattas enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk. Eftersom en semesteravbytartjänst omfattar bara en viss del av uppgifterna i lantbruksföretaget ska de särskilda förhållandena dessutom i praktiken hänföra sig till de göromål som hör till de uppgifter som ska skötas med semesteravbytartjänsterna.

Ett eventuellt problem i anslutning till arbetsskyddet i lantbruksföretaget kan således inte heller vara sådant särskilt förhållande som avses i bestämmelsen.

Ett sådant särskilt förhållande som medför att skyldigheten att ta ut semester samtidigt inte behöver tillämpas kan i praktiken exempelvis komma i fråga i lantbruksföretag som kräver särskild kunskap (närmast i fråga om produktionsinriktningen/produktionsredskapen) som lantbruksavbytarna ännu inte har fått handledning i eller fortbildning för. I sådana fall förutsätts också att man inte heller genom att anlita köptjänster kan skaffa en avbytare som har den yrkeskunskap som behövs. Den lokala enheten ska sträva efter att före

nästa års semestrar eliminera den inverkan detta särskilda förhållande har, exempelvis just med hjälp av handledning eller fortbildning för lantbruksavbytare.

5.2.2.7 Tidigare semesterarrangemang saknar betydelse

Tidigare semesterarrangemang saknar betydelse då man avgör om lantbruksföretagarna är skyldiga att ta ut sin semester samtidigt eller inte.

5.2.2.8 Om ingen samtidighetsskyldighet ska den egna uppgiftsandelen skötas

Till den del de lantbruksföretagare som arbetar i lantbruksföretaget inte har skyldighet att ta ut sin semester samtidigt och inte annars heller gör det, ska den företagare som inte är på semester sköta sin egen uppgiftsandel antingen genom att själv arbeta på gården eller genom att låta en vikarie utföra uppgiftsandelen i fråga.

Lantbruksföretagaren kan exempelvis med hjälp av så kallad subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp eller avbytarhjälp till fullt pris låta utföra sin uppgiftsandel. Företagaren ska då se till att det köpta antalet timmar räcker till för att sköta hans eller hennes uppgiftsandel även i undantagssituationer.

Den lokala enheten ska poängtera för de avbytare som utför semesteravbytartjänster att de ska meddela den lokala enheten om någon annan i samma lantbruksföretag arbetande person än den företagare som är på semester inte själv sköter sin uppgiftsandel och inte heller har skaffat någon vikarie för sig. Om detta leder till ökade uppgifter för lantbruksavbytaren, vilket nästan alltid är fallet i sådana situationer, ska den lokala enheten vidta de åtgärder som ASL förpliktar till.

5.2.3 Ansvar för att avbytartjänst ordnas och genomförs

Om lantbruksföretagaren meddelat att han eller hon ordnar sina avbytartjänster med hjälp av avbytare som han eller hon själv skaffar gäller förenämnda begränsningar och skyldigheter inte honom eller henne. Som motvikt till detta har en sådan företagare själv ansvar för att avbytartjänsterna ordnas och genomförs.

5.2.4 Flexibilitet i fråga om avbytarservicetidpunkt och avbytare 5.2.4

Avbytarservicetidpunkt

Den lokala enheten kan i viss mån vara flexibel i fråga om avbytarservicetidpunkten. Flexibiliteten får dock inte leda till att avbytarförvaltningens verksamhet försvåras. Om den lokala enheten inte kan anvisa avbytare för den tid som avsetts i semesteransökan eller om ovan avsedda begränsningar inte har beaktats i ansökan (maximiantalet helgdagar, samtidig partiell semester), ska sökanden beredas tillfälle att ändra tidpunkten för semestern (19 § 1 mom. i ASL).

För att den lokala enhetens verksamhet ska vara effektiv förutsätts att avbytartjänsterna ordnas så att avbytarna har jämn sysselsättning året runt. Detta kan å sin sida leda till att den lokala enheten inte alltid kan ordna avbytarservice för just den tid som en lantbruksföretagare som anlitar enhetens tjänster önskar.

I händelse av förenämnda specialsituationer finns en bestämmelse i ASL enligt vilken en lantbruksföretagare går miste om sin rätt till avbytartjänsten, om han eller hon vägrar att hålla sin semester under en tid för vilken avbytare kunde anvisas honom eller henne (19 § 1 mom. i ASL). Likaså går lantbruksföretagaren miste om sin rätt till semester till den del han eller hon vägrar att iaktta ovan avsedda begränsning på tre helgdagar eller bestämmelsen om (partiell) samtidig semester.

Närmare om bestämmande av tidpunkten för semester i kapitel 7.

Avbytare

Om verksamheten i den lokala enheten är effektiv och om avbytarna har jämn sysselsättning kan detta på motsvarande sätt leda till att en lantbruksföretagare anvisas en annan avbytare än den som han eller hon hade velat få. Om en lantbruksföretagare utan giltigt skäl vägrar ta emot den lantbruksavbytare som den lokala enheten anvisat honom eller henne, har företagaren förlorat sin rätt till den semester- eller vikariehjälpsperiod som han eller hon har ansökt om (20 § i ASL).

Närmare om rätten att av giltigt skäl vägra ta emot den avbytare som den lokala enheten anvisat samt om företagarens möjlighet att föreslå av honom eller henne önskad person som avbytare i sådana situationer, se punkt 18.3.3 "Avbytare som lantbruksföretagare föreslår".

Följden av vägran

Vägran att ta emot en av den lokala enheten anvisad avbytare för den tid enheten reserverat leder till förlust av rätt till semester bara för den tid som motsvarar avbytarserviceperioden i fråga. Är det fråga om semester och skulle det finnas kvar outtagen semester även efter det perioden i fråga upphört, kvarstår rätten till semester när det gäller den del som överstiger den "kalkylerade" avbytarserviceperioden, och den delen av semestern kan tas ut senare.

Själv ordnad avbytartjänst

När det gäller själv anskaffade avbytare uppstår inga dylika situationer. Företagaren kan alltid hålla sin semester vid önskad tidpunkt och han eller hon kan likaså skaffa just den avbytare han eller hon vill ha.

5.3 Valförfarandet

Förhandsmeddelande

En lantbruksföretagare som själv vill ordna sina avbytartjänster ska lämna ett förhandsmeddelande om detta till den lokala enhet inom vars verksamhetsområde han eller hon i huvudsak idkar lantbruk. Ett förhandsmeddelande ska på motsvarande sätt lämnas även när lantbruksföretagaren önskar återgå till den avbytarservice som den lokala enheten ordnar. Genom förordning stadgas närmare om lämnande av förhandsmeddelande (23 § i ASL).

Senast 30.6.

En lantbruksföretagare ska skriftligen lämna ett i 23 § i ASL avsett förhandsmeddelande lantbruksföretagsvis till den lokala enheten före utgången av juni det år som föregår det kalenderår, från ingången av vilket han eller hon önskar ordna sina avbytartjänster själv eller återgå till att anlita den avbytarservice som den lokala enheten ordnar (10 § 1 mom. i ASF).

Meddelandet ska lämnas in redan före utgången av juni året innan så att den lokala enheten har tillräckligt med tid att anpassa antalet avbytare i sin tjänst att motsvara det förmodade behovet under följande kalenderår.

Med den lokala enhetens samtycke kan lantbruksföretagaren lämna in ovan avsett meddelande eller återta sitt tidigare meddelande även efter förenämnda frist (10 § 2 mom. i ASF).

Inget meddelande

Ett förhandsmeddelande förutsätts inte i fall där lantbruksföretagaren vill fortsätta i samma avbytarservicesystem. Ett meddelande förutsätts bara om företagaren vill byta sätt att ordna avbytartjänsterna.

Skriftligen

För att bland annat undvika oklarheter i efterskott förutsätter ASF att ett meddelande om byte av avbytarservicesystem lämnas in skriftligen.

Enighet

Om det finns två eller flera lantbruksföretagare på gårdsbruksenheten som är berättigade till avbytarservice ska avbytartjänsterna ordnas på samma sätt för alla. Förhandsmeddelandet lämnas lantbruksföretagsvis (10 § 1 mom. i ASF).

Om lantbruksföretagarna inte sinsemellan kan komma överens om på vilket sätt avbytartjänsterna ska ordnas utförs tjänsterna för lantbruksföretagets samtliga lantbruksföretagares del med hjälp av avbytare som den lokala enheten ordnar. I en situation där lantbruksföretaget redan omfattas av det system där företagarna själva ordnar sina avbytartjänster och bara en del av lantbruksföretagarna i företaget önskar återgå till den avbytarservice som den lokala enheten ordnar, hålls lantbruksföretaget dock kvar i systemet med själv ordnade avbytartjänster tills de kan lämna in ett enigt förhandsmeddelande om byte av sätt att ordna avbytarservicen.

6 Själv ordnad avbytartjänst

I kapitel 5 behandlas de olika alternativen att ordna avbytartjänsterna och skillnaderna mellan dem. I detta kapitel behandlas själv ordnad avbytartjänst.

6.1 Förhandsanmälan

Se punkt 5.3.

6.2 Lantbruksföretagares skyldighet att själv ordna sin avbytartjänst

Se punkt 5.1.

6.3 Ansökan om avbytarservice

23 a § i ASL gäller ansökan om avbytarservice när lantbruksföretagaren själv ordnar avbytartjänst. Ansökningarna om avbytarservice görs skriftligen hos den lokala enheten innan de arbeten som ingår i avbytarservicen påbörjas.

Det bör observeras att ansökningsförfarandet är tudelat då man själv ordnar avbytarservicen. Först, och innan de arbeten som ingår i avbytarservicen påbörjas, ska man ansöka om avbytarservice och sedan i efterskott (efter avbytartjänsten) ansöker man om ersättning för själv ordnad avbytartjänst. Se punkt 6.4.4 om ansökan om ersättning.

6.3.1 Ansökan om semester och service som motsvarar avgiftsbelagd avbytarhjälp

Ansökningstiden

Semester ska sökas skriftligen per lantbruksföretag **inom den tid som den lokala enheten bestämmer och innan de arbeten som ingår i avbytarservicen påbörjas.** Service som motsvarar avgiftsbelagd avbytarhjälp ska sökas i samband med ansökan om semester.

I praktiken är den ansökningstid som den lokala enheten bestämmer densamma för både de lantbruksföretagare som omfattas av den lokala enhetens service och de lantbruksföretagare som själva ordnar sina avbytartjänster. När den lokala enheten bestämmer ansökningstiden ska enheten sålunda beakta att sysselsättandet av de avbytare som är i den lokala enhetens tjänst kan förutsätta att ansökningstiden förläggs till en så tidig tidpunkt som möjligt. Den lokala enheten bör kunna ordna avbytartjänster jämnt redan från årets början. I synnerhet när det gäller själv ordnade avbytartjänster ska dessutom beaktas att ansökan måste göras innan de arbeten som ingår i avbytarservicen påbörjas.

Ansökan (skriftlig) ska således vara **anhängig** i den lokala enheten innan de arbeten som ingår i avbytarservicen påbörjas. Ansökan kan kompletteras efter det.

Man behöver dock inte på förhand meddela tidpunkterna för semester eller service som motsvarar avgiftsbelagd avbytarhjälp, utan tidpunkterna kan meddelas först i samband med ansökan om ersättning.

Försenad ansökan

Den lokala enheten ska också pröva semesteransökningar som lämnats in efter att fristen gått ut, om det finns vägande skäl till dröjsmålet och de arbeten som hör till semesteravbytartjänsten eller den avgiftsbelagda avbytarhjälpen ännu inte har påbörjats. Ett vägande skäl är exempelvis att definitionen på lantbruksföretagare uppfylls först efter att fristen gått ut, husdjursproduktionen har t.ex. inletts först efter att fristen gått ut. (Se dock punkt 2.2 "Obligatorisk LFÖPL-försäkring i kraft från ingången av kalenderåret").

Om de arbeten som ingår i en semesteravbytartjänst eller en avgiftsbelagd avbytarhjälp, dock har påbörjats innan ansökan lämnats in, ska den lokala enheten lämna ansökan utan prövning på grund av att den lämnats in för sent trots att lantbruksföretagaren kan påvisa att det finns ett vägande skäl till dröjsmålet.

Ansökan

Det finns inga andra formföreskrifter för en semesteransökan och en ansökan om service som motsvarar avgiftsbelagd avbytarhjälp som lämnas in i samband med den, förutom att ansökan ska vara skriftlig, lämnas in per lantbruksföretag samt att de uppgifter som krävs för att bevilja avbytarservice ska framgå av bilagorna till den. Sålunda kan ansökan i princip också formuleras fritt trots att semester och service som motsvarar avgiftsbelagd avbytarhjälp vanligen söks genom att returnera den ansökningsblankett som den lokala enheten skickat eller genom att göra en elektronisk ansökan via lomitusnetti.

Beviljande

Fastän villkoren för semester och service som motsvarar subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp uppfylls då beslutet ges, kan situationen ändras före tidpunkten för avbytartjänsten så att förutsättningarna för avbytarservice då inte längre är i kraft.

På grundval av det som nämns ovan ska ett beslut om beviljande av semester och service som motsvarar subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp göras så att det av beslutet klart framgår att förutsättningarna ska uppfyllas även vid den tidpunkt semester eller service som motsvarar subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp tas ut.

6.3.2 Ansökan om vikariehjälp

Vikariehjälp ska också sökas skriftligt och innan de arbeten som ingår i avbytarservicen påbörjas.

Närmare om ansökan och bemyndigande, se kapitel 14 och särskilt underpunkterna "Skriftlig form" och "Bemyndigande" i punkt 14.8, underpunkten "Ombud och biträde" i punkt 14.2, underpunkterna "Hur ett ärende inleds" och "Komplettering av handlingar" i punkt 14.3 samt underpunkten "Muntligt krav och utredning" i punkt 14.4.

Av ansökan och bilagorna till den ska framgå de uppgifter som krävs för att bevilja avbytarservice.

För att vikariehjälp ska beviljas förutsätts i de flesta fall att man bifogar en handling som visar att det finns en vikariehjälpsgrund (t.ex. läkarutlåtande, beslut av FPA). En sådan utredning, som påvisar förekomsten av en vikariehjälpsgrund, ska alltid fogas till vikariehjälpshandlingarna. I regel behöver man dock inte bifoga intyget eller annan utredning i original utan det räcker med en kopia. Ansökan (skriftlig) ska vara **anhängig** i den lokala enheten innan de arbeten som ingår i avbytarservicen påbörjas, men ansökan kan kompletteras efter det.

Om en sökande lämnar in en skriftlig utredning även i sådana fall där utredning inte nödvändigtvis behövs (t.ex. läkarintyg om vikariehjälp söks för vård av barn under tio år som plötsligt insjuknat och den lokala enheten har inte krävt sådant intyg), fogas utredningen eller en kopia av den till handlingarna.

En ansökan om vikariehjälp ska således göras skriftligen innan en enskild vikariehjälp börjar och innan de arbeten som ingår i avbytarservicen påbörjas. Om det finns behov av att utan avbrott fortsätta en vikariehjälp som beviljats på samma grund (exempelvis en sjukdom som drabbat sökanden själv eller barn under tio år pågår längre än den tid som tidigare meddelades) kan vikariehjälp för den förlängda tiden också sökas muntligt. Ansökan ska dock göras på förhand och ett läkarutlåtande eller dylikt, som möjligen krävs, ska visas upp i skriftlig form.

> Exempel 6–1: En lantbruksföretagare har skriftligen, och innan de arbeten som ingår i avbytarservicen påbörjats, ansökt om vikariehjälp för tiden 3-6.3.2024 på grund av arbetsoförmåga till följd av sjukdom, närmare bestämt på grundval av 20 dagars regeln. Lantbruksföretagaren uppsöker inte läkare eftersom han tror att han tillfrisknar inom denna tid. Lantbruksföretagaren behöver inte med ett läkarintyg visa att han är arbetsoförmögen för att vikariehjälp ska beviljas, eftersom han under år 2024 ännu inte tagit ut vikariehjälp på grundval av 20 dagars regeln.
>
> Lantbruksföretagaren uppsöker dock läkare 6.3.2024 och blir sjukskriven för tiden 6-11.3.2024. Han kan muntligen, exempelvis per telefon, ansöka om vikariehjälp för den tid han är sjukskriven, såvida den muntliga ansökan görs **senast 7.3.2024 innan de arbeten som ingår i avbytarservicen påbörjas.** Lantbruksföretagaren måste dock lämna in läkarintyget till den lokala enheten, men intyget behöver inte vara hos enheten innan de arbeten som ingår i avbytarservicen påbörjas.

Om det kommer fram att vikariehjälpsarbetena ha påbörjats redan innan vikariehjälpsansökan anhängiggjordes, uppfylls inte villkoren för att bevilja avbytarservicen. Då kan vikariehjälp beviljas först från den tidpunkt då man på goda grunder kan anse att det är fråga om en skild vikariehjälpsperiod, med andra ord exempelvis en ny sjukskrivningsperiod.

Om lantbruksföretagaren meddelar att de arbeten som ingår i vikariehjälpen inte har påbörjats innan ansökan om vikariehjälp blev anhängig, anses att villkoret uppfylls fastän det senare skulle komma fram, exempelvis i samband med ansökan om ersättning, att samma serviceproducent just före anhängiggörandet av vikariehjälpsansökan har utfört på semester eller service som motsvarar subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp baserade avbytartjänster för lantbruksföretagaren.

När det gäller ansökan om vikariehjälp vid graviditet, förlossning eller för vård av barn, se också avsnitt 4.4 punkt ”ansökan om vikariehjälp”.

I fråga om vikariehjälp som ges för vård av ett barn under 3 år, se också avsnitt 4.5 punkt ”ansökan och beviljande av vikariehjälp”.

6.4 Avbytare som lantbruksföretagaren själv anskaffat

6.4.1 Inte i anställningsförhållande till lantbruksföretagaren

Kostnaderna för avbytartjänst som lantbruksföretagaren själv ordnat kan ersättas endast om lantbruksföretagaren har skaffat avbytarservicen från en serviceproducent som är införd i förskottsuppbördsregistret (25 § 1 mom. i ASL).

På webbsidan www.ytj.fi kan kontrolleras om en anteckning i förskottsuppbördsregistret är i kraft.

Även det timpris som lantbruksföretagaren och avbytarserviceproducenten kommit överens och som är grund för ersättningen, får endast utgöras av i 25 § i lagen om förskottsuppbörd (1118/1996) avsedd ersättning för arbete.

Av den orsaken kan avbytaren inte vara i anställningsförhållande till lantbruksföretagaren.

> Om en person som är i anställningsförhållande till lantbruksföretagaren/lantbruksföretaget utför avbytartjänsten exempelvis via sitt firmanamn, är det sannolikt att skattemyndigheternas tolkning är att arvodet för avbytartjänsten är en lön och inte en ersättning för arbete. I sådana fall har ersättningen för den själv ordnade avbytartjänsten betalats utan grund, se punkt 13.5 angående återkrav.
>
> Om avbytaren redan under tidigare år har bedrivit verksamhet av samma typ, har man hjälp av skattemyndigheternas tidigare praxis då man bedömer om det är fråga om lön eller ersättning för arbete. Om inga väsentliga ändringar i förhållandena har skett, kan man utgå från att skattemyndigheterna i den slutliga beskattningen kommer att förhålla sig till den betalda ersättningen på samma sätt som förut.

Lag om offentlig upphandling

Den ersättning av staten som ska betalas för själv ordnad avbytartjänst är ett offentligt finansieringsstöd, som i princip omfattas av ett krav på att lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016; upphandlingslagen) ska tillämpas på tjänster som anskaffas med hjälp av det. Med stöd av en särskild bestämmelse i ASL ska upphandlingslagen dock inte tillämpas på anskaffningen av en avbytarserviceproducent då fråga är om själv ordnad avbytartjänst.

6.4.2 Av vem kan avbytartjänsterna skaffas och vem kan vara avbytare

För att kostnaderna ska ersättas förutsätts till denna del att såväl avbytarserviceproducenten som avbytaren uppfyller vissa villkor.

6.4.2.1 Avbytarserviceproducent

Lantbruksföretagaren, lantbruksföretagarens familjemedlem, en annan företagare i lantbruksföretaget eller hans eller hennes familjemedlem får inte producera avbytartjänsten, varken direkt eller indirekt (25 § i ASL).

Tjänster får således inte skaffas exempelvis av en i det föregående nämnd persons firma (enskild näringsidkare). Om serviceproducenten är ett öppet bolag eller kommanditbolag, kan ovan nämnda person inte vara ansvarig bolagsman i bolaget. Om det är fråga om ett andelslag får obegränsat ansvar för andelslagets skyldigheter inte ha bestämts för ovan nämnda person (i praktiken har obegränsat ansvar ytterst sällan bestämts för en person).

Tjänster får inte skaffas av ett aktiebolag, om en i 25 § 2 mom. i ASL nämnd person ensam eller tillsammans med en annan i bestämmelsen nämnd person äger minst 10 procent av aktiebolagets aktiekapital eller om han/hon ensam eller de tillsammans har minst 10 procent av det röstetal aktierna i aktiebolaget medför.

Enligt riktlinjerna för statligt stöd får i stödet inte ingå direkta betalningar till odlaren och stödet ska på nedan beskrivet sätt betalas till avbytarserviceproducenten. Syftet med begränsningen av serviceproducenter har varit att det de facto inte kan anses att lantbruksföretagaren eller en annan lantbruksföretagare i lantbruket eller någon av deras familjemedlemmar har fått betalningen, inte ens indirekt. I praktiken får inte samma krets ha nytta av både avbytartjänsten och ersättningen av staten, varken direkt eller indirekt.

Annan företagare i samma lantbruksföretag

Med annan företagare i lantbruksföretaget avses person:
1) som äger eller besitter (t.ex. genom arrende) lantbruksföretaget, eller
2) som har en obligatorisk LFÖPL-försäkring från lantbruksföretaget.

Med lantbruksföretag avses i ASL företag som bedriver husdjursproduktion som en självständig ekonomisk enhet (2 § 2 punkten i ASL).

Familjemedlem

Enligt 25 § 3 mom. i ASL betraktas som familjemedlem

1) maken (även part i ett registrerat partnerskap) till lantbruksföretagaren eller till en annan företagare i lantbruksföretaget,
2) sambon till lantbruksföretagaren eller till en annan företagare i lantbruksföretaget,
3) person som lever i samma hushåll som lantbruksföretagaren **och** som är släkt med lantbruksföretagaren eller dennes make eller sambo i rakt uppåtstigande eller nedåtstigande led,
4) person som lever i samma hushåll som en annan företagare i lantbruksföretaget **och** som är släkt med företagaren eller dennes make eller sambo i rakt uppåtstigande eller nedåtstigande led.

Med sambo avses en person som lever med företagaren i gemensamt hushåll under äktenskapsliknande förhållanden (det kan också vara personer av samma kön).

Att leva i samma hushåll som lantbruksföretagaren eller en annan företagare i lantbruksföretaget innebär att man bor på samma adress så att matförsörjningen m.m. åtminstone delvis är gemensam. Uppåtstigande led är föräldrar och far/morföräldrar osv, nedåtstigande led är barn och barnbarn osv.

6.4.2.2 Avbytare

Trots att avbytarserviceproducenten uppfyller de villkor som nämns ovan måste även avbytaren uppfylla vissa villkor. Med andra ord ska man utöver serviceproducenten också granska den person som utfört själva avbytartjänsten.

Avbytare får inte vara

1) lantbruksföretagaren själv,
2) lantbruksföretagarens familjemedlem,
3) en annan företagare i lantbruksföretaget,
4) familjemedlem till en annan företagare i lantbruksföretaget.

Med annan företagare i lantbruksföretaget avses i punkt 6.4.2.1 avsedd annan företagare i lantbruksföretaget och på motsvarande sätt avses med familjemedlem i punkt 6.4.2.1 avsedd familjemedlem.

Ovan nämnda person kan inte utföra avbytartjänsten fastän han eller hon skulle utföra tjänsten exempelvis i anställningsförhållande eller uppdragsförhållande till en serviceproducent som uppfyller villkoren i punkt 6.4.2.1.

Behov av vikariehjälp

Fastän en person på grund av ovan nämnda kan fungera som avbytare ska behovet av vikariehjälp därtill ännu prövas. Om en person som bor på samma gård eller en nära släkting som bor i närheten av gården fungerar som själv

anskaffad avbytare, ska detta också beaktas i prövningen av behovet av vikariehjälp. Att ordna avbytartjänsten ”med eget folk” är vanligen ett bevis på att de nödvändiga dagliga arbetena för skötsel av husdjuren i lantbruksföretaget kan skötas genom specialarrangemang även i vikariehjälpssituationer, se punkt 3.3 angående behovet av vikariehjälp.

6.4.3 Ersättning för själv ordnad avbytartjänst

Enligt 26 § i ASL betalas ersättningen för själv ordnad avbytartjänst till serviceproducenten.

Ersättningen är högst 33,04 euro per timme (2026 års nivå). Om det pris som lantbruksföretagaren och serviceproducenten kommit överens om är lägre än maximieurobeloppet, ska ersättningen betalas bara enligt det pris lantbruksföretagaren och serviceproducenten kommit överens om. Priset får endast utgöras av i 25 § i lagen om förskottsuppbörd avsedd ersättning för arbete. Mervärdesskatt och rese- m.m. kostnader ersätts inte.

Ersättningens maximibelopp är bundet vid lönekoefficienten enligt 96 § 1 mom. i lagen om pension för arbetstagare (395/2006), vilket gör att beloppet justeras årligen från ingången av januari. Det här nämnda eurobeloppet motsvarar lönekoefficienten för 2026.

Avbytarens uppgifter

Ersättning kan betalas bara till den del avbytaren har skött de avbytarserviceuppgifter som anges i 8 b § i ASL. Närmare om de uppgifter som ska skötas i en semester- respektive vikariehjälpsavbytartjänst, se punkterna 8.4 och 9.3.1. Närmare uppgifter om de uppgifter som ska skötas i en service som motsvarar subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp finns i punkt 12.1.1.

Maximiantal timmar som ska ersättas vid semester- och vikariehjälpsavbytartjänst

Vid semester- och vikariehjälpsavbytartjänst betalas ersättning **högst** enligt det timantal som bestäms enligt 8 § i ASL, dvs. enligt omfattningen av den avbytardag som fastställts för lantbruksföretagaren. Närmare om fastställande av omfattningen av en avbytardag samt om justering av omfattningen av en avbytardag, se punkt 11.1.

Till omfattningen av en avbytardag räknas inte skötselarbeten som motsvarar de övervakningsbesök eller den beredskap som avses i 8 c § i ASL. Ersättning för själv ordnad avbytartjänst betalas således inte för dem.

Enligt 8 § 3 mom. i ASL kan omfattningen av en avbytardag förlängas bara om avbytartjänsten ordnas av den lokala enheten. Om avbytaren av särskilt skäl, exempelvis på grund av att djur insjuknat, varit tvungen att överskrida den för lantbruksföretagaren fastställda omfattningen av en avbytardag, kan ersättning därför betalas bara för det timantal som motsvarar omfattningen av en avbytardag.

På motsvarande sätt kan lantbruksföretagarens arbeten vissa tider kräva betydligt längre arbetsdagar, men detta inverkar inte på längden på en semester- eller vikariehjälpsdag, eftersom man i omfattningen av en avbytardag och i avbytarens uppgifter bara beaktar de nödvändiga dagliga arbetena för skötsel av husdjuren i lantbruksföretaget.

6.4.4 Ansökan om och utbetalning av ersättning

Lantbruksföretagaren ansöker

Trots att ersättningen betalas till serviceproducenten ska lantbruksföretagaren ansöka om den. Den serviceproducent som utfört avbytartjänsten ska alltid rikta och skicka sin faktura direkt till den lantbruksföretagare som varit föremål för avbytartjänsten, aldrig till lantbruksföretaget. Serviceproducenten får inte skicka fakturan direkt till den lokala enheten för betalning.

> Angående de vanligaste beskattningsfrågorna i samband med avbytarsituationer har Skatteförvaltningen utfärdat anvisningen "Om avbytarförmåner för lantbruksföretagare och pälsdjursuppfödare samt tjänsten Råd 2020", diarienummer A113/200/2016.

Ansökningstid

Ersättning ska ansökas skriftligt hos den lokala enheten inom två kalendermånader från tidpunkten för avbytartjänsten. I praktiken ska en preskribering av ersättningen för varje enskild avbytt dag alltid prövas skilt.

> Exempel 6.2: En vikariehjälpsavbytartjänst pågår 1.8–17.9.2023. Då vikariehjälp söks bör observeras att den tid inom vilken ersättning för den vikariehjälpsavbytartjänst som exempelvis utförs 1.8 upphör 31.10 medan motsvarande tid för den vikariehjälpsavbytartjänst som utförs 1.9 upphör 30.11.

Om den sista dagen av tidsfristen infaller på en lördag, helgdag, självständighetsdagen, 1 maj, jul- eller midsommaraftonen kan ansökan lämnas in på den första vardagen därefter (Beslut nr 1224/2023 av Norra Finlands förvaltningsdomstol 16.8.2023).

> Exempel 6.3: Lantbruksföretagaren har haft semester 17.7-23.7.2023. Ansökan om ersättning ska lämnas till den lokala enheten före utgången av september. Sista dagen i september är lördagen den 30.9.2023. Ansökan om ersättning kan fortfarande lämnas in på den första vardagen som följer på veckoslutet, det vill säga på måndagen den 2.10.2023.

Ersättning kan beviljas fastän ansökan inte gjorts inom föreskriven tid, om det vore oskäligt att vägra ersättning på grund av att ansökan lämnats in för sent.

Till den del ersättning inte kan betalas på grund av att ansökan lämnats in för sent, beaktas berörda antal dagar/timmar inte i antalet avbytta dagar/timmar,

exempelvis semesterdagar (26), service som motsvarar subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp (120 h).

Ansökan

I 26 a § 2 mom. i ASL finns en förteckning med sju punkter om vad som ska framgå av en skriftlig ansökan om ersättning och dess bilagor. De sex första punkterna har specificerats medan den sjunde punkten är en allmän punkt, som gäller övriga uppgifter som behövs för betalning av ersättningen. Enligt motiveringen till regeringens proposition (112/2015) är en sådan i nämnda punkt avsedd annan uppgift som behövs för betalning av ersättningen att exempelvis en kopia av serviceproducentens faktura för tjänsten lämnas in.

Till ansökan ska dessutom fogas en bekräftelse från serviceproducenten på att de uppgifter som avses i punkterna 1-6 är riktiga.

Betalning och uttagande av vikariehjälpsavgift

Den lokala enheten ska betala ersättningen till ett av serviceproducenten angivet konto hos en bank i någon av Europeiska unionens medlemsstater (26 a § 4 mom. i ASL).

Eftersom ersättningen betalas till serviceproducenten ska lantbruksföretagaren faktureras för den avgift för vikariehjälp och för service som motsvarar subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp, som ska tas ut hos lantbruksföretagaren. Dessa avgifter får således inte avdras från den ersättning som betalas till serviceproducenten. Också när det gäller själv ordnad avbytartjänst ska beaktas att vikariehjälpsavgiften inte får överstiga kostnaderna för tillhandahållandet av tjänsten (27 § 1 mom. i ASL). Med andra ord får den timavgift som tas ut av lantbruksföretagaren inte vara större än den timersättning som betalats till serviceproducenten.

6.5 Lantbruksföretagarens skyldigheter som uppdragsgivare

Lantbruksföretagaren svarar själv för det uppdrag han eller hon gett.

Lantbruksföretagaren är också skyldig att ersätta serviceproducenten för de kostnader som ersättningen av staten inte täcker, inklusive mervärdesskattens andel. Eventuella dröjsmålsräntepåföljder är likaså på lantbruksföretagarens ansvar. Lantbruksföretagaren kan dessutom själv ha skyldighet att betala ersättning till serviceproducenten även till den del det faktiska antalet arbetstimmar som avbytaren utfört överstiger det antal arbetstimmar som staten har ersatt.

6.5.1 Andra frågor i anslutning till själv ordnad avbytartjänst

Framskjutande av semester vid själv ordnad avbytarservice behandlas i punkt 7.2.

7 Semestertidpunkten och hur den bestäms

En lantbruksföretagare har rätt till 26 semesterdagar under ett kalenderår (6 § i ASL). I regel ska semestern tas ut under samma kalenderår, men i vissa situationer kan semestern eller en del av den framskjutas att tas ut i början av följande år.

Vilka synpunkter som betonas när det gäller bestämmande av semestertidpunkten är beroende av det sätt på vilket avbytartjänsten ordnas. Vid avbytartjänst som den lokala enheten ordnar läggs särskild vikt vid att avbytarna har jämn och full sysselsättning medan den ledande principen vid själv ordnad avbytartjänst är frihet att välja såväl avbytare som semestertidpunkt. Avbytartjänst som den lokala enheten ordnar behandlas i punkt 7.1 och själv ordnad avbytartjänst i punkt 7.2.

När det gäller bestämmande av semestertidpunkten behandlas skillnaden mellan avbytartjänst som den lokala enheten ordnar och själv ordnad avbytartjänst även i punkt 5.2.4 "Flexibilitet i fråga om avbytarservicetidpunkt och avbytare".

Alla villkor ska uppfyllas vid den tidpunkt semester tas ut

Oberoende av om lantbruksföretagaren själv ordnar sina avbytartjänster eller omfattas av den lokala enhetens avbytarservice ska alla villkor, både de allmänna villkoren för avbytarservice (se kapitel 1) och de särskilda villkoren för semester (se kapitel 2), alltid uppfyllas vid den tidpunkt semestern tas ut.

7.1 Avbytartjänst som den lokala enheten ordnar

Om lantbruksföretagaren omfattas av de avbytartjänster som den lokala enheten ordnar inverkar (utöver ovan sagda) följande faktorer på semestertidpunkten:

1 lantbruksföretagarens eget förslag till semestertidpunkt, och

2 den lokala enhetens skyldighet att ordna sin verksamhet effektivt och ekonomiskt, vilket indirekt leder till att man kan bli tvungen att avvika från företagarens förslag så att avbytartjänsterna kan fördelas jämnt.

7.1.1 Lantbruksföretagaren föreslår

Ansökan

I en ansökan om semester ska för varje lantbruksföretagares del uppges tidpunkterna för den tänkta semestern (18 § i ASL). I samma paragraf ges möjlighet att komplettera eller ändra ansökan om semester. Den möjligheten gäller även semestertidpunkten och därför kan lantbruksföretagaren även efter ansökningstiden ge förslag till tidpunkt för sin semester. Trots att semester ska

ansökas skriftligt på det sätt som beskrivs nedan i punkt 8.1 kan lantbruksföretagaren också muntligt komplettera eller ändra de semestertidpunkter som han eller hon uppgett i sin semesteransökan.

Strävan är att de önskemål som presenterats i ansökan, eller annars i tillräckligt god tid, ska följas i så stor utsträckning som möjligt. Ju tidigare lantbruksföretagaren ger förslag till tidpunkt för sin semester, desto större möjlighet har han sålunda att inverka på bestämmandet av tidpunkten för sin semester. Se även mellanrubriken "Överenskommelse om praktiska arrangemang" i punkt 8.3.

Det är inte i sig obligatoriskt att uppge tidpunkten för avbytartjänsten och en semesteransökan kan inte avslås på den grunden att de tänkta tidpunkterna för semestern inte har uppgetts vare sig i ansökan eller vid en komplettering av den.

En lantbruksföretagare som inte gett förslag till tidpunkt för sin semester måste mer än andra företagare vara beredd på att han eller hon måste ta ut sin semester eller en del av den under en tid som inte nödvändigtvis är den bästa möjliga för honom eller henne.

Bestämmelserna innehåller inga begränsningar i fråga om förslaget till tidpunkt för semestern. När semestertidpunkten föreslås är det emellertid skäl att beakta att man under en semester endast utför de nödvändiga dagliga arbetena för skötsel av husdjuren i lantbruksföretaget. Närmare om de uppgifter som ska skötas under en semester i punkt 8.4.

7.1.2 Den lokala enheten beslutar

Även i sådana fall där lantbruksföretagaren uppgett exakt tidpunkt för sin semester är det den lokala enheten som fattar det slutgiltiga beslutet. Beslut om tidpunkten för semestern ges inte i samband med semesterbeslutet. Något sådant beslut ges inte heller senare. Lantbruksföretagaren har därför ingen i ASL avsedd rätt att söka ändring i tidpunkten för semestern.

Rätt att söka ändring i semestertidpunkten föreligger inte eftersom det inte är fråga om rätt till avbytarservice utan om verkställighet av en genom beslut konstaterad rätt.

Avvikelse från förslaget

grunder

Det är inte alltid möjligt att ta ut semester vid den tidpunkt företagaren önskar. I lagen nämns följande orsaker som leder till att semestern ändras (19 § 1 mom. i ASL):

1 De semestertider som föreslagits i semesteransökan avviker från de begränsningar som föreskrivs i 17 §, eller

(De som anlitar den lokala enhetens tjänster får ha högst tre helgdagar i sin semester, se närmare punkt 5.2.1; och företagarna kan ha skyldighet att ta ut en del av sin semester samtidigt, se närmare punkt 5.2.2).

2 Den lokala enheten kan inte anvisa lantbruksavbytare för den tid som avsetts i ansökan.

En sådan situation kan förekomma exempelvis i fall där semesterförslagen koncentreras till en viss årstid, varvid semestertidpunkten för en del av företagarna måste flyttas.

hörande

I förenämnda situationer ska sökanden beredas tillfälle att ändra tidpunkten för semestern (19 § 1 mom. i ASL). Med hjälp av hörandet får man veta varför lantbruksföretagaren beslutat sig för den föreslagna tidpunkten för semestern och likaså vad de eventuella följderna är om semestertidpunkten flyttas.

principer vid ändring

Om man måste avvika från den semestertidpunkt lantbruksföretagaren föreslagit ska detta genomföras så att det förorsakar så litet förtret som möjligt. Följande principer ska tas som utgångspunkt om semestertidpunkten ändras:

- information om en ändring, eller möjlig ändring, av semestertid-punkten ges i ett så tidigt skede som möjligt; det är viktigt exempelvis med tanke på planering av semesterresor,
- en lantbruksföretagare som i ett tidigare skede har meddelat sin semestertidpunkt har förtur i förhållande till en företagare som meddelat tidpunkten först efter det ansökan inlämnats, och
- man försöker undvika en ändring om det finns särskilda skäl till den valda semestertidpunkten, t.ex. förberedelser för en familjefest eller annat motsvarande.

Ett beslut om ändring av den semestertidpunkt som föreslagits i ansökan eller på annat sätt, baserar sig alltid på en helhetsprövning av förenämnda och andra faktorer som anknyter till ärendet.

om företagaren vägrar

Ett samarbete mellan lantbruksföretagaren och den lokala enheten är ledande princip när semestertidpunkten bestäms. I alla situationer är det dock inte möjligt att bestämma eller ändra semestertidpunkten på det sätt lagen avser. Om lantbruksföretagarens och den lokala enhetens synpunkter går i kors och om konflikten inte kan lösas genom förhandlingar, har den lokala enheten slutgiltig beslutanderätt när det gäller semestertidpunkten.

Om sökanden vägrar att ta ut sin semester enligt de begränsningar som föreskrivs i 17 § (begränsningen på tre helgdagar) eller under en tid för vilken avbytare kunde anvisas honom, går han till denna del miste om sin rätt till den avbytartjänst han sökt (19 § 1 mom. i ASL).

7.1.3 Redan fastställd semestertidpunkt framskjuts

Om lantbruksföretagaren på grund av sjukdom eller annan godtagbar orsak inte kan ta ut sin semester under den tid avbytare reserverats för honom, kan semestern helt eller delvis framskjutas till en senare tidpunkt (19 § 2 mom. i ASL).

Semestertidpunkten fastställs alltid på förhand i enlighet med principerna i punkterna 7.1.1 och 7.1.2. När semestertidpunkten har bestämts och avbytare reserverats kan semestertidpunkten vanligen inte längre ändras. Lantbruksföretagaren måste ta ut sin semester vid den på förhand fastställda tidpunkten med risk för att han annars förlorar sin rätt till semester för semesterperioden i fråga.

godtagbar orsak

Om det av godtagbar orsak inte är möjligt att ta ut semester vid den på förhand fastställda tidpunkten kan tidpunkten för semestern framskjutas på företagarens begäran. Det är i sista hand den lokala enheten som prövar om den orsak företagaren hänvisar till kan betraktas som en godtagbar orsak till att framskjuta semestern. I vilket fall som helst ska orsaken vara sådan att lantbruksföretagaren inte själv har haft möjlighet att inverka på dess uppkomst. Se punkt 15 angående beslut.

Beviljande av ett rehabiliteringsstöd som motsvarar full invalidpension är ingen motivering till att skjuta fram semestertidpunkten eftersom personen inte har rätt till semester under den tid han eller hon får rehabiliteringsstöd som motsvarar full invalidpension (3 § 1 mom. 3 punkten i ASL).

> Exempel 7–1: Lantbruksföretagaren har tagit ut sex av sina semesterdagar för år 2024 och avbytare har reserverats för honom för perioden 18.–22.3.2024. Före den reserverade perioden i fråga beviljas lantbruksföretagaren rehabiliteringsstöd som motsvarar full invalidpension för tiden 1.2–31.12.2024. Han går helt miste om de outtagna semesterdagarna (20 st.) för år 2024 eftersom rehabiliteringsstöd som motsvarar full invalidpension inte är någon motivering till att skjuta fram semestern.

på företagarens begäran

Tidpunkten för semestern kan (vanligen) framskjutas till en senare tidpunkt bara på företagarens begäran.

på den lokala enhetens initiativ

I praktiken kan det förekomma situationer, exempelvis flera samtidiga plötsliga vikariehjälpsfall, som gör att den lokala enheten har svårigheter att ordna avbytare såväl för dem som har akut behov av vikariehjälp som för alla de lantbruksföretagare som redan fått ett bindande meddelande om tidpunkten för sin semester. Sådana semestrar kan framskjutas på den lokala enhetens initiativ bara om företagaren samtycker därtill. Likaså kan det hända att den avbytare som sköter semesteravbytartjänsten insjuknar och den lokala enheten har ingen annan avbytare som kunde anvisas gården.

Innan man börjar överväga att skjuta fram en redan fastställd semestertidpunkt ska andra alternativ att sköta situationen utredas. En möjlighet är exempelvis att anställa en tillfällig avbytare, t.ex. en person som företagaren föreslår. Utgångsläget är att lantbruksföretagaren ska kunna lita på att de avbytartjänster som han eller hon fått ett bindande meddelande om ska skötas.

Hållande av framskjuten semester

En framskjuten semester ska tas ut senast före slutet av april året därpå (19 § 2 mom. i ASL).

Om en framskjuten semester eller del av den ännu inte tagits ut i början av maj året därpå har rätten till den slutgiltigt gått förlorad. En outtagen semester kan inte framskjutas att tas ut senare ens i sådana fall, där orsaken till att semestern framskjutits fortfarande står kvar i början av maj.

Huvudregeln är att en framskjuten semester - såvitt möjligt - tas ut ännu under samma kalenderår. En framflyttning till följande kalenderår kan komma i fråga endast i undantagsfall.

Företagaren ska vara berättigad till semester också vid den tidpunkt den framskjutna semestern tas ut. Om semestern har framskjutits exempelvis på grund av sjukdom kan den framskjutna semestern inte tas ut om företagaren börjar få full invalidpension innan han eller hon hunnit ta ut den sparade semestern.

De semesterdagar som en företagare, som avstår från lantbruksföretagsverksamheten, inte hunnit ta ut kan överföras till den företagare som fortsätter med verksamheten (se närmare punkt 2.2 "Semester ärvs"). Den rätten gäller dock inte sådana semesterdagar som framskjutits från det föregående kalenderåret.

7.2 Själv ordnad avbytartjänst

När det gäller möjligheten att själv ordna sina avbytartjänster är tanken den att lantbruksföretagaren kan skaffa den avbytare han eller hon vill ha och ta ut sin semester vid önskad tidpunkt. På grund av ärendets natur kan principerna i punkt 7.1 därför i regel inte tillämpas på själv ordnade avbytartjänster.

Lantbruksföretagaren kan ta ut sin semester vid den tidpunkt han eller hon vill och företagaren har även möjlighet att fritt ändra semestertidpunkten. Å andra sidan är det just på grund av denna frihet i regel inte möjligt för företagaren att skjuta fram semestertidpunkten till följande år.

Vasa förvaltningsdomstol har dock i ett enskilt fall ansett det möjligt att framskjuta en semester trots att det var fråga om själv ordnad avbytartjänst. Lantbruksföretagaren i fråga var först sjukledig och efter det direkt moderskapsledig. Därför hade hon inte hunnit ta ut sin semester under samma kalenderår.

Förvaltningsdomstolen ansåg att husmodern på grund av ett övermäktigt hinder inte kunnat ta ut sin semester under samma kalenderår. Enligt förvaltningsdomstolen finns det i den nuvarande avbytarservicelagen inga bestämmelser om att de som själva ordnar sina avbytartjänster skulle kunna framskjuta sin semester till följande år. Å andra sidan gjorde bestämmelserna i den tidigare lagen ingen skillnad mellan dem som själva ordnar sina tjänster och dem som anlitar kommunens avbytarservice. Lagstiftaren har inte haft för avsikt att ändra lagen. Dessutom ska systemen vara jämställda sinsemellan. Enligt förvaltningsdomstolens beslut hade husmodern rätt att framskjuta sin semester till följande kalenderår.

8 Ansökan om semester och praktiska synpunkter som anknyter till uttagande av semester då fråga är om avbytarservice som den lokala enheten ordnar

I föregående kapitel behandlades faktorer i anslutning till bestämmande av semestertidpunkten. I detta kapitel behandlas andra praktiska frågor i anslutning till uttagande av semester då fråga är om avbytarservice som den lokala enheten ordnar.

8.1 Ansökan

I likhet med en ansökan om vikariehjälp ska en ansökan om semester riktas till den lokala enheten.

Ansökningstid

Semester ska sökas skriftligen per lantbruksföretag inom den tid som den lokala enheten bestämmer (18 § i ASL).

När ansökningstiden bestäms ska beaktas att sysselsättningen av avbytarna kan förutsätta att ansökningstidpunkten förläggs till en så tidig tidpunkt som möjligt. Avbytartjänster bör kunna ordnas jämnt redan från början av året.

Försenad ansökan

Den lokala enheten ska också pröva en ansökan som lämnats in efter att fristen gått ut, om det finns vägande skäl till dröjsmålet (18 § 2 mom. i ASL). Ett vägande skäl är exempelvis att definitionen på lantbruksföretagare uppfylls först efter att fristen gått ut, husdjursproduktionen har t.ex. inletts först efter att fristen gått ut. (Se dock punkt 2.2 ”Obligatorisk LFÖPL-försäkring i kraft från ingången av kalenderåret”). Se även exempel 8-1.

> Exempel 8–1: Den lokala enheten har fastställt att ansökningstiden för semestrarna för 2024 går ut 12.12.2023. En lantbruksföretagare som anlitar den lokala enhetens avbytarservice lämnar in sin ansökan om semester först i maj 2024. Lantbruksföretagets husdjursproduktion har hittills omfattat bara tre husdjursenheter. Husdjursproduktionen expanderar i maj 2024 till att omfatta sex husdjursenheter. Den lokala enheten ska pröva ansökan.

Ansökan

När det gäller en ansökan om semester finns det inga andra formella krav än att ansökan ska vara skriftlig och att de uppgifter som behövs för att bevilja semester ska framgå av ansökan och bilagorna till den. Sålunda kan ansökan i princip också formuleras fritt fastän semester i praktiken i allmänhet söks genom att returnera den ansökningsblankett som den lokala enheten har skickat eller genom att göra en elektronisk ansökan i lomitusnetti.

När det gäller innehållet nämns i ASL endast att i ansökan ska för varje lantbruksföretagares del uppges tidpunkterna för den tänkta semestern (18 § i ASL). Till denna del se närmare punkt 7.1.1 "Lantbruksföretagaren föreslår".

8.2 Beviljande

Trots att det ser ut som om villkoren för semester skulle uppfyllas när ansökningstiden går ut kan situationen ändras före den tänkta semestertidpunkten så att villkoren för semester då inte längre uppfylls.

På grundval av förenämnda ska beslutet om beviljande av semester formuleras så att det av beslutet klart framgår att villkoren för semester uttryckligen ska uppfyllas vid den tidpunkt semestern eller en del av den tas ut.

Vikariehjälp byts till semester

Om företagaren så vill kan en avbytartjänst beviljas i form av semester fastän företagaren utan tvivel även skulle ha rätt till vikariehjälp. Genom detta förfarande befrias företagaren från vikariehjälpsavgiften (för den tid som motsvarar semestern), men omfattas å andra sidan av de bestämmelser som gäller semester.

En förutsättning för att lantbruksföretagaren ska kunna ta ut semester i stället för att få vikariehjälp är att man kommer överens om det på förhand. Det är inte möjligt att ändra typ av avbytartjänst i efterskott; exempelvis inte i sådana fall, där en del av företagarens semester blir outtagen på grund av att hans rätt till avbytarservice upphör.

8.3 Före avbytartjänsten

När semestertidpunkten närmar sig - eller i samband med att man kommer överens om tidpunkten - kan både den lokala enheten och lantbruksföretagaren genom egna åtgärder redan på förhand bidra till att avbytartjänsten utfaller väl. På varsitt håll ska man i mån av möjlighet redan i förväg bereda sig på olika situationer som kan uppstå under avbytartjänsten.

Överenskommelse om praktiska arrangemang

I 8 § 1 mom. i ASF sägs att en lantbruksföretagare som anlitar den avbytarservice som en lokal enhet ordnar ska med den lokala enheten komma överens om hållande av semester och tidpunkten för semester samt om arrangemang som hänför sig till avbytartjänsten, såsom avbytarens uppgifter och övervakningsbesök, i så god tid innan avbytartjänsten inleds att nämnda faktorer kan beaktas i planeringen av avbytarnas arbetsturer, om inte särskilda skäl annat orsakar.

Justering av avbytartimmarna

I samband med överenskommelsen om de praktiska arrangemangen i anslutning till avbytartjänsten får man en naturlig möjlighet att utreda om det eventuellt finns behov av att justera omfattningen av en avbytardag (se punkt 11.1.3 angående en justering). I vissa situationer är det möjligt att man rentav

på förhand känner till att det kommer att finnas behov av att förlänga omfattningen av en avbytardag (se punkt 11.1.4 om förlängning).

Vägledning av avbytaren

En lantbruksföretagare ska innan han börjar sin semester vid behov vägleda avbytaren i skötseln av de göromål som hör till avbytartjänsten samt ge honom anvisningar om speciella frågor som hänför sig till behandlingen av husdjuren. (9 § 1 mom. 1 punkten i ASF).

Vägledningen koncentreras uttryckligen på särskilda faktorer som hänför sig till tidpunkten för avbytartjänsten, det är således inte fråga om lantbruksföretagsspecifik handledning (närmare om handledning i punkt 11.3).

Uttrycket "vid behov" har central betydelse då bestämmelsen tillämpas. Avbytaren behöver ingen vägledning om gården och dess arbetsmetoder är bekanta från förut och om ingenting speciellt hänför sig till tidpunkten för avbytartjänsten. På motsvarande sätt finns det vanligtvis inget behov av särskild vägledning om bara den ena företagaren avbyts. Då kan eventuella specialfaktorer förklaras under arbetets gång. I vissa fall räcker ett telefonsamtal och skriftliga anvisningar också som vägledning.

Om det finns behov av särskild vägledning ordnas vägledningen omedelbart före avbytartjänsten, exempelvis under förmiddagen den första dagen i avbytarserviceperioden. I vissa undantagssituationer kan avbytaren behöva vägledning under en längre tid, men med undantag av specialsituationer ska utgångsläget vara att vägledningen inte kan pågå mer än en dag.

Den tid som går åt till vägledningen är arbetstid för avbytaren. Vägledningen ska ske redan före semestern, varför den tid som gått åt till vägledningen inte minskar lantbruksföretagarens semesterdagar.

Sörja för skydd i arbete

Lantbruksföretagaren ska innan en avbytartjänst börjar och medan den pågår se till att lantbruksföretagets förhållanden uppfyller de krav som säkerheten i arbetet ställer i fråga om avbytararbetet. Dessutom ska lantbruksföretagaren och den lokala enheten i samarbete verka för att garantera säkerheten i avbytararbetet (16 § 1 och 2 mom. i ASL).

Med lantbruksföretagets förhållanden avses i detta sammanhang lantbruksföretagets fysiska och psykiska arbetsförhållanden, dess arbetssätt samt de maskiner, anordningar och arbetsmetoder som används i avbytararbetet. Omsorgsplikten gäller lantbruksföretagets förhållanden till den del som de är av betydelse för de göromål som avbytaren sköter.

Dessutom ska lantbruksföretagaren innan semestern börjar sörja för att gårdsbruksenheten jämte de maskiner och anläggningar som behövs i avbytararbetet uppfyller de krav som skyddet i arbete ställer samt ge avbytaren anvisningar om användningen av maskinerna och anläggningarna (9 § 1 mom. 2 punkten i ASF).

På motsvarande sätt ska enligt 8 § 2 mom. i ASF lantbruksföretagaren och den lokala enheten samarbeta för att verkställa arbetarskyddet i avbytararbetet.

Se närmare i punkt 8.7 om arbetarskyddet för avbytare och om den lokala enhetens skyldighet att ordna avbytartjänster t.ex. i en situation där lantbruksföretagets förhållanden inte uppfyller de krav som säkerheten i arbetet ställer i fråga om avbytararbetet.

Anskaffning av konsumtionsförnödenheter

En lantbruksföretagare ska innan han börjar sin semester skaffa de konsumtionsförnödenheter som lantbruksföretagets normala förbrukning förutsätter för semestertiden (9 § 1 mom. 3 punkten i ASF).

Genom bestämmelsen vill man säkerställa att företagaren för sin del bidrar till att avbytartjänsten utfaller väl genom att ordna tillräckligt med konsumtionsförnödenheter för den tid avbytartjänsten pågår.

Meddela kontaktperson

En lantbruksföretagare ska likaså innan han börjar sin semester meddela avbytaren var denne kan nå honom eller en företrädare för honom under semestertiden (9 § 1 mom. 4 punkten i ASF).

Bestämmelsen behövs eftersom företagaren bär företagarrisk även under sin semester. Avbytaren måste kunna kontakta lantbruksföretagaren eller en företrädare för honom i händelse av att förhållandena i företaget så kräver. En sådan situation kan uppstå exempelvis om ett djur insjuknar, vattenskada inträffar eller mjölkningssystemet råkar i olag.

Vägrar ta emot avbytare

Då man på förhand förvissar sig om att avbytartjänsten ska utfalla väl är det av avgörande betydelse att en person som lantbruksföretagaren litar på kan anvisas som avbytare. Det är dock inte möjligt i alla situationer utan den lokala enheten kan bli tvungen att avvika från lantbruksföretagarens önskemål. Det är dock i sista hand den lokala enheten som bestämmer vem som utför avbytartjänsterna för de lantbruksföretagare som anlitar den lokala enhetens service.

Om en lantbruksföretagare utan giltigt skäl vägrar ta emot den lantbruksavbytare som den lokala enheten anvisat honom, har han förlorat sin rätt till den semesterperiod han har ansökt om (20 § i ASL).

En vägran leder bara till förlust av den berörda avbytartjänstperioden, således inte till att alla outtagna semesterdagar skulle gå förlorade.

8.4 Avbytarens uppgifter

Med semesteravbytartjänst sköts de nödvändiga uppgifter som ingår i den dagliga skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget till den del de hör till uppgiftsandelen för den lantbruksföretagare som har semester (8 b § i ASL). De

uppgifter som hör till en semesteravbytartjänst överensstämmer således med de uppgifter som beaktas då den totala arbetstiden för gården bestäms.

Enligt 2 § i ASL avses med lantbruksföretag företag som bedriver husdjursproduktion som en självständig ekonomisk enhet och med husdjur nötkreatur, hästar, svin, getter, får, djur som är fjäderfä och pälsdjur, beträffande vilka produktionen beskattas enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk.

Bara de husdjur som uppräknas i lagen

Avbytaren kan således bara sköta de nödvändiga uppgifter som ingår i den dagliga skötseln av nötkreatur, hästar, svin, getter, får, djur som är fjäderfä och pälsdjur i det berörda lantbruksföretaget. Andra husdjur kan inte skötas med avbytartjänsten (inte ens fastän produktionen av dem nog skulle beskattas enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk).

Ponnyer anses också vara hästar, men däremot inte exempelvis åsnor. Utanför definitionen på husdjur blir dessutom t.ex. kameldjur (såsom alpackor och lamor), bin, renar, hjortar, fiskar och hardjur.

Produktionen beskattas enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk

Med avbytartjänster kan man inte sköta husdjur, beträffande vilka inkomsterna av produktionen inte beskattas enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk. Husdjursproduktion som beskattas enligt näringsskattelagen blir alltid automatiskt utanför avbytartjänsterna. Om det är fråga om djur som endast är i hobbybruk är det inte heller fråga om sådan husdjurs**produktion** som avses i ASL.

Arbeten som ingår i skötseln av djuren

Enligt regeringens proposition (RP 112/2015) avses med skötselarbeten bara faktiska arbeten som ingår i skötseln av djuren. Sådana är exempelvis inte uppgifter som hör till ledningen av företaget. I 8 § 1 mom. i ASL konstateras dessutom uttryckligen att arbete som motsvarar övervakningsbesök eller beredskap som avses i 8 c § i ASL inte räknas till de uppgifter som ingår i skötseln.

Med avbytartjänster kan man inte sköta andra arbeten än de som ingår i skötseln av husdjuren, inte ens fastän berörda verksamhet skulle beskattas enligt inkomstskattelagen för gårdsbruk. Med avbytartjänster kan man exempelvis inte sköta uppgifter i anslutning till vidareförädling av gårdens produkter (t.ex. osttillverkning). Att exempelvis packa hönsägg i äggkartonger hör dock ännu till avbytararbetena, men däremot inte exempelvis direktförsäljning och distribution av produkter.

Växtodlings-, skogs- och byggnadsarbeten (t.ex. tillverkning av ensilage och byggande av stängsel runt betesmarker) kan inte heller ingå i avbytararbetena. Vallutfodring hör däremot till de arbeten som ingår i skötseln av husdjuren.

Små och nödvändiga reparationsarbeten (t.ex. byte av söndrigt spengummi i mjölkningsorgan eller reparation av stängselstolpe som gått sönder) kan ingå i de uppgifter som ska skötas med hjälp av avbytartjänsten, dock i regel bara om objektet i fråga gått sönder under pågående avbytartjänst samt att det av djurskyddsskäl är motiverat att reparera objektet under avbytartjänstperioden. Däremot kan stora reparationsarbeten eller sådana som kräver särskild yrkeskunskap inte ens då ingå i avbytararbetena.

Förflyttning av kreatursgödsel till ett större lagerutrymme kan ingå i avbytaruppgifterna enligt samma principer som beskrivs ovan då fråga är om reparationsarbeten, men dessutom förutsätts att det är fråga om en åtgärd som utförs varje vecka på gården.

Även i fråga om snöarbeten iakttas i tillämpliga delar samma tillvägagångssätt som i fråga om reparationsarbeten. Bara sådana småskaliga snöarbeten, som är nödvändiga med tanke på skötseln av de övriga avbytararbetena, kan skötas med avbytartjänsten.

Med hjälp av en avbytartjänst kan man inte heller sköta träning av häst eller hålla ridlektioner, eftersom det då inte är fråga om arbeten som ingår i skötseln av djuren.

Uppvärmning av djurstall är inget sådant faktiskt arbete som ingår i skötseln av djuren, men under en pågående avbytardag kan uppvärmningsarbetena skötas med avbytartjänsten, förutsatt att uppvärmningsmaterialet, exempelvis brännved, finns färdigt tillgängligt och ingen annan uppvärmningsform står till buds.

Nödvändiga dagliga arbeten

Med nödvändiga dagliga arbeten för skötsel av husdjuren avses enligt regeringens proposition (RP 112/2015) att skötselarbetena i fråga förekommer varje dag, eller åtminstone är regelbundna och på så sätt återkommande att de i praktiken förekommer under varje semesterperiod.

Såsom här avsedd semesterperiod kan anses en period som omfattar cirka en vecka. Dessutom bör observeras att de dagliga skötselarbetena också ska vara nödvändiga.

> Med en semesteravbytartjänst kan man inte sköta exempelvis rakning av kohår, vård av klövar, klippning av får, tvättning av ladugård eller tvättning och desinficering av broilerhall, eftersom dessa skötselarbe-

ten inte är nödvändiga dagliga arbeten. (Se punkt 12.1.1, underpunkten "Uppgifter" och punkt 12.2 angående uppgifter som kan skötas med hjälp av avgiftsbelagd avbytarhjälp).

Artifiell seminering

I första hand ska semineringen alltid utföras av lantbruksföretagaren eller lantbruksföretagets personal. En lantbruksavbytare som har den utbildning och behörighet som krävs för seminering kan utföra uppgiften om semineringen ingår i den avbytta lantbruksföretagarens uppgiftsandel, det inte finns någon annan möjlighet att utföra den under avbytartiden och lantbruksföretagaren och avbytaren har kommit överens om detta på förhand.

Lantbruksavbytaren ska utföra semineringen i enlighet med statsrådets förordning om ingrepp på djur och metoder för artificiell reproduktion av djur (1165/2023). Enligt 9 § i förordningen får nötkreatur, svin, får, getter, rävar och mårdhundar som innehas av en djurinnehavare semineras av djurinnehavaren, någon som är anställd hos djurinnehavaren eller, under avbytartjänst på grund av semester eller vikariehjälp, av en lantbruksavbytare som avses i lagen om avbytarservice för lantbruksföretagare (1231/1996), förutsatt att avbytaren har avlagt en examen eller examensdel eller genomgått motsvarande utbildning där kompetenskraven för seminering av den aktuella djurarten ingår.

Kalvning, kastrering av grisar och vård av sjuka djur kan anses ingå i veckans arbetsuppgifter. De kan utföras under avbytartjänst på grund av semester i den utsträckning de är nödvändiga och ingår i uppgiftsandelen för den lantbruksföretagare som har semester. Om sådana uppgifter exempelvis kräver ett extra besök på lantbruksföretaget är det inte fråga om ett övervakningsbesök enligt 8 c § i lagen om avbytarservice för lantbruksföretagare.

Med beaktande av skillnaderna i produktions- och arbetsmetoderna i lantbruksföretagen är det inte möjligt att på lagnivå fastställa avbytaruppgifterna mera detaljerat än vad nu är fallet, men specialiseringen i produktionen måste beaktas då avbytarens arbetsuppgifter bestäms i praktiken. Till avbytarens arbetsuppgifter i exempelvis ett hästskötselföretag hör den nödvändiga dagliga skötseln och utfodringen av hästarna samt förande av dem till en rastgård eller ut på bete.

Avbytarserviceuppgifterna är desamma oberoende av om det är fråga om en semester- eller vikariehjälpsavbytartjänst.

Uppgifterna ingår i uppgiftsandelen för den lantbruksföretagare som håller semester

Syftet med en semester är att ge den semesterberättigade lantbruksföretagaren möjlighet att frigöra sig från sin egen uppgiftsandel. Under semestern utför avbytaren hans/hennes - men bara hans/hennes - uppgiftsandel av arbetena i lantbruksföretaget.

Principen om att andra personer än de som de facto är på semester inte kan frigöra sig från sina egna uppgiftsandelar med hjälp av avbytaren iakttas obe-

roende av om den person som frigjorts från den egna uppgiftsandelen (således en annan person än den som håller semester) själv har eller inte har rätt till semester.

Om någon annan än den lantbruksföretagare som håller semester under den tid avbytartjänst ordnas på grund av semester också lösgör sig från skötseln av sin egen uppgiftsandel så att detta leder till ökade uppgifter för lantbruksavbytaren, anses nämnda person ha hållit sin semester till den del som gäller de dagar för vilka avbytartjänst lämnats på detta sätt (21 § i ASL).

Om det inte är möjligt att anse nämnda dagar som semesterdagar för den person som lösgjort sig från sin uppgiftsandel, ska denna enligt 29 § 1 mom. ersätta den del av kostnaderna för avbytartjänsten som kan anses ha orsakats av skötseln av hans uppgiftsandel (21 § i ASL). Se punkt 13.5 angående återkrav.

Sistnämnda bestämmelse ska tillämpas såväl i fall, där den person som frigjorts från sin uppgiftsandel överhuvudtaget inte har rätt till semester, som i fall, där han/hon redan tagit ut sin semester så att inga semesterdagar återstår från vilka avdraget kunde göras.

Frigör sig på annat sätt än med hjälp av den egentliga avbytartjänsten

Också annan person än den som de facto håller semester kan utan förenämnda konsekvenser frigöra sig från den egna uppgiftsandelen, om detta är möjligt utan att avbytarens uppgifter ökar. En person som har uppgiftsandel kan skaffa sig en vikarie (s.k. ersättande arbetstagare) för samma tid under vilken den semesterberättigade lantbruksföretagaren tar ut sin semester. Utgångsläget är då - liksom även när företagarna håller semester vid olika tidpunkter - att avbytaren endast svarar för den semestrande företagarens uppgiftsandel medan de övriga (också den andra företagaren) svarar för sina egna uppgiftsandelar.

Det finns dock ingenting som hindrar att enskilda arbetsuppgifter byts så att de "går jämnt ut" och inte har någon väsentlig inverkan på avbytarens arbetstid. Ett sådant "byte" kan vara ändamålsenligt exempelvis i fall där uppgifter som kräver specialkunskap ingår i den semestrande lantbruksföretagarens uppgiftsandel och avbytaren saknar den kompetens som behövs för att utföra dem. Uppgifterna ska naturligtvis vara sådana att de kan skötas med en semesteravbytartjänst och likaså ska man på förhand komma överens om arrangemanget med den lokala enheten.

Det är likaså möjligt att någon annan än den lantbruksföretagare som de facto håller semester "frigörs" från den egna uppgiftsandelen genom avgiftsbelagd avbytarhjälp. Det bör dock observeras att eftersom den semestrande lantbruksföretagarens uppgifter redan sköts under semestern, kan den andra lantbruksföretagaren på gården köpa subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp för skötande av den egna uppgiftsandelen. Avbytartjänsten fördelas då på semester respektive avgiftsbelagd avbytarhjälp i proportion till lantbruksföretagarnas uppgiftsandelar, således under förutsättning att man under avbytartjänsten endast har skött de uppgifter som för vardera företagarens del ska skötas vid en semesteravbytartjänst. Närmare om avgiftsbelagd avbytarhjälp i kapitel 12.

8.5 Övervakningsbesök och beredskap som övervakningen av automatik som hör till husdjursproduktionen kräver

Såsom ovan konstateras ingår varken övervakningsbesök eller sådan beredskap, som förutsätts av övervakningen av automatik som hör till husdjursproduktionen, i de avbytarserviceuppgifter som ska skötas med en semesteravbytartjänst.

Övervakning av automatik används bland annat i utfodringen av djur, ventilationen i produktionsutrymmena samt i mjölkningen.

Den lokala enheten kan ordna

Inom ramen för semesteravbytartjänst som den lokala enheten ordnar **kan** enheten ordna övervakningsbesök eller i stället för dem beredskap som förutsätts av övervakningen av automatik som hör till husdjursproduktionen (8 c § 1 mom. i ASL).

> Övervakningsbesök kan ordnas bara inom ramen för semester och vikariehjälp, men inte inom ramen för avgiftsbelagd avbytarhjälp.

Övervakningsbesök och övervakning av automatik som hör till husdjursproduktionen är utmanande med tanke på en kostnadseffektiv avbytarservice och de bestämmelser som gäller avbytarnas arbetstid (i det allmänna kommunala tjänste- och arbetskollektivavtalet finns bestämmelser om arbetstiden). Sålunda har den lokala enheten ingen skyldighet att ordna dem, men den lokala enheten kan i samband med en semester för en semesterberättigad lantbruksföretagare ordna övervakningsbesök eller beredskap som förutsätts av övervakningen av automatik som hör till husdjursproduktionen (nedan beredskap), om lantbruksföretagaren och hans/hennes lantbruksföretag uppfyller nedan nämnda särskilda villkor för övervakningsbesök och beredskap.

Det bör observeras att man alltid på förhand ska komma överens med lantbruksföretagaren om övervakningsbesöken eller beredskapen.

Särskilda villkor

Övervakningsbesök eller beredskap kan ordnas endast om det är nödvändigt för att trygga skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget och om motsvarande uppgifter ingår i den avbytta lantbruksföretagarens uppgifter (8 c § 2 mom. i ASL).

Eftersom villkoret är att övervakningsbesöken eller beredskapen ska vara nödvändig för att trygga skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget, kan de inte ordnas exempelvis för övervakning av automatik för optimering av företagets produktionsnivå.

Övervakningsbesök eller beredskap kan således ordnas fastän båda företagarna inte tar ut semester samtidigt, det räcker att det är nödvändigt att ordna dem för att trygga skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget samt att motsvarande uppgifter ingår i den avbytta lantbruksföretagarens uppgifter.

> Exempel 8-2: Den ena lantbruksföretagaren i lantbruksföretaget tar ut semester och den andra lantbruksföretagaren har köpt avgiftsbelagd avbytarhjälp för sin egen andel (subventionerad eller till fullt pris). Övervakningsbesök kan ordnas i samband med semesteravbytartjänsten, om det är nödvändigt att ordna dem för att trygga skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget och om motsvarande uppgifter ingår i uppgiftsandelen för den lantbruksföretagare som tar ut semester.

(Övervakningsbesök eller beredskap kan inte ordnas i samband med subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp).

Övervakningsbesöken och beredskapen är alternativa åtgärder, dvs. den lokala enheten kan inte ordna både övervakningsbesök och beredskap för lantbruksföretaget.

Om avbytaren blir tvungen att besöka gården under beredskapstiden, tas en besöksavgift ut av lantbruksföretagaren och i vissa situationer tas också en timavgift i anslutning till besöket ut av lantbruksföretagaren, se punkt 10.6.2.

Uppgifter

Under den tid avbytaren är i beredskap kan han/hon bara utföra sådana uppgifter i anslutning till alarm, som orsakats av övervakningen av automatik som hör till husdjursproduktionen och som är nödvändiga för att trygga skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget vid tidpunkten i fråga.

Under ett övervakningsbesök eller ett eventuellt besök under beredskapstiden kan endast sådana uppgifter skötas som vid tidpunkten för besöket är nödvändiga av djurskyddsskäl (28 a § 3 mom. i ASL).

Med beredskap avses i ASL endast sådan beredskap som övervakningen av automatik förutsätter och exempelvis inte en situation, där avbytaren väntar på veterinär antingen på gården eller i eget hem. Om det av djurskyddsskäl är nödvändigt att vänta på veterinär, kan man i en avbytartjänst som den lokala enheten ordnar anse att det finns skäl att förlänga omfattningen av en avbytardag (se punkt 11.1.4). För det antal timmar som förlängningen av en avbytardag orsakar tas en vikariehjälpsavgift ut då fråga är om vikariehjälp.

I det allmänna kommunala tjänste- och arbetskollektivavtalet överensstämmer begreppet beredskap inte i alla situationer motsvarande begrepp i ASL.

Avgifter

För övervakningsbesök eller beredskap tas i 28 a § i ASL avsedda avgifter ut, också i samband med en semester (se punkt 10.6). Avgifterna har fastställts så att de så väl som möjligt motsvarar den genomsnittliga kostnad som servicen orsakar staten.

Övervakningsbesök eller egentligt avbytarbesök

Utgångspunkten är att den lokala enheten ska sträva efter att sköta de egentliga semesteravbytaruppgifterna med så få dagliga besök på gården som möjligt. I regel kräver de egentliga semesteravbytaruppgifterna högst två besök i lantbruksföretaget per dygn, dvs. de nödvändiga dagliga arbetena för skötsel av husdjuren kan utföras under högst två arbetspass, så att t.ex. även sådana dagligen nödvändiga husdjursskötselarbeten som utförs oftare än två gånger per dygn oftast kan kombineras med två egentliga semester- eller vikariehjälpsarbetspass genom att de utförs t.ex. i början eller slutet av arbetspasset. Endast i enskilda situationer kan det vara nödvändigt att sköta de egentliga semesteravbytaruppgifterna under fler än två dagliga arbetspass, exempelvis

om korna på gården mjölkas tre gånger per dygn. Även t.ex. utfodring kan i vissa situationer vara nödvändig att sköta under fler än två avbytarpass per dygn. Vid bedömningen av nödvändigheten av semester- eller vikariehjälpsavbytarbesök bör man dessutom beakta gårdens sedvanliga produktionsmetod och övriga förhållanden, och t.ex. då det gäller utfodring, om utfodringen på gården är automatiserad (se högsta domstolens beslut 29.4.2019, årsboknummer 2019:60).

En så kallad kvällsgranskning ska betraktas som ett övervakningsbesök fastän man i samband med den exempelvis fyller på hö, utfodrar kalvar, borstar utfodringsbordet eller skyfflar gödsel. Dessa uppgifter ändrar inte besöket till ett egentligt avbytarbesök, om det inte är nödvändigt att sköta uppgifterna under det besöket utan de skulle kunna skötas i samband med de egentliga avbytarbesöken.

Om man på förhand inte känner till en uppgift, som av djurskyddsskäl uttryckligen måste skötas under besöket i fråga, utan besöket är nödvändigt för att trygga skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget, är det fråga om ett övervakningsbesök. Ett övervakningsbesök ändras inte till ett egentligt avbytarbesök för att en uppgift, som ska skötas med en semesteravbytartjänst, också kunde utföras under ett egentligt avbytarbesök, men det passar bättre att utföra uppgiften i fråga i samband med ett övervakningsbesök.

I praktiken avses med övervakningsbesök i de flesta fall så kallade kvällsgranskningar, men beroende på gårdens produktionsinriktning och semestertidpunkten kan övervakningsbesök som görs även vid andra tidpunkter vara nödvändiga för att trygga skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget.

Särskilt i fall där ett visst besök före 1.1.2016 betraktats som ett övervakningsbesök, ska besöket fortfarande anses som ett övervakningsbesök, om det inte har skett sådana ändringar i typ av husdjur eller i produktionsmetoderna eller produktionsförhållandena på gården, på grund av vilka semesteravbytaruppgifterna kräver fler än två besök på gården per dygn.

Ekonomiskt

Den lokala enheten ska på samma sätt som i fråga om andra avbytartjänster också sträva efter att verkställa övervakningsbesök och beredskap på ett så ekonomiskt sätt som möjligt. Om den lokala enheten ordnar övervakningsbesök eller beredskap, kan besöket eller beredskapen också utföras av någon annan än den person som är egentlig avbytare på gården. Ett sådant arrangemang kan vara ändamålsenligt exempelvis i sådana fall, där en annan avbytare bor i gårdens närhet. På motsvarande sätt kan avbytaren eventuellt samtidigt sköta övervakningsbesök och beredskap på flera husdjursgårdar.

8.6 Efter avbytartjänsten

Till en god avbytarservicepraxis hör att avbytaren informerar lantbruksföretagaren om väsentliga faktorer som inträffat under avbytartjänsten.

Det är önskvärt att lantbruksföretagaren ger respons på avbytartjänsten. Lantbruksföretagarens erfarenheter är till hjälp då avbytarservicen vidareutvecklas. All respons som någondera parten ger efter en genomförd avbytartjänst bidrar även för övrigt till att kommande avbytartjänster utfaller väl.

8.7 Rätt att vägra att ordna en avbytartjänst av arbetarskyddsskäl eller på grund av vägran att ta emot gårdsbesök

I fråga om avbytartjänster som ordnas av den lokala enheten ansvarar enheten för att lagenliga tjänster ordnas för de lantbruksföretagare som har rätt till dem. Om den lokala enheten använder sina anställda avbytare till att ordna avbytarservicen, har enheten i egenskap av avbytarens arbetsgivare en allmän arbetslednings- och övervakningsrätt och är dessutom skyldig att sörja för avbytarens säkerhet i arbetet på det sätt som anges i arbetarskyddslagen (738/2002). Om den lokala enheten ordnar servicen genom köpta tjänster har avbytarens arbetsgivare motsvarande arbetsgivarskyldigheter och -rättigheter.

Ovan i punkt 8.3 "Sörja för skydd i arbete" konstateras det dessutom att en lantbruksföretagare som anlitar de avbytartjänster som den lokala enheten ordnar ska i samarbete med den lokala enheten verka för att garantera säkerheten i avbytararbetet. Lantbruksföretagaren ska också se till att lantbruksföretagets förhållanden uppfyller de krav som säkerheten i arbetet ställer på avbytararbetet innan avbytartjänsten börjar och medan den pågår.

Den lokala enheten eller en köptjänstavbytares arbetsgivare kan i själva verket ändå inte i alla situationer anses ha möjlighet att utöva sin arbetsledningsrätt som arbetsgivare eller sörja för sitt arbetarskyddsansvar, om lantbruksföretagaren inte tillåter att besök som gäller avbytarens arbetsledning eller kontroll av säkerheten i arbetet görs i lantbruksföretaget. På motsvarande sätt kan ansvaret för att ordna avbytarservice inte i alla situationer förverkligas till fullo, om lantbruksföretagaren inte tillåter besök i lantbruksföretaget i samband med ordnandet av avbytarservice.

För att den lokala enheten eller en köptjänstavbytares arbetsgivare i den faktiska avbytarverksamheten ska kunna sörja för sina ovanstående rättigheter och skyldigheter, är den lokala enheten inte skyldig att ordna avbytarservice i följande situationer även om lantbruksföretagaren i övrigt uppfyller villkoren för avbytarservice (16 § i ASL):

1) Lantbruksföretagaren tillåter inte att en representant för den lokala enheten besöker lantbruksföretaget i anslutning till ordnandet av avbytarservice.

> En omständighet i anslutning till ordnandet av avbytarservice kan vara till exempel att i detalj klarlägga avbytarens arbetsuppgifter och hur de ska skötas samt den yrkeskunskap som behövs i avbytararbetet.

Behovet av ett besök kan visa sig redan när avbytartjänsten planeras eller medan den pågår, men i praktiken oftast vid planeringen.

Som representant för den lokala enheten kan i praktiken fungera bland annat en representant för den lokala enheten eller för kommunen eller lantbruksavbytarnas arbetarskyddsfullmäktig.

Enligt motiveringen till lagen ska det anses att lantbruksföretagaren inte heller ger möjlighet till ett besök till exempel i en situation där en annan lantbruksföretagare på gården inte tillåter ett besök. Lantbruksföretagaren ansvarar alltså för att det nämnda besöket i lantbruksföretaget är möjligt.

2) Lantbruksföretagaren tillåter inte att en representant för den lokala enheten, avbytarens arbetsgivare eller arbetsgivarens representant besöker lantbruksföretaget med anledning av arbetsledningen eller kontroller av avbytarens säkerhet i arbetet.

Ett besök med anledning av arbetsledningen kan till exempel gälla kontroll av någon omständighet kring avbytarens yrkeskunskap.

Behovet av ett besök kan visa sig redan när avbytartjänsten planeras eller medan den pågår, men i praktiken oftast vid planeringen.

Som representant för den lokala enheten kan i praktiken fungera bland annat en representant för den lokala enheten eller för kommunen eller lantbruksavbytarnas arbetarskyddsfullmäktig.

Enligt motiveringen till lagen ska det anses att lantbruksföretagaren inte heller ger möjlighet till ett besök till exempel i en situation där en annan lantbruksföretagare på gården inte tillåter ett besök. Lantbruksföretagaren ansvarar alltså för att det nämnda besöket i lantbruksföretaget är möjligt.

3) Lantbruksföretagets förhållanden uppfyller inte de krav som ställts på säkerheten i avbytararbetet.

Brister kan komma fram till exempel genom att avbytaren berättar om dem eller på ett gårdsbesök som görs med anledning av arbetsledningen eller kontroller av avbytarens säkerhet i arbetet.

Den lokala enheten bedömer säkerheten i arbetet enligt de krav som arbetarskyddslagen ställer. För att bedöma säkerheten i arbetet kan den lokala enheten som sakkunnig anlita kommunens eller den lokala enhetens egen arbetarskyddsfullmäktig och även be om råd av regionförvaltningsverkets ansvarsområde för arbetarskydd.

Komma överens om gårdsbesök

Utgångspunkten är att lantbruksföretagaren alltid ska underrättas på förhand om ett gårdsbesök som görs i samband med ordnande av avbytarservice, arbetsledning eller kontroll av avbytarens säkerhet i arbetet och att tidpunkten

för besöket överenskoms med lantbruksföretagaren. Om lantbruksföretagaren vägrar att ta emot ett besök har den lokala enheten dock ingen skyldighet att ordna avbytarservice.

Man kan sträva efter att göra besöket utan förhandsanmälan endast i sådana fall där orsaken till besöket kräver ett snabbt eller oanmält besök, dvs. i praktiken då en förhandsanmälan skulle äventyra syftet med besöket och under förutsättning av att
a) lantbruksföretagaren är på plats, eller
b) en avbytartjänst som den lokala enheten ordnat pågår, orsaken till besöket har samband med denna avbytartjänst och avbytaren är på plats i lantbruksföretaget eller borde vara där enligt den avbytartjänst som beviljats.

Besöket kan inte genomföras om en lantbruksföretagare som är på plats förbjuder besöket, detta gäller även i en situation enligt punkt b. Endast den allmänna skyldigheten att handla i en nödsituation skulle i ett sådant fall kunna berättiga till ett besök. Obehörigt intrång till exempel i en ladugård eller en annan byggnad inom husdjursproduktionen är en straffbar handling (brott mot offentlig frid, 24 kap. 3 § i strafflagen), likaså obehörigt intrång på en hemfridsskyddad plats (24 kap. 1 § i strafflagen). När lantbruksföretagaren vägrat att ta emot ett besök har den lokala enheten dock ingen skyldighet att ordna avbytarservice.

Även om lantbruksföretagaren inte är på plats i en situation som avses i punkt b kan det anses att lantbruksföretagaren genom att ansöka om och ta emot en avbytartjänst som den lokala enheten ordnar samtidigt har godkänt de gårdsbesök som har samband med ordnandet av avbytartjänsten, arbetsledningen och kontrollen av säkerheten i arbetet. Beroende av fallet är det dock skäl att överväga om det är nödvändigt att göra besöket utan att till exempel på vägen till gården per telefon be om lov av lantbruksföretagaren. Om lantbruksföretagaren vägrar att ta emot besöket har den lokala enheten ingen skyldighet att ordna avbytarservice.

Hörande och beslut

Det är alltid bra att ge ett eget separat beslut om uppfyllande av villkoren för den sökta avbytartjänsten och ett annat beslut om vägran att ordna avbytarservice. Även det senare beslutet är ett beslut som avses i 11 § i ASL, dvs. till beslutet ska bifogas anvisningar om begäran av omprövning hos LPA.

Huvudregeln är att lantbruksföretagaren ska höras innan ett beslut ges om vägran att ordna en avbytartjänst. Ärendet får dock avgöras utan att en part hörs om hörandet kan äventyra syftet med beslutet eller om det dröjsmål som hörandet medför i behandlingen av ärendet orsakar betydande skada för människors hälsa, den allmänna säkerheten eller miljön (34 § 2 mom. 4 punkten i förvaltningslagen). I praktiken kan den lokala enheten utan hörande ge ett beslut om vägran att ordna en avbytartjänst, om det dröjsmål som hörandet medför i behandlingen av ärendet orsakar betydande skada för avbytarens hälsa eller säkerhet. Se närmare om hörande och dess genomförande i punkt 14.4.

Vid behov kan den lokala enheten i mån av möjlighet innan den ger sitt beslut också förrätta en separat syn enligt 38 § i förvaltningslagen, om det är nödvändigt för att utreda om lantbruksföretagets förhållanden uppfyller de krav som ställts på säkerheten i avbytararbetet. I praktiken kan en sådan situation uppstå till exempel när en lantbruksföretagare som fått ett beslut om vägran att ordna en avbytartjänst ansöker på nytt om ordnande av avbytartjänsten.

> Enligt 38 § 1 och 2 mom. i förvaltningslagen ska den som är part ges tillfälle att närvara vid synen och att uttala sin åsikt om de omständigheter som kommer fram. När ärendets art kräver det ska till synen kallas också den myndighet som enligt lag ska utöva tillsyn över verksamheten i fråga eller vars sakkunskap behövs för att ärendet ska kunna avgöras. Syn ska förrättas utan att syneobjektet eller dess innehavare orsakas oskälig olägenhet.
>
> Vid syn ska upprättas protokoll av vilket myndighetens viktigaste iakttagelser och parternas anmärkningar ska framgå. Protokollet ska utan dröjsmål delges parten och andra som har kallats till förrättningen.
>
> Enligt förvaltningslagen är en syneförrättning offentlig, men såsom nedan i punkt 20.1.1 "Sekretessbelagda uppgifter i avbytarservicen" konstateras, är i praktiken alla uppgifter om enskilda lantbruksföretagare i samband med verkställandet av ASL sekretessbelagda. Således kan den syn som förrättas inte vara offentlig. Syn får inte heller förrättas i lokaler som omfattas av hemfriden.

Förvaltningsbeslut ska ges skriftligen. Det är dock möjligt att ge ett muntligt beslut om det är nödvändigt på grund av att ärendet brådskar. Ett muntligt beslut ska utan dröjsmål också ges skriftligen med anvisningar om att begära omprövning. Se närmare om beslutets form och hur det ges i punkt 14.5 och kapitel 15.

> Exempel 8–3. En lantbruksföretagare har 29.12.2023 getts ett positivt beslut om vikariehjälp för tiden 1.1.2024 - 31.5.2024 och den lokala enheten har ordnat avbytartjänsten. Den 14 februari framkommer det att lantbruksföretagets förhållanden i fråga om en maskin som används i avbytararbetet inte uppfyller de krav som ställts på säkerheten i arbetet. Lantbruksföretagaren uppfyller fortfarande villkoren för att få vikariehjälp.
>
> Eftersom bristen i arbetssäkerheten är betydande (en betydande fara för avbytarens hälsa och säkerhet) och avbytartjänsten inte kan skötas utan maskinen, måste avbytartjänsten avbrytas snabbt. Den lokala enheten meddelar lantbruksföretagaren 14.2.2024 ett muntligt beslut om att enheten inte längre från och med 15.2.2024 ordnar avbytartjänster åt företagaren förrän företagaren visar att maskinen uppfyller de krav som ställts på säkerhet i arbetet eller avbytararbetet kan skötas utan maskinen. Ett skriftligt beslut i ärendet utfärdas och postas 15.2.2024.

Om gården har också andra lantbruksföretagare som anlitar avbytarservice bör man från fall till fall överväga om också de andra samtidigt bör meddelas ett beslut om vägran att ordna en avbytartjänst, så att de har möjlighet att reagera på saken före den egna avbytarperioden, t.ex. genom att söka ändring i beslutet eller visa att den omständighet som lett till beslutet om vägran har rättats till.

> Exempel 8–4. I en situation enligt 8-3 har en annan lantbruksföretagare på gården beviljats vikariehjälp för tiden 4 - 5.3.2024 på grund av medicinsk rehabilitering. Eftersom inte heller denna företagares avbytartjänst kan skötas utan den maskin som orsakat beslutet om vägran, meddelas även denna företagare 15.2.2024 ett beslut om vägran.

Den lokala enheten ska försöka säkerställa att djuren inte blir lämnade utan skötsel när avbytartjänsten har avbrutits. I sista hand ska anmälan om situationen göras till kommunalveterinären, den tjänsteinnehavare som sköter hälsoskyddstillsynen i kommunen eller polisen.

Övergång till själv ordnad avbytarservice

En företagare som inte tillåter gårdsbesök enligt denna paragraf eller inte rättar till brister som konstaterats i säkerheten i arbetet har möjlighet att övergå till att själv ordna sina avbytartjänster. Se punkt 5.3 "Valförfarandet" för närmare information om hur man kan byta det sätt på vilket tjänsterna ordnas. I vissa situationer kan det till och med vara möjligt att övergå till själv ordnad avbytarservice mitt i kalenderåret, om det är motiverat och inte medför utmaningar vad gäller sysselsättandet av den lokala enhetens avbytare.

9 Vikariehjälpsavbytartjänst då fråga är om avbytartjänst som den lokala enheten ordnar

9.1 Ansökan

Enligt 18 § i ASL ska också vikariehjälp sökas **skriftligt** hos den lokala enheten och av ansökan och bilagorna till den ska framgå de uppgifter som behövs för att bevilja avbytarservicen.

Närmare om ansökan och bemyndigande, se kapitel 14 och särskilt underpunkterna "Skriftlig form" och ”Bemyndigande” i punkt 14.8, underpunkten "Ombud och biträde" i punkt 14.2, underpunkterna "Hur ett ärende inleds" och "Komplettering av handlingar" i punkt 14.3 samt underpunkten "Muntligt krav och utredning" i punkt 14.4.

I de flesta fall förutsätter ett beviljande av vikariehjälp att grunden för vikariehjälpen påvisas genom ett särskilt dokument (t.ex. ett läkarutlåtande, FPA:s beslut). En sådan utredning, som verifierar att det finns en grund för vikariehjälpen, ska alltid fogas till handlingarna om vikariehjälpen. Ett intyg eller annan utredning måste dock inte fogas i original utan det räcker med en kopia.

Om en sökande lämnar in en skriftlig utredning även i sådana fall där utredning inte nödvändigtvis behövs (t.ex. läkarintyg om vikariehjälp söks för vård av barn under tio år som plötsligt insjuknat och den lokala enheten har inte krävt sådant intyg), fogas utredningen eller en kopia av den till handlingarna.

En ansökan om vikariehjälp ska således göras skriftligen innan en enskild vikariehjälp börjar. Om det finns behov av att utan avbrott fortsätta en vikariehjälp som beviljats på samma grund (exempelvis en sjukdom som drabbat sökanden själv eller barn under tio år pågår längre än den tid som tidigare meddelades) kan vikariehjälp för den förlängda tiden också sökas muntligt. Ansökan ska dock göras på förhand och ett läkarutlåtande eller dylikt, som möjligen krävs, ska visas upp i skriftlig form. Se exempel 6.1.

Utan dröjsmål

På grund av vikariehjälpens natur har det inte varit möjligt att föreskriva om en enhetlig exakt tid inom vilken vikariehjälp ska sökas. I vissa fall uppstår behovet av vikariehjälp oväntat. I andra fall kan man redan långt i förväg känna till behovet.

Enligt 18 § 3 mom. i ASL ska ansökan om vikariehjälp därför göras omedelbart när lantbruksföretagaren har fått kännedom om grunden för vikariehjälp och tidpunkten då behovet av service börjar.

Både från lantbruksföretagarens och från den lokala enhetens synpunkt är möjligheterna att ordna vikariehjälp naturligtvis bättre ju tidigare man meddelar den lokala enheten (fastän bara ”inofficiellt) om ett behov av vikariehjälp.

Semester byts till vikariehjälp

Om en lantbruksföretagare på grund av sjukdom eller olycksfall vill ändra sin semester till en vikariehjälp är detta möjligt efter det en skriftlig ansökan om vikariehjälp har lämnats in.

9.2 Före avbytartjänsten

I punkt 8.3 redogörs för de praktiska åtgärder med hjälp av vilka man redan på förhand kan säkerställa att semestern utfaller väl. I nämnda punkt behandlas bl.a. vägledning av avbytaren när det gäller de uppgifter som hör till avbytartjänsten samt anskaffning av konsumtionsförnödenheter för semestertiden.

De frågor som ska utredas på förhand uppräknas i exempelform i 9 § 1 mom. i ASF. I 9 § 2 mom. i ASF konstateras å sin sida att de principer som nämns i 1 mom. tillämpas i mån av möjlighet även på vikariehjälp. När det gäller de frågor som ska utredas före avbytartjänsten hänvisas därför i detta sammanhang i tilllämpliga delar till de principer som förklaras i punkt 8.3.

Även när det gäller vikariehjälp ska utgångspunkten vara att vardera parten på förhand förbereder sig på olika situationer som kan komma fram under den tid vikariehjälpsavbytartjänsten pågår.

Särskilt i fråga om kortvarig vikariehjälp och vikariehjälp som man känner till på förhand kan de principer som presenteras i punkt 8.3 tillämpas som sådana även på en vikariehjälp. Däremot behövs en situationsanpassad flexibilitet och prövning i större utsträckning när det är fråga om långvarig eller plötslig vikariehjälp.

Det bör dessutom observeras att 16 § i ASL på samma sätt gäller alla avbytartjänster som den lokala enheten ordnar, alltså också vikariehjälp. Det innebär att vad som i lagen föreskrivs om avbytarens säkerhet i arbetet, gårdsbesök och vägran att ta emot gårdsbesök tillämpas direkt även på vikariehjälp.

9.3 Medan avbytartjänsten pågår

9.3.1 Avbytarens uppgifter

Med vikariehjälpsavbytartjänst sköts de nödvändiga uppgifter som ingår i den dagliga skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget till den del de hör till uppgiftsandelen för den lantbruksföretagare som får vikariehjälp (8 b § i ASL). Sålunda hänvisas även när det gäller de arbetsuppgifter som omfattas av en vikariehjälpsavbytartjänst i tillämpliga delar till vad som sägs i punkt 8.4 i fråga om semester. Avbytarserviceuppgifterna är desamma, oberoende av om det är fråga om semesteravbytartjänst eller vikariehjälpsavbytartjänst.

Särskilt i oförutsedda vikariehjälpsfall kan det dessutom vara motiverat att i avbytartjänsten ta med även sådana uppgifter, som hade lämnats utanför om

behovet av vikariehjälp hade varit känt på förhand. En sådan uppgift kan vara exempelvis hämtande av foder från ett närlager i en situation, där lantbruksföretagaren hade kunnat sköta uppgiften på förhand för semestertiden.

Endast vikariehjälpsmottagarens uppgiftsandel

Vid en vikariehjälp iakttas på samma sätt som vid semester principen om att avbytaren endast utför de arbeten i lantbruksföretaget som ingår i uppgiftsandelen för den lantbruksföretagare som får vikariehjälp. När det gäller en avbytartjänst som ges i form av vikariehjälp innehåller ASL särskilda bestämmelser för den händelse att avbytarens arbetsuppgifter blir mera omfattande än vad uppgiftsandelen för den lantbruksföretagare som får vikariehjälp förutsätter (se punkt 9.4).

9.3.2 Övervakningsbesök och beredskap som övervakningen av automatik som hör till husdjursproduktionen kräver

Även när det gäller övervakningsbesök och beredskap som övervakningen av automatik som hör till husdjursproduktionen kräver hänvisas till vad som nämns ovan i punkt 8.5 i fråga om semester.

9.4 Avbrytande av vikariehjälp

Ett villkor för vikariehjälp är att en lantbruksföretagare som har rätt till avbytarservice på grund av orsak som kan anses tillfällig inte själv kan sköta sin uppgiftsandel. Vikariehjälpsavbytaren utför å sin sida vikariehjälpsmottagarens - men bara hans/hennes - uppgiftsandel.

Grunder

ASL ger i vissa situationer möjlighet att avbryta en avbytartjänst som ges i form av vikariehjälp om förenämnda principer inte iakttas. Enligt 22 § 1 mom. i ASL kan en avbytartjänst i form av vikariehjälp avbrytas

1 om också någon annan i samma företag arbetande person än den som får vikariehjälp med hjälp av avbytartjänsten lösgör sig från uppgifter som hör till hans uppgiftsandel eller

2 om den som får vikariehjälp genom sin verksamhet visar att han inte är i behov av vikariehjälp.

I vartdera fallet förutsätts dessutom att avbrytandet inte äventyrar kontinuiteten i lantbruksföretagets verksamhet (22 § 1 mom. i ASL). (Se punkt 8.7 om den lokala enhetens skyldighet att ordna avbytartjänster till exempel i en situation där lantbruksföretagets förhållanden inte uppfyller de krav som ställts på säkerhet i avbytararbetet.)

Exempel 9–1: En husbonde, som parallellt med lantbruksföretagsverksamheten också varit maskinentreprenör, insjuknar och beviljas vikariehjälp för den tid han är arbetsoförmögen. I slutet av perioden inleder

husbonden ett maskinarbete trots att sjukledigheten ännu fortgår. Det kan anses att husbonden genom sitt förfarande visat att han inte längre är i behov av vikariehjälp. Med tanke på tillfrisknandet bör naturligtvis eftersträvas att husbonden avstår såväl från sitt lantbruksföretagararbete som från maskinarbetena fram till utgången av sjukledigheten.

Frigörs på annat sätt än med hjälp av avbytartjänsten

I samband med utredningen av praktiska frågor i anslutning till en semester behandlas även situationer, där en annan person än den semesterberättigade frigör sig från den egna uppgiftsandelen på annat sätt än med hjälp av den egentliga avbytartjänsten. När det gäller vikariehjälp kan samma principer i tillämpliga delar iakttas, dvs. även en annan person än mottagaren av vikariehjälpen har möjlighet att frigöra sig från den egna uppgiftsandelen, om detta kan ske utan att avbytarens uppgifter ökar. Till denna del se närmare punkt 8.4 "Frigör sig på annat sätt än med hjälp av den egentliga avbytartjänsten".

Exempel 9-2: Husmors uppgiftsandel har uppskattats till sju timmar och husbondens till två timmar. På grund av rehabilitering beviljas husmodern vikariehjälp för en månad. I rehabiliteringen ingår en veckolång vistelse i en rehabiliteringsanstalt. Makarna beger sig dit tillsammans och kommer överens med sonen, som bor i grannskapet, om att han utför husbondens uppgiftsandel under den tid perioden i rehabiliteringsanstalten pågår. Eftersom avbytarens arbetsuppgifter inte ökar under den tid husbonden är frånvarande har det ingen betydelse vem som i praktiken utför de arbeten som ingår i husbondens uppgiftsandel.

Om inte möjligt att avbryta avbytartjänsten

Även om någondera av förenämnda grunder skulle finnas kan vikariehjälpsavbytartjänsten inte avbrytas om ett avbrytande äventyrar lantbruksföretagets verksamhet. Avbytartjänsten måste då fortgå, men det faktum att det finns en grund för ett avbrytande beaktas på annat sätt.

Den vikariehjälp, som fortgått efter det man konstaterat att det finns en grund för att avbryta vikariehjälpen, ändras primärt till semesterdagar antingen för den person som frigjorts från sin uppgiftsandel (punkt 1 ovan) eller för lantbruksföretagaren själv (punkt 2 ovan).

Exempel 9–3: Utgångsläget detsamma som i exempel 9-2, men husbonden har inte skaffat ersättande arbetstagare för den tid han är frånvarande. Om husbonden har rätt till semester anses han ha tagit ut sju dagar av sin semester. Dessutom tas normal vikariehjälpsavgift ut av husmodern för samma tid (7 h/dag).

Om det inte är möjligt att anse de nämnda dagarna som semesterdagar ska ovan avsedd person (antingen mottagaren av vikariehjälp eller den person

som frigjort sig från sin uppgiftsandel) ersätta den del av kostnaderna för avbytartjänsten som motsvarar de dagar då avbytartjänst getts efter att behovet att avbryta vikariehjälpen har konstaterats (22 § 2 mom. i ASL).

Att det inte är möjligt att anse de dagar, för vilka avbytartjänst getts efter det att behov att avbryta vikariehjälpen konstaterats, som semesterdagar kan bero på att personen helt och hållet saknar rätt till semester eller så har han/hon ingen semester kvar för kalenderåret i fråga.

> Exempel 9–4: Situationen för övrigt densamma som i exempel 9-3, men husbonden är på grund av sin ålder inte längre berättigad till semester. Efter det att avbytartjänsten upphört uppbärs för de arbetstimmar som hör till husbondens uppgiftsandel, dvs. till den del avbytarservice har getts utan grund, ersättning för de kostnader som den utan grund givna tjänsten har orsakat den lokala enheten (närmare om det belopp som ska återkrävas i punkt 13.5). För de timmar som hör till husmoderns uppgiftsandel tas en normal vikariehjälpsavgift ut.

9.5 Efter vikariehjälpen

Beträffande detta, se punkt 8.6 "Efter avbytartjänsten".

9.6 Rätt att vägra att ordna en avbytartjänst av arbetarskyddsskäl eller på grund av vägran att ta emot gårdsbesök

Beträffande detta, se punkt 8.7 "Rätt att vägra att ordna en avbytartjänst av arbetarskyddsskäl eller på grund av vägran att ta emot gårdsbesök"

10 Avgift för vikariehjälp samt avgift för övervakningsbesök och beredskap

I detta kapitel behandlas först avgifterna för vikariehjälp och till sist, dvs i punkt 10.6, de avgifter som ska tas ut för övervakningsbesök och beredskap.

I motsats till semester är vikariehjälp en avgiftsbelagd service. I bestämmelserna om vikariehjälp har eftersträvats att å ena sidan beakta att en normal företagsverksamhet innebär att de kostnader som verksamheten förorsakar ersätts (åtminstone delvis) även under den tid företagaren av en eller annan orsak inte själv kan delta i företagsverksamheten, och å andra sidan att avgiftens storlek i varje enskild situation bestäms så att avgiften inte blir ett hinder för att anlita vikariehjälp på det sätt som avses i ASL.

Timavgift

För vikariehjälp tas en timavgift ut hos den som får service. Avgiften får inte överstiga kostnaderna för tillhandahållandet av servicen (27 § i ASL).

Vikariehjälpsavgift tas ut för alla avbytartimmar. De avbytartimmar för vilka avgift tas ut beräknas utifrån anvisningarna för bestämmande av antalet avbytartimmar (se kapitel 11). Utgångspunkten är att det antal timmar som nämns i vikariehjälpsbeslutet (antingen det ursprungliga antalet eller den justerade omfattningen av en avbytardag) och det förverkligade antalet vikariehjälpstimmar ska motsvara varandra så väl som möjligt. På så sätt motsvarar en avbytares planerade arbetsdag och förverkligade arbetsdag också varandra så väl som möjligt då fråga är om avbytare som utför avbytartjänst som den lokala enheten ordnar. Det är viktigt med tanke på att avbytarens arbetsinsats ska utnyttjas effektivt. Vikariehjälpsavgiften tas ut i enlighet med den omfattning av en avbytardag som nämns i beslutet (antingen det ursprungliga antalet eller den justerade omfattningen av en avbytardag). Vid en avbytartjänst som den lokala enheten ordnar kan omfattningen av en vikariehjälpsdag dock förlängas, om det är motiverat av skäl som hänför sig till djurskyddet eller till avbytarens möjligheter att klara av sitt arbete. I en förlängningssituation tas vikariehjälpsavgift ut även för de avbytta timmar som överskrider den på förhand fastställda omfattningen av en avbytardag. Närmare om förlängning av en avbytardag, se punkt 11.1.4.

> Exempel 10-1: En företagare som bor och arbetar ensam på gården ansöker om vikariehjälp som den lokala enheten ordnar på grund av reservövning som pågår tio dagar. Då vikariehjälpen söks uppskattas omfattningen av en avbytardag till 6 h/dag. Av skäl som hänför sig till avbytarens möjligheter att klara av sitt arbete förutsätter de uppgifter som ska utföras med vikariehjälpen att avbytaren arbetar 7 h/dag, under två dagar rentav 8 h/dag. Vikariehjälpsavgift tas ut utgående från de verkliga arbetstimmarna, dvs. 72 h, och inte på grundval av de på förhand uppskattade timmarna (60).
>
> Exempel 10-2: En lantbruksföretagare beviljas vikariehjälp för fem dagar. På vikariehjälpsbeslutet uppskattas omfattningen av en avby-

tardag till 6 h/dag. Under den pågående vikariehjälpsperioden beslutar den andra lantbruksföretagaren i lantbruksföretaget dock att hanunder tre dagar jobbar mer än vad hans egen uppgiftsandel förutsätter. Avbytaren skickas därför bort från gården efter fyra timmars arbete, dvs. innan han har skött uppgiftsandelen för den företagare som får vikariehjälp. Eftersom villkoren för justering av omfattningen av en avbytardag inte uppfylls tas vikariehjälpsavgift ut på grundval av det antal timmar som uppskattats på förhand, dvs. avgift tas ut för 30 timmar.

Vikariehjälpsavgift tas ut även för en påbörjad avbytartimme med en minuts noggrannhet.

Om den lokala enheten emellertid av någon orsak inte kan ordna en avbytare för hela avbytardagen eller om avbytaren på initiativ av den lokala enheten avlägsnar sig från gården för tidigt, kan vikariehjälpsavgift inte tas ut för den tid under vilken företagaren inte fått service. Om däremot lantbruksföretagaren skickar iväg avbytaren från gården tidigare än innan den längd på avbytardagen uppnåtts som nämns i beslutet om vikariehjälp, faktureras lantbruksföretagaren för det timantal som anges i beslutet om vikariehjälp.

Vikariehjälpsavgiftens storlek

Vikariehjälpsavgiftens storlek kan bestämmas på följande sätt:

1 Normal vikariehjälpsavgift som bestäms utgående från LFÖPL-arbetsinkomsten.

2 Normal vikariehjälpsavgift förhöjd med 50 %.

3 Ovan avsedd avgift sänkt med 50 %.

4 En fast vikariehjälpsavgift på 16,83 euro för vikariehjälp som lämnas på grund av organisering av företagsverksamheten (beloppet i 2026 års nivå),

5 Dessutom är det möjligt att sänka vikariehjälpsavgiften, oberoende av på vilken grund den bestämts, om det finns anledning till detta med hänsyn till utkomstförutsättningarna för den som får vikariehjälp och dennes familj.

Ovan avsedda situationer behandlas skilt för sig i det följande (punkterna 10.1-10.5).

10.1 Normal vikariehjälpsavgift

$$3 \text{ euro} + \frac{\text{arb.ink.}}{5400}$$

Den normala vikariehjälpsavgiften är tre euro per timme avbytartjänst ökad med ett belopp som fås genom att vikariehjälpmottagarens arbetsinkomst i den obligatoriska LFÖPL-försäkringen enligt lagen om pension för lantbruksföretagare divideras med 5400 (27 § i ASL).

10.1.1 LFÖPL-arbetsinkomst som tas som grund för vikariehjälpsavgiften

Den arbetsinkomst som ska beaktas då vikariehjälpsavgiftens storlek bestäms fastställs på följande sätt:

1 primärt används den arbetsinkomst i lantbruksföretagarens obligatoriska LFÖPL-försäkring som var i kraft den första dagen under det år då vikariehjälpen inleds,

2 om lantbruksföretagarens obligatoriska LFÖPL-försäkring inte längre var i kraft den första dagen under det år då vikariehjälpen inleds används den indexförhöjda arbetsinkomst i lantbruksföretagarens obligatoriska LFÖPL-försäkring som senast var i kraft och

3 om en obligatorisk LFÖPL-försäkring inte alls varit i kraft uppskattas hur stor personens arbetsinkomst i en obligatorisk LFÖPL-försäkring för lantbruksföretagare vore och denna uppskattade arbetsinkomst tas som grund för vikariehjälpsavgiften (27 § i ASL).

Vikariehjälpsavgiften bestäms nära nog i alla situationer i enlighet med den första punkten. Situationer där en LFÖPL-försäkring inte varit i kraft i början av kalenderåret är ovanliga. Ännu ovanligare är det - men dock inte helt omöjligt - att den som får vikariehjälp aldrig har haft en gällande obligatorisk LFÖPL-försäkring för lantbruksföretagare.

När ska den LFÖPL-arbetsinkomst som är grund för vikariehjälpsavgiften utredas och fastställas på nytt

Den LFÖPL-arbetsinkomst som ska tas som grund för vikariehjälpsavgiften utreds då vikariehjälpen inleds. Denna LFÖPL-arbetsinkomst används som grund för vikariehjälpsavgiften så länge som orsaken till vikariehjälpen är densamma. I dylika fall ska den LFÖPL-arbetsinkomst som tas som grund för vikariehjälpsavgiften inte ens indexförhöjas vid årsskiftet. Den LFÖPL-arbetsinkomst som ska tas som grund för vikariehjälpsavgiften bestäms inte på nytt exempelvis av den orsaken att vikariehjälp inte har använts fortlöpande.

Vikariehjälp som ges på grund av vård av barn under tre år utgör ett undantag, se närmare punkt 10.2.2. *och vikariehjälp under föräldraledighet.*

När samma person utnyttjar föräldraledigheten utan avbrott ändras avgiften för vikariehjälp inte. Föräldrarna sköter emellertid barnet ofta turvis och ansöker om föräldraledighet i kortare perioder. Varje period av föräldraledighet som inleds efter ett avbrott betraktas som en särskild vikariehjälps och avgiften för vikariehjälp bestäms i enlighet med 27 § i ASL. Om personen som sköter barnet ändras är det fråga om en ny vikariehjälp och så fastställs avgiften på nytt.

Då fråga är om vikariehjälp som beviljas på grund av arbetsoförmåga enligt 7 § 1 mom. och 2 mom. 1–4 punkten anses det att vikariehjälpen ges på samma grund så länge som det inte förekommer något avbrott i den arbetsoförmåga som är grund för vikariehjälpen. Som avbrott betraktas redan sådant avbrott som varar en dag. Med andra ord ska LFÖPL-arbetsinkomsten inte fastställas på nytt fastän det skulle förekomma ett avbrott i användningen av vikariehjälp, om exempelvis besluten om socialförsäkringsförmåner och/eller läkarintygen visar att arbetsoförmågan fortgått utan avbrott på det sätt som ovan avses. Det anses likaså att det inte förekommit något avbrott i arbetsoförmågan exempelvis i fall, där det enligt läkarintygen finns ett avbrott i arbetsoförmågan, men personen har använt vikariehjälp under tiden för avbrottet enligt den så kallade sju dagars regeln.

I fall där vikariehjälp beviljas på den grunden att en ansökan om invalidpension är anhängig (7 § 2 mom. 5 punkten i ASL, se punkt 4.1.3) anses att vikariehjälpen är en fortsättning på den föregående vikariehjälpen som beviljats enligt 7 § 1 mom. och 2 mom. 1–4 punkten i ASL. Med andra ord ska LFÖPL-arbetsinkomsten inte då fastställas på nytt fastän det skulle förekomma ett avbrott i användningen av vikariehjälp.

På motsvarande sätt ska det i fall där vikariehjälp beviljas på grund av rehabiliteringsstöd (7 § 4 mom. eller 5 mom. i ASL, se punkt 4.1.4) anses att vikariehjälpen är en fortsättning på den föregående vikariehjälpen som beviljats enligt 7 § 2 mom. i ASL. Med andra ord ska LFÖPL-arbetsinkomsten inte då fastställas på nytt fastän det skulle förekomma ett avbrott i användningen av vikariehjälp.

> Exempel 10-3: En husmor har med stöd av 7 a § 1 mom. 1 punkten i ASL beviljats vikariehjälp för deltagande i rehabilitering för november månad 2023. Hon ansöker inte om vikariehjälp för december månad eftersom hennes dotter kommer och hjälper till i arbetena på gården under sin semester. I januari fortsätter behovet av vikariehjälp på samma grund. Den LFÖPL-arbetsinkomst som ska tas som grund för vikariehjälpsavgiften bestäms då inte på nytt.
>
> Exempel 10–4: En lantbruksföretagare har med stöd av 7 c § 1 punkten i ASL beviljats vikariehjälp för den tid graviditetspenning betalas. Lantbruksföretagaren ansöker om vikariehjälp för vård av samma barn även för den tid som föräldrapenning betalas. Den LFÖPL-arbetsinkomst som ska tas som grund för vikariehjälpsavgiften bestäms då

inte på nytt, eftersom vikariehjälpen fortsätter på samma grund enligt 7 c § i lagen om avbytarservice (vikariehjälp vid graviditet, förlossning eller vård av barn). Själva avgiften kan dock inte längre sänkas med 50 % eftersom det inte längre är fråga om en graviditetspenningsperiod.

Exempel 10.5 Lantbruksföretagarens graviditetsledighet upphörde den 1.12.2023. Lantbruksföretagaren ansöker om vikariehjälp för samma barn även för föräldrapenningsperioden 2.12.2023-2.2.2024. LFÖPL-arbetsinkomsten, som ligger till grund för vikariehjälpen, fastställs då inte på nytt. Lantbruksföretagaren har i sin tur varit föräldraledig 3.2.2024-6.4.2024. När barnets mor efter avbrottet på nytt blir föräldraledig den 7.4.2024, beräknas avgiften för vikariehjälp i enlighet med LFÖPL-arbetsinkomsten som gällde i början av 2024.

I analogi med förenämnda principer ska å andra sidan den LFÖPL-arbetsinkomst som ska tas som grund för vikariehjälpsavgiften alltid utredas och bestämmas på nytt då orsaken till vikariehjälpen ändras trots att vikariehjälpen i sig skulle fortgå utan avbrott. Den LFÖPL-arbetsinkomst som ska tas som grund för vikariehjälpsavgiften förblir visserligen i praktiken densamma vid all vikariehjälp som börjar under samma kalenderår.

10.1.1.1 Obligatorisk LFÖPL-försäkring i kraft den första dagen under det år då vikariehjälpen inleds

Om en obligatorisk LFÖPL-försäkring varit i kraft årets första dag bestäms vikariehjälpsavgiften alltid schematiskt utgående från den arbetsinkomst som då var i kraft. Så sker också i sådana fall där det förekommit avbrott i försäkringen under året eller där det varit fråga om försäkring från en annan brukningsenhet.

Exempel 10-6: En person omfattas av den obligatoriska LFÖPL-försäkringen 1.1.2024 i egenskap av delägare i ett dödsbo. Dödsboet skiftas våren 2024 och inte ens en del av gården blir i berörda persons ägo, vilket gör att hans LFÖPL-försäkring avslutas. Han gifter sig senare under samma år och blir försäkringsskyldig i och med att han börjar arbeta på sin hustrus gård. I en vikariehjälpssituation bestäms vikariehjälpsavgiften enligt den situation som var rådande 1.1.2024 trots att grunden för den försäkringen var arbete på en annan gård.

En frivillig LFÖPL-försäkring som var i kraft på årets första dag beaktas inte.

10.1.1.2 Ingen obligatorisk LFÖPL-försäkring den första dagen under det år då vikariehjälpen inleds

Om mottagaren av vikariehjälp inte hade någon obligatorisk LFÖPL-försäkring i kraft på årets första dag kan vikariehjälpsavgiften basera sig på en grund som ligger t.o.m. flera år bakåt i tiden. Eftersom arbetsinkomsten då är på en annan nivå än den nivå som gäller för det år då vikariehjälpen inleds ska arbetsinkomsten indexjusteras, dvs. i praktiken höjas med den i lagen om pension för arbetstagare avsedda lönekoefficienten att motsvara den nivå som gäller för det år då vikariehjälpen inleds.

Exempel 10–7: En husbonde får rehabiliteringsstöd som fortgår över årsskiftet. Han är skyldig att ta LFÖPL-försäkring först efter det rehabiliteringsstödet upphört. Om husbonden behöver vikariehjälp efter det rehabiliteringsstödet upphört och försäkringen börjat, bestäms vikariehjälpsavgiften för en vikariehjälp, som ges av en annan orsak, enligt den arbetsinkomst som husbonden senast hade i kraft före den första dagen under det år då vikariehjälpen inleds. Arbetsinkomsten ska indexjusteras att motsvara den nivå som gäller för det år då vikariehjälpen inleds.

I situationer, där vikariehjälpmottagarens allra första obligatoriska LFÖPL-försäkring har börjat först under det år då vikariehjälpen inleds och trätt i kraft först efter den första dagen under året i fråga, ska den arbetsinkomst som fastställdes då försäkringen började användas.

Exempel 10–8: En person gifter sig och börjar arbeta på sin makas gård mitt under året. Hans obligatoriska LFÖPL-försäkring börjar från samma tidpunkt. Han behöver vikariehjälp under det år försäkringen börjat. Vikariehjälpsavgiften bestäms utifrån den arbetsinkomst som fastställdes då försäkringen började. Ingen indexförhöjning görs eftersom arbetsinkomsten redan är i den nivå som gäller för det år då vikariehjälpen inleds.

10.1.1.3 Har ingen och har aldrig haft obligatorisk LFÖPL-försäkring

Om den som får vikariehjälp aldrig har haft någon LFÖPL-arbetsinkomst i kraft (personer under 18 år, se punkt 1.3.1.1, underpunkten ”Personer som inte fyllt 18 år eller som fyllt 68 år”) bestäms vikariehjälpsavgiftens storlek genom att för honom/henne uppskatta en sådan arbetsinkomst som kunde fastställas för honom/henne om han/hon skulle omfattas av den obligatoriska LFÖPL-försäkringen. LPA ger vid behov hjälp för uppskattning av arbetsinkomsten.

10.1.2 Situationer då normal vikariehjälpsavgift används

1 Vikariehjälp på grund av arbetsoförmåga (se punkt 4.1).

2 Vikariehjälp på grund av rehabilitering och verksamhet som avser att bevara arbetsförmågan (se punkt 4.2).

3 Vikariehjälp på grund av vård av sjukt barn (se punkt 4.3).

4 Vikariehjälp på grund av graviditet, förlossning och vård av barn och adoptivbarn, dock minskad med 50 % under den tid mottagaren av vikariehjälpen får **moderskaps**penning (se punkt 4.4). Dock inte vikariehjälp på grund av vård av barn under tre år.

5 Vikariehjälp på grund av beväringstjänst eller civiltjänst samt för repetitionsövningar eller kompletterande tjänstgöring (se punkt 4.6).

6 Vikariehjälp på grund av anhörigs död och begravning (se punkt 4.7).

10.2 Förhöjd vikariehjälpsavgift

Den normala vikariehjälpsavgift som beskrivs ovan i punkt 10.1 tas ut förhöjd med 50 % i följande situationer eller då vikariehjälp beviljas på grund av vård av barn under tre år.

10.2.1 Förhöjning på grund av förvärvsverksamhet parallellt med LFÖPL

Vikariehjälpsavgiften tas ut förhöjd med 50 % om den som får vikariehjälp är berättigad till löneförmåner på grundval av anställnings- eller tjänsteförhållande eller har en gällande försäkring enligt lagen om pension för företagare, s.k. FöPL-försäkring, då vikariehjälpen inleds (27 a § 1 punkten i ASL).

Förhöjningen gäller både situationer, där vikariehjälpsavgiften bestämts utgående från den LFÖPL-arbetsinkomst som var i kraft vid kalenderårets början eller som senast varit i kraft, och situationer, där den arbetsinkomst som är grund för bestämmande av vikariehjälpsavgiften, har uppskattats.

Arbets- eller tjänsteförhållande

En förhöjning av vikariehjälpsavgiften förutsätter inte att personen de facto är i arbete fram till den tidpunkt vikariehjälpen inleds. En förhöjning av avgiften förutsätter endast att mottagaren av vikariehjälp har rätt till löneförmåner då vikariehjälpen inleds.

Exempel 10–9: En husmor jobbar deltid utanför gården och blir graviditetsledig 1.10.2022. I enlighet med kollektivavtalet betalas lön till husmodern för tre månader av graviditetsledigheten, dvs. fram till 31.12.2022. Behovet av vikariehjälp börjar 20.10.2022. Vikariehjälpsavgiften tas ut (i regel) förhöjd eftersom husmodern har rätt till löneförmåner då vikariehjälpen inleds. (Eftersom det är fråga om vikariehjälp på grund av graviditet och förlossning, se närmare exempel 10–15 längre fram om fastställande av den slutliga vikariehjälpsavgiften i sådana situationer).

Exempel 10–10: Husmodern i föregående exempel blir vårdledig efter graviditetsledigheten och sedan direkt graviditetsledig igen utan att däremellan återgå till arbetet. Vikariehjälpsavgiften höjs inte trots att arbetsförhållandet formellt ännu är i kraft, eftersom husmodern inte är berättigad till löneförmåner på grundval av arbetsförhållande då den nya graviditetsledigheten börjar.

Exempel 10–11: En husbonde är alterneringsledig från ett tjänsteförhållande 1.1.2024 - 1.5.2024 och får alterneringsersättning. Behovet av vikariehjälp började 15.2.2024. Arbetsförhållandet förblir således i kraft, men i stället för lön får husbonden alterneringsersättning från

en arbetslöshetskassa eller från FPA. Normal vikariehjälpsavgift tas ut, dvs. den höjs inte, eftersom alterneringsersättningen inte är en löneförmån som baserar sig på ett arbets- eller tjänsteförhållande.

Exempel 10–12: Om husbonden i exempel 10-11 återvänder till arbetet 1.5.2024 eller blir sjukledig och får lön för sjuktiden och vikariehjälp beviljas på en ny grund efter 1.5.2024, tas en förhöjd vikariehjälpsavgift ut. En förhöjd avgift kan tas ut eftersom husbonden är i arbetsförhållande då vikariehjälpen inleds och får löneförmån på grund av det.

Vikariehjälpsavgiften höjs oberoende av storleken på den lön som betalas. En regelbunden lön leder alltid till att vikariehjälpsavgiften höjs. Å andra sidan beaktas (utöver FöPL-verksamhet) endast löner vid förhöjning av vikariehjälpsavgiften; avgiften höjs exempelvis inte på grundval av enbart mötesarvoden. En eventuell pension som betalas till en mottagare av vikariehjälp leder inte heller till förhöjning av avgiften fastän pensionen skulle basera sig på tidigare arbete.

Exempel 10–13: En husbonde har varit i försvarsmaktens tjänst och vid 52 års ålder har han avgått med pension med fulla tjänsteår. Under pensionstiden fortsätter han med sin lantbruksföretagsverksamhet och är LFÖPL-försäkringsskyldig för denna verksamhet. I en vikariehjälpssituation bestäms avgiften utgående från LFÖPL-arbetsinkomsten (och ett eventuellt annat arbete under pensionstiden), men pensionen beaktas inte på något sätt i avgiften. Det kan ytterligare understrykas att också de som är under 68 år och som gått i pension från ett annat system än LFÖPL-systemet, har rätt till avbytarservice bara under förutsättning att de har en gällande obligatorisk LFÖPL-försäkring. En obligatorisk LFÖPL-försäkring kan bara i undantagssituationer vara i kraft parallellt med en ålderspension enligt arbetspensionslagarna, se punkt 1.3.1.1 "ålderspensionstagare".

Företagare

Om en lantbruksföretagare också bedriver annan företagsverksamhet höjs vikariehjälpsavgiften bara om han/hon har en gällande FöPL-försäkring vid den tidpunkt vikariehjälpen inleds. Huruvida försäkringen är obligatorisk eller frivillig saknar betydelse.

10.2.2 Förhöjning på grund av orsaken till vikariehjälp

Den normala vikariehjälpsavgiften tas ut förhöjd med 50 % oberoende av om mottagaren av vikariehjälpen har eller inte har annan förvärvsverksamhet parallellt med LFÖPL-verksamheten, om vikariehjälp ges på grund av vård av barn under tre år (27 a § 2 punkten i ASL).

I praktiken ges vikariehjälp för detta ändamål i perioder. Vikariehjälpsavgiften ska alltid uppskattas på nytt efter årsskiftet då en ny period börjar. Så ska göras av den orsaken att LFÖPL-arbetsinkomsten kan ha ändrats under det föregående kalenderåret. Avgörande är då den arbetsinkomst som var i kraft det

nya årets första dag. Efter att vikariehjälpsavgiften bestämts på nytt kan dess storlek inte längre ändras under året i fråga.

Bara en förhöjning

Vikariehjälpsavgiften höjs bara en gång. Förhöjningen är "bara" 50 procent exempelvis i sådana fall, där en lantbruksföretagare som har ett arbetsförhållande ytterom gården får vikariehjälp med stöd av 7 d § i ASL, varvid det finns två grunder för höjning av den normala vikariehjälpsavgiften (rätt till löneförmåner och förenämnda orsak till vikariehjälpen).

Förhöjningens maximibelopp

Det bör observeras att inte heller efter förhöjningen får den avgift som tas ut överstiga kostnaderna för tillhandahållandet av servicen (27 § i ASL).

> Exempel 10–14: En gård ordnar själv sin avbytarservice. Vikariehjälpsavgiften höjdes först på grund av orsaken till vikariehjälpen. Avgiften sänktes dock efter det så att den inte skulle överstiga kostnaderna för tillhandahållandet av servicen, dvs. den ersättning som betalats till serviceproducenten.

10.3 Sänkt ersättningsbelopp under graviditetspenningperioden

Om grunden för vikariehjälp är graviditet och förlossning, uppbärs för vikariehjälp under graviditetspenningperioden enligt sjukförsäkringslagen den avgift som avses ovan i denna lag sänkt med 50 procent (ASL 27 c § 1 mom.).

> Exempel 10–15: Fallet som i ovan stående exempel 10–8. Sänkningen beräknas således utifrån den förhöjda grunden, det innebär att om avgiften för vikariehjälp beräknat utifrån LFÖPL-arbetsinkomsten är 4 €/h och utifrån löneförmånerna höjs med 50 procent så att avgiften för vikariehjälp är 6 €/h, vilken under graviditetspenningperioden ytterligare ska sänkas med 50 procent, så är den slutgiltiga avgiften för vikariehjälp under graviditetspenningperioden 3 €/h. I sådana fall nås samma resultat om den ursprungliga grunden för vikariehjälp multipliceras med 0,75.

Sänkningen beviljas endas för graviditetspenningperioden som omfattar 40 vardagar. Avgiften för vikariehjälp för särskild graviditetspenningperiod eller föräldrapenningperiod sänks sålunda inte.

10.4 Fast vikariehjälpsavgift

I alla punkter som förklaras ovan (10.1 - 10.3) har vikariehjälpsavgiften grun-dat sig på vikariehjälpsmottagarens personliga LFÖPL-arbetsinkomst eller en uppskattad eventuell arbetsinkomst. När det gäller en vikariehjälp som beviljats på grund av organisering av företagsverksamheten tas en vikariehjälpsavgift av fast storlek ut av vikariehjälpsmottagaren, oberoende av hans eller hen-

nes personliga LFÖPL-arbetsinkomst (se punkt 3.2.1 ” För avslutande/organisering av verksamheten då orsaken bestående”). Den fasta vikariehjälpsavgiften är 16,83 euro per timme i 2026 års nivå.

Beloppet justeras årligen vid ingången av januari månad med den lönekoefficient som avses i 96 § i lagen om pension för arbetstagare (47 b § i ASL).

10.5 Sänkt vikariehjälpsavgift av rimlighetsskäl

Den fastställda avgiften för vikariehjälp kan sänkas, om det finns anledning till detta med hänsyn till utkomstförutsättningarna för den som får vikariehjälp och dennes familj (27 c § 2 mom. i ASL).

Strävan har varit att bestämmelserna om grunderna för avgiften för vikariehjälp i de olika situationerna ska vara sådana att avgiftens storlek inte blir ett hinder för anlitande av vikariehjälp. Om principerna i det föregående följs leder detta inte i alla situationer till ett skäligt slutresultat och därför är det möjligt att sänka vikariehjälpsavgiften enligt prövning.

I bestämmelsen sägs endast att det är möjligt att sänka vikariehjälpsavgiften. I praktiken är det också möjligt att helt och hållet slopa vikariehjälpsavgiften.

Bestämmelsens tillämpningsområde har med avsikt gjorts så omfattande att det så väl som möjligt ska täcka alla de situationer som kan tänkas förekomma i praktiken och där den på normala grunder fastställda vikariehjälpsavgiften kan anses oskälig. Likaså har man medvetet lämnat öppet i vilken mån vikariehjälpsavgiften kan göras skälig i olika situationer samt vilka faktorer som ska beaktas då ett skäliggörande prövas. Det är dock klart att utkomstförutsättningarna för den som får vikariehjälp och dennes familj ska vara grund för ett skäliggörande.

I praktiken kan man överväga att skäliggöra vikariehjälpsavgiften exempelvis i fall, där företagaren har beviljats utkomststöd.

Å andra sidan bör observeras att det är fråga om en undantagsbestämmelse. Avsikten är därför att bestämmelsen tillämpas endast i begränsad omfattning så att vikariehjälpsavgiften i de allra flesta fall bestäms i enlighet med huvudregeln.

Ett skäliggörande av vikariehjälpsavgiften baserar sig alltid på en helhetsbedömning av utkomstförutsättningarna för den som får vikariehjälp och dennes familj.

Faktorer som ska beaktas i helhetsbedömningen och som läggs till grund då ett skäliggörande av vikariehjälpsavgiften prövas är bl.a. följande:

- uppgifter om inkomster

  - får personen i fråga exempelvis någon inkomst som för sin del redan kompenserar det inkomstbortfall anlitandet av vikariehjälp orsakar
- uppgifter om förmögenhet
  - beskaffenhet och mängd
  - är en realisering ändamålsenlig
- uppgifter om skulder
  - finns exempelvis avgifter under utmätning
  - orsaken till skuldsättningen (beror/beror inte på företagaren)
- underhålls- m.m. skyldigheter
  - familjens storlek
  - familjemedlemmarnas möjligheter att svara för sin egen utkomst
- längden på vikariehjälpen och orsaken till den
  - ett skäliggörande kan vanligen inte motiveras vid kortvarig vikariehjälp

I helhetsprövningen ska också beaktas att vikariehjälpsavgifterna kan avdras från inkomsterna av lantbruk i lantbruksbeskattningen.

Frågor som gäller förfarandet

Det bör dock understrykas att ovan nämnda förteckning inte är uttömmande och å andra sidan är det inte heller alltid nödvändigt att beakta alla där nämnda faktorer då beslutet fattas. Strävan har varit att i förteckningen beskriva vilka frågor man utgår från då förutsättningarna för ett skäliggörande av vikariehjälpsavgiften prövas.

En begäran om skäliggörande av vikariehjälpsavgiften kan formuleras fritt. Ansvarspersonen kan också ta upp frågan på eget initiativ om det förefaller att finnas förutsättningar för ett skäliggörande av vikariehjälpsavgiften. Det är dock alltid den som får vikariehjälp som ansvarar för att de handlingar som ett skäliggörande förutsätter skaffas; han/hon ska se till att ansvarspersonen får alla utredningar som behövs som grund för beslutet.

Det finns ingen särskild tidsfrist för ett skäliggörande av vikariehjälpsavgiften. Det är sålunda möjligt att - åtminstone i princip - anhålla om skäliggörande av vikariehjälpsavgiften t.o.m. först efter det räkningen redan betalats. I praktiken bör dock eftersträvas att undvika situationer, där avgifter görs skäliga för en lång tid retroaktivt. I synnerhet ska man undvika att skäliggöra vikariehjälpsavgifter som gäller ett kalenderår, för vilket slutredovisning redan lämnats.

En vikariehjälpsavgift kan göras skälig antingen för hela den tid vikariehjälp har getts eller - speciellt vid långvarig vikariehjälp - från en viss tidpunkt framåt.

Ett beslut ges om skäliggörande av en vikariehjälpsavgift eller om ett avslag på en begäran om skäliggörande av en avgift. Det är möjligt att yrka på rättelse av beslutet.

När ett skäliggörande av en vikariehjälpsavgift avgörs kan det bli aktuellt att överväga om villkoren för vikariehjälp över huvud taget uppfylls, i synnerhet från den synpunkten att lantbruksföretagarens lantbruksföretag, för vilket avbytarservicen har beviljats, inte får vara ett i gruppundantagsförordningen för jordbrukssektorn avsett företag i svårigheter (se punkt 1.3.1.4).

10.6 Avgifter för övervakningsbesök och beredskap

Enligt 8 c § i ASL är övervakningsbesök och beredskap alternativa, dvs. den lokala enheten kan inte ordna både övervakningsbesök och beredskap för lantbruksföretaget.

10.6.1 Avgifter för övervakningsbesök

Nedan nämnda belopp, besöksavgiften 41,15 euro och timavgiften 41,15 euro, motsvarar 2026 års lönekoefficientnivå.

Avgiften för övervakningsbesök och den timavgift som hänför sig till övervakningsbesök är bundna till den lönekoefficient som avses i 96 § i lagen om pension för arbetstagare, vilket gör att avgifterna justeras årligen vid ingången av januari månad (47 b § i ASL).

Inom ramen för semesteravbytartjänst och vikariehjälp som den lokala enheten ordnar kan enheten enligt 8 c § i ASL ordna övervakningsbesök. Närmare om övervakningsbesök, se punkterna 8.5 och 9.3.2.

Enligt 28 a § 1 mom. i ASL tas det av en lantbruksföretagare ut 41,15 euro per övervakningsbesök som den lokala enheten ordnat.

Enligt 28 a § 3 mom. i ASL kan i samband med ett övervakningsbesök endast sådana uppgifter skötas som vid tidpunkten för besöket är nödvändiga av djurskyddsskäl. Om det av djurskyddsskäl är nödvändigt att avbytaren arbetar längre än en timme i lantbruksföretaget, tas det för den tid som överskrider en timme ut en timavgift på 41,15 euro av lantbruksföretagaren.

Utöver besöksavgiften kan en timavgift som hänför sig till ett övervakningsbesök tas ut. En timavgift ska tas ut om avbytaren av djurskyddsskäl måste arbeta längre än en timme på gården. Timavgiften tas ut med en minuts noggrannhet för den tid som överskrider en timme.

> Exempel 10-16: Den lokala enheten ordnar ett övervakningsbesök för lantbruksföretagaren i samband med en semesterdag år 2026. Av djurskyddsskäl blir avbytaren tvungen att arbeta 1 timme 30 minuter under övervakningsbesöket. Av lantbruksföretagaren tas en besöksavgift på 41,15 euro ut och därtill en timavgift med en minuts noggrannhet för de 30 minuter som överskrider en timme, dvs. 20,58 euro. Totalt tas således 61,73 euro ut av lantbruksföretagaren. Även om det

vore fråga om ett övervakningsbesök i samband med en vikariehjälps-avbytartjänst, tas ingen särskild vikariehjälpsavgift ut för den tid som går åt till övervakningsbesöket.

Det bör observeras att besöksavgift och eventuell timavgift tas ut även för övervakningsbesök som görs i samband med en semesteravbytartjänst.

10.6.2 Avgifter för beredskap

Nedan nämnda belopp, 6,23 euro per timme för beredskap, besöksavgiften 41,15 euro och timavgiften 41,15 euro, motsvarar 2026 års lönekoefficient-nivå.

Timavgiften för beredskap, besöksavgiften och den timavgift som hänför sig till besök är bundna till den lönekoefficient som avses i 96 § i lagen om pension för arbetstagare, vilket gör att avgifterna justeras årligen vid ingången av januari månad (47 b § i ASL).

Inom ramen för semesteravbytartjänst och vikariehjälp som den lokala enheten ordnar kan enheten enligt 8 c § i ASL ordna beredskap som förutsätts av övervakningen av automatik som hör till husdjursproduktionen. Närmare om beredskap, se punkterna 8.5 och 9.3.2.

Enligt 28 a § 2 mom. i ASL tas det av en lantbruksföretagare ut 6,23 euro per timme för beredskap som den lokala enheten ordnat. Om beredskapen föranleder besök i lantbruksföretaget, tas det för besöken ut 41,15 euro per besök.

Enligt 28 a § 3 mom. i ASL kan i samband med ett besök som orsakats av beredskap endast sådana uppgifter skötas som vid tidpunkten för besöket är nödvändiga av djurskyddsskäl. Om det av djurskyddsskäl är nödvändigt att avbytaren arbetar längre än en timme i lantbruksföretaget, tas det för den tid som överskrider en timme ut en timavgift på 41,15 euro av lantbruksföretagaren.

Utöver den egentliga timavgiften för beredskap kan således också följande avgifter tas ut

- besöksavgift som hänför sig till besök som beredskapen orsakat, och

  Under den tid avbytaren är i beredskap kan han eller hon endast sköta sådana alarm som orsakats av övervakningen av den automatik som hör till husdjursproduktionen och som är nödvändiga för att trygga skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget vid tidpunkten i fråga.

- timavgift som hänför sig till besöket.

  En timavgift i anslutning till ett besök ska tas ut, om avbytaren av djurskyddsskäl måste arbeta längre än en timme på gården.

Timavgifterna, timavgiften för egentlig beredskap och timavgifterna i anslutning till ett besök som beredskapen orsakat bestäms med en minuts noggrannhet. Sistnämnda timavgift ska således dock tas ut bara för den tid som överskrider en timme.

> Exempel 10-17: Den lokala enheten ordnar 16 timmars beredskap för lantbruksföretagaren i samband med en semesterdag år 2026. Under beredskapstiden infaller ett sådant alarm som gör att avbytaren omedelbart måste besöka lantbruksföretaget för att trygga skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget. Av djurskyddsskäl måste avbytaren under detta besök arbeta en timme och 30 minuter på gården. Besöket infaller under en beredskapstid som reserverats på förhand. Av lantbruksföretagaren tas en besöksavgift på 41,15 euro ut för beredskapen och för de 30 minuter som överskrider en timme tas en timavgift ut med en minuts noggrannhet, dvs. 20,58 euro. Dessutom ska en beredskapsavgift tas ut för 14 timmar 30 minuter i stället för de tidigare reserverade 16 timmarna (16 h – 1,5 h), dvs. 90,34 euro. För beredskapen inklusive besöket tas således totalt 152,07 euro ut av lantbruksföretagaren.

Det bör således observeras att avgifter tas ut även i samband med en semesteravbytartjänst.

Om det är fråga om vikariehjälp tas utöver beredskapsavgifterna ingen vikariehjälpsavgift ut för ett besök i anslutning till beredskapen.

11 Omfattningen av en semester- och vikariehjälpsdag och handledning av avbytare

11.1 Bestämmande av omfattningen av en semester- och vikariehjälpsdag

Omfattningen av en avbytardag vid semester- och vikariehjälpsavbytartjänst bestäms som avbytartimmar så att den uppgår till det antal timmar som motsvarar den avbytta lantbruksföretagarens uppgiftsandel av den totala arbetstiden i lantbruksföretaget (8 § 3 mom. i ASL)

Bestämmandet av omfattningen av en avbytardag kräver således att den totala arbetstiden i lantbruksföretaget bestäms (se punkt 11.1.1) samt att lantbruksföretagarens uppgiftsandel fastslås (se punkt 11.1.2).

Omfattningen av en avbytardag bestäms en gång per år på det sätt som anges nedan, i praktiken i samband med att ansökan om semester avgörs. Den på detta sätt fastställda omfattningen av en avbytardag kan i vissa situationer justeras, se punkt 11.1.3 angående justering. Är det fråga om avbytartjänst **som den lokala enheten ordnar** kan omfattningen av en avbytardag i vissa situationer också förlängas, se punkt 11.1.4 om förlängning.

Omfattningen av en avbytardag bestäms och justeras på samma sätt oberoende av om lantbruksföretagaren omfattas av den avbytarservice som den lokala enheten ordnar eller själv ordnar sina avbytartjänster.

Omfattningen av en avbytardag inverkar på för hur många timmar en vikariehjälpsavgift tas ut. Då fråga är om själv ordnad avbytartjänst kan ersättning enligt 26 § i ASL betalas högst enligt det antal timmar som ingår i omfattningen av den avbytardag som bestämts för lantbruksföretagaren.

11.1.1 Bestämmande av den totala arbetstiden för lantbruksföretaget

Den totala arbetstiden i lantbruksföretaget bestäms enligt hur lång tid som det i genomsnitt dagligen tar för lantbruksföretagaren och andra som arbetar i företaget att utföra de nödvändiga dagliga uppgifter som ingår i skötseln av husdjuren. Till de uppgifter som ingår i skötseln räknas inte arbete som motsvarar övervakningsbesök eller beredskap som avses i 8 c §. När den totala arbetstiden uppskattas beaktas hur många och vilken typ av husdjur som finns i lantbruksföretaget samt produktionsmetoderna och produktionsförhållandena (8 § 1 mom. i ASL).

Enligt 8 § 4 mom. i ASL får närmare bestämmelser om bl.a. bestämmande av den totala arbetstiden i lantbruksföretaget utfärdas genom förordning av statsrådet och enligt 44 a § 3 mom. i ASL får närmare bestämmelser om de uppgifter som ska lämnas på grundval av lantbruksföretagarens anmälningsskyldighet utfärdas genom förordning av statsrådet. I 3 § i ASF föreskrivs bl.a. om givande av uppgifter om den totala arbetstiden och i 4 § i ASF föreskrivs bl.a. om bestämmande av den totala arbetstiden. Bestämmelserna i ASF tillämpas till den del de inte strider mot bestämmelserna i ASL.

Faktorer som ska beaktas då den totala arbetstiden uppskattas

Den lokala enheten uppskattar den totala arbetstiden i lantbruksföretaget, dvs. hur lång tid som det i genomsnitt dagligen tar för lantbruksföretagarna och andra som arbetar i företaget att utföra de nödvändiga dagliga uppgifter som ingår i skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget, med beaktande av hur många och vilken typ av husdjur som finns i lantbruksföretaget samt produktionsmetoderna och produktionsförhållandena.

I uppskattningen beaktas utöver dessa inga andra faktorer, såsom exempelvis tidpunkten för avbytartjänsten eller avbytarens yrkesskicklighet och förmåga att utföra sina uppgifter. Dessa faktorer kan dock i en avbytartjänst som den lokala enheten ordnar leda till behov av att förlänga omfattningen av en avbytardag (se punkt 11.1.4).

Den lokala enheten ska bestämma den totala arbetstiden i lantbruksföretaget på grundval av de uppgifter om den totala arbetstiden som lantbruksföretagaren har gett i enlighet med det system för beräkning av avbytartiden som pensionsanstalten har utarbetat. När den totala arbetstiden bestäms ska den lokala enheten dessutom beakta sådana faktorer som ska beaktas i uppskattningen av den totala arbetstiden och som inte ingår i beräkningssystemet.

Systemet för beräkning av avbytararbetstiden

Med det i 4 § i ASF nämnda systemet för beräkning av avbytartiden som pensionsanstalten har utarbetat avses ett program för uppskattning av arbetsmängden på en gårdsbruksenhet (TTS-Manager – Maatilan työmäärän suunnitteluohjelma). Med hjälp av TTS-Manager-programmet kan man dimensionera den genomsnittliga arbetstid som går åt till skötseln av mjölk- och köttboskap samt till skötseln av svin.

Om det inte är möjligt att med hjälp av TTS-Manager-programmet bestämma arbetstiden för den produktionsinriktning som lantbruksföretaget bedriver, måste man för bestämmande av den totala arbetstiden begära en utredning av lantbruksföretagaren om de arbetsskeden som ska utföras under en avbytartjänst samt en uppskattning av den tid som går åt till dem. Då den totala arbetstiden uppskattas kan man också utnyttja uppgifter om den arbetstid som för en avbytare i genomsnitt gått åt i en situation där lantbruksföretagarna varit på semester samtidigt.

Uppgifter som ingår i den totala arbetstiden

I den totala arbetstiden i lantbruksföretaget beaktas **endast** de nödvändiga dagliga arbeten som ingår i skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget, med andra ord samma arbeten som hör till de uppgifter som ska skötas med en avbytartjänst, se punkt 8.4.

Bestämmandet av den totala arbetstiden ska göras utifrån en situation som beskriver det stabiliserade antalet husdjur och den stabiliserade arbetsmängden på gården.

Lantbruksföretagarnas synpunkt

Den arbetstid som beräknats med hjälp av TTS-Manager-programmet anger den arbetstid som i genomsnitt går åt till de nödvändiga dagliga arbeten som ingår i skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget i motsvarande lantbruksföretag. Av den orsaken ska lantbruksföretagarna beredas möjlighet att ge sin syn på hur den med hjälp av beräkningsprogrammet dimensionerade arbetstiden motsvarar den faktiska situationen i lantbruksföretaget. Lantbruksföretagarnas synpunkter kan utredas exempelvis genom att skicka arbetstidsuträkningen till lantbruksföretagarna för granskning.

Arbetstiden "klockas"

Om det inte är möjligt att bestämma den totala arbetstiden med hjälp av erhållna uppgifter eller beräkningssystemet eller om den lokala enheten och lantbruksföretagarna är av olika åsikt om den i 8 § i ASL avsedda totala arbetstiden för lantbruksföretaget, kan man sträva efter att konstatera den faktiska arbetstiden i samband med ett gårdsbesök där exempelvis en lantbruksavbytare utför arbetena i fråga och där man tar tid ("klockar") för varje enskilt arbetsskede som hör till avbytartjänsten. När den totala arbetstiden bestäms kan den "klockade" tiden ännu övervägas genom att beakta antalet husdjur och typen av husdjur i lantbruksföretaget liksom även produktionsmetoderna och -förhållandena.

Uppgifter som ska ges för bestämmande av den totala arbetstiden

Lantbruksföretagaren ska ge den lokala enheten de uppgifter som är nödvändiga för att bestämma den totala arbetstiden. Uppgifterna kan ges i fri form, men i praktiken ges de på den blankett som den lokala enheten skickar tillsammans med ansökan om semester, en gång i året eller då uppgifterna ändras.

Uppgifter om de arbetsmetoder som tillämpas vid skötseln av husdjuren kan ges på särskilda blanketter för olika produktionsinriktningar som finns på LPA:s webbsidor. Det finns separata blanketter för gårdar som bedriver mjölkproduktion, nötköttsproduktion, svinskötsel (gödsvin- och smågrisstall) eller hönsskötsel (värphönshus). Om gården har någon annan produktionsinriktning kan en fritt formulerad utredning ges av vilken arbetsmetoderna och arbetsskedena på gården ska framgå i tillämpliga delar enligt samma principer som följs i fråga om de ovan nämnda produktionsinriktningarna.

11.1.2 Lantbruksföretagarens uppgiftsandel

Lantbruksföretagarens uppgiftsandel bestäms enligt hur länge det i genomsnitt dagligen tar för lantbruksföretagaren att utföra de nödvändiga dagliga

uppgifter som ingår i skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget. Uppgiftsandelen anges i procent av den totala arbetstiden i lantbruksföretaget.

Det är således fråga om den genomsnittliga dagliga arbetstiden och enligt regeringens proposition (RP 112/2015) ska i arbetstiden i övrigt inte beaktas att lantbruksföretagarens arbetsdag kan vara längre än i genomsnitt under sådana dagar då det inte finns utomstående arbetstagare på gården. Lantbruksföretagarens uppgiftsandel kan således inte variera från dag till dag.

För bestämmande av lantbruksföretagarens uppgiftsandel ska lantbruksföretagaren ge den lokala enheten uppgifter om de personer som arbetar i lantbruksföretaget och deras genomsnittliga uppgiftsandelar i procent av den totala arbetstiden i lantbruksföretaget. Med personer som arbetar i företaget avses personer som arbetar i företaget antingen stadigvarande eller tillfälligt.

Lantbruksföretagaren ska ge uppgifter om alla personer som deltar i de nödvändiga dagliga arbeten som ingår i skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget, fastän alla, exempelvis på grund av kravet på huvudsyssla, inte skulle ha rätt till avbytarservice. Lantbruksföretagaren ska likaså ge uppgifter om bl.a. avlönade arbetstagare på gården, om de deltar i de uppgifter som ska skötas med en semester- eller vikariehjälpsavbytartjänst. Avbytarservice ges bara för den tid som motsvarar den till avbytarservice berättigade personens personliga uppgiftsandel.

> Exempel 11-1: Husbonden är heltidsanställd lokförare till yrket, men deltar regelbundet i de nödvändiga dagliga arbeten som ingår i skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget genom att sköta fodertransporterna med traktor. Husmor kör inte alls traktor. En uppgiftsandel uppskattas för husbonden trots att han inte själv har rätt till semester.

Endast sådana personer, vars deltagande i arbetena i företaget är så obetydligt att det saknar praktisk betydelse, behöver inte uppges. I deras fall är det närmast fråga om "att hjälpa till".

Uppgiftsandelarna för de personer som deltar i de nödvändiga dagliga uppgifter som ingår i skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget anges i procent av den totala arbetstiden i lantbruksföretaget.

De uppgifter som behövs för bestämmande av uppgiftsandelen kan ges fritt formulerade.

Den lokala enheten ska fastställa lantbruksföretagarens uppgiftsandel enligt hans eller hennes anmälan, om inte de uppgifter som lämnats i anmälan uppenbart strider mot de faktiska förhållandena.

Uppgiftsandelen bestäms på nytt

Efter att uppgiftsandelen för lantbruksföretagaren och övriga personer som deltar i skötseln av husdjuren har fastställts kan den under kalenderåret ändras endast av mycket vägande skäl på basis av en ny anmälan från lantbruksföretagaren.

Man har stannat för en sådan begränsning bl.a. för att undvika att uppgiftsandelarna med utpräglat syfte bestäms på nytt under det pågående semesteråret till exempel för att man förutser att det kommer att behövas avbytartjänst i form av vikariehjälp för en längre tid. Ett bevis på att behovet att ändra uppgiftsandelarna är verkligt är att det alltid hänger ihop med en bestående förändring i en yttre omständighet t.ex. ett ägarbyte, en arbetstagare som slutar sitt arbete eller att en arbetstagare anställs eller att det har skett en betydande utvidgning eller minskning av husdjursproduktionen.

Mycket vägande skäl kan enligt 5 § 3 momentet i förordningen om avbytarservice för lantbruksföretagare anses vara till exempel att en person som deltagit i skötseln av husdjuren avlider, beviljas invalidpension eller olycksfallspension tillsvidare eller en annan motsvarande omständighet som påverkar antalet personer som deltar i skötseln av husdjuren.

Som en ändring av antalet lantbruksföretagare anses en situation där en ny, obligatoriskt LFÖPL-försäkrad person börjar sköta husdjuren eller då en LFÖPL-försäkringen för en lantbruksföretagare som deltagit i skötseln av husdjuren upphör till följd av att företagsverksamheten upphör eller på grund av att personen flyttar från gården. Ändringar i företagets ägarförhållandena är vid behov en grund för justering av uppgiftsandelarna.

Uppgiftsandelarna som fastställs i semesterbeslutet kan bedömas på nytt om det anställs en arbetstagare på gården eller om arbetstagarens anställningsförhållande upphör. På grund av en kortvarig förändring kan uppgiftsandelarna inte ändras till exempel när det anställs en ny arbetstagare i stället för en som sagt upp sig.

Det är möjligt att ändra fastställda uppgiftsandelar under semesteråret, även om företaget utvidgar eller minskar sin husdjursproduktion avsevärt under semesteråret så att den totala arbetstiden på gården ändras betydligt. Om förändringen inverkar på antalet personer som deltar i skötseln kan uppgiftsandelarna ändras mitt under året så att de motsvarar personens faktiska medverkan i skötseln av husdjuren.

Uppgiftsandelarna kan ändras om företagaren avslutar arbetet med skötseln av husdjuren på grund av permanent lönearbete på heltid.

Om en lantbruksföretagare avslutar sitt lönearbete utanför gården är det inte en grund för ändring av uppgiftsandelarna såvida det inte samtidigt handlar

om en utvidgning av företaget eller om att den totala arbetstiden stiger till följd av att antalet djur ökar.

Att lantbruksföretagaren går på ålderspension kan inte anses vara ett i förordningen avsett särskilt skäl. Ett undantag är om pensionen till följd av ansökan om invalidpension beviljas som ålderspension på grund av sökandes ålder. Då kan ålderspensionen jämställas med övergång till en i förordningen avsedd invalidpension som beviljas tills vidare.

Exempel 11-2: På gården arbetar två LFÖPL-försäkrade lantbruksföretagare. Endast den ena av dem har rätt till avbytarservice (100 procents uppgiftsandel och 8 h/dag). Lantbruksföretaget utvidgar sin produktion avsevärt. Till följd av förändringarna granskas den totala arbetstiden 16 h/dag. Samtidigt upphör den andra företagaren att arbeta utanför gården och börjar sköta husdjuren med en uppgiftsandel på 50 procent. Uppgiftsandelarna kan ändras mitt under semesteråret.

Exempel 11.3: På gården arbetar två LFÖPL-försäkrade lantbruksföretagare. Båda har rätt till semester (50 procents uppgiftsandel och 6 h/dag/företagare. Lantbruksföretaget lägger ner verksamheten med mjölkboskap och fortsätter med endast köttboskapshållning. Till följd av förändringen granskas den totala arbetstiden 4 h/dag. Samtidigt börjar den ena företagaren arbeta utanför gården och deltar inte längre i skötseln av husdjuren. Uppgiftsandelarna kan ändras mitt under semesteråret.

Exempel 11.4: På gården arbetar två LFÖPL-försäkrade lantbruksföretagare. Båda har rätt till semester (50 procents uppgiftsandel och 4 h/dag/företagare). Den ena företagaren får en heltidsanställning och deltar inte längre i skötseln av husdjuren. Uppgiftsandelarna kan ändras mitt under semesteråret. Djurskötseln på gården förutsätter inte två personers arbetsinsats så uppgiftsandelen för företagaren som ansvarar för skötseln av djuren kan ändras till 100 procent.

11.1.3 Justering av omfattningen av en avbytardag

Omfattningen av en avbytardag bestäms en gång per år på det sätt som anges ovan, i praktiken i samband med att ansökan om semester avgörs. Omfattningen av en avbytardag kan dock justeras, om det är motiverat på grund av ändringar i antalet husdjur eller typen av husdjur eller i produktionsmetoderna och produktionsförhållandena i lantbruksföretaget.

Omfattningen av en avbytardag kan således inte justeras exempelvis av skäl som hänför sig till avbytarens möjligheter att klara av arbetena. Av den orsaken kan omfattningen av en avbytardag bara förlängas då fråga är om avbytartjänst som den lokala enheten ordnar, se punkt 11.1.4.

I praktiken kan omfattningen av en avbytardag således justeras bara om det skett ändringar i de kriterier som är grund för bestämmande av den totala arbetstiden i lantbruksföretaget (se punkt 11.1.1). En uppgiftsandel kan å sin sida ändras under kalenderåret endast av mycket vägande skäl på basis av en ny anmälan från lantbruksföretagaren.

Utgångspunkten är att orsaken till justeringen ska vara bestående eller åtminstone hänföra sig till en viss tidsperiod. Exempelvis när det gäller nöt- och köttboskap är det ofta ändamålsenligt att justera omfattningen av en avbytardag i de fall där semester tas ut under betesperioden. Under betesperioden kan produktionsförhållandena i lantbruksföretaget ändras så att den uträkning som gjorts utifrån förhållandena under inneutfodringsperioden inte nödvändigtvis ger rätt slutresultat. En justering är dock inte längre möjlig på grundval av förhållandena under en enskild avbytartjänstperiod, till exempel om arbetsmängden på gården är större, exempelvis på grund av kalvningar eller andra motsvarande faktorer, än vad som i genomsnitt beaktats då den totala arbetstiden för gården uppskattats. I sådana situationer kan det dock bli aktuellt att förlänga omfattningen av en avbytardag om det är fråga om avbytartjänst som den lokala enheten ordnar.

Omfattningen av en avbytardag justeras på samma sätt, oberoende om det är fråga om avbytartjänst som den lokala enheten ordnar eller själv ordnad avbytartjänst.

Innan varje på förhand känd semester- eller vikariehjälpsavbytarperiod börjar ska lantbruksföretagaren meddela den lokala enheten väsentliga ändringar som skett i antalet husdjur och typ av husdjur samt i produktionsmetoderna och -förhållandena i lantbruksföretaget.

Lantbruksföretagaren ska också meddela ändringar som skett i uppgiftsandelarna, om det skett ändringar i antalet personer som arbetar i lantbruksföretaget eller om det finns andra mycket vägande skäl att ändra uppgiftsandelarna.

På motsvarande sätt ska lantbruksföretagaren utan dröjsmål meddela om ändringar sker medan en avbytartjänst pågår. Då fråga är om en avbytartjänst som den lokala enheten ordnar är också avbytaren skyldig att meddela den lokala enheten om han eller hon under pågående avbytartjänst observerar att det eventuellt finns behov av att justera omfattningen av en avbytardag.

11.1.4 Förlängning av omfattningen av en avbytardag då fråga är om avbytartjänst som den lokala enheten ordnar

Enligt 8 § 3 mom. i ASL kan omfattningen av en avbytardag förlängas under semester- och vikariehjälpsavbytartjänst som ordnas av den lokala enheten, om det är motiverat av skäl som hänför sig till djurskyddet eller till avbytarens möjligheter att klara av sitt arbete.

Under en semester- eller vikariehjälpsavbytartjänst kan det i praktiken komma fram oväntade uppgifter eller situationer, som måste åtgärdas av djurskyddsskäl fastän den på förhand fastställda eller justerade omfattningen av en avbytardag skulle överskridas. Sådana situationer kan exempelvis uppstå om en maskin går sönder, djur insjuknar eller rymmer osv. Avbytarens personliga egenskaper kan likaså för sin del ge anledning att överskrida omfattningen av en avbytardag.

På motsvarande sätt kan man redan på förhand känna till att arbetsmängden under en semester- eller vikariehjälpsavbytartjänst sannolikt kommer att vara större, t.ex. på grund av kalvningar eller andra motsvarande faktorer, än vad som i genomsnitt beaktats då den totala arbetstiden för gården uppskattats.

En lantbruksföretagare som omfattas av den avbytarservice som den lokala enheten ordnar ska redan före en semester- eller vikariehjälpsperiod meddela den lokala enheten sådana faktorer som hör till tidpunkten för avbytartjänsten som han eller hon känner till och som kan påverka bestämmandet av avbytarens arbetstid under avbytarperioden.

Om det under en pågående avbytartjänst som den lokala enheten ordnar sker sådana ändringar som eventuellt kan orsaka förlängning av omfattningen av en avbytardag, ska avbytaren eller lantbruksföretagaren utan dröjsmål meddela den lokala enheten om detta.

Om det i en förlängningssituation är fråga om en vikariehjälpsavbytartjänst ska vikariehjälpsavgift tas ut för de avbytta timmar som överskrider den på förhand fastställda omfattningen av en avbytardag.

Omfattningen av en avbytardag kan förlängas bara då fråga är om avbytartjänst som den lokala enheten ordnar, dvs. ersättning enligt 26 § i ASL för själv ordnad avbytartjänst betalas högst enligt det antal timmar som ingår i den för lantbruksföretagaren fastställda omfattningen av en avbytardag.

11.2 Lantbruksföretagsspecifik handledning för avbytare

Om den lokala enheten ordnar avbytarservicen ska enheten tillsammans med lantbruksföretagaren se till att de lantbruksavbytare som anvisas gården för semester- eller vikariehjälpsavbytartjänst får en lantbruksföretagsspecifik handledning i de avbytarserviceuppgifter som ska utföras med en semester- eller vikariehjälpsavbytartjänst på gården (16 a § i ASL).

Med handledning avses rådgivning och anvisningar som är mera långsiktiga än den vägledning som ges just före en avbytartjänst. Med hjälp av handledning eftersträvas att avbytaren ska behärska de arbetsuppgifter och anläggningar som förekommer på gården. Tanken är den att lantbruksföretagarna ger handledning åt de avbytare som vid semester- eller vikariehjälpsavbytartjänst i huvudsak kommer att arbeta på gården i fråga. En lantbruksföretagsspecifik

handledning behövs i synnerhet på gårdar med långt gående automatisering samt på gårdar där avbytaren arbetar ensam.

Mål

Målet med den lantbruksföretagsspecifika handledningen är att förstärka semester- och vikariehjälpsavbytararbetets kvalitet. Pålitliga och kvalitativa avbytartjänster är särskilt viktiga i fall där de lantbruksföretagare som är verksamma i lantbruksföretaget tar ut sin semester samtidigt eller då det endast finns en lantbruksföretagare i företaget.

Handledningsbehovet kan påverkas av om företagarna på gården tar ut semester samtidigt eller om det bara finns en företagare på gården. Om avbytarna ska arbeta ensamma på gården måste de kunna utföra alla de arbetsuppgifter som ingår i en avbytartjänst, eftersom enskilda arbetsuppgifter inte kan bytas så att ”de går jämnt ut” på det sätt som beskrivs i punkt 8.4, underpunkten "Frigör sig på annat sätt än med hjälp av den egentliga avbytartjänsten".

En icke yrkeskunnig person kan inte utbildas till lantbruksavbytare med hjälp av handledningen. När en avbytare anställs måste han eller hon redan vara yrkeskunnig lantbruksavbytare. Handledningen får inte heller användas som fortbildning för lantbruksavbytarna.

Handledningen ska vara planmässig verksamhet där strävan är att höja kompetensnivån hos den lokala enhetens egna lantbruksavbytare uttryckligen i fråga om de arbeten som förekommer i de lantbruksföretag där de i huvudsak ska arbeta vid en semester- eller vikariehjälpsavbytartjänst.

Det bör observeras att vägledning och handledning inte är samma sak. Närmare uppgifter om vägledning av lantbruksavbytare finns i punkten 8.3.

12 Avgiftsbelagd avbytarhjälp

Avbytarservice enligt ASL är: semester, vikariehjälp, subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp och avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris.

Av de ovan nämnda avbytartjänsterna är semester och vikariehjälp egentlig avbytarservice som en lantbruksföretagare har rätt till, om han eller hon uppfyller villkoren för den. (Rätt till övervakningsbesök eller beredskap föreligger dock inte). Däremot är det möjligt att få subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp och avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris bara om det finns tillgång till avbytararbetskraft som uppfyller de villkor som ställs och ordnandet av semester- eller vikariehjälpsavbytartjänster inte äventyras och, i fråga om avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris, ordnandet av subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp inte äventyras. De lantbruksföretagare som själva ordnar sina avbytartjänster har dock rätt att få ersättning för kostnaderna för själv ordnad subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp om alla villkor för betalning av ersättning uppfylls.

Det ursprungliga syftet med den avgiftsbelagda avbytarhjälpen var att främja full sysselsättning för avbytarna i den lokala enhetens tjänst i situationer, där avbytararbetets natur gör att avbytaren annars inte når upp till full arbetstid under utjämningsperioden. Numera har man delvis gjort avsteg från detta syfte, bl.a. efter det möjligheterna att anlita avgiftsbelagd avbytarhjälp från och med ingången av 2002 utökades så att en lantbruksföretagare som själv ordnar sina avbytartjänster också kan ordna subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp för sig med hjälp av avbytare som företagaren själv skaffar och då den lokala enheten kan ordna subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp också genom att köpa tjänster av en offentlig eller privat serviceproducent.

Med hjälp av den avgiftsbelagda avbytarhjälpen eftersträvas dessutom mera flexibilitet i avbytarservicesystemet liksom även möjlighet att på det lokala planet också i praktiken tillämpa sådana lösningar som visat sig vara ändamålsenliga. Att inom ramen för själv ordnade avbytartjänster också ha möjlighet att anlita subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp leder på motsvarande sätt till att verksamhetsmöjligheterna för företag och företagare som tillhandahåller avbytartjänster blir mångsidigare.

12.1 Subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp

12.1.1 Allmänt

Enligt 16 b § 1 mom. i ASL kan den lokala enheten ordna avgiftsbelagd avbytarhjälp för en till semester berättigad lantbruksföretagare mot den avgift som avses i 28 § 1 mom. för högst 120 timmar per kalenderår. På motsvarande sätt kan en till semester berättigad lantbruksföretagare själv ordnar sina avbytartjänster enligt 24 § 2 mom. i ASL också för sig själv ordna avgiftsbelagd avbytarhjälp som motsvarar servicen enligt 16 b § 1 mom.

Med subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp avses, om inte annat nämns, både i 16 b § 1 mom. i ASL avsedd avgiftsbelagd avbytarhjälp och i 24 § 2 mom. i ASL avsedd avgiftsbelagd avbytarhjälp.

En subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp förutsätter således, både då fråga är om service som den lokala enheten ordnar och då fråga är om service som lantbruksföretagaren själv ordnar, att lantbruksföretagaren är berättigad till semester (se kapitel 2 angående särskilda villkor för semester och kapitel 1 angående de gemensamma villkoren för avbytarservice). Därtill finns det en fast övre gräns för servicen, dvs. 120 timmar per kalenderår. Maximiantalet är personligt, dvs. alla semesterberättigade personer på gården har var för sig en möjlighet att få här avsedd subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp för 120 timmar.

Det finns inga begränsningar när det gäller dagar under vilka subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp kan användas. Det är möjligt att använda avbytarhjälpen exempelvis i samband med en semester- eller vikariehjälpsdag för att komplettera en arbetsdag som annars inte skulle bli full, eller i form av hela dagar utan samband med vare sig semester- eller vikariehjälpsdagar.

Uppgifter

Enligt 8 b § i ASL kan med avgiftsbelagd avbytarhjälp och med avbytarhjälp som avses i 24 § 2 mom. inom ramen för det disponibla antalet timmar skötas sådana uppgifter som ingår i skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget och som vid tidpunkten för avbytartjänsten hör till uppgifterna för den lantbruksföretagare som använder avbytarhjälpen.

De tillåtna arbetsuppgifterna är således i regel desamma som vid en semester- eller vikariehjälpsavbytartjänst (se punkt 8.4). Också då fråga är om subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp kan man bara sköta de uppgifter som ingår skötseln av husdjuren i lantbruksföretaget. I motsats till vad som är fallet vid en semester- eller vikariehjälpsavbytartjänst förutsätts inte vid en subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp att skötselarbetena ska vara nödvändiga dagliga arbeten, huvudsaken är att de vid tidpunkten för avbytartjänsten hör till de uppgifter som den lantbruksföretagare, som använder den subventionerade avgiftsbelagda avbytarhjälpen, ska sköta.

> Med en semester- eller vikariehjälpsavbytartjänst kan man inte sköta exempelvis rakning av kohår, vård av klövar, klippning av får, tvättning av ladugård eller tvättning och desinficering av broilerhall, eftersom dessa skötselarbeten inte är nödvändiga dagliga arbeten. Dessa arbeten kan dock skötas med en subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp, om de vid tidpunkten för avbytartjänsten är sådana uppgifter som den lantbruksföretagare som använder den subventionerade avgiftsbelagda avbytarhjälpen, ska sköta. (Särskilt när det är fråga om broilerhall bör observeras att alla villkor för avbytarservice måste uppfyllas vid tidpunkten för avbytartjänsten, exempelvis sex husdjursenheter, samt dessutom att uppgiften hör till de uppgifter, som den lantbruksföretagare, som använder den subventionerade avgiftsbelagda avbytarhjälpen, ska sköta.)

Avgift som tas ut

Den avgift som tas ut av en lantbruksföretagare för subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp är 17,14 euro per timme i 2026 års nivå. Beloppet justeras

årligen vid ingången av januari månad med den lönekoefficient som avses i 96 § 1 mom. i lagen om pension för arbetstagare (47 b § i ASL).

Den avgift som tas ut är lika stor oberoende av om den subventionerade avgiftsbelagda avbytarhjälpen ges en vardag eller en helgdag. Det är således möjligt att ge subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp även på söndagar och andra helgdagar.

Om det är fråga om avbytarservice som den lokala enheten ordnar tas avgift ut för minst de timmar som lantbruksföretagaren beställt. Tanken är den att service endast ges inom ramen för det beställda antalet timmar. Om man dock av oförutsägbara skäl är tvungen att ge service för längre tid än vad som beställts, tas avgift ut för det faktiska antalet timmar. De resekostnader som den subventionerade avgiftsbelagda avbytarhjälpen eventuellt orsakat tas inte ut separat, utan de anses ingå i ovan nämnda timavgift.

12.1.2 Den lokala enheten ordnar

Den subventionerade avgiftsbelagda avbytarhjälp **som den lokala enheten** ordnar kommer i sista hand med avseende på semester och vikariehjälp, dvs. den lokala enheten kan ordna subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp bara om det kan ske utan att äventyra ordnandet av de primära avbytarserviceförmånerna vikariehjälp och semester.

För att man ska få subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp förutsätts inte att lantbruksföretagaren först använder alla sina semesterdagar. Prioritetsordningen tillämpas bara då fråga är om olika företagare som har ett samtidigt behov av avbytarservice.

Prioritetsordningen tillämpas endast då arbetsturlistorna görs. När listan har fastställts kan en subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp "inhiberas" bara i enlighet med samma principer som också gäller för andra redan beviljade avbytartjänster; endast med företagarens samtycke och på villkor att det behov av avbytarservice som uppkommit på annat håll inte kan skötas på annat sätt. Se punkt 8.7 om skyldigheten för den lokala enheten att ordna avbytartjänster t.ex. i en situation där lantbruksföretagets förhållanden inte uppfyller de krav som ställts på säkerhet i avbytararbetet.

> Exempel 12-1: Arbetsturlistan har fastställts och för att avbytaren ska ha full sysselsättning har antecknats att han under tre dagar utför avgiftsbelagd avbytarhjälp på gården A. Efter det meddelar företagarna på en annan gård att de kunde hålla semester under de tre dagarna i fråga. Den överenskomna avgiftsbelagda avbytarhjälpen ges eftersom det inte finns några vägande skäl att ändra den redan fastställda planen.

Om den lokala enheten ordnar subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp förutsätts utöver vad som nämns ovan i punkt 12.1.1 "Allmänt" att

1 den avgiftsbelagda avbytarhjälpen inte utförs av en person som avses i 15 § 3 mom. i ASL (dvs. en person som företagaren föreslår, se punkt 18.3.3) och

2 anlitandet av subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp inte äventyrar ordnande av egentliga avbytartjänster (semester och vikariehjälp) för de lantbruksföretagare som omfattas av den avbytarservice som den lokala enheten ordnar.

Med beaktande av syftet med den subventionerade avgiftsbelagda avbytarhjälpen, dvs. att bidra till att en yrkesskicklig avbytararbetskraft kvarhålls och kan heltidssysselsättas, förutsätts att den lokala enheten ordnar subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp antingen genom att anlita avbytare som är i dess tjänst eller genom att köpa tjänster av en offentlig eller privat serviceproducent. Om den lokala enheten inte kan anvisa sådan avbytare för att utföra en subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp, kan avbytartjänsten inte ordnas även om lantbruksföretagaren nog skulle kunna föreslå en person som kunde sköta avbytartjänsten i arbetsavtalsförhållande till den lokala enheten.

Likaså är det inte heller meningen att den subventionerade avgiftsbelagda avbytarhjälpen ska leda till övertidsersättningar till en avbytare i den lokala enhetens tjänst.

Den lokala enheten kan ordna subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp även för de lantbruksföretagare som meddelat att de själva ordnar sina avbytartjänster. Någon skyldighet till detta finns dock inte, liksom inte heller när det gäller ordnande av subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp överhuvudtaget. Om den lokala enheten ordnar subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp för en lantbruksföretagare som själv ordnar sina avbytartjänster - vilket kan vara ändamålsenligt exempelvis med tanke på att avbytarna ska ha full sysselsättning - måste alla förenämnda villkor uppfyllas.

Anlitande av subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp baserar sig alltid på frivillighet. En företagare kan inte t.ex. med hänvisning till att avbytarna ska ha full sysselsättning "tvingas" anlita subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp mot sin vilja.

En avbytartjänst som getts utan grund kan inte heller ändras till en subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp.

12.2 Avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris

Enligt 16 b § 2 mom. i ASL kan den lokala enheten också ordna avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris för en i 3 § i ASL avsedd lantbruksföretagare. Se de gemensamma villkoren för avbytarservice i kapitel 1.

Avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris skiljer sig från subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp bara till följande delar:

- tjänsten finns bara inom ramen för den avbytarservice som den lokala enheten ordnar (en lantbruksföretagare som själv ordnar sina avbytartjänster kan anlita den avgiftsbelagda avbytarhjälp till fullt pris som den lokala enheten ordnar, om en sådan tjänst står till förfogande)
- den lantbruksföretagare som anlitar tjänsten behöver inte vara berättigad till semester, det räcker att han eller hon är sådan lantbruksföretagare som avses i 3 § i ASL,

  Avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris kan exempelvis inte ges, om antalet husdjursenheter är mindre än sex.

- en ansökan kan också göras muntligt och ansökan behöver inte göras i samband med ansökan om semester,
- avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris kan ges utan begränsningar (jfr subventionerad avgiftsbelagd 120 h),
- den avgift som tas ut är 43,64 euro per timme i 2026 års nivå,
- ordnandet av avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris får inte heller äventyra ordnandet av subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp.

Till övriga delar än ovan nämnda, exempelvis när det gäller uppgifter som kan ingå i tjänsten och avbytare som kan utföra tjänsten, iakttas vad som sägs i punkt 12.1.

13 Indrivning av avgifter och ersättningar

I kapitlet behandlas den lokala enhetens tillvägagångssätt då fråga är om indrivning av följande avgifter:

1 vikariehjälpsavgift (27 och 27 a-27 c § i ASL),

2 avgifter som tas ut för avgiftsbelagd avbytarhjälp

- a subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp (28 § 1 mom. i ASL),
- b avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris (28 § 2 mom. i ASL),

3 avgifter som tas ut för övervakningsbesök och beredskap

- a avgift som tas ut för övervakningsbesök (28 a § 1 mom. i ASL)
- b timavgift för beredskap (28 a § 2 mom. i ASL)
- c avgift för övervakningsbesök i anslutning till beredskap (28 a § 2 mom. i ASL)
- d timavgift i samband med övervakningsbesök eller övervakningsbesök i anslutning till beredskap (28 a § 3 mom. i ASL)

4 avgift för avbytarservice som getts utan grund

- a någon annan än mottagaren av avbytarservice har frigjorts från sin uppgiftsandel så att avbytarens uppgiftsandel har ökat under den tid en semester eller vikariehjälp har pågått (21 och 22 §, 29 § 1 mom. i ASL)
- b den egentliga mottagaren av avbytarservice hade inte själv varit berättigad till semester, vikariehjälp eller subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp (29 § 1 och 2 mom. i ASL),

5 ersättning för själv ordnad avbytartjänst som betalats utan grund och avgift som tagits ut av den som fått servicen (29 § 1 mom. i ASL).

När det gäller själv ordnade avbytartjänster kan de avgifter som nämns i punkterna 1, 2 a och 5 komma i fråga. Vid själv ordnad avbytarservice betalas

ersättningen av staten till serviceproducenten, men vikariehjälpsavgiften och den avgift som tas ut för service som motsvarar subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp debiteras den som anlitar servicen, på samma sätt som en eventuell ersättning som betalats utan grund.

Med tanke på indrivningen av avgifterna har det ingen betydelse om lantbruksföretagaren anlitar den avbytarservice som den lokala enheten ordnar eller själv ordnar sina avbytartjänster.

13.1 Normal indrivning

ASL innehåller inga detaljerade bestämmelser om indrivningen av ovan nämnda avgifter. Om frågan å andra sidan betraktas från systemets synpunkt bör indrivningen vara snabb och effektiv. Den lokala enheten ska fakturera avgifterna för vikariehjälp, avgiftsbelagd avbytarhjälp samt för övervakningsbesök och beredskap som enheten ordnar enligt anvisningen som ges i avbytarguiden, men dock senast inom den kalendermånad som följer efter den under vilken servicen getts.

Förfallodag

På en faktura som gäller en avgift ska förfallodagen alltid antecknas, dvs. den tid inom vilken lantbruksföretagaren kan betala räkningen utan dröjsmålsränta.

Förfallodagen för avgiften kan infalla tidigast två veckor efter den dag beslutet om avgiften eller återkravet har meddelats (30 § 1 mom. i ASL). En förfallodag som infaller tidigare än detta har ingen betydelse med avseende på den tidpunkt från vilken dröjsmålsräntan ska beräknas. Särskilt i vissa återkravssituationer är det skäligt att ge en betalningstid som är klart längre än två veckor.

Eftersom man vid en vikariehjälp kan bli tvungen att förlänga eller eventuellt rentav justera omfattningen av en avbytardag även under den tid avbytartjänsten pågår kan fakturan i praktiken skickas först efter det tjänsten har upphört.

När det är fråga om vikariehjälp och subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp inom ramen för själv ordnad avbytarservice, kan fakturan skickas till lantbruksföretagaren först efter det man gett beslut om ersättning för den själv ordnade tjänsten. I praktiken kan fakturan bifogas beslutet.

När förfallodagen bestäms ska också beaktas att lantbruksföretagaren efter det han fått fakturan ska ha en rimlig tid på sig att betala den utan dröjsmålspåföljder.

> Exempel 13-1: Vikariehjälpen upphör 20.2.2024 och avgiften i anslutning till den behandlas i den lokala enheten i mars 2024. Eftersom det från den dag beslutet om vikariehjälpsavgiften meddelats och vikariehjälpen upphört redan gått över två veckor då vikariehjälpen faktureras vore det möjligt att bestämma att fakturan ska betalas

omedelbart. När förfallodagen bestäms måste dock beaktas att betalaren får en rimlig tid på sig att betala fakturan.

En tid på två veckor kan betraktas som en rimlig betalningstid. I vissa situationer kan en ännu längre betalningstid också vara motiverad.

Lomitusnetti föreslår automatiskt en förfallodag som infaller två veckor efter den dag som följer på faktureringsdagen.

Också då förfallodagen bestäms ska bl.a. jämlikhetsprincipen beaktas.

Vid en lång vikariehjälp kan rekommenderas att vikariehjälpsavgiften faktureras månatligen i efterskott. Då fråga är om själv ordnad avbytarservice ska faktureringen dock ske för den tid, för vilken ersättning för själv ordnad avbytartjänst betalats till serviceproducenten.

Dröjsmålsränta

Om en avgift för vikariehjälp, avgiftsbelagd avbytarhjälp eller övervakningsbesök eller beredskap inte har betalats senast på förfallodagen (som bestämts på ovan förklarat sätt) får en dröjsmålsränta tas ut från förfallodagen på de grunder som föreskrivs i 4 a § 1 mom. i räntelagen (633/1982). Räntan som avses i 4 a 1 1 mom. i räntelagen är den referensränta som ECB meddelar + 8 %-enheter.

Om en ersättning som avses i 29 § i ASL, dvs. ett belopp som ska återkrävas, inte har betalats senast på förfallodagen får en dröjsmålsränta tas ut från förfallodagen på de grunder som föreskrivs i 4 § 1 mom. i räntelagen. Den ränta som avses i 4 § 1 mom. i räntelagen är lika med den referensränta som ECB tillämpat + 7 procentenheter. Dröjsmålsräntans nivå justeras halvårsvis och räntans storlek meddelas av Finlands Bank.

Om dröjsmålstiden riktar sig mot mer än en halvårsperiod beräknas dröjsmålsförhöjningen skilt för varje halvårsperiod i enlighet med den ränteprocent som gäller för perioden i fråga.

Om dröjsmålet är obetydligt och om betalningen täcker hela den avgift som ska tas ut eller det belopp som ska återkrävas, kan dröjsmålsräntan helt och hållet lämnas outtagen. För övrigt tillämpas principen att man med betalningen först täcker räntorna och efter det den egentliga avgiften eller det belopp som ska återkrävas.

Beslutet överklagas

Dröjsmålsräntan bestäms enligt förenämnda principer även i sådana fall där ändring söks i ett beslut om avgift eller belopp som ska återkrävas. Dröjsmålsränta på avgiften eller det belopp som ska återkrävas tas ut från förfallodagen även under den tid ändringsansökan i fråga är under behandling. Så går det naturligtvis bara om beslutet inte ändras på grund av rättelseyrkandet/besvären. Om rättelseyrkandet/besvären leder till att beslutet ändras till den del som gäller avgiften eller det belopp som ska återkrävas, beräknas avgiften eller det belopp som ska återkrävas på motsvarande sätt på nytt, men

dröjsmålsräntan på den nya avgiften/beloppet som ska återkrävas beräknas dock från den ursprungliga förfallodagen. Att avgiften eller beloppet som ska återkrävas betalas är å andra sidan inget hinder för att söka ändring i beslutet. Det är motiverat att betala fakturan om man vill säkerställa att dröjsmålsränta inte tas ut för en lång tid retroaktivt.

Ett beslut om en avgift eller ett belopp som ska återkrävas behöver inte ha vunnit laga kraft innan avgiften eller det belopp som ska återkrävas överförs att indrivas i utsökningsväg, eftersom föreskrifter om indrivningen av dem finns i lagen om verkställighet av skatter och avgifter. När det gäller återkrav är det emellertid skäl att vänta tills återkravsbeslutet har vunnit laga kraft, dock med beaktande av en eventuell preskription av fordran.

Obetalda avgifter och ersättningar

Obetalda fordringar enligt ASL kan i regel inte beaktas när egentlig avbytarservice - semester och vikariehjälp - beviljas. Rätt till dessa avbytartjänster föreligger oberoende av om exempelvis en vikariehjälpsavgift, som fastställts på grund av en tidigare given vikariehjälp, helt och hållet har lämnats obetald.

Däremot har den lokala enheten större prövningsrätt i sådana fall där det är fråga om att inom ramen för den avbytarservice som den lokala enheten ordnar ge avgiftsbelagd avbytarhjälp eller ordna övervakning eller beredskap. En begäran om dessa tjänster bör avslås på den grunden att avgiften för servicen i fråga med största sannolikhet (på grundval av tidigare erfarenhet) lämnas obetald.

Om det dock är fråga om i EU-lagstiftningen avsett företag i svårigheter föreligger ingen rätt till avbytarservice (se punkt 1.3.1.4, underpunkten "Inte företag i svårigheter"). På motsvarande sätt föreligger ingen rätt till avbytarservice, om lantbruksföretaget är föremål för ett återbetalningskrav som baserar sig på ett kommissionsbeslut och som fortfarande är obetalt (se punkt 1.3.1.4, underpunkten "Inget obetalt återbetalningskrav som baserar sig på ett kommissionsbeslut").

13.2 Ansvar för annans avgift eller ersättning

I regel svarar mottagaren av avbytarservice själv för de avgifter och ersättningar eller återkrav som ska tas ut av honom eller henne. För dessa avgifter och ersättningar svarar också en annan företagare i lantbruksföretaget såsom för egen skuld.

Den ovan avsedda s.k. sekundära ansvarsskyldigheten gäller de andra företagarna i samma lantbruksföretag. En sådan person kan vara en annan i 3 § i ASL avsedd lantbruksföretagare i samma lantbruksföretag, men den sekundära ansvarsskyldigheten förutsätter inte att definitionen på lantbruksföretagare enligt 3 § i ASL uppfylls. Den sekundära ansvarsskyldigheten kan dock gälla endast gårdsbruksenhetens ägare eller arrendator (30 a § i ASL). Exempelvis

en äkta make, som inte själv har äganderätt eller som inte själv är arrendator till gårdsbruksenheten, har således ingen s.k. subsidiär ansvarsskyldighet när det gäller den andra makens avgifter och ersättningar.

En annan lantbruksföretagare i samma lantbruksföretag kan således vara ansvarig för avgifter, ersättningar och återkrav som ska tas ut av en annan person fastän han eller hon själv skulle sakna rätt till avbytarservice och inte ens skulle uppfylla definitionen på lantbruksföretagare i ASL. En make som får ålderspension enligt arbetspensionslagarna kan exempelvis ha ett subsidiärt ansvar, om han eller hon är ägare till lantbruksföretaget trots att han eller hon på grund av ålderspensionen inte uppfyller definitionen på lantbruksföretagare i 3 § i ASL. (Norra Finlands förvaltningsdomstols beslut 11.8.2022 dnr 20974/03.04.04.04.34/2021).

Om lantbruksföretaget verkar i form av en sammanslutning eller ett öppet bolag, kommanditbolag, aktiebolag eller ett andelslag, svarar även sammanslutningen såsom för egen skuld för sina delägares avgifter och ersättningar (30 a § i ASL).

Ansvaret som andra företagare i lantbruksföretaget, gemensamma ägare i en sammanslutning, ett öppet bolag, ett kommanditbolag, ett aktiebolag eller ett andelslag har är detsamma som det ansvar mottagaren av avbytarservicen själv har. Att den mottagaren av avbytarservice är medellös behöver inte utredas innan avgiften krävs. I praktiken skickas fakturan dock först till den som tar emot avbytarservicen själv.

Förfarande

Den lokala enheten ska fastställa de subsidiära betalningsskyldiga och vidta indrivningsåtgärder innan den lokala enheten kan få statlig ersättning för kreditförlusten. Om det inte är möjligt att driva in betalningar genom normal utsökning ska den lokala enheten i tillräckligt god tid före kreditförlusten bokförs utreda om gården där avbytarverksamheten ägde rum har andra ägare eller arrendatorer. Detta sker genom kontakt till landsbygdsförvaltningen, t.ex. Livsmedelsverket. Om det till följd av tidigare betalningssvårigheter är sannolikt att indrivningen hos den huvudsakliga betalningsskyldiga inte kommer att lyckas finns det inte orsak att skjuta upp indrivningsåtgärder riktade mot den subsidiära betalningsskyldiga.

Om gården har ytterligare ägare eller arrendatorer med subsidiär betalningsskyldighet ska dessa höras innan fakturan skickas till dem. Kunden ska ges två veckor tid att besvara hörandet.

Hörandet av den subsidiära betalningsskyldiga ska åtminstone omfatta:

1) Uppgifterna i beslutet om avbytarservice som meddelats huvudgeldenären
    a) huvudgeldenärens namn
    b) datum för beslutet
    c) avbytarperioden

2) Skuldkapitalet, euro
3) Gårdens namn och gårdens JSM-lägenhetssignum

Beslut som ska ges den subsidiära betalningsskyldige

Den lokala enheten ska meddela den subsidiära betalningsskyldiga ett överklagbart beslut i enlighet med 15 punkten i guiden om avbytarservice. Beslutet ska tas fram enligt beslutsmodellen som kommunen använder, eftersom det inte finns färdiga modeller i Lomitusnetti. Av beslutet ska framgå den primära betalningsskyldigas namn, datum i beslutet som delgetts honom eller henne liksom den obetalda fordringens skuldkapital. Dessutom ska i beslutet införas avbytartypen, avbytarperioden och huruvida det är fråga om en förfallenavbytaravgift eller återkrav av kostnader för ogrundad avbytarservice. Fakturan kan skickas i samband med beslutet.

Som skälig tid för betalning av fakturan kan två veckor betraktas. om det är fråga om en betydande summa kan det vara befogat att fastställa en senare förfallodag. I utmätningen iakttas samma anvisningar som ges under punkt 13.3 som i utmätningen som riktar sig mot huvudgäeldenären.

Flera subsidiära betalningsskyldiga

Hela det kvarstående fordringskapitalet drivs in med separat beslut av varje subsidiär betalningsskyldig. Om avgiften drivs in av huvudgäldenären och av en/flera subsidiär /a betalningsskyldig/a och allas indrivningar inte har överförts till utmätning ska den lokala enheten hålla utmätningen underrättad om alla betalningar i realtid.

Dröjsmålsränta

Den som har subsidiär betalningsskyldighet måste även betala dröjsmålsränta. Skyldigheten att betala räntan gäller dock inte den tid under vilken han/hon inte varit medveten om denna skyldighet. När en avgift för en annan person första gången tas ut av den som har s.k. subsidiär betalningsskyldighet bestäms räntan först från den förfallodag som ställts för honom/henne själv.

13.3 Indrivning med hjälp av utsökning

Avgifter och ersättningar jämte dröjsmålsräntor är utmätningsbara som sådana. Särskild dom eller beslut av förvaltningsdomstol behöver inte sökas för dem.

ASL ger möjlighet till olika lösningar även då när det är fråga om i vilket skede en obetald avgift eller ett belopp som ska återkrävas ska överföras att indrivas i utsökningsväg. I de flesta fall torde det vara mest ändamålsenligt att med hjälp av en betalningsuppmaning försöka indriva den obetalda avgiften på nytt hos lantbruksföretagaren, varvid överföringen för indrivning i utsökningsväg fördröjs i någon mån. På motsvarande sätt kan det i vissa situationer vara

mest ändamålsenligt att styra avgiften till utmätning så snart som möjligt efter förfallodagen, i synnerhet om tidigare erfarenheter motiverar det.

Dessutom bör observeras att en annan företagare i samma lantbruksföretagare även svarar för en i samma företag arbetande persons avgifter såsom för egen skuld, vilket ju förklaras närmare ovan i punkt 13.2.

Det är viktigt att avgifter och ersättningar indrivs snabbt och effektivt. Det finns inga skäl att i onödan skjuta upp inledandet av en indrivning i utsökningsväg. Beslutet behöver således inte ha vunnit laga kraft innan avgiften eller ersättningen överförs att indrivas i utsökningsväg, se närmare punkten "Beslutet överklagas" i det föregående.

Ansökan

En ansökan om utsökning görs på det sätt som föreskrivs i lagen om verkställighet av skatter och avgifter (706/2007) och utsökningsbalken (705/2007). Utsökning ansöks vanligtvis som normal utsökning. Undantagsvis är det också möjligt att ansöka om begränsad utsökning enligt utsökningsbalken.

I normal (tidigare omfattande) utsökning kan egendom och bl.a. lantbruksstöd utmätas av kunden. Normal utsökning kan leda till indrivning av skulden i sin helhet eller delvis. Utsökningsverket kan också ge ett intyg över medellöshetshinder om gäldenären inte har utmätningsbar inkomst eller egendom.

Om den lokala enheten ämnar ansöka om statlig ersättning för avskrivningar som bokförts som kreditförluster ska betalningarna som man ansökt om avskrivning för alltid överföras till normal utsökning. Staten ersätter inte en lokal enhet obetalda avgifter utgående från betalningsplaner eller en bedömning av betalningsoförmåga som den lokala enheten eller ett inkassobolag har. Förutsättning för att få statlig ersättning är alltid att fordringen har indrivits via normal utsökning.

I regel finns det ingen orsak för den lokala enheten att ansöka om registrering som s.k. passivfordran och inte heller om begränsad utsökning, eftersom exempelvis registerjämförelserna i utsökningen inte gäller lantbruksstöd.

Utmätning

Utmätningsmannen skickar först en betalningsuppmaning. Om betalningen inte finns på utsökningskontot inom utsatt tid utmäts fordran. I första hand utmäts kontanter. Om gäldenären förvärvsarbetar ytterom gården kan en del av hans/hennes lön mätas ut. Det är likaså möjligt att mäta ut en viss andel av inkomsterna av en näring som gäldenären bedriver (t.ex. lantbruk) eller av en LFÖPL- eller annan pension till den del som överstiger det s.k. skyddade beloppet. Annan lös egendom utmäts före utmätning av gäldenärens fasta egendom, som först i sista hand blir föremål för utmätning.

Redovisning

Utmätningsmannen indriver hos gäldenären den fordran som framgår av ansökan om utsökning jämte dröjsmålsränta från förfallodagen till betalningsdagen. Dessutom indrivs utmätningskostnaderna (utsökningsavgift) hos gäldenä-

ren i enlighet med de grunder som föreskrivs i lagen. Utsökningsavgiftens belopp baserar sig på förordningen om utsökningsavgifter och ju större fordran som ska indrivas, desto större avgift är det fråga om (s.k. tabellavgift).

Gäldenären måste i vilket fall som helst betala tabellavgiften, även i sådana fall, där han/hon under pågående utsökning betalat avgiften eller en del av den direkt till den lokala enheten. Den betalningsskyldige kan således inte undgå avgiften genom att kringgå utmätningsmannen då avgiften betalas.

Redovisningsavgift

En redovisningsavgift indrivs hos den som söker utmätning. Avgiften beräknas på det redovisade totalbelopp, som på en och samma gång redovisas till samma mottagare av redovisningen. Avgiften är således inte bunden till en viss borgenär eller ett visst ärende, utan till en redovisning och mottagaren av redovisningen. Eftersom redovisningsavgiften avdras från det belopp som skickas till mottagaren av redovisningen blir avgiften en förlust för borgenären, den kan inte heller indrivas hos gäldenären i ett senare skede.

Indrivningshinder

Inte ens med hjälp av utsökning kan en avgift eller ersättning (det belopp som ska återkrävas) i alla situationer indrivas. Om indrivningen inte lyckas beror det i de flesta fall på att gäldenären är medellös. Då returnerar utmätningsmannen handlingarna och uppbär en fast handläggningsavgift hos den lokala enheten. Samtidigt ger utmätningsmannen ett intyg över att utmätningen stött på hinder (medellöshetshinder).

Utsökningsutredning

Om tillgångar inte står att finna kan utmätningsmannen bestämma att en särskild utsökningsutredning görs. Den lokala enheten kan också anhålla om att utmätningsmannen gör en sådan utredning. En begäran kan vara befogad om det kan misstänkas att gäldenären döljer sina tillgångar.

I utsökningsutredningen ska gäldenären skriftligen utreda sin förmögenhetsställning.

Efter hinder

Den lokala enheten ska fortsätta indrivningen i minst fem år trots att fordringen redan har noterats som avskrivning i utredningen om statlig ersättning och trots att gäldenären har konstaterats medellös i utsökningen. Indrivningen ska fortsätta på ett ändamålsenligt sätt och enligt ändamålsenlig tidtabell. Betalningen kan basera sig på frivillighet eller på ny utsökning till exempel om några år.

Preskription

Avgifter och ersättningar preskriberas fem år efter ingången av året efter det år då de påfördes eller debiterades.

Denna fem års preskriptionstid kan förlängas

- i utmätningssituationer
- i konkurssituationer
- i företagssaneringsfall
- i fall då fråga är om skuldsanering för privatperson och
- då fråga är om frivillig skuldsanering

Enligt 21 § i lagen om verkställighet av skatter och avgifter hindrar det att preskriptionstiden har löpt ut inte att betalning fås ur medel som utmätts eller överlämnats till konkurs eller ur medel ur vilka de fordringar som anmälts i den offentliga stämningen ska betalas, om man före preskriptionstidens utgång har

1) förrättat utmätning för indrivning av den offentliga fordran,
2) den offentliga fordran bevakats i konkurs eller vid partsförhandling vid försäljning av fastighet i enlighet med utsökningsbalken, eller
3) den offentliga fordran anmälts med anledning av offentlig stämning.

I fråga om inverkan av skuldsanering för privatpersoner och företagssanering föreskrivs särskilt.

Indrivning i specialsituationer

Dödsfall

Om lantbruksföretagaren avlider och efterlämnar obetalda avgifter eller ersättningar riktas indrivningen i första hand mot dödsboet. Delägarna i dödsboet svarar för den avlidnes skulder bara med de tillgångar den avlidne efterlämnat. En delägare i dödsboet kan endast i undantagsfall bli personligen ansvarig för den avlidnes skulder.

Om avgifter eller ersättningar inte kan indrivas hos dödsboet utreds eventuella s.k. subsidiärt betalningsskyldiga.

Auktion eller annan försäljning som sker via utsökning

När utsökningen ansökts om som normal utsökning är det möjligt att utsökningen realiserar fast egendom. Lös egendom utmäts vanligtvis före fast egendom. Sist utmäts stadigvarande bostad och egendom som gäldenären behöver för sin näringsverksamhet. Om utsökningen utmäter fast egendom ska den lokala enheten övervaka sina fordringar så att den får sin del av försäljningsvinsten.

Konkurs

Om en lantbruksföretagare går i konkurs används hans/hennes tillgångar för att betala samtliga borgenärers fordringar. Borgenärernas rättigheter utreds på en och samma gång i ett konkursförfarande.

Borgenärerna ska före bevakningsdagen skriftligen meddela konkursboförvaltaren om sina fordringar. I bevakningsskrivelsen uppges de avgifter och ersättningar som riktar sig mot tiden före konkursens början.

Företagssanering och skuldsanering för privatperson

Företag och privatpersoner som råkat i ekonomiska svårigheter kan hos domstol ansöka om arrangemang (företagssanering eller skuldsanering) genom

vilket eftersträvas att underlätta situationen för den som fått betalningssvårigheter. I regel sker detta genom att (ändra betalningstidtabellen för skulden eller) minska skuldkapitalet och/eller räntan.

Den enda lagstadgade möjligheten till skuldsanering för företag som bedrivs i bolagsform (öppet bolag, kommanditbolag, eller aktiebolag) och som fortsätter med sin verksamhet är företagssanering. De skulder som hänför sig till näringsverksamheten för en gäldenär som är verksam som privat näringsidkare eller yrkesutövare kan ordnas antingen genom företagssanering eller genom skuldsanering för privatperson. De privatpersoner som upphört med att bedriva jordbruk omfattas av skuldsaneringen för privatpersoner.

Gäldenären ansöker hos tingsrätten om företagssanering eller skuldsanering. Om ett begynnelsebeslut ges ska den av rätten förordnade utredaren eller gäldenären själv utreda skuldernas storlek och göra upp ett förslag till betalningsprogram. Borgenärerna bereds möjlighet att lämna utlåtande om programmet. Efter det inlämnas förslaget till betalningsprogram till rätten för fastställande.

Frivillig skuldsanering

Den lokala enheten kan också samtycka till s.k. frivillig skuldsanering som genomförs utan domstolsbeslut i enlighet med principerna i förenämnda lagar. Ett villkor är att alla borgenärer deltar i det frivilliga arrangemanget och att vanliga skulder, dvs. så kallade skulder utan säkerhet (till vilka fordringar enligt ASL alltid hör), behandlas jämlikt samt att det arrangemang gäldenären föreslår kan anses genomförbart.

13.4 Återkrav av förmån som betalats utan grund

13.4.1 Beslut om återkrav och tidsfristen för givande av beslutet

Om semester, vikariehjälp eller subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp har getts utan grund eller om ersättning för själv ordnad avbytartjänst har betalats utan grund, ska den som fått servicen ersätta de kostnader som detta orsakat den lokala enheten (29 § 1 mom. i ASL).

I bestämmelsen ingår inte s.k. avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris, eftersom den avgift som tas ut för sådan avbytarhjälp redan i sig motsvarar de genomsnittliga kostnader som servicen orsakat.

Fastän ersättningen för själv ordnad avbytartjänst betalas till serviceproducenten riktas återkravet till mottagaren av servicen, dvs. den person som varit föremål för en semester, vikariehjälp eller subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp.

Med avbytartjänst eller ersättning som fåtts utan grund avses exempelvis en situation där servicemottagaren fått en avbytartjänst eller en ersättning för själv ordnad avbytartjänst genom ett beslut som senare visat sig vara felaktigt.

Högsta förvaltningsdomstolen har i december 2015 meddelat två skilda avgöranden som avviker från den linje som domstolen tidigare haft i sina avgöranden på ansökningar om återbrytande av lagakraftvunna beslut. Högsta förvaltningsdomstolen har ansett att kommunen inte kan söka ändring i beslut om vikariehjälp genom extraordinärt rättsmedel om möjligheten till återkrav enligt 29 § i ASL står till buds.

Återbrytande av ett lagakraftvunnet beslut ska således inte längre sökas i sådana fall där återkrav är möjligt enligt 29 § i ASL. Ett villkor för återkrav är obestridlighet, dvs. felet måste vara **klart eller uppenbart**.

> Till den del som beslutet och felet i beslutet gäller kommande tid har lantbruksföretagaren inte beviljats avbytarservice utan grund och då har den lokala enheten inte möjlighet till återkrav enligt 29 § i ASL.
>
> Om det uppstår en misstanke i den lokala enheten om att det finns ett sakfel i ett beslut som åtminstone delvis gäller kommande tid och felet medför att den avbytarservice som grundar sig på beslutet skulle sakna grund, ska den lokala enheten försöka utreda saken så snabbt som möjligt.
>
> Med sakfel avses att beslutet grundar sig på **klart** oriktig eller bristfällig utredning eller på **uppenbart** oriktig tillämpning av lag. **Felet måste vara obestridligt**. Till exempel vid en meningsskiljaktighet om tolkningen kan saken inte rättas som ett sakfel.
>
> Då det blivit klart att det är ett sakfel ska den lokala enheten sträva efter att rätta sakfelet enligt bestämmelserna i förvaltningslagen. Om en part inte samtycker till att sakfelet rättas till partens nackdel, ska den lokala enheten vägra att ordna den avbytartjänst som saknar grund. Om avbytartjänsten inte kan avbrytas utan att det äventyrar lantbruksföretagets verksamhet, ska parten ges en med hänsyn till förhållandena skälig tid att ordna skötseln av djuren, men även denna avbytartjänstperiod återkrävs.
>
> Närmare om återbrytande av ett felaktigt beslut i kapitel 16 samt om rättelse av felaktigt beslut som sak- eller skrivfel i kapitel 14.

Med avbytarservice som lämnats utan grund avses dessutom exempelvis en situation där servicemottagaren till exempel på grund av en ändring i förhållandena har fått avbytarservice utan grund, men inga fel har begåtts i samband med beslutsgivandet.

> Exempel 13–2: En person har i januari 2023 fått ett positivt semesterbeslut för kalenderåret 2023, men sommaren 2023 blir han beviljad

full invalidpension räknat från 1.8.2023. Han har inte meddelat den lokala enheten om detta och har tagit ut semester ännu i slutet av oktober 2016. Eftersom han inte längre haft rätt till semester i oktober måste kostnaderna för avbytartjänsten återkrävas. I november och december beviljas personen inte längre semester fastän det finns outnyttjade semesterdagar. Det semesterbeslut som gavs i januari behöver inte rättas eftersom det inte är felaktigt. Han hade semesterrätt i januari och i beslutet konstateras också att villkoren för semester måste uppfyllas även då semestern tas ut.

Med ersättning som betalats utan grund avses likaså exempelvis en situation där det i samband med utbetalningen skett ett fel som gjort att en för stor ersättning för själv ordnad avbytartjänst har betalats utan att det beslut som ersättningen baserat sig på varit felaktigt.

Villkorligt beslut

Om den lokala enheten har ordnat vikariehjälp på grundval ett villkorligt beslut och det villkorliga beslutet förfaller, ska den som fått servicen enligt 29 § 2 mom. i ASL betala ersättning till den lokala enheten för de kostnader enheten orsakats av den avbytarservice som lämnats med stöd av beslutet.

I sådana fall ska återkravet alltid ske till fullt belopp, se punkt 13.5.2 nedan.

Hörande

Innan ett återkravsärende avgörs måste den lokala enheten höra personen i fråga på det sätt som avses i förvaltningslagen, se kapitel 14. Berörda person ska höras även i sådana fall där återkravet baserar sig på att ett villkorligt beslut har förfallit, se närmare punkt 15.4, underpunkten "Villkorligt beslut".

Fem år

Den lokala enheten ska ge beslut om återkrav inom fem år räknat från den dag den ogrundade avbytarservicen lämnades eller den ogrundade ersättningen betalades, om inte något annat följer av Europeiska unionens lagstiftning (29 § 5 mom. I ASL). Till beslutet ska fogas anvisningar för att begära omprövning. Om ersättningen för själv ordnad avbytartjänst har betalats i rater räknas fem års fristen från den dag varje enskild rat har betalats. När det gäller ogrundad avbytarservice räknas fristen från varje enskild avbytardag.

Mera ingående föreskrifter om förfarandet vid återkrav av stöd som strider mot reglerna för statligt stöd finns bl.a. i rådets förordning om tillämpningsföreskrifter (EU) nr 1589/2015 med detaljerade föreskrifter om tillämpning av artikel 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Enligt artikel 15 i den tillämpas en preskriptionstid på tio år på återkrav.

Orsakade kostnader

Vid en avbytartjänst som den lokala enheten ordnat anses den kostnad som orsakats den lokala enheten vara 41,15 euro per timme (2026 års nivå) minskat med den avgift som tagits ut för servicen av den som fått servicen. Den kostnad som beredskap orsakat anses dock vara 6,23 euro per timme (2026 års nivå) minskat med den avgift som tagits ut för servicen av den som fått servicen (29 § 1 mom. i ASL).

De belopp som nämns i bestämmelsen är bundna vid den lönekoefficient som avses i 96 § i lagen om pension för arbetstagare vilket gör att de justeras årligen vid ingången av januari månad (47 b § i ASL).

Nivån på det belopp som ska indrivas bestäms alltid utifrån nivån för det år under vilket den ogrundade avbytarservicen getts.

Om den lokala enheten ordnat semester utan grund 2026, ska 41,15 euro per timme återkrävas av servicemottagaren. Om den lokala enheten har ordnat vikariehjälp eller subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp utan grund 2026, ska 41,15 euro per timme, minskat med den avgift som tagits ut för vikariehjälpen eller den subventionerade avgiftsbelagda avbytarhjälpen, återkrävas av servicemottagaren. Strävan har varit att de belopp som återkrävs ska motsvara den genomsnittliga produktionskostnaden för semestern, vikariehjälpen och den subventionerade avgiftsbelagda avbytarhjälpen.
Om beredskap har ordnats utan grund 2026 ska 6,23 euro per timme, minskat med den beredskapsavgift som tagits ut av servicemottagaren, som också är 6,23 euro per timme i 2026 års nivå, återkrävas av servicemottagaren. Härvid blir det i praktiken ingenting kvar att återkräva. Av samma orsak har i bestämmelsen inte tagits med den besöksavgift som ska tas ut för övervakningsbesök eller besök som orsakats av beredskap, eftersom den besöksavgift som tas ut för övervakningsbesök eller besök som orsakats av beredskap redan i sig motsvarar den genomsnittliga produktionskostnad som ett besök orsakar.

När det gäller ersättning som betalats för själv ordnad avbytarservice ska servicemottagaren betala det eurobelopp som betalats till honom/henne såsom ersättning utan grund, minskat med den avgift som tagits ut av servicemottagaren för servicen (i praktiken minskat med vikariehjälpsavgiften eller avgiften för subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp).

13.4.2 Återkrav till fullt belopp

Huvudregeln är att en förmån som fåtts utan grund ska återkrävas.

Därtill ska ett återkrav enligt 29 § 4 mom. i ASL dock alltid ske till fullt belopp, om

1) återkravet baserar sig på att ett villkorligt beslut har förfallit, eller
2) om återkravet beror på att den service som lämnats eller den ersättning som betalats inte har motsvarat de regler för statligt stöd till jord- och skogsbruket som ligger till grund för godkännandet av avbytarsystemet och om Europeiska unionens lagstiftning kräver det.

I dessa situationer kan man således inte tillämpa den möjlighet att skäliggöra återkravet som förklaras nedan. Det är inte heller möjligt att efterge återkravet på grund av att det belopp som ska återkrävas är litet.

13.4.3 Återkrav efterges helt eller delvis

Huvudregeln är således att en förmån som fåtts utan grund ska återkrävas.

Återkrav av avbytarservice som lämnats utan grund eller av ersättning som betalats utan grund får efterges helt eller delvis om det anses skäligt och den ogrundade förmånen inte berott på svikligt förfarande från servicemottagarens eller dennes företrädares sida. Återkrav får efterges även då det belopp som ska återkrävas är litet (29 § 3 mom. i ASL).

Det förutsätts dessutom att det inte är fråga om sådana situationer som nämns i punkt 13.5.2, i vilka ett återkrav alltid ska ske till fullt belopp.

Servicemottagaren anses ha förfarit svikligt exempelvis om han/hon har medverkat till att han/hon har fått en förmån utan grund genom att försumma sin skyldighet att meddela den lokala enheten sådana uppgifter om sig själv och sitt lantbruksföretag som skulle ha inverkat på avbytarservice som ordnas för honom eller henne eller på ersättning som betalas för själv ordnad avbytartjänst, eller om han/hon medvetet gett felaktiga uppgifter. Om en servicemottagare har förfarit svikligt kan ett återkrav inte göras skäligt.

Då man prövar om ett återkrav ska efterges helt eller delvis ska man göra en helhetsbedömning där man bland annat fäster uppmärksamhet vid servicemottagarens ekonomiska ställning samt huruvida han/hon haft möjlighet att observera felet och om det är fråga om den lokala enhetens misstag. Likaså kan man beakta om servicemottagaren eventuellt har fått felaktiga anvisningar av myndigheterna. I helhetsprövningen förordas ett skäliggörande också om ett felaktigt beviljande fortgått länge.

Trots ovan nämnda bestämmelser om skäliggörande kan ett återkrav efterges helt och hållet om det belopp som ska återkrävas är litet. Beloppet kan i regel anses litet när beloppet uppgår till högst 100 euro.

Om återkravet efterges meddelar den lokala enheten servicemottagaren om detta, såvida servicemottagaren varit medveten om att ett återkravsärende är anhängigt. Ett överklagbart beslut om att återkravet efterges ges bara på servicemottagarens begäran.

Kommunens återbetalningsskyldighet

Kommunen är skyldig att återbetala en grundlös ersättning den fått av statens medel bl.a. om den lokala enheten har gett avbytarservice eller betalat ersättning för själv ordnad avbytartjänst i strid med bestämmelserna (AL 40 a § ändring 1161/2010).

Eftersom kommunen med stöd av 29 § i ASL i princip ska indriva en ersättning som en servicemottagare fått för en ogrundad förmån får kommunen via ett resultatrikt återkrav på så sätt en gottgörelse för den ekonomiska förlust som kommunen orsakas när den blir skyldig att återbetala en grundlös ersättning av staten. Eftersom man emellertid på ovan förklarat sätt helt eller delvis kan

efterge ett återkrav som riktar sig mot en servicemottagare, finns en undantagsbestämmelse i 40 a § 3 mom. i ASL om kommunens återbetalningsskyldighet. Enligt bestämmelsen har kommunen dock ingen skyldighet att återbetala ersättning från staten till den del återkrav riktat mot en servicemottagare har eftergetts. I sådana fall får staten stå för den ekonomiska förlusten.

Om ett återkrav som eftergetts har skett genom kommunens beslut förutsätts att LPA har godkänt avgörandet. Inga formella krav eller tidsfrister ställs på godkännandet, som därför kan ske antingen i förväg eller i efterskott. Kommunen kan även till denna del begära ett i 37 § 2 mom. i ASL avsett förhandsbesked av LPA eftersom det i sista hand är fråga om huruvida de kostnader som uppstått för kommunen är nödvändiga på det sätt som avses i 35 § i ASL. Ett beslut om att efterge ett återkrav kan också uppstå till följd av ett rättelseyrkande till LPA eller besvär över LPA:s beslut till en förvaltningsdomstol. Även i sådana fall befrias kommunen från att återbetala den grundlösa ersättningen av staten till den del man eftergett ett återkrav.

14 Förvaltningslagen och lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet

I förvaltningslagen (434/2003; FörvL) föreskrivs om grunderna för god förvaltning och om förfarandet i förvaltningsärenden.

Beslutsfattandet jämte föregående åtgärder vid beviljande av avbytarservice eller fastställande av avgifter för servicen är sådana typiska förvaltningsärenden som avses i FörvL. I synnerhet grunderna för god förvaltning ska dock beaktas i all verksamhet i anslutning till skötande av allmänna förvaltningsärenden, således även i serviceproduktionen.

Om ASL och FörvL innehåller bestämmelser som avviker från varandra tillämpas bestämmelserna i ASL. I vissa situationer kan ASL och FörvL också komplettera varandra.

I det följande behandlas förvaltningslagen paragraf för paragraf samt dess betydelse vid verkställigheten av avbytarservicesystemet. De bestämmelser som saknar kopplingar till verkställigheten av avbytarservicesystemet eller vars betydelse närmast kan anses teoretisk har dock inte medtagits i framställningen.

Enligt 5 § 2 mom. i FörvL finns bestämmelser om bl.a. elektronisk kommunikation vid anhängiggörande och behandling av förvaltningsärenden samt vid delgivning av beslut i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet. Därför behandlas i slutet av kapitlet lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003, EKommunikationsL) i korthet till den del lagen har en direkt koppling till verkställigheten av avbytarservicesystemet.

14.1 Grunderna för god förvaltning

I 2 kap. finns bestämmelser om grunderna för god förvaltning. I kapitlet finns de grundläggande bestämmelserna om god förvaltning, vilka ställer kvalitativa minimikrav på myndigheternas verksamhet.

Rättsprinciperna inom förvaltningen

> Myndigheterna ska bemöta dem som uträttar ärenden hos förvaltningen jämlikt och använda sina befogenheter enbart för syften som är godtagbara enligt lag. Myndigheternas åtgärder ska vara opartiska och stå i rätt proportion till sitt syfte. Åtgärderna ska skydda förväntningar som är berättigade enligt rättsordningen (6 § i FörvL).

När det gäller prövningsverksamheten förpliktar 6 § i FörvL till konsekvens så att de faktorer som är föremål för prövning, bedöms utifrån samma grunder i alla likadana fall. En myndighet kan utnyttja sin behörighet bara för det ändamål för vilket den enligt lag har fått fullmakt för eller som den är avsedd för. Likaså ska en privatperson i princip kunna lita på att de förvaltningsbeslut myndigheterna fattar består.

Serviceprincipen och adekvat service

Möjligheterna att uträtta ärenden och behandlingen av ärenden hos en myndighet ska om möjligt ordnas så att den som vänder sig till förvaltningen får behörig service och att myndigheten kan sköta sin uppgift med gott resultat (7 § i FörvL).

Rådgivning

Myndigheterna ska inom ramen för sin behörighet och enligt behov ge sina kunder råd i anslutning till skötseln av ett förvaltningsärende samt svara på frågor och förfrågningar som gäller uträttandet av ärenden. Rådgivningen är avgiftsfri.

Om ett ärende inte hör till myndighetens behörighet, ska den i mån av möjlighet hänvisa kunden till den behöriga myndigheten (8 § i FörvL).

Rådgivningen inriktas på förfarandet vid handläggningen av ett ärende. En part eller annan frågeställare ges exempelvis råd om hur han/hon ska gå till väga under den tid handläggningen pågår eller vilka utredningar som eventuellt ännu bör skaffas innan ärendet avgörs.

Rådgivningsskyldigheten omfattar endast råd i fråga om förfarandet, närmast i anslutning till inledande av ett ärende och handläggningen av det. Däremot utsträcks rådgivningsskyldigheten inte till råd om själva innehållet, som dock inte heller direkt förbjuds.

I situationer där flera alternativa förfaringssätt är möjliga är det viktigt för kunden att veta vilket slutresultat de enskilda alternativen kan leda till. Någon egentlig förmånlighetsjämförelse ska dock inte göras för kundens räkning utan han/hon ska endast erbjudas tillräcklig information som underlag för sitt val.

Den lokala enheten ska i mån av möjlighet också på eget initiativ ge råd utan att kunden uttryckligen begär det, eller ens förstår att begära. Så är i synnerhet fallet om det kan antas att kunden inte är medveten om alla förmåner i avbytarservicesystemet, eller om de möjligheter systemet erbjuder honom. I rådgivningen är det viktigt att fästa uppmärksamhet vid att jämställdhet uppnås och att kunderna behandlas jämlikt.

Bestämmelsen förpliktar inte myndigheten att utforma handlingar för kundens räkning. Om kunden uttryckligen så begär kan en ansökan eller annan handling ifyllas i den lokala enheten i enlighet med vad kunden dikterar. Den som fyller i blanketten fungerar då som en neutral nedtecknare av de uppgifter kunden ger utan att exempelvis på eget initiativ skriva motiveringar till ansökan. Genom att hjälpa sökanden att utforma en ansökan kan den behandlande tjänsteinnehavaren bli jävig då ärendet behandlas.

Särskild uppmärksamhet ska fästas vid att råden är korrekta. Ett oriktigt råd kan leda till skadeståndsskyldighet. De bestämmelser som gäller sekretess ska också beaktas i rådgivningen.

Information

Bestämmelser om skyldighet för myndigheter att informera om sin verksamhet, sina tjänster och de rättigheter och skyldigheter som enskilda människor och sammanslutningar har i ärenden som anknyter till myndighetens verksamhetsområde finns i 20 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999; offentlighetslagen; 7 § 2 mom. i FörvL).

En myndighet skall informera om sin verksamhet och sina tjänster samt om de rättigheter och skyldigheter som enskilda människor och sammanslutningar har i ärenden som anknyter till dess verksamhetsområde (20 § 2 mom. i offentlighetslagen).

Kommunen ska informera kommuninvånarna, de som utnyttjar kommunens tjänster, organisationer och andra sammanslutningar om kommunens verksamhet. Kommunen ska ge tillräcklig information om de tjänster som kommunen ordnar, kommunens ekonomi, ärenden som bereds i kommunen, planer som gäller ärendena och behandlingen av ärendena, beslut som fattats och beslutens effekter. Kommunen ska informera om hur man kan delta i och påverka beredningen av besluten (29 § 1 mom. i kommunallagen).

Bestämmelser om en kommunal myndighets informationsskyldighet finns i kommunallagen och därutöver i offentlighetslagen. Det bör dock observeras att informationsskyldigheten inte åsidosätter skyldigheten att iaktta sekretess och tystnadsplikten, vilka behandlas i kapitel 20.

Krav på gott språkbruk

Myndigheterna ska använda ett sakligt, klart och begripligt språk (9 § 1 mom. i FörvL).

Kravet på gott språkbruk gäller såväl det skriftliga som muntliga sättet att uttrycka sig. På grundval av det kan man utgå från att kunden entydigt förstår sakens innehåll och får tillräckligt med information med avseende på ärendets natur. Bestämmelser om kundens rätt att använda sitt eget språk hos myndigheter finns i språklagen (423/2003) och samiska språklagen (1086/2003).

14.2 Partsställning och förande av talan

Part

Part i ett förvaltningsärende är den vars rätt, fördel eller skyldighet ärendet gäller (11 § i FörvL).

Part är den som är det direkta föremålet för beslutsåtgärden, dvs. den vars rätt, fördel eller skyldighet beslutet i ärendet gäller.

Ombud och biträde

I ett förvaltningsärende får ombud och biträde anlitas. Huvudmannen ska dock infinna sig personligen, om det är nödvändigt för att ärendet ska kunna utredas.

Ett ombud ska förete fullmakt eller på något annat tillförlitligt sätt visa att han eller hon har rätt att företräda huvudmannen. Fullmakten ska på myndighetens anmodan specificeras, om det råder oklarhet om behörigheten eller dess omfattning. En advokat och ett offentligt

rättsbiträde ska förete fullmakt endast om myndigheten bestämmer det (12 § 1 mom. i FörvL).

Ombud är en person som på en parts begäran fungerar för huvudmannens räkning och i dennes namn, vanligen med fullmakt. Ett biträde fungerar å sin sida jämsides med en part och bistår denne.

Huvudregeln är att ett annat ombud än en advokat eller ett offentligt rättsbiträde ska bevisa sin befogenhet med en fullmakt. Ombudet kan fungera utan fullmakt om han på annat sätt tillförlitligt kan visa att han har rätt att representera sin huvudman. Huvudmannen kan till exempel ge en muntlig fullmakt per telefon eller personligen hos myndigheten. En muntlig fullmakt ska antecknas i handlingarna. Myndigheten kan enlig egen prövning också godkänna en fullmakt som getts elektroniskt. Myndigheten ska i varje enskilt fall bedöma fullmaktens tillräcklighet med beaktande av bland annat sekretessbestämmelserna. När det gäller att ge ut uppgifter om ekonomisk ställning, och i all synnerhet uppgifter om hälsotillståndet, måste fullmakten vara specificerad. Fullmaktens giltighetstid, exempelvis i händelse av gammal datering, ska prövas från fall till fall. I oklara fall är det även för övrigt skäl att kontakta huvudmannen eller skicka uppgifterna direkt till huvudmannen. Huvudmannen måste personligen vara närvarande om det är nödvändigt för att ärendet ska kunna utredas.

För ombud och biträde uppställs inga kompetenskrav eller andra krav på sakkunskap. Det finns inte heller några särskilda bestämmelser om jäv för deras del.

Talan (14 och 15 § i FörvL)

Att föra talan innebär rätt att vidta olika processuella åtgärder i ett ärende. Att inleda ett ärende, framlägga yrkanden, lämna utredning, ge samtycke eller överklaga ett beslut betraktas bland annat som förande av talan. Förvaltningslagen innehåller särskilda bestämmelser om omyndigs talan (14 §) och intressebevakarens rätt att föra talan (15 §). Dessa bestämmelser följs också vid behandlingen av ärenden som berör förmåner i avbytarservicesystemet.

Omyndigas talan

En omyndigs talan förs av den omyndigas intressebevakare, vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare.

En omyndig har dock rätt att ensam föra sin talan i ärenden som gäller sådan inkomst eller förmögenhet som han eller hon råder över.

En omyndig person som fyllt aderton år för själv ensam sin talan i ett ärende som gäller hans eller hennes person, om den omyndiga kan förstå sakens betydelse.

En minderårig som har fyllt femton år och hans eller hennes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare har rätt att var för sig föra talan i ett ärende som gäller den minderårigas person eller personliga fördel eller rätt (14 § i FörvL).

Omyndig är den som inte har fyllt 18 år (minderårig) och den som har fyllt 18 år (myndighetsåldern) men förklarats omyndig (2 § i lagen om förmyndarverksamhet).

En minderårigs vårdnadshavare är vanligen hans eller hennes intressebevakare. Om villkoren i lagen om förmyndarverksamhet uppfylls kan domstolen skilja vårdnadshavaren från uppdraget att vara intressebevakare och förordna en annan person till intressebevakare för den minderårige.

Intressebevakare för en person som har fyllt 18 år men förklarats omyndig är alltid en person som förordnats till detta uppdrag av domstolen.

En lantbruksföretagare som inte fyllt 18 år och som är i företagarställning har på vissa villkor rätt till avbytarservice (se närmare punkt 1.3.1.1, underpunkten ”Personer som inte fyllt 18 år eller som fyllt 68 år”). På motsvarande sätt är det, åtminstone i princip, möjligt att avbytarservice beviljas en lantbruksföretagare som förklarats omyndig.

Huvudregeln är att en omyndigs talan förs av den omyndigas intressebevakare. I ärenden som gäller en omyndigs personliga fördel eller rätt har också en minderårig som fyllt 15 år rätt att föra talan. I sistnämnda situationer har intressebevakaren och den minderåriga rätt att var för sig föra talan (parallell talan). Det är fråga om personlig fördel eller rätt exempelvis då i avbytarservicelagen avsedd semester eller vikariehjälp söks.

Intressebevakarens rätt att föra talan

> En intressebevakare som har förordnats för en myndig person ska vid sidan av huvudmannen självständigt föra talan i ärenden som hör till intressebevakarens uppdrag. Om intressebevakaren och huvudmannen då är av olika åsikt blir huvudmannens ståndpunkt avgörande, om han eller hon kan förstå sakens betydelse.
>
> Om huvudmannens handlingsbehörighet har begränsats på något annat sätt än genom omyndigförklaring, ska intressebevakaren ensam föra huvudmannens talan i ärenden som huvudmannen inte har rätt att fatta beslut i. Intressebevakaren och huvudmannen för dock gemensamt talan i ärenden som de tillsammans ska besluta om.

Om en myndig person exempelvis på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak saknar förmåga att bevaka sina intressen eller sköta personliga eller ekonomiska angelägenheter får en intressebevakare förordnas för honom eller henne.

Intressebevakaren är behörig att företräda sin huvudman i ärenden som gäller huvudmannens egendom och ekonomiska angelägenheter, om domstolen inte har beslutat något annat när uppdraget gavs.

Om förordnande av en intressebevakare som stöd för en person inte räcker till för att trygga personens intressen kan hans eller hennes handlingsbehörighet begränsas genom domstolens beslut. Det är fråga om begränsning av handlingsbehörighet om

1. personen får företa vissa rättshandlingar eller förfoga över viss egendom endast tillsammans med intressebevakaren,
2. personen inte är behörig att företa vissa rättshandlingar eller inte har rätt att förfoga över viss egendom, eller
3. person har omyndigförklarats.

Om en persons handlingsbehörighet har begränsats så att han eller hon i vissa ärenden bara kan agera tillsammans med intressebevakaren, för de gemensamt talan i dessa ärenden. Om uppdraget gäller ekonomiska angelägenheter behövs varderas medverkan vid ansökan om en avbytarserviceförmån. Intressebevakaren för dock självständigt talan i ärenden där hans huvudman enligt intressebevakaruppdraget inte längre är behörig att utföra rättshandlingar. Om det framgår av intressebevakaruppdraget att huvudmannen inte längre är behörig att utföra rättshandlingar i ekonomiska angelägenheter kan endast intressebevakaren ansöka om avbytarserviceförmåner.

Det är möjligt att ur registret över förmynderskapsärenden få uppgifter om huruvida intressebevakare har förordnats för en person, intressebevakarens uppdrag, begränsning av personens handlingsbehörighet samt begränsningens innehåll.

Se även punkten "Hörande".

Intressebevakningsfullmakt

Med en intressebevakningsfullmakt kan en person själv på förhand ordna skötandet av sina angelägenheter för den händelse att han eller hon förlorar förmågan att sköta sina angelägenheter på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak (1 § i lagen om intressebevakningsfullmakt, 648/2007).

En fullmakt upprättas skriftligen på samma sätt som ett testamente. Fullmaktsgivaren bestämmer själv vilka ärenden fullmakten gäller. Fullmakten träder i kraft först efter det magistraten har fastställt den. Om fullmäktigen enligt intressebevakningsfullmakten har rätt att företräda fullmaktsgivaren i dennes ekonomiska ärenden, ska magistraten då den fastställer fullmakten anteckna detta i registret över förmynderskapsärenden.

När fullmakten har fastställts har fullmäktigen rätt att företräda huvudmannen i de ärenden som fullmakten gäller. Om inte något annat följer av fullmaktens innehåll omfattar behörigheten både rätten att företa rättshandlingar och rätten att föra talan vid domstol och hos andra myndigheter (2 och 10 § i lagen om intressebevakningsfullmakt).

När fullmakten har fastställts har fullmäktigen, om inte något annat föreskrivs särskilt, rätt att i de ärenden som fullmakten gäller få de uppgifter som fullmaktsgivaren själv har rätt till (45 § 2 mom. i lagen om intressebevakningsfullmakt).

14.3 Hur ett förvaltningsärende inleds och behandlas hos en myndighet

Handlingars innehåll

Av en handling som tillställs en myndighet ska framgå vad ärendet gäller. I handlingen ska antecknas avsändarens namn samt de kontaktuppgifter som behövs för att ärendet ska kunna skötas (16 § i FörvL).

Avsändarens ansvar

En handling tillställs på avsändarens eget ansvar den i ärendet behöriga myndigheten under dess kontaktadress. Om det har bestämts en tidsfrist för inlämnande av handlingen, ska avsändaren se till att handlingen kommer in till myndigheten inom tidsfristen.

Avsändaren av en handling ska på begäran ges ett intyg över att handlingen har diarieförts eller registrerats på något annat sätt (17 § i FörvL).

Ankomstdag för en handling

En handling anses ha kommit in till en myndighet den dag då den har getts in till myndigheten.

Som ankomstdag för en handling som har sänts per post betraktas också den dag då handlingen har kommit till myndighetens postbox eller då myndigheten har tillställts ett meddelande om att försändelsen har kommit in till ett postföretag (18 § i FörvL).

Man utgår allmänt från att en handling som ska tillställas en myndighet inom en viss tid ska ges in till myndigheten senast den sista dagen av tidsfristen före öppethållningstidens slut. Det finns inga allmänna bestämmelser om en kommunal myndighets öppethållningstider utan de enskilda kommunerna och myndigheterna kan själva bestämma om dem.

Hur ett ärende inleds

Ett ärende inleds skriftligen genom att yrkandena jämte grunderna för dem anges. Med myndighetens samtycke får ett ärende också inledas muntligen (19 § i FörvL).

Det bör dock observeras att ASL föreskriver att en ansökan om semester, vikariehjälp och subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp ska göras skriftligen och att bara en ansökan om avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris kan göras muntligen (se punkterna 6.3, 8.1 och 9.1 "Ansökan"). Såsom konstateras på sidan 1 i detta kapitel ska bestämmelserna i ASL tillämpas om ASL och FörvL innehåller bestämmelser som avviker från varandra.

Såsom ovan konstaterats förutsätts det inte att en viss blankett används för inledande av ett avbytarserviceärende. Formellt räcker det således att sökandens yrkanden jämte motiveringar presenteras i läsbar och begriplig form samt att sökandens namn och kontaktuppgifter framgår av handlingen.

Tidpunkten för inledandet av ett ärende

Ett förvaltningsärende har inletts när den handling som avser detta har kommit in till en behörig myndighet eller när ett ärende som får inledas muntligen har framförts för myndigheten och de uppgifter som behövs för att behandlingen av ärendet ska kunna påbörjas har registrerats (20 § i FörvL).

När det gäller muntliga ansökningar om avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris ska man dock se till att ansökningarna blir registrerade så att de kan verifieras i efterskott.

Överföring av handlingar

En myndighet som av misstag har tillställts en handling för behandling av ett ärende i vilket myndigheten inte är behörig ska utan dröjsmål överföra handlingen till den myndighet som den anser vara behörig. Avsändaren av handlingen ska underrättas om överföringen.

När en handling överförs behöver det inte fattas något beslut om att ärendet avvisas.

Vid överföring av en handling som ska tillställas en myndighet inom en tidsfrist anses fristen ha blivit iakttagen, om den behöriga myndigheten får handlingen före fristens utgång (21 § i FörvL).

Komplettering av handlingar

Är en handling som har tillställts en myndighet bristfällig, ska myndigheten uppmana avsändaren att komplettera handlingen inom en viss tid, om det inte är onödigt med tanke på avgörandet av ärendet. Avsändaren av handlingen ska upplysas om hur handlingen ska kompletteras.

En handling som har kommit in till en myndighet behöver inte kompletteras med en underskrift, om handlingen innehåller uppgifter om avsändaren och det inte finns anledning att betvivla handlingens autenticitet och integritet.

En part kan också på eget initiativ komplettera sin ansökan eller någon annan handling som parten har gett in för behandlingen av ett ärende, samt under behandlingens lopp ge in sådana handlingar som behövs för att ärendet ska kunna avgöras (22 § i FörvL).

En ansökan avslås inte direkt på grund av att den är bristfällig utan sökanden bereds tillfälle att inom en viss tid som myndigheten bestämmer avhjälpa bristen eller komplettera ansökan. Sökande ska upplysas om hur ansökan ska kompletteras. Utöver den egentliga ansökan gäller detta även bilagor till ansökan och eventuella andra kompletterande utredningar.

Om det är onödigt behöver man inte bereda sökanden tillfälle att avhjälpa en brist. Det kan vara onödigt exempelvis i sådana fall, där ärendet kan tas till behandling trots bristen eller om det ser ut som om ansökan eller begäran inte ens i kompletterad form kan godkännas.

Avbytarservicelagen förutsätter inte underskrift. Att underskrift saknas är inte heller enligt FörvL ett hinder för att behandla ärendet och därför behöver en handling inte nödvändigtvis kompletteras med en underskrift, om det inte finns anledning att betvivla handlingens autenticitet och integritet. I vissa situationer kan det dock vara motiverat att kräva underskrift, exempelvis när det gäller uppgifter om kontonummer.

Allmänna krav beträffande behandlingen av ärenden

Behandling utan dröjsmål

Ett ärende ska behandlas utan ogrundat dröjsmål.

En myndighet ska på en parts begäran ge en uppskattning om när ett beslut kommer att ges samt svara på förfrågningar om hur behandlingen framskrider (23 § i FörvL).

En uppskattning av behandlingstiden kan ges antingen muntligen eller skriftligen och man kan inte kräva att uppskattningen ska vara absolut tillförlitlig. Ett komplicerat ärende och ändringar i förhållandena som sker under behandlingen kan fördröja behandlingen av ärendet.

Angivande av handläggningstid

En myndighet ska för de centrala ärendegrupperna inom sitt verksamhetsområde ange förväntad handläggningstid för sådana ärenden som myndigheten avgör genom förvaltningsbeslut och som kan inledas endast på initiativ av en part. Detta gäller inte ärenden för vars del det föreskrivs om en tidsfrist för handläggningen (23 a § i FörvL).

På grundval av detta bör den lokala enheten ange den förväntade handläggningstiden för exempelvis semester- och vikariehjälpsansökningar. Med handläggningstid avses tiden mellan inledandet av ärendet och givandet av beslutet. Utanför bestämmelsens tillämpningsområde blir exempelvis återkravsärenden samt en parts förfrågningar till myndigheten.

Offentlig behandling

Ett ärende behandlas offentligt, om så föreskrivs eller beslut om detta har fattats med stöd av en särskild bestämmelse.

Bestämmelser om handlingars offentlighet och en parts rätt till information finns i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (24 § i FörvL).

Se kapitel 20.

Gemensam behandling av ärenden

> Kan ett beslut som ska fattas av en myndighet ha en betydande inverkan på avgörandet i ett annat ärende som samtidigt är anhängigt hos samma myndighet, ska myndigheten bereda ärendena gemensamt och avgöra dem på en gång, om gemensam behandling inte medför menligt dröjsmål eller är onödig med hänsyn till ärendets art eller natur (25 § i FörvL).

När det gäller egentliga avbytarserviceförmåner, dvs. semester och vikariehjälp, kan denna bestämmelse vanligen inte tillämpas då avbytarservicesystemet verkställs, eftersom rätten till dessa förmåner är oberoende av andras rätt, jfr dock skyldigheten att ta ut semester samtidigt. När det gäller avgiftsbelagd avbytarhjälp bör man däremot förfara på det sätt som avses i bestämmelsen, om det t.ex. på grund av att det finns så få lediga avbytare att det inte är möjligt att bevilja avgiftsbelagd avbytarhjälp till alla som vore intresserade av att anlita denna form av service.

Tolkning och översättning

> En myndighet ska ordna tolkning och översättning i ett ärende som kan inledas av en myndighet, om
>
> 1) en part som använder romani eller teckenspråk eller något annat språk inte behärskar det språk, finska eller svenska, som ska användas vid myndigheten, eller
>
> 2) en part på grund av handikapp eller sjukdom inte kan göra sig förstådd.
>
> Ärendet kan tolkas eller översättning göras till ett språk som parten kan konstateras förstå tillräckligt väl med hänsyn till ärendets art.
>
> För utredning av ett ärende eller för att trygga en parts rättigheter kan myndigheten ordna tolkning och översättning också i andra ärenden än de som avses i 1 mom.
>
> Bestämmelser om rätten för den som använder finska och den som använder svenska att få av myndigheten ordnad tolkning och översättning finns i språklagen. Beträffande tolkning och översättning till samiska gäller vad som föreskrivs särskilt. Varje myndighet ska också se till att medborgare i de övriga nordiska länderna får behövlig tolkning och översättning i ärenden som behandlas vid myndigheten (26 § i FörvL).

Ett avbytarserviceärende kan också rikta sig till en person som inte förstår eller kan göra sig förstådd på de språk som i enlighet med språklagen ska användas vid myndigheten. En syn- eller hörselskada eller ett talfel kan också göra att en person inte förstår ärendet. Därför har myndigheten på vissa villkor skyldighet att ordna tolkning.

Myndigheten har skyldighet att ordna tolkning då fråga är om ett ärende som tagits upp av myndigheten. När det gäller avbytarservicesystemet händer det

däremot oftare att 3 mom. i förenämnda bestämmelse ska tillämpas. Enligt nämnda moment kan myndigheten ordna tolkning och översättning också i andra situationer. Om en sådan tolkning eller översättning utan oskäliga svårigheter kan ordnas på den lokala enhetens försorg, bör man förfara så trots att det inte finns någon direkt skyldighet därtill.

Tolkning kan förutom utformande av en skriftlig översättning och tolkning av tal också inbegripa tolkning till teckenspråk eller annat språk samt muntlig tolkning av text.

Det förutsätts inte att tolkningen sker exempelvis på en utländsk parts modersmål. Det räcker att man använder ett språk som personen förstår tillräckligt väl så att saken blir klar för alla berörda parter. Det ställs inga särskilda krav på den som fungerar som tolk. Som tolk eller översättare får emellertid inte anlitas en person, vars förhållande till parten eller ärendet gör att hans eller hennes tillförlitlighet kan äventyras på grund av detta.

Särskild uppmärksamhet ska fästas vid att tillhandahålla service för en person som är syn- eller hörselskadad eller har talfel, om han eller hon trots sitt lyte eller sin skada kan bedriva lantbruk så att han eller hon uppfyller villkoren för semester/vikariehjälp. Lagen om tolkningstjänst för handikappade personer minskar till denna del behovet av tolkning.

Jäv

> En tjänsteman får inte delta i behandlingen av ett ärende eller vara närvarande vid behandlingen, om tjänstemannen är jävig.
>
> Bestämmelserna om jäv för tjänstemän gäller också ledamöter i ett kollegialt organ och andra som deltar i behandlingen av ett ärende, samt den som förrättar inspektion (27 § i FörvL).

Med behandling avses alla sådana åtgärder som kan inverka på beslutets innehåll. I en behandling ingår beredning och avgörande av ärendet samt deltagande i beslutsfattandet. Här avsedd behandling är däremot inte rutinmässiga åtgärder, såsom exempelvis arkivering av handlingar, som görs på samma sätt i alla motsvarande ärenden och som inte kan inverka på beslutets innehåll.

Ett närvaroförbud behövs eftersom en jävig person genom sin blotta närvaro kan rubba opartiskheten.

I 29 § i förvaltningslagen finns särskilda bestämmelser om avgörande av jävsfrågor (se längre fram).

Jävsgrunder

> En tjänsteman är jävig:
>
> 1) om tjänstemannen eller en närstående till honom eller henne är part,

2) om tjänstemannen eller en närstående till honom eller henne biträder eller företräder en part eller den för vilken avgörandet i ärendet kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada,

3) om avgörandet i ärendet kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för tjänstemannen eller för en i 2 mom. 1 punkten avsedd närstående till honom eller henne,

4) om tjänstemannen står i anställningsförhållande eller i sådant uppdragsförhållande som har samband med det föreliggande ärendet till en part eller till någon för vilken avgörandet i ärendet kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada,

5) om tjänstemannen eller en i 2 mom. 1 punkten avsedd närstående till honom eller henne är medlem av styrelsen, förvaltningsrådet eller något därmed jämförbart organ eller är verkställande direktör eller innehar motsvarande ställning i en sådan sammanslutning eller stiftelse eller sådant statligt affärsverk eller sådan statlig inrättning som är part eller för vilken avgörandet i ärendet kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada,

6) om tjänstemannen eller en i 2 mom. 1 punkten avsedd närstående till honom eller henne hör till direktionen för eller något annat därmed jämförbart organ i ett ämbetsverk eller en inrättning och det är fråga om ett ärende som sammanhänger med styrningen eller övervakningen av ämbetsverket eller inrättningen, eller

7) om tilltron till tjänstemannens opartiskhet av något annat särskilt skäl äventyras.

Med närstående avses i 1 mom.

1) tjänstemannens make samt barn, barnbarn, syskon, föräldrar, far- och morföräldrar samt också den som på något annat sätt står tjänstemannen särskilt nära liksom även dessa personers makar,

2) tjänstemannens föräldrars syskon samt deras makar, tjänstemannens syskonbarn och tidigare make till tjänstemannen, samt

3) tjänstemannens makes barn, barnbarn, syskon, föräldrar och far- och morföräldrar samt också dessa personers makar och tjänstemannens makes syskonbarn.

Som närstående anses också motsvarande halvsläkting. Med makar avses äkta makar, personer som lever under äktenskapsliknande förhållanden och personer som lever i registrerat partnerskap (28 § i FörvL).

Familje- och svågerskapsförhållanden som uppstår i samband med ett sambo-förhållande har såsom jävsgrund en likadan betydelse som motsvarande förhållanden i ett äktenskap. Adoptivbarn och -föräldrar är också närstående. Sådana i 2 mom. 1 punkten avsedda personer ”som på något annat sätt står

tjänstemannen särskilt nära” är exempelvis en person som man sällskapar med eller är förlovad med, eller som är en särskilt god vän.

Delaktighetsjäv, punkt 1

Ansvarspersonen eller annan person som hör till den lokala enhetens förvaltningspersonal är jävig, om han/hon själv eller en närstående till honom eller henne är part. Med part avses exempelvis en person, vars ansökan eller annat ärende behandlas.

Representationsjäv, punkt 2

En anställd i den lokala enheten är jävig om han eller hon eller en närstående till honom eller henne biträder eller företräder en part eller den för vilken avgörandet i ärendet kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada.

Att företräda innebär att man fungerar som en annan persons ombud eller lagliga företrädare. Jävet begränsar sig vanligen endast till det ärende, i vilket arbetstagaren i den lokala enheten eller en närstående till honom eller henne företräder eller biträder parten i fråga. En laglig företrädare, dvs. exempelvis sådan intressebevakare som avses i lagen om förmyndarverksamhet, ska i allmänhet anses vara jävig att sköta alla de ärenden som berör den person som han eller hon företräder. Å andra sidan kan endast en ikraftvarande ställning som biträde eller företrädare ge upphov till jäv. Jäv förekommer däremot inte om arbetstagaren tidigare har biträtt eller företrätt personen i ett tidigare ärende.

När man biträder en part bör man försäkra sig om att opartiskheten inte äventyras. Det innebär exempelvis att en arbetstagare i den lokala enheten inte kan formulera rättelseyrkanden eller besvär för en kunds räkning. Arbetstagaren kan endast rent konkret anteckna på besvärsskrivelsen det som kunden själv dikterar. Till denna del se även punkten "Rådgivning" i det föregående.

Intressejäv, punkt 3

En person är jävig om avgörandet i ärendet kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för honom eller henne eller för en i 2 mom. 1 punkten avsedd närstående till honom eller henne.

I avbytarservicesystemet hänför sig en nytta eller skada oftast till beviljandet av avbytarservice och de avgifter som eventuellt ska tas ut för den samt till betalning av ersättning för själv ordnad avbytartjänst.

Anställnings- eller uppdragsjäv, punkt 4

En jävsgrund är också att ansvarspersonen, eller någon annan anställd inom den lokala enhetens förvaltning som behandlar ärendet, står i anställningsförhållande eller i sådant uppdragsförhållande som har samband med det föreliggande ärendet till en part eller till någon för vilken avgörandet i ärendet kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada.

I avbytarservicesystemet kan denna jävsgrund tillämpas exempelvis om en arbetstagare i den lokala enheten själv bedriver avbytarserviceföretagsverksamhet som bisyssla eller står i anställningsförhållande till den som erbjuder avbytarservice. Arbetstagaren är då jävig när det gäller behandlingen av sådana avbytarserviceärenden som har eller kan ha samband med den företagsverksamhet han eller hon bedriver eller med berörda anställningsförhållande.

Sammanslutningsjäv och ämbetsverks- och inrättningsjäv, punkterna 5 och 6

Enligt 97 § 4 mom. i kommunallagen tillämpas ämbetsverks- och inrättningsjäv (punkt 6) inte i kommunerna och sammanslutningsjäv (punkt 5) tillämpas i mera inskränkt form än vad som föreskrivs i förvaltningslagen. Sammanslutningsjäv kan dock komma i fråga exempelvis om en arbetstagare i den lokala enheten är medlem i styrelsen eller är verkställande direktör eller innehar motsvarande ställning i en sådan sammanslutning som erbjuder avbytarservice.

Jäv då tilltron äventyras, punkt 7

Den som handlägger ett ärende är jävig även i fall där tilltron till hans opartiskhet av något annat särskilt skäl äventyras. Det är inte meningen att jävsgrunderna ska utvidgas oskäligt mycket genom denna grund, utan tanken är den att grunden i stort sett ska motsvara de situationer som förekommer i samband med de övriga jävsgrunderna. Det har också betydelse hur förfarandet ser ut från en utomstående betraktares synpunkt (objektiv bedömning).

Jäv som baserar sig på denna generalklausul kan uppstå exempelvis i fall då fråga är om en "offentlig fiende" eller ett starkt vänskapsförhållande. Ett jäv kan även basera sig på att arbetstagaren i den lokala enheten har deltagit i behandlingen av samma ärende hos en annan myndighet.

Avgörande av jävsfrågor och fortsatt behandling av ett ärende

En fråga som gäller jäv för en tjänsteman ska avgöras utan dröjsmål.

En tjänsteman avgör själv om han eller hon är jävig. Om jäv för ledamöter och föredragande i ett kollegialt organ beslutar dock organet i fråga. Ett kollegialt organ beslutar också om någon annan som har rätt att närvara är jävig. En ledamot och en föredragande får delta i behandlingen av en fråga om sitt jäv endast om organet inte är beslutfört utan ledamoten eller föredraganden, och en ojävig person inte kan fås i stället för honom eller henne utan avsevärt dröjsmål.

I ett beslut som gäller jäv får omprövning inte begäras särskilt och det får inte heller överklagas särskilt genom besvär (29 § i FörvL).

En ojävig tjänsteman ska utan dröjsmål förordnas i en jävig tjänstemans ställe. Tjänstemannen får dock avgöra ett brådskande ärende, om jävet inte kan inverka på ärendet (30 § i FörvL).

14.4 Utredning av ärenden och hörande av parter

Utredningsskyldighet

> En myndighet ska se till att ett ärende utreds tillräckligt och på behörigt sätt. Myndigheten ska i detta syfte skaffa den information och den utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras.
>
> En part ska lägga fram utredning om grunderna för sina yrkanden. Parten ska också i övrigt medverka till utredningen av ett ärende som han eller hon har inlett (31 § i FörvL).
>
> I en begäran om utlåtande eller annan utredning ska det specificeras beträffande vilka särskilda omständigheter utredning ska läggas fram (32 § i FörvL).

Genom bestämmelsen eftersträvas att det ska vara så enkelt som möjligt att tillställa utlåtanden eller utredningar. Den utredning som krävs ska vara nödvändig och ändamålsenlig samt så lättåtkomlig som möjligt.

Myndigheten ska avgöra ett ärende som hör till dess behörighet och som har inletts på ett riktigt sätt (skyldighet att avgöra). Beslutsfattandet baserar sig på fakta och gällande bestämmelser.

Myndigheten har skyldighet att utreda ärendet. Det innebär inte att myndigheten själv måste skaffa alla kompletterande uppgifter som behövs i ärendet. Myndigheten överväger om det är nödvändigt att skaffa kompletterande uppgifter om grunderna för en parts yrkanden och uppmanar vid behov parten att själv skaffa den tilläggsutredning som han eller hon anser nödvändig, om utredningen inte kan fås mera ändamålsenligt på något annat sätt (t.ex. på myndighetens försorg).

Om en part inte själv tillställer en utredning som begärts av honom eller henne eller om den lokala enheten inte kan skaffa den, är det till partens nackdel att ärendet lämnas outrett.

Begäran om utredning och frist för framläggande av utredning

> För komplettering av en handling, avgivande av förklaring och framläggande av utredning ska det sättas ut en frist som är tillräcklig med hänsyn till ärendets art.
>
> En part ska underrättas om att ärendet kan avgöras även om fristen inte iakttas. Fristen kan förlängas på en parts begäran, om det är nödvändigt för att ärendet ska kunna utredas (33 § i FörvL).

Den frist inom vilken ett begärt utlåtande eller en utredning ska tillställas gäller även begäran om utredning som gjorts per telefon.

Fristen ska vara skälig och dess längd är beroende av hur omfattande och brådskande ärendet är. Är det t.ex. fråga om att utreda förutsättningarna för en vikariehjälp, som uppges börja om några dagar, kan fristen på grund av

ärendets natur vara kortare än i ett ärende, där utredningen kan lämnas in även senare utan att det har någon betydelse med tanke på beviljandet av förmånen.

I allmänhet kan två veckor betraktas som en skälig frist (utan förenämnda undantagsfaktorer).

Att fristen inte iakttas leder vanligen inte till att ärendet förfaller, utan det behandlas i vilket fall som helst utifrån de uppgifter som finns till förfogande. Vid behov ska man innan ärendet avgörs utreda om den lokala enheten själv har möjlighet att skaffa den begärda utredningen, om parten inte har lämnat in den inom den utsatta fristen.

En part kan lämna in sin utredning även efter den utsatta fristen om ärendet ännu inte har avgjorts.

På handlingarna görs antingen en anteckning om den begärda tilläggsutredningen jämte den utsatta fristen eller så fogas en kopia av den till handlingarna.

Hörande av part

Innan ett ärende avgörs ska en part ges tillfälle att framföra sin åsikt om ärendet och avge sin förklaring med anledning av sådana yrkanden och sådan utredning som kan inverka på hur ärendet kommer att avgöras.

Ett ärende får avgöras utan att en part hörs, om

1) yrkandet lämnas utan prövning eller omedelbart avslås såsom ogrundat,
2) ärendet gäller anställande i tjänstgöringsförhållande eller antagande till frivillig utbildning,
3) ärendet gäller beviljande av en sådan förmån som grundar sig på bedömning av sökandens egenskaper,
4) hörandet kan äventyra syftet med beslutet eller om det dröjsmål som hörandet medför i behandlingen av ärendet orsakar betydande skada för människors hälsa, den allmänna säkerheten eller miljön,
5) ett yrkande som inte rör någon annan part godkänns eller om hörandet av någon annan orsak är uppenbart onödigt (34 § i FörvL).

Ett hörande innebär att en part bereds tillfälle att framföra sin åsikt om ärendet och på förhand ge sin utredning om faktorer som kan inverka på avgörandet.

Utgångsläget är att en part alltid hörs innan beslutet ges. Endast i de undantagsfall som nämns i lagen får ett ärende avgöras utan att parten hörs. När det gäller avbytarservice är de vanligaste situationerna, där ärendet kan avgöras utan att parten hörs, följande:

- personens ansökan avgörs som sådan och inga andra parter berörs av avgörandet

– en nödvändig rättslig grund för godkännande av ansökan saknas (t.ex. en person som får full invalidpension ansöker om semester och pensionen framgår också av ansökan).

Däremot måste parten alltid höras innan man ger ett beslut som åtminstone till en del är avslående, exempelvis i fall där de utredningar som den lokala enheten fått av andra myndigheter/parter och som kunden inte har, kan leda till ett för kunden ofördelaktigt avgörande, eller om uppgifter som fåtts av andra och som kan inverka på avgörandet, strider mot de uppgifter sökanden själv gett, eller om sökanden själv gett sådana uppgifter som sinsemellan är motstridiga. Den lokala enheten kan dock utan hörande ge ett beslut om vägran att ordna en avbytartjänst, om det dröjsmål som hörandet medför i behandlingen av ärendet orsakar betydande skada för avbytarens hälsa eller säkerhet (se närmare i punkt 8.7).

Meddelande om hörande

En part ska upplysas om syftet med hörandet samt om den frist som har satts ut för avgivande av förklaring. I begäran om hörande ska vid behov specificeras vilka omständigheter förklaring begärs om. En part ska tillställas handlingarna i de frågor som hörandet gäller i original eller kopior eller på något annat sätt ges tillfälle att ta del av dem (36 § i FörvL).

De faktorer som anges i bestämmelsen ovan ska framgå av hörandebrevet. Angående tidsfristens längd, se punkten "Begäran om utredning och frist för framläggande av utredning" i det föregående.

En part avgör själv om han eller hon besvarar en begäran om hörande eller inte. En obesvarad begäran är inget hinder för handläggning av ärendet.

Enligt huvudregeln ska hörandet ske skriftligen. Ett hörande kan även ske muntligen om det är ändamålsenligt för att genomföra hörandet och inte äventyrar partens rättsskydd (om det exempelvis är fråga om ett återkrav ska ett hörande alltid ske skriftligen, men ett hörande behöver överhuvudtaget inte ske om man direkt kan efterge återkravet på grund av att dess belopp är litet). Om en part hörs per telefon eller på annat sätt muntligen uppgörs en promemoria om samtalet av vilken framgår tidpunkten för samtalet, dess exakta innehåll och vem som deltagit i det. Promemorian ska till sist genomgås med den som blivit hörd för att säkerställa att sakerna har noterats korrekt och att samtalsparterna är överens om vad som diskuterats och vad den som blivit hörd har föreslagit och önskat. Det dokument som upprättats på grundval av hörandet skickas till kunden för kännedom. Om hörandet sker per telefon ska man försäkra sig om den hördas identitet.

Hörande av huvudmannen och intressebevakaren eller vårdnadshavaren

När intressebevakaren, vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare för talan ska huvudmannen höras och när huvudmannen för

talan ska intressebevakaren, vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare höras, om detta är nödvändigt med hänsyn till huvudmannens fördel eller för att saken ska kunna utredas (35 § i FörvL).

Muntliga yrkanden och utredningar

En myndighet ska på begäran ge en part tillfälle att framföra ett yrkande eller lägga fram utredning muntligen, om det behövs för att ärendet ska kunna utredas och ett skriftligt förfarande skulle bereda parten oskäliga svårigheter. Övriga parter ska kallas att infinna sig samtidigt, om det är nödvändigt för att bevaka parternas rätt eller fördel.

På en parts begäran kan myndigheten också i andra situationer än de som avses i 1 mom. ge parten tillfälle att muntligen framföra uppgifter som är nödvändiga för att ärendet ska kunna utredas (37 § i FörvL).

Bestämmelsen gäller en situation där ärendet redan har inletts.

Oskäliga svårigheter kan exempelvis avse en situation, där kunden på grund av sjukdom är oförmögen att sköta ärendet skriftligen. Att godkänna ett muntligt uttalande är inte detsamma som en muntlig behandling, utan det innebär att den som mottar uppgiften skriver upp det som parten lägger fram. Syftet med bestämmelsen är att underlätta en parts möjligheter att handla i egen sak.

Uppgifter som mottas muntligen, exempelvis per telefon eller i en kundbetjäningssituation, godkänns alltid då det är möjligt. I praktiken bör dock alla uppgifter, som behövs för beviljande av avbytarservice (förutom då fråga är om avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris) samt för betalning av ersättning för själv ordnad avbytartjänst, i regel erhållas skriftligen. Ändamålsenligheten, snabbheten i behandlingen och tillförlitligheten i förfarandet måste dock beaktas. En promemoria om de muntligen givna uppgifterna görs och den ska fogas till handlingarna.

Läkarutlåtanden och uppgifter om kontonummer behövs exempelvis också i skriftlig form. Med stöd av ASF ska likaså exempelvis ett förhandsmeddelande om avbytartjänst som lantbruksföretagaren själv ordnar lämnas in skriftligen.

Anteckning av uppgifter

Uppgifter om muntligen framförda yrkanden och utredningar som kan inverka på avgörandet i ett ärende ska antecknas eller registreras på något annat sätt. Detsamma gäller uppgifter som har inhämtats ur ett personregister som avses i dataskyddslagen (1050/2018; 42 § i FörvL).

Vid verkställigheten av avbytarservicesystemet antecknas alla nödvändiga uppgifter, även de som mottagits muntligen.

14.5 Avgörande av ärenden

I 7 kapitlet i förvaltningslagen föreskrivs om beslutets form och innehåll samt om motivering av beslut. I kapitlet finns likaså en bestämmelse med anvisning om hur man begär omprövning.

Beslutets form

Förvaltningsbeslut ska ges skriftligen.

Ett beslut kan ges muntligen, om det är nödvändigt på grund av att ärendet är brådskande.

Ett muntligt beslut ska utan dröjsmål också ges skriftligen tillsammans med en anvisning om hur man begär omprövning eller en besvärsanvisning. Fristen för begäran om omprövning eller sökande av ändring börjar löpa från delfåendet av det skriftliga beslutet, enligt vad som föreskrivs särskilt (43 § i FörvL).

Beslutets innehåll

Av ett skriftligt beslut ska tydligt framgå

1) den myndighet som har fattat beslutet samt tidpunkten för beslutet,
2) de parter som beslutet direkt gäller,
3) motiveringen för beslutet och en specificerad uppgift om vad en part är berättigad eller förpliktad till eller hur ärendet annars har avgjorts, samt
4) namn och kontaktuppgifter för den person av vilken en part vid behov kan begära ytterligare uppgifter om beslutet.

När ett muntligt beslut ges ska parten meddelas hur ärendet har avgjorts och ges en redogörelse för motiveringen för beslutet (44 § i FörvL).

När det gäller tillämpningen av denna bestämmelse hänvisas till kapitel 15 (Beslutets form och delgivning av beslut).

Motivering av beslut

Ett beslut ska motiveras. I motiveringen ska det anges vilka omständigheter och utredningar som har inverkat på avgörandet och vilka bestämmelser som har tillämpats.

Motiveringen för ett beslut kan utelämnas, om

1) ett viktigt allmänt eller enskilt intresse förutsätter att beslutet meddelas omedelbart,

2) beslutet gäller val som förrättas av ett kommunalt kollegialt organ,

3) beslutet gäller antagande till frivillig utbildning eller beviljande av en sådan förmån som grundar sig på en bedömning av sökandens egenskaper,

4) ett yrkande som inte gäller någon annan part godkänns genom beslutet och ingen annan har rätt att söka ändring i beslutet, eller

5) motivering av någon annan särskild orsak är uppenbart onödig.

I de situationer som avses i 2 mom. ska motivering dock ges, om beslutet innebär en väsentlig ändring av vedertagen praxis (45 § i FörvL).

När det gäller motivering av beslut hänvisas likaså till kapitel 15 (Beslutets form och delgivning av beslut).

Delgivning av beslut

Delgivning av beslut behandlas i kapitel 15 (Beslutets form och delgivning av beslut).

14.6 Rättelse av sak- och skrivfel

Rättelse av sakfel

> En myndighet kan undanröja ett oriktigt beslut som den har fattat och avgöra saken på nytt, om
> 1) beslutet grundar sig på en klart oriktig eller bristfällig utredning,
> 2) beslutet grundar sig på uppenbart oriktig tillämpning av lag,
> 3) det har skett ett fel i förfarandet när beslutet fattades, eller
> 4) det har tillkommit sådan ny utredning i saken som väsentligt kan påverka beslutet.
>
> I situationer som avses i 1 mom. 1–3 punkten får beslutet rättas till en parts fördel eller nackdel. Rättelse till en parts nackdel förutsätter att parten samtycker till rättelsen. Samtycke behövs dock inte, om felet är uppenbart och det har orsakats av partens eget förfarande. I fall som avses i 1 mom. 4 punkten får fel rättas endast till partens fördel (50 § i FörvL).

Myndigheten kan rätta bara sådant sakfel som finns i myndighetens eget beslut.

Med oriktig utredning avses en omständighet som har beaktats när beslutet har fattats, men som senare har konstaterats vara oriktig. En bristfällighet i en utredning innebär å sin sida att en omständighet som inverkar på ärendet inte har beaktats när beslutet har fattats. För att beslutet ska kunna rättas i efterskott på grundval av en sådan omständighet måste omständigheten ha funnits redan vid den tidpunkt beslutet fattades.

Det är fråga om uppenbart oriktig tillämpning av lag exempelvis i fall där semester beviljas en sökande som klart inte uppfyller villkoren för semester.

Ett fel i förfarandet avser ett fel i myndighetens förfarande, t.ex. att myndigheten inte har hört en part som borde ha hörts.

En ny utredning kan vara en helt ny, tidigare okänd utredning, eller en utredning som man inte vetat om eller förstått att beakta då ärendet första gången

avgjordes. Sådana fakta som kommit fram först efter att beslutet fattades, exempelvis ändringar i en parts förhållanden, kan också komma i fråga som ny utredning.

Felet ska vara obestridligt. Om det t.ex. är fråga om meningsskiljaktigheter i en tolkningsfråga kan ärendet inte rättas som ett sakfel.

Ett fel på grund av oriktig eller bristfällig utredning, oriktig tillämpning av lag eller fel i förfarandet kan rättas till en parts fördel eller nackdel. **En rättelse av ett sakfel till en parts nackdel förutsätter uttryckligen att parten entydigt och skriftligen samtycker till rättelsen.** När samtycke begärs utreds alla de inverkningar som en rättelse har med tanke på kunden. Om en part själv har begärt att felet ska rättas behöver samtycke inte begäras skilt. Samtycke behövs inte heller om felet är uppenbart och har föranletts av partens eget förfarande. Härmed hänvisas närmast till situationer där det är fråga om svikligt förfarande eller grov försummelse från partens sida.

När ett fel rättas på grund av ny utredning kan rättelse ske bara till partens fördel. I sådana situationer förutsätts dessutom att felet väsentligt kunnat påverka beslutet.

Rättelse av skriv- eller räknefel

En myndighet ska rätta uppenbara skriv- eller räknefel eller andra jämförbara klara fel i sitt beslut.

Ett fel får dock inte rättas, om rättelsen leder till ett resultat som är oskäligt för en part och felet inte har föranletts av partens förfarande (51 § i FörvL).

Myndigheten kan rätta bara sådant fel som finns i myndighetens eget beslut.

Ett skriv- eller räknefel är till sin natur ett tekniskt fel som uppstått först då beslutet har utformats med den påföljden att det skrivna beslutet inte motsvarar det beslut som den lokala enheten de facto har fattat. Det är likaså möjligt att skriv- eller räknefelet uppstått redan i beredningsskedet, från vilket det sedan som sådant förts över till beslutet. Det väsentliga är att de uppgifter som varit grund för beslutsfattandet i sig varit riktiga, men ett fel har uppstått då uppgifterna har hanterats.

Om felet finns i de utredningar som varit grund för beslutsfattandet är det fråga om ett sakfel. I oklara fall betraktas felet som ett sakfel.

En parts samtycke behövs inte för rättelse av ett skriv- eller räknefel, men parten ska dock höras, om inte parten själv har begärt att beslutet ska rättas.

Ett skriv- eller räknefel får dock inte rättas, om rättelsen leder till ett slutresultat som är oskäligt för en part. När oskäligheten bedöms fästes uppmärksamhet bland annat vid partens egna möjligheter att upptäcka felet i beslutet. En rättelse kan leda till oskälighet även då när det redan gått lång tid från det beslutet gavs.

Inledande och behandling av rättelseärenden

En myndighet behandlar ett rättelseärende på eget initiativ eller på en parts yrkande. Initiativet ska tas eller yrkandet på rättelse av ett fel framställas inom fem år från det att beslutet fattades.

För att ett sakfel ska kunna rättas krävs det att ärendet behandlas på nytt och att det ges ett nytt beslut i ärendet. Ett skrivfel rättas genom att den expedition som innehåller felet ersätts med en rättad. Innan ett skrivfel rättas ska en part ges tillfälle att bli hörd, om det inte är onödigt.

Angående rättelse av ett sak- eller skrivfel ska anteckning göras i det ursprungliga beslutets liggarexemplar eller i myndighetens informationssystem. En part ska ges en rättad eller ny expedition utan avgift (52 § i FörvL).

Kompletterande bestämmelser om rättelseförfarandet

När en myndighet handlägger en rättelse av ett sak- eller skrivfel kan den förbjuda verkställigheten av beslutet tills vidare eller bestämma att den ska avbrytas.

Om omprövning har begärts eller om ändring har sökts i ett beslut i vilket ett sak- eller skrivfel ska rättas eller om ett särskilt föreskrivet förfarande är anhängigt beträffande beslutet, ska den myndighet hos vilken omprövning begärts eller ändring sökts eller där förfarandet är anhängigt underrättas om att ärendet som gäller rättelse av fel har tagits upp till behandling och tillställas beslutet i ärendet. Behandlingen av ett rättelseärende påverkar inte besvärstiden eller någon annan frist.

Ett beslut genom vilket en myndighet har avslagit ett yrkande på rättelse av fel får inte överklagas genom besvär (53 § i FörvL).

Om en part hävdar att det förekommer ett fel i beslutet och kräver att det ska rättas prövar den lokala enheten ärendet.

Om villkoren för rättelse av ett sakfel uppfylls undanröjer den lokala enheten sitt felaktiga avgörande och ger ett nytt beslut i ärendet. I beslutet ska meddelas att man med det rättar det tidigare givna beslutet. Till beslutet ska fogas anvisningar för att begära rättelse hos LPA.

Om villkoren för rättelse av skriv- eller räknefel uppfylls rättar den lokala enheten felet genom att den expedition som innehåller felet ersätts med en rättad. Till den rättade handlingen fogas anvisningar för att begära rättelse hos LPA, **dock så att användningen av rättsmedlet begränsas till rättelse av skriv- eller räknefelet.**

Den lokala enheten ska också göra anteckningar om rättelsen på det sätt som föreskrivs i 52 § i FörvL.

Om villkoren för rättelse av skriv- eller räknefel däremot inte uppfylls ges ett beslut i ärendet, men till beslutet fogas varken anvisningar för yrkande på rättelse eller besvärsanvisning. I beslutet ska meddelas att med stöd av 53 § i FörvL är det inte möjligt att överklaga beslutet. Parten har inget behov av rättsskydd eftersom han eller hon har kunnat yrka på rättelse av det tidigare beslutet. Ett negativt beslut på yrkandet på rättelse inverkar inte heller på partens rätt att ansöka om undanröjande av det lagakraftvunna beslutet.

14.7 Anförande av förvaltningsklagan

Var och en får anföra förvaltningsklagan över att en myndighet, den som är anställd hos en myndighet eller någon annan som sköter en offentlig förvaltningsuppgift har förfarit lagstridigt eller underlåtit att fullgöra sin skyldighet. Förvaltningsklagan anförs hos den myndighet som övervakar verksamheten (53 a § 1 mom. i FörvL).

14.8 Elektronisk kommunikation

Enligt 5 § 2 mom. i FörvL finns bl.a. bestämmelser om elektronisk kommunikation vid anhängiggörande och behandling av förvaltningsärenden i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (EKommunikationsL).

I den sistnämnda lagen sägs i 5 § att bestämmelser om anordnande av elektronisk service och om säkerställande av tillgången till elektronisk service finns i lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019, lagen om digitala tjänster).

Enligt 5 § i lagen om digitala tjänster ska myndigheterna ge alla en möjlighet att med hjälp av digitala tjänster eller andra elektroniska dataöverföringsmetoder sända elektroniska meddelanden och handlingar som hänför sig till deras behov att uträtta ärenden.

Vid anhängiggörande och behandling av ärenden uppfyller också elektroniska dokument som sänts till en myndighet kravet på skriftlig form (9 § 1 mom. i EKommunikationsL). Enligt 4 § i nämnda lag avses med elektroniskt dokument ett elektroniskt meddelande, dvs. "information som har sänts med en elektronisk dataöverföringsmetod och som vid behov kan sparas i skriftlig form".

Kravet på skriftlig form uppfylls således t.ex. av ett e-postmeddelande eller av ett textmeddelande som skickats till ett nummer som myndigheten uppgett att ska användas för textmeddelanden. Myndigheten kan också erbjuda t.ex. elektroniska ansökningsblanketter eller rätt att använda ett elektroniskt system. Ett telefonsamtal uppfyller däremot inte den definition på elektroniskt dokument som avses i lagen.

För att det ska anses vara fråga om sådant elektroniskt dokument som avses i EKommunikationsL måste myndigheten kunna lagra det elektroniska meddelandet i skriftlig form och likaså måste myndigheten kunna arkivera meddelandet på sådant sätt att man senare kan påvisa dess autenticitet samt att

dess innehåll bevarats i oförändrad form. En myndighet kan i sin elektroniska kommunikation använda exempelvis bara en sådan textmeddelandefunktion inom ramen för vilken textmeddelandena kan lagras i skriftlig form och likaså arkiveras på sådant sätt att man senare kan påvisa deras autenticitet samt att deras innehåll bevarats i oförändrad form. Alla lokala enheter har således inte nödvändigtvis möjlighet att använda sig av textmeddelandekommunikation.

Enligt 5 § i lagen om digitala tjänster ska myndigheterna i sina digitala tjänster ge tydlig information om hur var och en elektroniskt kan sköta sina ärenden hos myndigheterna samt i sina digitala tjänster offentliggöra kontaktuppgifter av vilka det framgår var allmänheten har möjlighet att få råd i användningen av en myndighets digitala tjänster. Dessutom ska myndigheterna enligt 7 § i EKommunikationsL på lämpligt sätt informera om de adresser som ska användas vid den elektroniska kommunikationen med dem.

Det bör observeras att möjligheten till elektronisk kommunikation varken begränsar eller hindrar traditionell skriftlig kommunikation, dvs. elektronisk kommunikation är bara ett alternativ till den traditionella skriftliga kommunikationen.

Andra skyldigheter

Utöver det som nämns ovan ska den lokala enheten dessutom beakta bl.a. följande:
- Myndigheterna ska säkerställa att datasäkerheten i kommunikationen är tillräcklig (bl.a. 4 § 1 mom. i lagen om digitala tjänster och EU:s allmänna dataskyddsförordning (GDPR, EU 2016/679)).
- Myndigheterna ska se till att de digitala tjänster som de ansvarar för och de andra elektroniska dataöverföringsmetoder som de använder också finns tillgängliga vid andra tider än under myndigheternas servicepunkters öppettider. Avbrott i de digitala tjänsterna och i andra elektroniska dataöverföringsmetoder ska förläggas till tidpunkter då de används i ringa omfattning. Allmänheten ska på lämpligt sätt informeras om avbrotten i förväg. Myndigheterna ska vid avbrott offentliggöra anvisningar om hur var och en kan få sina ärenden skötta på ett alternativt sätt. (4 § 2 mom. i lagen om digitala tjänster)
- En myndighet ska utan dröjsmål meddela avsändaren av ett elektroniskt dokument att dokumentet har mottagits. Meddelandet kan sändas i form av en automatisk kvittens via datasystemet eller på något annat sätt. (12 § i EKommunikationsL)

> Det bör observeras att ett meddelande om att ett elektroniskt dokument har mottagits inte är något ställningstagande vare sig när det gäller förutsättningarna för behandlingen eller slutresultatet. Meddelandet som sådant innebär inte heller ännu att ärendet blivit anhängigt hos myndigheten. Meddelandet kan exempelvis formuleras så här: "Vi har mottagit det e-postmeddelande som ni har sänt".

- Alla elektroniska dokument som kommer in skall diarieföras eller deras ankomst registreras på något annat tillförlitligt sätt. Av diarieanteckningarna eller andra motsvarande anteckningar skall framgå tidpunkten då ett dokument

kommit in och att dokumentets integritet och autenticitet konstaterats (13 § i EKommunikationsL).

- Ett elektroniskt dokument som av misstag sänts till en myndighet skall utan dröjsmål överföras till den myndighet som dokumentet är ställt till. Den som sänt myndigheten dokumentet skall underrättas om överföringen. I ett överfört ärende anses tidsfristen ha iakttagits, om den behöriga myndigheten får dokumentet inom utsatt tid (15 § i EKommunikationsL).

Ankomsttidpunkten för ett elektroniskt meddelande

Elektroniska meddelanden sänds till myndigheterna på avsändarens ansvar (8§ i EKommunikationsL).

Ett elektroniskt meddelande anses ha kommit in till en myndighet när det finns tillgängligt för myndigheten i en mottagaranordning eller ett datasystem på ett sådant sätt att meddelandet kan behandlas.

Kan ankomsttidpunkten för ett elektroniskt meddelande inte utredas på grund av att myndighetens elektroniska dataöverföringsmetod varit i olag eller ur bruk eller utredning inte kan läggas fram av någon annan jämförbar orsak, anses meddelandet ha kommit in vid den tidpunkt då det har avsänts, om tillförlitlig utredning om avsändningstidpunkten kan läggas fram (10 § i EKommunikationsL).

Om en tidsfrist har ställts för anhängiggörandet av ett ärende är den som sänt dokumentet, oberoende av på vilket sätt dokumentet har sänts, ansvarig för att dokumentet lämnas in till den behöriga myndigheten inom utsatt tid. Ett dokument, även ett elektroniskt dokument, som ska tillställas en myndighet inom en viss tid ska ges in till myndigheten senast den sista dagen av tidsfristen före öppethållningstidens slut. Det finns inga allmänna bestämmelser om en kommunal myndighets öppethållningstider utan de enskilda kommunerna och myndigheterna kan själva bestämma om dem.

En tilläggsutredning eller annat motsvarande dokument som en myndighet har begärt i samband med behandlingen av ett ärende anses däremot ha lämnats in i tid, om dokumentet har kommit till myndigheten senast under den sista dagen av tidsfristen. Å andra sidan brukar ett sådant dokument, i motsats till ett dokument med vilket ett ärende anhängiggörs, enligt vedertagen praxis alltid beaktas, förutsatt att det hinner komma med i beredningen av ärendet.

Underskrift

Ett elektroniskt dokument som inkommit till en myndighet behöver inte kompletteras med en underskrift, om dokumentet innehåller uppgifter om avsändaren och det inte finns anledning att betvivla dokumentets autenticitet och integritet (9 § 2 mom. i EKommunikationsL).

Med dokumentets autenticitet avses här uppgifter om den som sänt dokumentet och med integritet att dokumentet bevarats oförändrat. Misstankar som hänför sig till autenticiteten och integriteten ger alltid myndigheten rätt

att kräva att dokumentet exempelvis skickas i original och försett med behöriga underskrifter.

Befullmäktigande

Om ett elektroniskt dokument som sänts till en myndighet innehåller utredning om ett ombuds behörighet, behöver ombudet inte lämna in fullmakt. Myndigheten kan dock förordna att en fullmakt skall lämnas in, om den har anledning att betvivla ombudets behörighet eller behörighetens omfattning.

En fullmakt ska således skickas till exempel om tjänstemannen har skäl att misstänka att dokumentet strider mot kundens vilja.

15 Givande av beslut, beslutets form och delgivning av beslut

15.1 Beslut enligt 11 § i ASL, dvs. beslut i vilket rättelse kan yrkas

Enligt 11 § i ASL beslutar den lokala enheten

1. om lämnande av avbytarservice,

   Beslut ges:
   - om huruvida en person har rätt till den semester eller vikariehjälp som han eller hon har sökt,
   - om huruvida en person själv ordnar sin avbytarservice eller omfattas av den avbytarservice som den lokala enheten ordnar,
   - då fråga är om avbytarservice som den lokala enheten ordnar, om omfattningen av en vikariehjälpsdag och om vägran att justera den samt på begäran om förlängning av omfattningen (8 § i ASL)
   - då fråga är om avbytarservice som den lokala enheten ordnar, på begäran om omfattningen av, eller en justering eller förlängning av en semesterdag (8 § i ASL),
   - om företagarna är skyldiga att ta ut semester samtidigt (17 a § i ASL),
   - vid själv ordnad avbytarservice, om omfattningen av och justering av en avbytardag (semester- och vikariehjälpsdag), (8 § i ASL),
   - om framskjutande av semester till det följande kalenderåret och om vägran att framskjuta semester inom samma kalenderår (19 § 2 mom. i ASL),
   - om förlust av ansökt avbytarservice (19 § 1 mom. och 20 § i ASL),
   - om en utökning av avbytarens uppgifter och om avbrytande av en vikariehjälpsavbytartjänst (situationer som avses i 21 och 22 § i ASL),
   - om vägran att bevilja avgiftsbelagd avbytarhjälp, övervakningsbesök eller beredskap (åtminstone då kunden begär beslut),
   - om vägran att ändra uppgiftsandelen under pågående semesterår (8 § i ASL),
   - om vägran att godkänna viss uppgift som en avbytaruppgift (8 b § i ASL) och
   - om vägran att ordna en avbytartjänst av arbetarskyddsskäl eller på grund av företagarens vägran att ta emot gårdsbesök (16 § i ASL).

   Trots att man i några av de ovan nämnda punkterna konstaterar att beslut endast ges i negativa fall (vägran) måste beslut dock på kundens begäran ges även i positiva fall.

2. om ersättning som betalas för själv ordnad avbytartjänst,

3. om en avgift som med stöd av ASL tas ut av en servicemottagare,

   Med avgift avses timavgiften för vikariehjälp, den timavgift som tas ut för avgiftsbelagd avbytarhjälp (subventionerad avgift och s.k. avgift till fullt

pris) och avgifter som tas ut för övervakningsbesök eller beredskap. I praktiken fastställs storleken på vikariehjälpsavgiften i det beslut med vilket vikariehjälpen beviljas. Beslut om avgiften för en avgiftsbelagd avbytarhjälp samt om avgifterna för övervakningsbesök eller beredskap ges bara på kundens begäran.

4. om servicemottagares skyldighet att ersätta de kostnader som orsakats av semester, vikariehjälp eller subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp som lämnats utan grund, och

5. om servicemottagares skyldighet att ersätta de kostnader som orsakats av ersättning för själv ordnad avbytartjänst som betalats utan grund.

Anvisningar för yrkande på rättelse ska fogas till ett beslut som den lokala enheten ger i ärenden som avses ovan. LPA är den myndighet som ska avgöra ett sådant rättelseyrkande.

Däremot ges inget beslut enligt ASL i avgöranden som anknyter till genomförandet av en avbytartjänst. Ett sådant avgörande är exempelvis den avbytare som utför avbytartjänsten då fråga är om avbytarservice som den lokala enheten ordnar.

Bestämmelser om ändringssökande finns i 9 kap. i ASL. Till denna del hänvisas till kapitel 16.

15.2 Den lokala enheten beslutar

Före 1.1.2011 fick bara ansvarspersonen ge de beslut som avses i 11 § i ASL, men i den nu gällande lagen nämns inte särskilt vem som har rätt att ge beslut utan beslutsfattandet hör till den lokala enheten. Med andra ord kan också någon annan anställd än ansvarspersonen ge beslut. Det bör observeras att den som ger beslut ska med stöd av 87 § 2 mom. i kommunallagen (410/2015) stå i tjänsteförhållande till den lokala enheten, eftersom det är fråga om utövande av offentlig makt då ett beslut enligt 11 § i ASL ges. Dessutom ska beslutsgivaren naturligtvis också ha sådant bemyndigande att ge beslut som kommunens organisation kräver.

15.3 Åtgärder som ska vidtas innan ett beslut ges

Givande av beslut enligt 11 § i ASL och de åtgärder som ska vidtas innan beslut ges är typiska förvaltningsärenden som avses i förvaltningslagen. När ett ärende behandlas ska man därför alltid beakta de krav på behandlingen av förvaltningsärenden som förvaltningslagen ställer, såsom exempelvis utredning av ärendet och hörande av parter. Se närmare kapitel 14.

15.4 Beslutets form

Ett beslut ska ges skriftligen. Av beslutet ska tydligt framgå:

- den myndighet som har fattat beslutet, tidpunkten för beslutet och dag då beslutet har postats
- de parter som beslutet direkt gäller,
- avgörandet och motiveringarna för beslutet, samt
- namn och kontaktuppgifter för den person av vilken en part vid behov kan begära ytterligare uppgifter om beslutet. Strävan är naturligtvis att den person som utformat beslut också är den som ger ytterligare uppgifter om beslutet.

Ett beslut ska motiveras. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid motiveringen om sökandens yrkanden inte godkänns. I motiveringen ska det anges vilka omständigheter och utredningar som har inverkat på ärendet och vilka bestämmelser som har tillämpats.

Se också kapitel 14 som berör förvaltningslagen.

Till beslutet ska fogas anvisningar för yrkande på rättelse.

Villkorligt beslut

Ett villkorligt beslut kan ges bara i sådana situationer som nämns i 11 a § i ASL, se punkterna 1.3.1.1, 4.1.2, 4.3–4.5.

Det ärende som ett villkorligt beslut gäller ska alltid antingen beviljas eller avslås med ett egentligt beslut som kan överklagas. Till den del ett villkorligt beslut kan godkännas, dvs. förmånen beviljas, ska på det positiva beslutet skilt nämnas att man med detta beslut fastställer det tidigare givna villkorliga beslutet till berörda del. Till den del förmånen inte kan beviljas, dvs. det villkorliga beslutet kan inte fastställas, fogas till avslagsbeslutet uppgifter om till vilken del det villkorliga beslutet förfaller, motiveringarna till förfallandet samt eventuella återkrav som förfallandet leder till. Om det villkorliga beslutet förfaller samt om detta leder till eventuella återkrav måste kunden höras innan beslutet ges.

15.5 Delgivning av beslut

Ett beslut enligt 11 § i ASL delges en part på det sätt som föreskrivs i 59 § i förvaltningslagen, dvs. genom vanlig delgivning. En vanlig delgivning sker per post genom brev till mottagaren och mottagaren anses ha fått del av ärendet den sjunde dagen efter det att brevet avsändes, om inte något annat visas.

Delgivningen av ett beslut kan också ske på det sätt som anges i 4 kap. i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003), (senare E-kommunikationslagen). Detta förutsätter att kunden har gett sitt skriftliga samtycke till att beslutet kan skickas för kännedom endast elektroniskt. Om beslutet endast har delgetts elektroniskt som krypterad post eller via e-tjänst anses parten ha delgetts beslutet på den tredje agen efter att det skickades, om inte annat påvisas.

Datum då beslutet postas och om beslutet delgetts med brevpost eller elektroniskt ska anges i beslutet och i Lomitusnetti.

15.6 Nytt beslut

Exempelvis i en situation, där en lantbruksföretagare fått ett negativt semesterbeslut på grund av ett arbetsförhållande som gör att han inte bedriver lantbruk som huvudsyssla och där arbetsförhållandet sedan upphör under årets första hälft så att en del av semesteråret ännu återstår även efter granskningsperioden på sex månader, kan man, utan hinder av det tidigare negativa beslutet, på ansökan ge lantbruksföretagaren ett nytt positivt beslut för den tid villkoren för semester uppfylls på grund av att förhållandena har ändrats.

Förhållandena ändras

Ibland kan förhållandena ändras efter det beslutet getts så att rätt till avbytarservice på grund av den ändrade situationen inte längre föreligger, exempelvis har antalet husdjursenheter efter givandet av beslutet minskat till mindre än sex, men beslutet om rätten till avbytarservice gäller också tiden efter ändringen i förhållandena. Det har således inte skett något fel då beslutet gavs, utan alla villkor för avbytarservice uppfylldes då för hela den period beslutet gäller.

> I ett beslut måste konstateras att villkoren för avbytarservice ska uppfyllas även vid den tidpunkt avbytarservice anlitas. Dessutom vore det bra att nämna i beslutet att lantbruksföretagaren är skyldig att meddela den lokala enheten sådana uppgifter om sig själv och sitt lantbruksföretag som kan inverka på ordnandet av avbytarservice för honom eller henne eller på erhållandet av ersättning för själv ordnad avbytartjänst eller på ersättningsbeloppet. På grundval av detta ska lantbruksföretagaren också meddela den lokala enheten om sådana ändringar som skett i förhållandena och som kan inverka på ordnandet av avbytarservice eller på erhållandet av ersättning för själv ordnad avbytartjänst eller på ersättningsbeloppet.

I dessa situationer justeras beslutet att motsvara de ändrade förhållandena räknat från den tidpunkt förhållandena ändrades.

16 Ändringssökande

Lantbruksföretagare har möjlighet att hos LPA yrka på rättelse av beslut som den lokala enheten har fattat med stöd av 11 § i ASL.

Det är möjligt att söka ändring i LPA:s beslut genom besvär till förvaltningsdomstolen. Ändring i förvaltningsdomstolens beslut får endast sökas genom besvär om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

Högsta förvaltningsdomstolen kan återbryta ett beslut som vunnit laga kraft genom extraordinära rättsmedel.

16.1 Begäran om omprövning

Omprövning av en lokal enhets beslut får begäras hos pensionsanstalten på det sätt som anges i förvaltningslagen. (FörvL 43 § 1 mom.).

Innan omprövning av en lokals enhets beslut kan begäras hos förvaltningsdomstolen ska rättelse sökas inom systemet. LPA:s beslut till följd av begäran om omprövning kan överklagas hos ett besvärsorgan utanför systemet.

Överklagbart beslut

Beslut som omprövning kan begäras för hos LPA är endast beslut som den lokala enheten har fattat med stöd av 11 § i ASL, se punkt 15.1.

Begäran om omprövning ska lämnas inom 30 dagar efter att beslutet delgetts (FörvL 49 c § 1 mom.). Begäran om omprövning lämnas till LPA inom den här tidfristen.

En part anses ha fått del av ärendet den sjunde dagen efter det att brevet avsändes, om inte något annat visas. (HL 59 §). Om beslutet har delgetts endast elektroniskt som krypterad postförsändelse eller via en e-tjänst anses parten har delgetts beslutet på den tredje dagen efter att det skickades, om inte annat påvisas. (E-Kommunikationslagen 19 §).

> Om tidsfristens sista dag infaller på en helgdag, självständighetsdagen, 1 maj, jul- eller midsommaraftonen eller på en söckenlördag kan begäran om omprövning med stöd av 5 § i lagen om beräknande av laga tid fortfarande lämnas på den första vardagen efter den egentliga tidsfristen.

Begäran om omprövning ska lämnas in skriftligen (FörvL 49 d §). Om du lämnar in ditt rättelseyrkande elektroniskt till LPA ska rättelseyrkandet vara framme hos LPA senast den sista dagen av tiden för ändringssökande innan klockan 24.00.

Om du lämnar in ditt rättelseyrkande till LPA på ett annat sätt än elektroniskt ska ditt rättelseyrkande vara framme hos LPA senast den sista dagen av tiden för ändringssökande innan LPA stänger. LPA är öppet vardagar från klockan 9.00 till klockan 16.00. På nyårsaftonen och skärtorsdagen stänger vi redan klockan 13.00.

Den lokala enhetens åtgärder

Om begäran om omprövning av misstag lämnas till den lokala enheten ska den lokala enheten **utan dröjsmål** överföra begäran om omprövning till LPA. Vid överföring av en handling enligt 21 § i Förvaltningslagen som ska tillställas en myndighet inom en tidsfrist anses fristen ha blivit iakttagen, om den behöriga myndigheten får handlingen före fristens utgång, vilket i praktiken betyder att begäran om omprövning ska lämnas till LPA inom utsatt tid. Avsändaren av handlingen skall underrättas om överföringen.

Den lokala enheten ska pålitligt anteckna ankomstdatum på begäran om omprövning som kommit av misstag till den lokala enheten. Även eventuellt kuvert ska överföras till LPA.

När LPA begär utlåtande av den lokala enheten till följd av begäran om omprövning ska den lokala enheten i sitt utlåtande motivera bland annat till vilken del och varför den lokala enheten anser att ändringssökandes yrkanden kan/inte kan bifallas. Ärendet ska betraktas som en helhet. Det är viktigt att komma ihåg att utlåtandet är en officiell handling.

16.2 Besvär över LPA:s beslut

När LPA har behandlat begäran om omprövning meddelar LPA sitt beslut i ärendet vilket kan överklagas hos förvaltningsdomstolen så som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019) (ASL 43 § 2 mom.).

Överklagan adresseras och lämnas till förvaltningsdomstolen i den domkrets inom vilken den lokala enhetens verksamhetsställe ligger.

Besvärstiden är 30 dagar efter delgivningen. Tiden för delgivning är sju dagar rån och med den dag då beslutet postades och tre dagar från den dag då det skickades som elektroniskt meddelande. **Det finns inte särskilda bestämmelser om delgivningen av åläggande beslut som LPA tagits och som delges på vanligt sätt. Då ska bestämmelserna i förvaltningslagen om delgivning av åläggande beslut iakttas.** Om ett åläggande beslut som LPA har tagit till exempel om avbrytande av avbytarservicen eller om återkrav har delgetts endast via en e-tjänst anses delgivningen ha ägt rum när parten har hämtat beslutet om rättelse i e-tjänsten. Besvären lämnas fortfarande på den första vardagen om den egentliga besvärstiden upphör på en helgdag, självständighetsdagen, 1 maj, jul- eller midsommarafton eller en söckenlördag.

16.3 Överklagan av förvaltningsdomstolens beslut

Ändring kan sökas i förvaltningsdomstolen beslut endas om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

Enligt 12 kap. 111 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden ska besvärstillstånd beviljas om

1) det med avseende på lagens tillämpning i andra liknande fall eller för en enhetlig rättspraxis är viktigt att ärendet avgörs av högsta förvaltningsdomstolen,

2) det finns särskilda skäl för högsta förvaltningsdomstolen att avgöra ärendet på grund av att det i ärendet skett ett uppenbart fel, eller

3) det finns något annat vägande skäl för att bevilja besvärstillstånd.

16.4 Tillämpning av förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen

Till den del som det inte föreskrivs annat i ASL ska principerna som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden tillämpas vid överklagan av ett beslut som LPA (eller förvaltningsdomstolen) har meddelat. I skedet för en begäran om omprövning tillämpas emellertid fortfarande förvaltningslagen, se kapitel 14 om tillämpningen av förvaltningslagen.

16.5 Extraordinärt ändringssökande

I ett lagakraftvunnet beslut i ett förvaltningsärende kan ändring sökas med extraordinära rättsmedel hos högsta förvaltningsdomstolen. Extraordinära rättsmedel är klagan, återställande av försutten tid och återbrytande av lagakraftvunnet beslut. Bestämmelser om extraordinära rättsmedel och hur de tillämpas finns i 13 kapitlet i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Ovan nämnda extraordinära rättsmedel kan i princip också anlitas i samband med verkställande av beslut i systemet för avbytarservice.

17 Förvaltning och verkställighet av avbytarservicesystemet

17.1 Den allmänna ledningen, styrningen och övervakningen

SHM

Den allmänna ledningen, styrningen och övervakningen av avbytarserviceverksamheten ankommer på social- och hälsovårdsministeriet (9 § 1 mom. i ASL).

17.2 Verkställighet

LPA

För verkställigheten av avbytarserviceverksamheten svarar Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt, LPA, som avses i lagen om pension för lantbruksföretagare (9 § 2 mom. i ASL).

Verkställigheten av avbytarservicesystemet på riksnivå förutsätter att vissa funktioner sköts centralt. Dylika uppgifter "ovanför" det lokala planet är exempelvis uppgifter i anslutning till ersättande, uppföljning och rapportering av kostnader liksom även säkerställande av en enhetlig verkställighet av avbytarservicesystemet inom de enskilda lokala enheternas verksamhetsområden.

LPA ska sörja för ordnande av den lokala förvaltningen av avbytarservicen. Enligt ASL ska den lokala förvaltningen ordnas så att service i vart och ett fall kan lämnas så ändamålsenligt som möjligt i alla de kommuner där behov av service förekommer.

Lokal enhet

Verkställigheten av avbytarservicesystemet har decentraliserats så att landet indelats i områden, som svarar för ordnande av avbytarservice jämte därtill hörande förvaltningsåtgärder inom det egna området. Ett sådant område benämns lokal enhet i ASL.

Varken ASL eller ASF innehåller några uttryckliga bestämmelser om exempelvis bildande av lokala enheter, deras minimistorlek eller andra motsvarande faktorer. Utgångspunkten är, vilket bl.a. framgår av 10 § 1 mom. och 13 § i ASL, att ändamålsenlighetssynpunkter betonas då lokala enheter bildas. Utöver att den lokala enhetens eget område är ändamålsenligt ska uppmärksamhet även fästas vid om fördelningen är så ändamålsenlig som möjligt med beaktande av helheten och i synnerhet de lantbruksföretagare som är verksamma i de närliggande kommunerna. Gränserna för de lokala enheterna har likaså justeras i takt med tiden, exempelvis när det har skett så väsentliga ändringar i antalet lantbruksföretagare som anlitar avbytarservice att det har ansetts motiverat att omvärdera ändamålsenligheten i de lokala enheternas verksamhetsområden.

Kommun som lokal enhet

Trots att LPA primärt ensam svarar för verkställigheten av avbytarservicesystemet jämte ordnande av därtill hörande förvaltning på det lokala planet kan LPA ingå ett avtal med en kommun (uppdragsavtal), genom vilket kommunen förbinder sig att sköta de till den lokala enheten hörande förvaltningsuppgifterna samt att ordna avbytarservicen inom sitt eget område och därutöver

eventuellt också inom en eller flera andra kommuners område (12 § 1 mom. i ASL).

LPA:s egen lokala enhet

I de kommuner där det inte är möjligt eller ändamålsenligt att ingå uppdragsavtal ska LPA ordna den lokala förvaltningen med hjälp av egna lokala enheter (13 § i ASL).

Uppdragsavtal

I det avtal, genom vilket en kommun påtar sig ansvaret för ordnande av avbytarservice jämte därtill hörande förvaltningsuppgifter inom sitt eget område eller därutöver också inom en eller flera andra kommuners område, ska ingå åtminstone följande punkter (12 § 2 mom. i ASL):

1 den lokala enhetens verksamhetsområde,

2 var den lokala enhetens verksamhetsställe är beläget,

3 avtalets giltighetstid samt

4 grunderna för uppsägning av avtalet, uppsägningstiden och -förfarandet.

Meningsskiljaktigheter

Meningsskiljaktigheter som beror på uppdragsavtal och som inte kan biläggas mellan LPA och den kommun som ingått uppdragsavtalet, avgörs som ett förvaltningstvistemål av den förvaltningsdomstol inom vars domkrets kommunen finns (44 § i ASL).

Såväl LPA som kommunen har möjlighet att få ärendet behandlat som ett förvaltningstvistemålsärende i förvaltningsdomstolen.

18 Den lokala enhetens personal

I kapitlet behandlas de bestämmelser i ASL som berör den lokala enhetens personal i en situation där en kommun sköter de uppgifter som hör till en lokal enhet på grundval av ett uppdragsavtal som kommunen ingått med LPA.

18.1 Ansvarsperson

Enligt 10 § 3 mom. i ASL ska i den lokala enheten finnas en ansvarsperson som förordnats att svara för förvaltningsuppgifterna enligt ASL. I vilken form och hur förordnandet ska ske avgörs i enlighet med bestämmelserna för det kommunala beslutsfattandet.

Ansvarspersonen svarar för den lokala enhetens verksamhet gentemot både kunderna och LPA. Före 1.1.2011 kunde endast ansvarspersonen ge de beslut som avses i 11 § i ASL (se närmare kapitel 15), men numera nämns inte särskilt i ASL vem som ska ge beslut utan beslutsfattandet hör till den lokala enheten. Det är dock klart att en av ansvarspersonens viktigaste uppgifter fortfarande är att ge de beslut som avses i 11 § i ASL. Eftersom offentlig makt utövas bl.a. då nämnda beslut ges måste ansvarspersonen stå i tjänsteförhållande till kommunen. 87 § i kommunallagen kräver att en uppgift där offentlig makt utövas ska skötas i tjänsteförhållande.

I det uppdragsavtal som ingåtts mellan LPA och kommunen finns likaså bestämmelser som berör ansvarspersonen.

18.2 Annan förvaltningspersonal

I den lokala enheten finns för skötande av förvaltningsuppgifterna enligt ASL utöver ansvarspersonen ett nödvändigt antal andra anställda för arbetsledningss- och byråuppgifter (10 § 3 mom. i ASL). Med arbetsledningsuppgifter avses i ASL i praktiken främst ledning och övervakning av avbytararbetet.

I det uppdragsavtal som ingåtts mellan LPA och kommunen finns likaså bestämmelser som berör annan förvaltningspersonal.

18.3 Avbytare

Den lokala enheten ska ordna avbytarservicen på ett flexibelt och ekonomiskt sätt (15 § 1 mom. I ASL).

Enligt regeringens proposition (RP 110/2012) avses med flexibilitet exempelvis att lantbruksföretagarnas önskemål och särskilda förhållanden på gårdarna i mån av möjlighet beaktas då avbytartjänsterna ordnas.

Att ordna servicen på ett ekonomiskt sätt innebär enligt regeringens proposition framför allt att de i den lokala enheten anställda lantbruksavbytarnas arbetstid och arbetsinsats utnyttjas så effektivt som möjligt för produktion av avbytarservice.

Den lokala enheten kan ordna avbytarservice genom att anlita lantbruksavbytare som är i dess tjänst eller genom att köpa tjänster av en offentlig eller privat serviceproducent (15 § 2 mom. i ASL).

Yrkeskunnig arbetskraft ska användas som avbytare.

18.3.1 Den lokala enhetens egna avbytare

Av statens medel ersätts de kostnader som avbytarservicen orsakar och som med avseende på en ändamålsenlig skötsel av verksamheten kan anses nödvändiga. Såsom sådana kostnader ersätts kostnaderna för avlöning av och övriga förmåner till lantbruksavbytare som är i den lokala enhetens tjänst, till högst det belopp som kan anses nödvändigt med avseende på en ändamålsenlig och ekonomisk skötsel av verksamheten och som gällande kollektivavtal för avbytare och andra för arbetsgivaren förpliktande avtal förutsätter (35 § i ASL).

ASL förutsätter således att den lokala enheten ska anpassa antalet avbytare som är i dess tjänst samt arbetstiderna för dem utifrån efterfrågan på service. Varje avbytares arbetsavtalsenliga arbetstid ska utnyttjas för produktion av lagenliga avbytartjänster så effektivt och ekonomiskt som möjligt.

I det uppdragsavtal som ingåtts mellan LPA och kommunen finns likaså bestämmelser som berör avbytare.

Endast yrkeskunnig arbetskraft ska avlönas som avbytare.

Närmare om de krav som ställs på avbytarna då fråga är om subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp och avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris, se kapitel 12.

18.3.2 Köptjänstavbytare

Den serviceproducent av vilken avbytarservice köps kan exempelvis vara en annan lokal enhet eller en företagare som erbjuder tjänster åt både den lokala enheten och de lantbruksföretagare som själva ordnar sina avbytartjänster.

Med tanke på de skyldigheter den lokala enheten eventuellt orsakas bör man alltid i tid skaffa klarhet i om förhållandet mellan den lokala enheten och serviceproducenten kan betraktas som ett här avsett köptjänstavtal eller om det är ett arbetsförhållande. Gränsdragningen mellan lön och ersättning för arbete behandlas exempelvis i Skatteförvaltningens anvisning "Lön och arbetsersättning i beskattningen" (dnr VH/3003/00.01.00/2018). På motsvarande sätt

ska den lokala enheten då den skaffar service sörja för alla de lagstadgade skyldigheter som den har, exempelvis skyldigheterna enligt lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016, upphandlingslagen) och lagen om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft (1233/2006, beställaransvarslagen).

För en lantbruksföretagare som omfattas av de avbytartjänster som den lokala enheten ordnar har det däremot ingen betydelse, om avbytaren är i den lokala enhetens tjänst eller en köptjänstavbytare.

I det uppdragsavtal som ingåtts mellan LPA och kommunen finns likaså bestämmelser som berör avbytare.

Av statens medel ersätts de kostnader som avbytarservicen orsakar och som med avseende på en ändamålsenlig skötsel av verksamheten kan anses nödvändiga. Såsom sådana kostnader ersätts kostnaderna för avbytartjänster som den lokala enheten skaffat i form av köptjänster, dock till högst det belopp som motsvarande utgifter för avlöning av och andra förmåner till avbytare som står i arbetsförhållande till den lokala enheten ger upphov till och som ersätts enligt ASL. Av den orsaken ska man även då köptjänster skaffas i tillämpliga delar direkt beakta i synnerhet de faktorer som hänför sig till en effektiv användning av arbetstiden och som finns i LPA:s 14.12.2012 daterade anvisningar "Verkställigheten av lantbruksavbytarservice i kommunerna – den sparlag som träder i kraft 1.1.2013" som skickats till de kommuner som fungerar såsom lokala enheter.

18.3.3 Avbytare som lantbruksföretagaren erbjuder

Om en lantbruksföretagare av något särskilt skäl inte kan anlita de avbytare som är i den lokala enhetens tjänst eller avbytare som utför till den lokala enheten hörande avbytartjänst i form av köptjänst, kan den lokala enheten som avbytare även godkänna en person som företagaren föreslår (15 § 3 mom. i ASL). Den avbytare som skaffats på förslag av företagaren står i arbetsförhållande till den lokala enheten. En person som avses ovan kan dock inte vara avbytare vid en avgiftsbelagd avbytarhjälp som den lokala enheten ordnar, varken vid subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp eller vid avgiftsbelagd avbytarhjälp till fullt pris (16 b § 3 mom. 2 punkten i ASL).

Det särskilda skäl som avses i 15 § 3 mom. i ASL ska anknyta till de uppgifter som ska skötas med hjälp av en semester- eller vikariehjälpsavbytartjänst. En sådan situation kan exempelvis komma i fråga i lantbruksföretag där närmast produktionsinriktningen/produktionsredskapen kräver särskild kunskap, som lantbruksavbytarna ännu inte har fått handledning i eller fortbildning för, och den uppgift som kräver specialkunskap ingår i de uppgifter som ska skötas med semester- eller vikariehjälpsavbytartjänsten. De avbytare som är i den lokala enhetens tjänst har således ännu inte en tillräcklig sakkunskap för de särskilda avbytaruppgifter som ska skötas med semester- eller vikariehjälpsavbytartjänsten i fråga. I sådana fall förutsätts också att man inte heller genom att anlita köptjänster kan skaffa en avbytare som har den särskilda yrkeskunskap som behövs.

Om den lokala enheten vid en semester eller vikariehjälp som avbytare godkänner en person som lantbruksföretagaren föreslagit borde enheten på samma gång fundera på vad som kan göras så att enheten i motsvarande situationer framöver själv ska kunna ordna avbytartjänsterna utan att behöva ty sig till en person som företagaren föreslår. I praktiken kan det exempelvis innebära kompletterande utbildning för eller lantbruksföretagsspecifik handledning av en eller flera avbytare i enhetens tjänst i syfte att ge dessa avbytare tillräcklig beredskap att utföra de uppgifter på berörda gård som kräver särskild kunskap.

Om lantbruksföretagaren till varje pris vill anlita en av honom föreslagen person som avbytare borde man rekommendera honom att gå över till att själv ordna sina avbytartjänster. En grundtanke i det systemet är ju att lantbruksföretagaren har möjlighet att anlita den avbytare han själv vill ha.

Om kommunen inte kan anvisa avbytare för en företagare som vid tidpunkten i fråga har rätt till semester eller vikariehjälp som den lokala enheten ordnar (exempelvis akut behov av vikariehjälp, den avbytare som anvisats för en semesteravbytartjänst insjuknar plötsligt) kan kommunen även beakta en person som företagaren föreslår då avbytartjänsten ordnas. I sådana fall krävs således inte att det finns ett särskilt skäl till arrangemanget.

19 Ersättande av den lokala enhetens kostnader

Förfarandet vid bestämmande av vilka kostnader som ska ersättas varierar beroende på om det är fråga om förvaltningskostnader eller egentliga avbytarkostnader som verkställigheten av systemet ger upphov till.

När det gäller de kostnader som orsakats av förvaltningsåtgärder är ersättningsgrunden kalkylmässig. Däremot ersätts avbytarkostnaderna utifrån de faktiska, i lagen specificerade kostnader som avbytarserviceverksamheten har orsakat den lokala enheten. Ersättande av förvaltningskostnader behandlas i punkt 19.1 och ersättande av avbytarkostnader i punkt 19.2.

Eftersom förfarandet vid ersättande av å ena sidan förvaltnings- och å andra sidan avbytarkostnader avviker från varandra måste kostnaderna fördelas rätt. Förvaltningskostnader får inte noteras som avbytarkostnader.

19.1 Ersättande av förvaltningskostnader

Förvaltningskostnaderna ersätts på kalkylmässiga grunder, de verkliga kostnaderna för ordnande av förvaltningen beaktas således inte. Den ersättning som den lokala enheten får bestäms alltid på samma sätt (kalkylmässigt) oberoende av om de verkliga kostnaderna går över eller under den kalkylmässiga ersättningen.

Eftersom ersättningsgrunden är kalkylmässig används allmänt även benämningen förvaltningspeng för ersättningen för förvaltningskostnader. Den lokala enheten ska bl.a. sörja för att förvaltningen av avbytarservicen på det lokala planet har ordnats i enlighet med de villkor som ställs på god förvaltning. Trots att man inte följer upp hur förvaltningspengen de facto används är avsikten den att pengen i sin helhet ska användas för förvaltning i anknytning till avbytarservicesystemet.

Förvaltningskostnaderna

Enligt motiveringen till regeringens proposition med förslag till ASL (RP 190/1996) avses med förvaltningskostnader närmast följande kostnadsposter som anknyter till skötseln av avbytarverksamheten och som uppskattas orsakas av:

- avlöning av och kompletterande fackutbildning för ansvarspersonen, de ledande avbytarna samt den nödvändiga byråpersonalen,
- anskaffning av kontorsförnödenheter, inventarier, apparater och övriga anläggningstillgångar samt hyrning, reparation och underhåll av anläggningstillgångar,
- tryckning, duplicering, textbehandling, bokföring, löneräkning och anskaffning av annan kontorsservice,
- postning, telefonanvändning och annan informationsförmedling,

- hyra för byråutrymme, elektricitet och användning och underhåll av fastighet, samt
- övriga motsvarande funktioner eller anskaffningar, om dessa kostnader inte kan betraktas som i 35 § avsedda avbytarkostnader för vilka kostnadsbaserad ersättning ska betalas.

Ersättningens storlek

Storleken av den ersättning som ska betalas till den lokala enheten bestäms på grundvalen av antalet dagar för vilka avbytarservice lämnats i kommunerna inom den lokala enhetens verksamhetsområde under året före det föregående finansåret (33 § i ASL).

Antalet dagar för vilka avbytarservice har lämnats under ett kalenderår inverkar således ännu inte på beloppet av den ersättning för förvaltningskostnaderna som ska betalas för det följande året utan först därpå följande år.

Som dagar för vilka avbytarservice lämnats beaktas utöver semester- och vikariehjälpsdagar även subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp, men däremot inte avbytarhjälp till fullt pris. Subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp beaktas så att den tid som gått åt till hjälpen omvandlas att motsvara längden på en genomsnittlig avbytardag (beräknad på grundval av antalet semester- och vikariehjälpsdagar) inom berörda lokala enhets område.

Statsrådet ska före utgången av september fastställa det totala beloppet av förvaltningskostnaderna för det följande kalenderåret.

LPA bestämmer storleken på den ersättning för förvaltningskostnader som ska betalas till en lokal enhet genom att dividera det av statsrådet fastställda totala beloppet av ersättningen för förvaltningskostnader med totalantalet dagar för vilka avbytarservice lämnats i hela landet under året före det föregående kalenderåret, varvid beloppet av den ersättning som ska betalas per dag fås. Efter det multipliceras den beräknade ersättningen per dag med antalet dagar för vilka avbytarservice lämnats inom verksamhetsområdet och då fås totalbeloppet av den ersättning som ska betalas till den lokala enheten.

LPA kan med social- och hälsovårdsministeriets samtycke i uppdragsavtalet förbinda sig att betala en förvaltningspeng till den lokala enheten som är större än vad den lokala enheten har rätt till enligt 33 § i ASL. Tilläggsersättning kan betalas bara om de omständigheter som påverkar en ändamålsenlig skötsel av förvaltningsuppgifterna inom den lokala enhetens område avviker tydligt och i avsevärd grad från övriga lokala enheters motsvarande omständigheter, varför kostnaderna för förvaltningsuppgifterna är högre än vanligt. Ytterligare krävs att en större ersättning än den som bestäms i 33 § i ASL prövas nödvändig för att lantbruksföretagarnas rätt till avbytarservice enligt denna lag ska kunna genomföras (12 § 3 mom. I ASL).

Betalningsförfarande

Bestämmandet av ersättningen för förvaltningskostnaderna förklaras ovan på årsnivå. Den på årsnivå fastställda ersättningen betalas till en kommun som ingått uppdragsavtal månatligen i tolv lika stora poster så att varje post betalas senast den 11 varje månad (34 § 1 mom. i ASL).

I praktiken betalas ersättningen för förvaltningskostnader månatligen på samma gång som den månatliga ersättningen för avbytarkostnader.

Meningsskiljaktighet uppstår

LPA bestämmer storleken på ersättningen för förvaltningskostnader i enlighet med de principer som förklaras ovan, men något överklagbart beslut ges inte.

En kommun som ingått uppdragsavtal med LPA om ordnande av avbytartjänster och som är missnöjd med den ersättning LPA har fastställt och betalat kan yrka på att ärendet behandlas som ett s.k. förvaltningstvistemål i den förvaltningsdomstol inom vars domkrets kommunen finns (44 § i ASL).

19.2 Ersättande av avbytarkostnader

De kostnader som avbytarservicen enligt lagen om avbytarservice åsamkar och som med avseende på en ändamålsenlig skötsel av verksamheten kan anses nödvändiga betalas av statens medel (35 § 1 mom. i ASL).

De kostnader för avbytarservicen som här avses ersätts till sitt nettobelopp, dvs. minskade med de inkomster som den lokala enheten får i anslutning till utförande av de i avbytarservicelagen avsedda uppgifterna.

Kostnader för avbytarservice

I 35 § 2 mom. i ASL finns en förteckning över de kostnader som i ASL betraktas som här avsedda kostnader för avbytarservice. Enligt nämnda lagrum ersätts såsom kostnader för avbytarservice

1 kostnaderna för avlöning av och övriga förmåner till lantbruksavbytare i den lokala enhetens tjänst till högst det belopp som ska anses behövligt med tanke på en ändamålsenlig och ekonomisk skötsel av verksamheten och som gällande kollektivavtal för avbytare och andra för arbetsgivaren förpliktande avtal förutsätter,

Se även punkt 18.3.1.

2 2. arbetsresekostnaderna som uppkommit för avbytaren inom den lokala enhetens område för arbetsresor från bostaden till den första arbetsplatsen och från den sista arbetsplatsen till bostaden på grund av övervakningsbesök och beredskap enligt 8 c § i ASL,

3 kostnaderna för kompletterande fackutbildning som godkänts av LPA för avbytare som avses i 1 punkten,

4 den lokala enhetens nettokostnader för av LPA godkänt genomförande av läroavtalsutbildning som leder till avbytaryrket, inom ramen för det anslag som anvisas i statsbudgeten för ändamålet

5 kostnader som lantbruksföretagsspecifik handledning av lantbruksavbytare orsakat, till den del de uppstått på grund av handledning som utförts i enlighet med LPA:s anvisningar,

6 kostnaderna för avbytartjänster som den lokala enheten skaffat i form av köptjänster, dock till högst det belopp som motsvarande utgifter för avlöning av och andra förmåner till avbytare som står i arbetsavtalsförhållande till den lokala enheten ger upphov till och som ersätts enligt 1 punkten,

Se även punkt 18.3.2.

7 de ersättningar som den lokala enheten i enlighet med 26 § i ASL betalat för själv ordnade avbytartjänster,

8 skadestånd som anknyter till skötsel av uppgifter enligt ASL och som den lokala enheten ådömts betala enligt domstols beslut eller, om den lokala enhetens skadeståndsskyldighet är uppenbar, också sådana skadestånd som den lokala enheten frivilligt har betalat, samt

9 andra behövliga kostnader som orsakas av ordnande av service enligt ASL.

De utgiftsposter som ska tas med i de kostnadsposter som räknas upp ovan behandlas i detalj i de anvisningar för redovisning av avbytarkostnaderna som LPA har skickat till de lokala enheterna.

Förhandsavgörande

En kommun som ingått ett uppdragsavtal kan begära att LPA på förhand avgör om kostnaderna ska anses nödvändiga och om ersättning av staten sålunda ska betalas för dem. Beslutet binder LPA då denna i sinom tid behandlar ett ärende som gäller ersättning av staten (37 § 2 mom. i ASL).

Avdrag

Enligt 36 § i ASL ska från de kostnader för avbytarservice som räknas upp ovan avdras

1 avgifter för vikariehjälp och avgiftsbelagd avbytarhjälp (såväl subventionerad avbytarhjälp som avbytarhjälp till fullt pris),

2 ersättningar för kostnader för avbytarservice som lämnats utan grund eller ersättningar som återbetalats för själv ordnade avbytartjänster som betalats utan grund,

Ersättning avdras dock inte till den del kommunen på grundval av 40 a § 1 mom. 2 punkten i ASL har återbetalat till staten ett belopp som motsvarar ersättningen.

3 sjukdagpenningar och andra motsvarande förmåner (såsom t.ex. dagpenningar som baserar sig på olycksfallsförsäkringslagen) till lantbruksavbytare som betalas till den lokala enheten (i egenskap av avbytarnas arbetsgivare), samt

4 övriga eventuella inkomster som anknyter till uppgifter enligt ASL. Sådana är enligt regeringens proposition (RP 112/2015) exempelvis avgifter som fåtts för övervakningsbesök och beredskap.

Fastställande av förskott

Enligt 38 § i ASL betalas förskott för kostnaderna för avbytarservice. LPA uppskattar förskottets storlek med beaktande av antalet dagar för vilka avbytarservice lämnats inom den berörda lokala enhetens verksamhetsområde under finansåret före det föregående finansåret och den genomsnittliga kostnaden per dag samt de ändringar som enligt LPA:s uppskattning väntas ske i dem.

Det förskott som fastställts på ovan avsett sätt betalas fram till justeringen av det månatligen i lika stora poster senast den 11 varje månad.

Justering av förskott

Bestämmelser om justering av förskott under pågående finansår finns i 38 § i ASL.

Justering av förskotten i juli

För den justering av förskotten som görs i juli ska de lokala enheterna varje finansår senast den 15 juni lämna LPA

1 uppgifter om de kostnader enligt bokföringen som orsakats av avbytartjänster som ordnats under perioden januari-april, och

2 en uppskattning av de kostnader som de under hela året ordnade avbytartjänsterna ger upphov till.

Förskotten justeras räknat från den 1 juli. Från och med denna dag betalas förskottet

1 till samma belopp som det förskott som betalats från årets början, om beloppet av de förskott som betalats till kommunen fram till utgången av april inte avviker väsentligt från beloppet av kostnaderna enligt bokföringen under perioden januari-april,

2 beräknat enligt de förverkligade kostnaderna enligt bokföringen, om kostnaderna enligt bokföringen avviker väsentligt från beloppet av de förskott som betalats fram till utgången av april.

Enligt 38 § 4 mom. i ASL kan det förskott som ska betalas till kommunen dessutom justeras att motsvara de av LPA uppskattade verkliga kostnaderna, om det är uppenbart att de kostnader som avbytarservicen orsakar för hela finansåret av särskilda skäl är väsentligt större eller mindre än det förskott som fastställts eller justerats på det sätt som avses i det föregående.

Syftet med 38 § i ASL är att beloppet av de förskott som betalas till varje lokal enhet har dimensionerats så exakt som möjligt.

Separat förskott

Utöver ovan nämnda förskott som betalas månatligen kan kommunen vid behov betalas ett separat förskott. Ett separat förskott kan komma i fråga om kommunen varit tvungen att betala en enskild kostnad som orsakats av avbytarservice och som varit betydande i förhållande till kommunens förskott.

Avbrytande av betalning av förskott

LPA har möjlighet att avbryta betalningen av förskott eller betala förskotten till nedsatt belopp, om kommunen inte iakttar gällande stadganden eller bestämmelser i verksamheten eller om missförhållanden annars yppar sig i verksamheten och om rättelse inte kan åstadkommas genom förhandlingar mellan kommunen och LPA (41 § i ASL).

Slutredovisning

En kommun som ingått uppdragsavtal ska före utgången av april året efter finansåret ge LPA en redovisning över de kostnader enligt bokföringen som ordnande av avbytarservicen orsakat (39 § i ASL).

LPA kan av giltigt skäl bevilja förlängning av den tid inom vilken redovisningen ska inlämnas förutsatt att ansökan om förlängd tid har lämnats inom den egentliga redovisningstiden, dvs. före utgången av april (39 § i ASL).

Om redovisning inte lämnas före utgången av april eller inom den av LPA beviljade förlängda tiden går kommunen miste om sin rätt till ersättning för finansåret i fråga (39 § i ASL).

Om den av LPA granskade redovisningen visar att förskotten inte har räckt till för att ersätta de kostnader som avbytarservicen orsakat, betalar LPA skillnaden till kommunen i form av en s.k. slutpost. LPA betalar slutposten före utgången av det år under vilket en godtagbar redovisning har lämnats till LPA (40 § 1 mom. i ASL).

Förutom att LPA kan låta bli att betala förskott kan LPA dessutom också låta bli att betala slutposten, om gällande stadganden eller bestämmelser inte har iakttagits i verksamheten eller om missförhållanden annars yppat sig i verksamheten och rättelse inte kunnat åstadkommas genom förhandlingar mellan LPA och kommunen (41 § i ASL).

Om redovisningen visar att förskotten har överstigit de kostnader som verksamheten orsakat ska kommunen återbetala det överbetalda beloppet (40 § 2 mom. i ASL).

LPA:s beslut om ersättande av kostnader

De principer som förklaras här ovan iakttas när det gäller bestämmande av förskott, justering av förskott och slutredovisningar, men något överklagbart beslut om åtgärderna ges inte. Något överklagbart beslut ges inte heller i sådana fall, där LPA med stöd av 41 § i ASL avbryter betalningen av förskott eller låter bli att betala en slutpost.

Om en kommun som ingått ett uppdragsavtal med LPA är missnöjd med ett beslut som LPA gett om ersättande av kostnader kan den yrka på att ärendet behandlas som ett s.k. förvaltningstvistemål i den förvaltningsdomstol inom vars domkrets kommunen finns (44 § i ASL).

Kommunens skyldighet att återbetala grundlös ersättning av staten

Med stöd av 40 a § i ASL ska kommunen i regel återbetala en grundlös ersättning den fått av statens medel, om

1. det efter granskning av redovisningen kommer fram att kostnader som inte hör till kostnaderna för avbytarservice har ingått i bokföringen eller inkomsterna enligt 36 § inte har dragits av från kostnaderna för avbytarservice, eller
2. den lokala enheten har gett avbytarservice eller betalat ersättning för själv ordnad avbytartjänst i strid med bestämmelserna.

Det belopp som ska återbetalas är 41,15 euro per timme (2026 års nivå) minskat med den avgift för servicen som tagits ut av servicemottagaren, om återbetalningsskyldigheten grundar sig på att den lokala enheten har lämnat semester, vikariehjälp eller subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp i strid med bestämmelserna. Om beredskap har ordnats i strid med bestämmelserna är det belopp som ska återbetalas dock 6,23 euro per timme (2026 års nivå). Även i sistnämnda fall ska beloppet minskas med den avgift för servicen som tagits ut av servicemottagaren.

Kommunens skyldighet att återbetala en grundlös ersättning av staten upphör fem år efter utgången av det finansår då ersättningen har betalats ut, om inte annat följer av Europeiska unionens lagstiftning (47 a § 2 mom. i ASL).

Exempel 19.1: År 2024 framgår att den lokala enheten år 2019 har gett avbytarservice i strid med bestämmelserna. Statens ersättning för kostnaderna för servicen har betalats ut 2020 då beloppet av statens ersättning för 2019 fastställdes. Kommunens skyldighet att återbetala den grundlösa ersättningen av staten förfaller vid utgången av år 2025, om inte preskriptionen av fordran har avbrutits före det (eller om inte annat följer av Europeiska unionens lagstiftning).

20 Sekretess, erhållande och lämnande av uppgifter samt bevarande av handlingar

20.1 Skyldighet att iaktta sekretess, tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande

I den lokala enhetens verksamhet i frågor som anknyter till verkställigheten av ASL tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999, offentlighetslagen). I LPA:s verksamhet tillämpas offentlighetslagen endast till den del LPA utövar sådan offentlig makt som avses i 4 § 2 mom. i offentlighetslagen.

Huvudprincipen i offentlighetslagen är att handlingarna är offentliga. I offentlighetslagen har dock föreskrivits att vissa uppgifter är sekretessbelagda. Sådana uppgifter är bland annat uppgifter som berör

- en persons ekonomiska ställning (bl.a. uppgift om LFÖPL-arbetsinkomst),
- en persons personliga förhållanden (bl.a. uppgifter om personens levnadsvanor, familjeliv, fritidssysselsättningar),
- en persons hälsotillstånd eller
- ett företags affärs- eller yrkeshemlighet.

En sekretessbelagd handling får inte företes för eller lämnas ut till utomstående och dess innehåll eller annan sekretessbelagd uppgift får inte relateras eller på något annat sätt röjas för en utomstående (sekretesskyldighet och tystnadsplikt). Med utomstående avses person till vars uppgifter behandlingen av ärendet inte hör. Man ska också sörja för att en utomstående inte kommer åt att se en sekretessbelagd handling och inte heller har möjlighet att avlyssna sekretessbelagda uppgifter.

En person som har sekretesskyldighet får inte heller använda en sekretessbelagd uppgift för att skaffa sig själv eller annan fördel (förbud mot utnyttjande).

Sekretesskyldigheten inklusive förbudet mot utnyttjande fortgår även efter det ett anställningsförhållande, förtroendeuppdrag, annat uppdragsförhållande eller annan uppgift för en myndighets räkning har upphört.

Att bryta mot sekretesskyldigheten är en straffbar handling. Till straff döms antingen enligt 40 kap. 5 § eller enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag.

Om den lokala enheten ordnar avbytarservice genom att köpa tjänster av en annan serviceproducent ska enheten också informera serviceproducenten om sekretesskyldigheterna.

20.1.1 Sekretessbelagda uppgifter i avbytarservicen

På arbetspensionssidan är redan en uppgift om huruvida en lantbruksföretagare har en obligatorisk LFÖPL-försäkring en sekretessbelagd uppgift (139 § i LFÖPL). För enhetlighetens skull är samma uppgift, dvs. huruvida en lantbruksföretagare har en obligatorisk LFÖPL-försäkring, med stöd av 45 a § 2 mom. i

ASL en sekretessbelagd uppgift även i fråga om ärenden som hänför sig till verkställigheten av ASL. I praktiken är därför alla uppgifter som berör en enskild lantbruksföretagare och som anknyter till verkställigheten av ASL sekretessbelagda.

Uppgiftens fysiska form inverkar inte på sekretessbeläggningen. Sekretessbelagda uppgifter om en person kan finnas exempelvis i databaser, ansökningar, tilläggsutredningar eller promemorior. Uppgifterna kan också ha fåtts muntligen, t.ex. per telefon.

Undantag

Däremot är sådana handlingar och uppgifter i dem som hänför sig till verkställigheten av ASL dock inte sekretessbelagda, om de ska offentliggöras med stöd av Kommissionens meddelande om Riktlinjer för statligt stöd inom jord- och skogsbrukssektorn och i landsbygdsområden 2022/C 481/01 (45 a § 3 mom. i ASL).

20.1.2 Offentliga handlingar

Offentliga handlingar är sådana uppgifter i anslutning till verkställigheten av ASL som berör den lokala enhetens verksamhet på ett allmänt plan och av vilka uppgifter som berör en enskild person inte framgår och som inte heller med stöd av någon annan lag ska sekretessbeläggas. Offentliga handlingar är exempelvis statistiker, under förutsättning att uppgifter om enskilda personer inte kan identifieras i dem. Om antalet fall som statistiken grundar sig på är få, är det möjligt att enskilda personer kan identifieras. De handlingar som nämns i punkt 20.1.1, underpunkten "Undantag" samt innehållet i dem är inte heller sekretessbelagda.

Partiell offentlighet

När endast en del av en handling är sekretessbelagd, ska uppgifter i den offentliga delen lämnas ut, *om det är möjligt så att den sekretessbelagda delen inte röjs* (10 § i offentlighetslagen).

20.2 Den lokala enhetens rätt att få uppgifter

Av lantbruksföretagaren

En lantbruksföretagare är skyldig att på eget initiativ och på begäran ge den lokala enheten sådana uppgifter om sig själv och sitt lantbruksföretag som kan inverka på ordnande av avbytarservice för honom eller henne eller på erhållande av eller beloppet på ersättning som betalas för avbytartjänst som han eller hon själv ordnar (44 a § ASL).

Därutöver föreskrivs exempelvis i 3 och 5 § i ASF om uppgifter som lantbruksföretagaren ska meddela den lokala enheten.

Av avbytarserviceproducenten

Avbytarserviceproducenten ska meddela den lokala enheten sådana uppgifter om avbytarservicen, avbytaren och sin näringsverksamhet som kan inverka på

erhållandet av ersättning för själv ordnad avbytartjänst eller på ersättningsbeloppet (44 b § i ASL).

Avbytarserviceproducenten ska ge uppgifterna såväl på eget initiativ som på den lokala enhetens eller LPA:s begäran.

Av andra myndigheter

Utan hinder av sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller erhållande av uppgifter har den lokala enheten och LPA rätt att av varandra och av andra i 4 § i offentlighetslagen avsedda myndigheter avgiftsfritt få sådana uppgifter som är nödvändiga vid verkställigheten av uppdrag enligt denna lag (45 § i ASL).

Det bör observeras att den lokala enheten således endast får skaffa sådana uppgifter som är nödvändiga vid verkställigheten av uppdrag enligt ASL. På motsvarande sätt kan den lokala enheten använda de uppgifter, som den skaffat med stöd av bestämmelsen, bara för det ändamål för vilket uppgifterna har skaffats.

Sådana myndigheter som avses i 4 § i offentlighetslagen och som således är skyldiga att lämna uppgifter är bl.a.

- skattemyndigheterna,
- kommunens landsbygdsnäringsmyndighet,
- Folkpensionsanstalten
- Pensionsskyddscentralen,
- arbetspensionsanstalterna.

På grundval av bestämmelsen har den lokala enheten rätt att avgiftsfritt få de uppgifter som den behöver. Detta ska nämnas då den lokala enheten begär uppgifter. Likaså ska nämnas det lagrum med stöd av vilket uppgifterna begärs, dvs. i praktiken således 45 § i ASL.

Utöver vad som nämns i 45 § i ASL kan LPA ge den lokala enheten ett invalidpensionsbeslut för kännedom, om det framgår att lantbruksföretagaren fått vikariehjälp på grund av sin arbetsoförmåga (7 § 7 mom. I ASL).

Det kan vara fråga om ett beslut som LPA eller någon annan pensionsanstalt har gett. LPA kan skicka beslutet för kännedom om det i samband med behandlingen av pensionsansökan eller för övrigt framgår att lantbruksföretagaren fått vikariehjälp på grund av sin arbetsoförmåga.

20.3 Den lokala enhetens rätt att lämna ut sekretessbelagda uppgifter

20.3.1 Att lämna ut en sekretessbelagd uppgift till personen själv

En person har enligt offentlighetslagen i princip rätt att ta del av de uppgifter som ingår i en myndighetshandling och som gäller honom själv. I offentlighetslagen föreskrivs om vissa undantag när det gäller rätten att ta del av en sekre-

tessbelagd uppgift om sig själv (11 och 12 § i offentlighetslagen). När det gäller dessa undantag kan vid verkställigheten av avbytarservicesystemet för lantbruksföretagare i praktiken närmast den bestämmelsen tillämpas, enligt vilken en person inte har rätt att ta del av en föredragningspromemoria, ett förslag till avgörande eller någon annan därmed jämförbar handling som har upprättats av en myndighet för beredning av ett ärende, så länge myndigheten ännu behandlar ärendet.

Säkerställande av identitet

Man ska på ett tillförlitligt sätt försäkra sig om personens identitet. Det bör observeras att enbart personbeteckningen inte räcker till för att styrka identiteten.

Rätt till insyn

Likaså har var och en med stöd av artikel 15 i EU:s allmänna dataskyddsförordning (GDPR, EU 2016/679) i princip rätt att få veta vilka personuppgifter om en själv som har förts in i olika register. Om en person hänvisar till sin rätt enligt dataskyddsförordningen att kontrollera uppgifter, ger LPA vid behov närmare praktiska anvisningar om villkoren för att lämna ut uppgifter samt om det praktiska förfarandet vid utlämnande av uppgifter eller om vägran att lämna ut uppgifter.

20.3.2 Att lämna ut sekretessbelagd uppgift till en part

Med part avses den som i ett ärende är sökande eller anför besvär eller någon annan vars rätt, fördel eller skyldighet ärendet gäller. En part har med de undantag som föreskrivs i 11 § i offentlighetslagen rätt att ta del av en myndighetshandling som kan eller har kunnat påverka behandlingen, även om handlingen inte är offentlig. I ett ärende som gäller avbytarservice för lantbruksföretagare finns dock i regel bara en enda part, dvs. den person vars avbytarservice ärendet gäller. När det gäller lämnande av uppgifter ska därför punkt 20.3.1 tillämpas. Om det emellertid undantagsvis också skulle finnas någon annan i partsställning bör observeras att ett synnerligen viktigt enskilt intresse, såsom exempelvis känsliga uppgifter om hälsotillstånd, begränsar berörda parts rätt att få uppgifter.

> Exempel 20-1: Det finns två lantbruksföretagare i lantbruksföretaget. Företagarna är skyldiga att ta ut en del av sin semester samtidigt. Vardera företagaren har i egenskap av part rätt att få information om för vilka dagar den andra företagaren har ansökt om semester.

Om en part skulle ha rätt att få sekretessbelagda uppgifter om en annan part ska i de handlingar som ges för kännedom göras en anteckning om att de är sekretessbelagda. Av anteckningen ska framgå till vilka delar handlingen är sekretessbelagd liksom även på vilka grunder den belagts med sekretess. Om uppgifterna ges muntligen ska parten underrättas om sin sekretesskyldighet.

Spärrmarkering

Om en person har grundad och uppenbar anledning att misstänka att hans eller hennes eller familjens hälsa eller säkerhet är hotad, kan en spärrmarkering ha gjorts i befolkningsdatasystemet. Det innebär att uppgifter om hemkommun och bostad samt adress och andra kontaktuppgifter som gäller personen inte får lämnas ut till någon annan än sådan myndighet som har lagenlig rätt att få uppgifterna för att sköta sina lagstadgade uppgifter. Spärrmarkeringen kan också gälla uppgifter som specificerar och lokaliserar sådana fastigheter, byggnader, lägenheter eller lokaler som personen äger eller innehar. Uppgifter som är underställda spärrmarkering får således inte lämnas ut till en annan part med stöd av 11 § i offentlighetslagen. Myndigheten ska också se till att de uppgifter som är underställda spärrmarkering endast behandlas av personer till vars arbetsuppgifter behandlingen av sådana uppgifter direkt hör.

20.3.3 Att lämna ut sekretessbelagd uppgift till utomstående

En sekretessbelagd uppgift kan lämnas ut bara, om

1. den som berörs av den sekretessbelagda uppgiften samtycker till att uppgiften lämnas ut (befullmäktigande), eller
2. i lagen har tagits in bestämmelser om rätt att lämna ut uppgifter.

Det bör observeras att den som begär sekretessbelagda uppgifter är skyldig att själv påvisa sin rätt att få uppgifterna. Med andra ord ska den som begär uppgifterna själv påvisa det befullmäktigande som ger honom eller henne rätt att få uppgifterna, eller ange det lagrum till vilket han eller hon hänvisar. I regel ska den som begär en sekretessbelagd uppgift som berör någon annan person lämna in sin begäran skriftligen.

Om befullmäktigandet är oklart eller om den sekretessbelagda uppgiften begärs av en person som inte har rätt att få uppgiften kan den lämnas ut till den person som berörs av den sekretessbelagda uppgiften. Personen i fråga kan sedan, om han eller hon så vill, lämna ut uppgiften till den som hade frågat efter den.

Fullmakt

I praktiken är en fullmakt ett bevis på befullmäktigande. Fullmakten ska visas i original och uppgifter kan lämnas ut bara inom ramen för de gränser som ges i fullmakten. Om en rättegångsfullmakt in blanco visas upp kan det vara skäl att utreda för vilket ändamål uppgiften behövs, om detta inte redan framgår av den skriftliga begäran om uppgifter. I allmänhet kan man dock inte lämna ut uppgifter om hälsotillstånd utan specificerad fullmakt.

Advokater och offentliga rättsbiträden är de enda som inte behöver visa upp fullmakt.

På grundval av det som förklaras ovan får exempelvis uppgifter, som gäller en lantbruksföretagare och som man fått i samband med verkställigheten av avbytarservicesystemet, inte lämnas ut till någon annan lantbruksföretagare på samma gård, således inte ens till äkta make eller barn, om inte personen i

fråga på grund av sin partsställning uppfyller villkoren för att få dessa uppgifter, se punkt 20.3.2.

Myndigheter

Det bör observeras att en myndighet inte har rätt att få sekretessbelagda uppgifter bara på grund av sin myndighetsställning, utan myndigheten ska också på ovan beskrivet sätt visa upp en fullmakt av parten i fråga eller ange den bestämmelse som ger rätt att få uppgifterna.

Även inom den kommun som fungerar som lokal enhet får uppgifter ges bara till den som behöver uppgifterna för att sköta uppgifter enligt ASL, eller som har fått samtycke därtill av den berörda parten eller har lagstadgad rätt att få uppgifterna.

LPA

LPA har i egenskap av sin roll som uppdragsgivare rätt att av den lokala enheten utan hinder av sekretessbestämmelserna avgiftsfritt få alla sådana uppgifter som är nödvändiga vid verkställigheten av uppdrag enligt ASL (45 § i ASL).

Skatteförvaltningen

Den lokala enheten har en allmän skyldighet att lämna uppgifter till skatteförvaltningen om de ersättningar för själv ordnade avbytartjänster som den lokala enheten har betalat. Skyldigheten att lämna uppgifter grundar sig på 15 § i lagen om beskattningsförfarande (1558/1995) och på det beslut skatteförvaltningen årligen ger om en allmän skyldighet att lämna uppgifter. Enligt 10 § i beslutet VH 5985/00.01.00/2023 ska bl.a. kommunerna anmäla utbetalda offentliga stöd och understöd. Enligt bestämmelsen avses med offentliga stöd och understöd bl.a. de ersättningar som nämns i 26 § i ASL, dvs. ersättningar som betalats för själv ordnade avbytartjänster. Enligt 43 § i beslutet ska uppgifterna för det föregående kalenderåret årligen lämnas före utgången av januari.

20.3.4 Beslut om att en handling lämnas ut

Trots vad som föreskrivs i 14 § i offentlighetslagen beslutar den lokala enheten om utlämnande av uppgifter ur en handling som den förfogar över och som hänför sig till avbytarservice enligt denna lag (45 a § 1 mom. i ASL).

Enligt 14 § i offentlighetslagen ska beslut om utlämnande av uppgifter ur en handling som har upprättats i samband med ett uppdrag som getts av en myndighet eller som har inkommit med anledning av ett uppdrag som utförs för en annan myndighets räkning fattas hos den myndighet som gett uppdraget, om inte något annat följer av uppdraget. Eftersom de handlingar som hänför sig till verkställigheten av avbytarservicesystemet emellertid finns hos den lokala enheten och då enheten också har de bästa förutsättningarna att bedöma om det är motiverat att lämna ut uppgifterna, har i ASL intagits en bestämmelse, enligt vilken den lokala enheten beslutar om utlämnande av uppgifter ur en handling som finns hos enheten och som hänför sig till avbytarservice enligt ASL.

Uppgifter som fåtts av utomstående

Om någon annan än en part begär sådana uppgifter som den lokala enheten har fått av en instans ytterom avbytarservicesystemet, exempelvis av LPA eller FPA, ska den som begär uppgifterna i princip hänvisas till den ursprungliga uppgiftsgivaren. En part har dock alltid rätt att på begäran få alla de uppgifter som *berör honom eller henne personligen* och som finns hos den av vilken berörda part begär uppgifterna i fråga.

Tidsfrist

Det bör observeras att de begärda uppgifterna inte behöver ges omedelbart. En begäran om uppgifter ska behandlas utan dröjsmål och uppgifterna ska ges så snart som möjligt, dock senast inom två veckor från det begäran om uppgifter har mottagits. Om de begärda handlingarna är många eller innehåller sekretessbelagda uppgifter ska begäran om uppgifter avgöras inom en månad från det begäran mottagits.

Förfarande vid vägran att lämna ut uppgifter

Om den lokala enheten med stöd av offentlighetslagen vägrar lämna ut de begärda uppgifterna ska enheten meddela vad vägran beror på. På samma gång ska man meddela den som begärt uppgifterna att personen, om så önskas, har rätt att få ett skriftligt överklagbart beslut om vägran att lämna ut uppgifter. Om den som begärt uppgifterna vill få ett skriftligt beslut ska en i offentlighetslagen avsedd besvärsanvisning fogas till beslutet (således inte sådan anvisning för begäran om omprövning som avses i ASL). Närmare anvisningar om förfarandet och om utformande av en i offentlighetslagen avsedd besvärsanvisning kan vid behov begäras från LPA.

Lämnande av uppgifter i praktiken

Till den som begärt uppgifter lämnas bara de uppgifter som han eller hon har begärt och har rätt att få. När uppgifterna lämnas ut bör observeras att eventuella övriga uppgifter ska döljas.

Om en person på en och samma gång begär uppgifter om flera olika personer ska för varje persons del skilt utredas om den som begär uppgifterna har rätt att få dem. Uppgifterna ges ”en och en”, inte i form av en förteckning.

Uppgifter får inte ges per telefon om uppringarens identitet är oklar. Uppringarens identitet ska kontrolleras, exempelvis genom att ställa frågor om detaljer som hör till ärendet och genom att begära noggranna personuppgifter. Uppringarens identitet kan också säkerställas genom att ringa upp det nummer som fås från nummerupplysningen eller som finns i kundregistret. Om uppringaren är en myndighet kan man ringa tillbaka via berörda myndighets telefonväxel eller via det personliga telefonnummer som myndigheten uppger i kontaktuppgifterna för den person som begärt uppgifterna. Om uppgifter ges per telefon ska en noggrann telefonpromemoria göras upp.

Sekretessbelagda uppgifter får aldrig skickas med hjälp av en vanlig oskyddad e-post. Om telefax används när sekretessbelagda uppgifter skickas ska särskild försiktighet iakttas. Man måste då försäkra sig om att faxutskriften inte råkar i fel händer.

Man får inte heller be en kund skicka sekretessbelagda uppgifter via en oskyddad e-post. Om kunden dock vill göra det ska man förklara för honom eller henne att skickandet då sker på hans eller hennes eget ansvar på grund av den eventuella datasäkerhetsrisken.

20.4 Bevarande av handlingar

Handlingar som gäller beviljande och ordnande av samt ersättning för avbytarservice ska bevaras i tio kalenderår från det att avbytarservicen beviljades, om inte arkivverket har bestämt att handlingarna ska bevaras varaktigt (45 b § i ASL).

Bestämmelsen baserar sig på punkt 730 i riktlinjerna för statligt stöd, enligt vilken medlemsstaterna ska säkerställa att detaljerad bokföring förs över alla åtgärder i anslutning till beviljande av stöd. Bokföringen ska innehålla all information som behövs för att påvisa att alla villkor i riktlinjerna som gäller stödberättigande kostnader och högsta tillåtna stödnivåer har iakttagits i tillämpliga delar. Enligt riktlinjerna för statligt stöd ska dessa uppgifter bevaras tio år efter den dag stödet beviljades och på begäran lämnas till kommissionen. För att underlätta det administrativa arbetet föreskrivs dock i ASL att handlingarna ska bevaras i tio hela kalenderår från det att avbytarservicen beviljades.

Arkivverket har genom sitt beslut om varaktig förvaring av handlingar som gäller kommunal avbytarservice (KA 9/43/02), som trädde i kraft 1.1.2002, med stöd av 8 § i arkivlagen (831/1994) bestämt att av de handlingar, som anknyter till kommunala myndigheters och organs avbytarserviceuppgifter, är endast de statistiker/verksamhetsberättelser som görs för LPA, det centrala undervisningsmaterialet från interna utbildningar samt de centrala kursernas program sådana handlingar som ska förvaras varaktigt. Genom arkivverkets beslut har dessutom konstaterats att om det i kommunen finns en nämnd som tillsatts för avbytarservicen ska nämndens protokoll förvaras varaktigt i enlighet med arkivverkets 3.9.2001 givna beslut om varaktig förvaring av handlingar i anslutning till kommunala stöd- och underhållsuppgifter (KA 158/43/01). (När det gäller handlingar som tillkommit innan beslutet trädde i kraft iakttas Riksarkivets beslut av 1.11.1989 om förstöring av kommunala handlingar, del 6).

45 b § i ASL gäller beviljande och ordnande av samt ersättning för avbytarservice bara med tanke på ersättningen av staten. En och samma handling kan därför exempelvis på grund av de bestämmelser som gäller löneförvaltningen beröras av en förvaringstid som är längre än den som föreskrivs i 45 b § i ASL.